T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EDEBÎ SANATI VE KADIN KİMLİĞİYLE YELENA GAN

Tezi Hazırlayan
Aysel SARIKAYA

Tezi Yöneten
Doç. Dr. Sevinç ÜÇGÜL

Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Haziran 2010
KAYSERİ

Doç. Dr. Sevinç Üçgül danışmanlığında Aysel Sarıkaya tarafından hazırlanan **"Edebî Sanatı ve Kadın Kimliğiyle Yelena Gan"** adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında **yüksek lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

18 / 06 / 2010

JÜRİ:

Danışman : Doç. Dr. Sevinç ÜÇGÜL .....

Üye : Prof. Dr. Zeynep GÜNAL .....

Üye : Yrd. Doç. Reyhan GELİK .....

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 24.6.2010 tarih ve ...14.. sayılı kararı ile onaylanmıştır.

24/06/2010

Prof.Dr. H.Yunus APAYDIN
Enstitü Müdürü

ERCİYES ÜNİVERSİTESİ 1923 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEŞEKKÜR

Çalışmam boyunca beni her konuda yönlendiren ve destekleyen, kaynak tespitinde ve erişiminde büyük emeği olan Sayın Hocam Doç. Dr. Sevinç Üçgül'e teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca kadın edebiyatı üzerine yapılacak araştırmalarda yoğunluğuna rağmen değerli vaktini benimle paylaşan Arş. Gör. Şahika Karaca'ya; yurt dışı kaynak ediniminde yardımcı olan arkadaşım Eda Havva Tan'a, maddi ve manevi destekleriyle her zaman yanımda olan aileme, eşime ve kızlarım Asya ve Nisa'ya teşekkürlerimi sunarım.

Aysel SARIKAYA

EDEBÎ SANATI VE KADIN KİMLİĞİYLE
YELENA GAN

Aysel SARIKAYA

ÖZET

Yelena Gan (1814-1842) 19. yy. Rus edebiyatında ilk kadın yazarlar arasında yer almaktadır. Kadın yazarların azınlıkta olduğu ve genellikle çevirmen olarak anıldığı bir ortamda Gan, yazdıklarıyla bir kadın yazar olarak ilgi çekmeyi ve öykülerini dönemin tanınmış edebiyat dergilerinde yayınlatmayı başarmıştır. Zeneida R-va takma adı ile edebî yaşamını sürdüren Gan, gerçek ismini kullanmamış olsa da, otobiyografik kabul edilen öykülerinde aslında kendini yazmıştır.

Rus Romantizmi ile Realizm'ini beraber ele alan Gan, kadın kimliğiyle o yıllardaki aşkı, evliliği ve sosyete yaşamını gözler önüne sermiştir. Bunların yanı sıra Rus edebiyatında ilk defa kadın sorunlarına değinen Yelena Gan bu sorunları aşk ve evlilik bağlamında ele almıştır. Öyküleri ilk başta sıradan aşk öyküleri gibi görünse de, aslında toplumsal konuları ve farklı kültürel ve sosyal çevreleri işlenmesi nedeniyle dönemin Rus kültürü hakkında bilgi verici niteliktedirler.

"Rus George Sand'ı" olarak da bilinen Gan, "Kadın Sorunları" (Jenski vopros, Женский вопрос) olgusunun gelişimini ve sosyal hayatta dışlanan kadınları kaleme almasıyla ilk Rus feminist yazar olarak kabul edilmektedir. Çünkü Rus edebiyatında ilk kez Gan'ın eserlerinde, kadının toplum ve aile içindeki aşağılanan durumuna karşı protest bir tavır açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Ölümünden sonra Rusya'da yıllarca isminden söz edilmeyen Yelena Gan, son yıllarda kadın yazarlara olan ilginin artması nedeniyle gündeme gelmiş, edebî sanatı ve kadın kimliği ile araştırmaların odağı olmuştur.

Anahtar Kelimeler: 19. yy. Rus edebiyatı, Kadın yazarlar, Romantizm, Yelena Gan.

YELENA GAN
WITH LITERARY ART AND FEMALE IDENDITY

Aysel SARIKAYA

ABSTRACT

Yelena Gan (1814-1842) is one of the first women writers in 19th century Russian literature. In a circumstance where women writers were in limited numbers and usually mentioned as translators, Gan, as a women writer, has attracted attention and succeeded her stories to be published in literary reviews of the period. Even Gan has used Zeneida R-va as pen name for hiding her real name, she has written actually herself in her stories acknowledged as autobiographical.

Gan, combining Russian Romanticism and Realism, has revealed love, marriage and high society of those years with her female identity. Besides, Gan has addressed women issues for the first time in Russian literature and dealt with these issues in the context of love and marriage. Although her stories seem as ordinary love stories at first glance, they are, in fact, informative about Russian culture of the period due to subjecting social issues and different cultural and social environs.

Also known as “Russian George Sand”, Gan, mentioned the development of “Women Issues” (Jenski vopros, Женский вопрос) and exclusion of women from social life, has been considered as the first Russian feminist author. For the first time in Russian literature, Gan’s stories have expressed clearly protest attitude against humiliated situation of women in family and society.

Due to increasing interest in women writers in recent years, Yelena Gan, whose name has not been mentioned in Russia for years after her death, attracted attention and became focus of different studies with her literary art and female identity.

Keywords: 19th century Russian literature, Women writers, Romanticism, Yelena Gan.

ЕЛЕНА ГАН: ЖЕНЩИНА-ПИСАТЕЛЬНИЦА И ЕЁ ЛИТЕРАТУРНОЕ ТВОРЧЕСТВО

Айсель САРЫКАЯ

РЕЗЮМЕ

Елена Ган – одна из первых женщин-писательниц, имя которой появилось в русской литературе 19 века. Зарекомендовав себя вначале в качестве переводчика, Ган как писательница привлекла внимание благодаря публикациям своих повестей в самых известных журналах того периода. Писала она под псевдонимом Зенеида Р-ва, однако рассказывала в своих автобиографических повестях о реальной жизни.

Соединив русский романтизм и реализм, Ган с позиции женщины представила любовь, брак и общество тех лет. Обратившись впервые в русской литературе к проблемам женщин, Елена Ган обсуждала эти вопросы с точки зрения семьи, любви и брака. Повести её могут на первый взгляд показаться обычными любовными историями, но затронутые в них социальные вопросы, различные аспекты культурной и социальной жизни того периода русской истории и культуры, очень важны своей информативностью.

Известная также как «русская Жорж Санд», Ган рассматривается как феминистская писательница, так как она стала первой представительницей в русской литературе, кто заговорил о «женском вопросе» как о важной проблеме, касающейся участия женщины в общественной жизни.

После ее смерти в России несколько лет имя писательницы не упоминалось, но в последние годы проявляется интерес к личности писательницы и её творчеству, как и к многим другим писателям, в связи с чем появляются новые литературные исследования.

Ключевые слова: Русская литература 19 века, Писательница, Романтизм, Елена Ган.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR ..... **i**
ÖZET ..... **ii**
ABSTRACT ..... **iv**
РЕЗЮМЕ ..... **vi**
İÇİNDEKİLER ..... **viii**
KISALTMALAR ..... **x**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

1. 19. YY.'IN İLK YARISI RUS EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ 4

İKİNCİ BÖLÜM

2. YELENA GAN'IN HAYATI VE EDEBÎ SANATI 14

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YELENA GAN'IN ÖYKÜ SANATI 29
3. 1. OLAY OLGUSU 29
3. 2. TEMEL KONULAR 35
3. 2. 1. Aşk 35
3. 2. 2. Evlilik 54
3. 2. 3. Kadının Statüsü ve Kadın Eğitimi 63
3. 2. 4. Sosyete Yaşamı ve Eğlence Dünyası 76
3. 2. 5. Doğa ve Kafkaslar 84

3. 2. 6. Din 87
3. 2. 7. Vatan Duygusu 93
3. 3. ÖYKÜLERİNDEKİ KAHRAMANLAR 112
3. 3. 1. Sosyal Durumları Bakımından Kahramanlar 113
3. 3. 1. a. Millî Mensubiyet ve Yaş 113
3. 3. 1. b. Sosyal Statü (Meslekler) 117
3. 3. 2. Kadın ve Erkek Kahramanlar 120
3. 3. 2. a. Kadın Kahramanlar 120
3. 3. 2. b. Erkek Kahramanlar 141
3. 4. ÖYKÜLERİNDE KURGU 155
3. 5. ROMANTİK ÖĞELER VE SEMBOLLER 169

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ÜSLÛP VE ANLATIM TEKNİĞİ 175

SONUÇ 205
KAYNAKÇA 208
ÖZGEÇMİŞ 221

KISALTMALAR

A.g.e.	:	Adı geçen eser
Bkz.	:	Bakınız
C.	:	Cilt
Çev.	:	Çeviren
E.T.	:	Erişim tarihi
İzd.	:	Yayın
s.	:	Sayfa
vb.	:	Ve benzerleri
yy.	:	Yüzyıl

GİRİŞ

Tezimizde 19. yy. başlarında Rus edebiyatında toplumsal konulu öyküleri ve kadın kimliğiyle dikkatleri üzerine toplamış olan Yelena Gan'ın hayatını ve eserlerini inceleyeceğiz.

Sosyal olayları eserlerine konu eden ve edebiyatın toplumsal olaylar üzerindeki önemini vurgulama hizmetini üstlenen, A. S. Griboyedov (1795-1829), A. S. Puşkin (1799-1837), M. Yu. Lermontov (1814-1841), N. V. Gogol (1809-1852), İ. S. Turgenyev (1818-1883), L. N. Tolstoy (1828- 1910), F. M. Dostoyevski (1821-1881), A. P. Çehov (1860-1904) gibi Rus yazarlarının yaratıcılıklarının ve üretkenliklerinin üst düzeyde olduğu 19. yy.'da "Neden kadın yazarlar tanınmamaktadırlar?" ya da "Rus edebiyatında ilk kadın yazar kimdir, ne yazmış ve nasıl yazmış?" gibi sorular bizi bu çalışmaya ve Rus kadın yazarlarını araştırmaya yönlendirdi. Yaptığımız araştırmalar sırasında 19. yy.'ın ilk yıllarından itibaren Rus edebiyatında kadın yazarların olduğunu, ancak iyi tanınmadıkları veya tanıtılmadıkları gerçeğini gördük. Kronolojik sıraya göre, 18. yy.'dan başlayarak ilk kadın şair A. Bunina (1774-1829), 19. yy.'da ise N. A. Durova (1783-1866), A. Ya. Panayeva (1820-1893), S. D. Hvoşinskaya (1828-1865) ve N. D. Hvoşinskaya (1824-1889) kardeşleri, M. A. Vilinskaya (1833-1907) gibi isimleri gösterebiliriz. Araştırma konumuzu belirlerken bu kadın yazarların arasında ilk feminist yazar olarak tanınan, konu, dil ve anlatım teknikleri ile dikkatimizi çeken Yelena Gan'ın edebî sanatında yoğunlaştık. Dönemin eleştirmenlerinden V. G. Belinski (1811-1848) tarafından edebî sanatına yüksek değer verilen Ye. Gan parlak bir edebî sanatın müjdesini vermeyi başarmış olsa da kısa süren yaşamı, bu beklentiyi yarıda bırakmıştır.

Ye. Gan, yaşadığı dönemde Rus edebiyatında tanınan ve okunan bir yazarken, ölümünden sonra unutulmuştur. 20. yy. sonlarına doğru "Kadın Edebiyatı" ve "Kadın

Yazar" olgularının yaygınlaşması, feminist yazarların araştırılma, incelenme sürecinin de başlaması nedeniyle Gan, yeniden ilgi odağı olur. Edebiyat bilimi alanında yapılan akademik çalışmalar sonucunda Gan ismi edebî dergilerde, kitaplarda, bilimsel toplantılarda duyulmaya başlar. 1990'lı yılların ikinci yarısında başta İrina Savkina ve Elizabet Şore olmak üzere, araştırmacılar Rus kadın yazarları hakkında yaptıkları "kadın edebiyatı"na dair çalışmalarıyla bu araştırmaların gündeme gelmesinde öncülük edenler arasındadır. Yurt dışında G. A. Brandt *Kadınların Tabiatı,* E. A. Manohina *Kadınlar ve Çağdaş Edebiyat,* E. Trofimova *Rusya'da Feminizm ve Kadın Edebiyatı* gibi çalışmalarda, Türkiye'de ise Prof. Dr. Zeynep Günal *Yelena Andreyevna Gan'ın Sanatında Kırım Tatarları* ve Doç. Dr. Sevinç Üçgül *Bir Eleştirmenin Penceresinden 19. Yüzyıl Rusya'sında Kadın Yazarlar* isimli çalışmalarında "bir köşede unutulmuş kadın yazarlardan" Gan'ın edebî sanatının belirli yönlerinden bahsederler. Gan'ın hayatına ve edebî sanatına artan ilgimiz ve Türkiye'de ilk Rus kadın yazarlardan birisi olarak tanıtılması konusundaki kararımızla bu konuyu tezimizde çalışmaya karar verdik. Bu çalışmayla, kadının toplumdaki yeri ve eğitimi, yalnızlık, doğa güzellikleri, aşk, sadakat, fedakârlık gibi konuları ele alan Yelena Gan'ın edebî sanatını tanıtmayı ve edebî satırlarındaki dönemin kadın sorunlarına ilişkin toplumsal ve sosyal içerikli mesajlarla, Gan'ın kadın ve erkek kimliğine bakışını göstermeyi amaçlıyoruz.

Rusya'da eserlerinin az yayınlanması ve yıllarca arka planda kalması, diğer yandan yazarın kısa süren yaşamı şüphesiz Yelena Gan ile ilgili çalışmaların az olmasına sebep olmuştur. Hakkında yayımlanmış ve ulaşabildiğimiz birincil ve ikincil kaynaklar doğrultusunda çalışmamızda nitel araştırmaların sonucunda yorumlayıcı yaklaşım olarak adlandırılan fenomenoloji yöntemi esas alınacaktır. Konunun araştırılmasında ve incelenmesinde öznellikle birlikte, yazarın hem kendi yaşamındaki hem de öykülerindeki yaşanmış olayların gerçekleştiği çevre, ortam ve zaman kavramları da dikkate alınacaktır. Yazarın incelenecek olan öyküleri bir bütünlük içinde ele alınıp açıklanacak ve yorumlanacaktır. Parça parça işlenen öyküler tümevarım yöntemiyle sonuca bağlanacaktır.

Tezimiz giriş ve sonuç bölümleri dışında dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yazarın yaşadığı dönemin toplumsal olaylarının edebiyat üzerindeki etkilerini Rusya'nın tarihî geçmişiyle birlikte sunacağız. Bu yılların sanat dünyasında dönemin edebî

salonları ve basın-yayın hayatı hakkında kısaca bilgi verip ilk Rus kadın yazarlarına değineceğiz.

İkinci bölümde yazarın hayatını ve edebî sanat yolunu ele alacağız. Edebî çevresinin yazar üzerindeki etkisini açıklamaya çalışacağız ve dönemin saygın edebiyat çevrelerinin, dergilerin, eleştirmenlerinin yazar hakkındaki görüşlerine de dayanarak yorumlarda bulunacağız.

Tezimizin "Yelena Gan'ın Öykü Sanatı" diye adlandırdığımız üçüncü bölümünde, yazarın öykü sanatını genel hatlarıyla ele alacağız. Öncelikle öykülerini yazılış tarihlerine göre kısa özet halinde sunacağız. Öykülerindeki temel konuları ve kahramanları inceledikten sonra, yazarın hayatından bir kesit misali yazdığı öykülerinde kurgunun biçim ve içerikle uyumu üzerinde duracağız. "Romantik Öğeler ve Semboller" alt başlığında yazarın öykülerinde tespit ettiğimiz romantik öğeleri, dönemin romantik öğe kullanımlarıyla karşılaştırmaya çalışacağız.

Öykülerini yapı bakımından inceledikten sonra, tezimizin son bölümünde yazarın öykülerini üslûp özellikleri ve anlatım tekniği açısından inceleyeceğiz. Tezimizin "Sonuç" bölümünde ise yazar hakkında yaptığımız araştırma ve incelemeler sonucunda ulaştığımız neticeleri belirteceğiz. Çalışmamızın en sonunda kullandığımız kaynakların listesine yer vereceğiz.

Yazar hakkında bilgiye ulaşmakta çok zorluk çekmesek de, yazarın kendi eserlerine ulaşmakta zorlandığımız durumlar oldu. Öykülerinin Türkçe'ye çevirisi olmadığı gibi, eserlerinin yeniden basılmış olmaması nedeniyle orijinal metinlere ulaşmakta bir takım sıkıntılar yaşadığımızı söyleyebiliriz. Tezimizde ana kaynakça olarak Moskova'daki Rus Devlet Kütüphanesi (Rossiyskaya Gosudarstvennaya Biblioteka, Российская Государственная Библиотека)'nden 1905 yılında basılmış kitabın fotokopisinden yararlandığımızı belirtmek isteriz. Yazarın öykülerinden yapılan alıntıların hepsi yine aynı kaynaktan; Yelena A. Gan; Polnoe Sobraniye Soçineniy, izd. N. F. Mertsa, St. Petersburg 1905 adlı kitaptan sayfa numarası gösterilerek verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. 19. YY.'IN İLK YARISI RUS EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ

Kimi zaman tarihî olayların edebiyata kimi zaman ise edebî eserlerin tarihe yön verdiği düşünülmektedir. Bu yüzden edebiyatın hayatın bir aynası olma tezinden yola çıkarak çalışma konumuzun kapsadığı dönemin panoraması, 1800-1840'lı yıllar arasında Çarlık Rusya'sı ve o dönem Rus edebiyatı hakkında genel bir değerlendirme yapacağız. Bu konuyu aktardıktan sonra ise Rus edebiyatında ilk kadın yazarlardan kabul edilen Yelena Gan'ın hayatını ve öykü sanatını ele alacağımız için, 19. yy. ilk yarısı Rus edebiyatının analizini yapmadan önce Rus edebiyatında beliren ilk kadın yazarlardan bahsedeceğiz.

Rus edebiyatında 18. yy. sonu itibarıyla Klasizm'in etkisi azalır ve 19. yy.'ın başlarında sentimentalizm ve romantizm arasından realizme giden yolculuk başlar. N. M. Karamzin (1766-1826), V. A. Jukovski (1783-1852), K. N. Batyuşkov (1787-1855), İ. A. Krılov (1769-1844), A. S. Griboyedov (1795-1829), A. S. Puşkin (1799-1837), N. İ. Gnediç (1784-1833), D. V. Davıdov (1784-1839), P. A. Katenin (1792-1853), P. A. Vyazemski (1792-1878)'nin şiirlerindeki milliyet ve vatan konuları ile Rus edebiyatında romantizm yayılmaya başlar. Toprak köleliğine ve kapitalizme karşıt eserler kaleme alınır. Bu dönemde Petersburg ve Moskova'da edebî salonlar kurulmaya ve edebî tartışmalar ve topluluklar altında gruplaşma başlar. Fransız Devrimi'nin yankıları, kadın haklarının kazanılması, diğer yandan feodal düzenden kapitalizme doğru geçişin yaşanması ve kadınların ekonomik özgürlüklerinin olabileceğini fark etmesi ve en önemlisi kadın eğitim düzeyinin yükselmesi sonucunda edebî yaşama "okur" ve "çevirmen" olan kadınların yanı sıra "yazar" kadınlar da katılmaya başlar. Örneğin; Rus

edebiyatında "Rus Safo'su"[1] (Russkaya Safo, Русская Сафо) olarak adlandırılan Anna Bunina (1774-1829) on üç yaşında şiir yazmaya, sonrasında da kendi şiirlerinin yanı sıra Almanca, Fransızca ve İngilizce eserlerden çeviriler yapmaya başlar.

1812'de Fransa'nın Rusya seferinin (kimi kaynaklarda *Napolyon Savaşları* adı altında Rusya seferi olarak bilinen, kimi kaynaklarda ise *Vatan Savaşı* anlamına gelen savaş, *Oteçestvennaya voyna*, *Отечественная война*)[2] başlaması ve Napolyon'un geri çekilmesi sonucunda Rusya'nın zaferi ile sonuçlanan savaş, Rus edebiyatında **Milliyetçi romantizm** (progressivnıy\grajdanskiy, прогрессивный\гражданский) döneminin başlamasına neden olur. Edebî eserlerde vatan ve özgürlük duyguları ele alınırken, Avrupa'dan dönen asker ve aydınlar yenilenmenin adımlarını atmak üzere harekete geçerler. Ülkenin iç siyasetindeki karmaşalar, köylü ayaklanmaları ve liberallikten muhafazakarlığa dönen politikalar "1812'nin çocukları"[3] diye adlandırılan bir grup askerin, Batı uygarlığını kendi ülkeleriyle karşılaştırıp Rusya'daki insanların büyük çoğunluğunun köle olduğunun farkına varmasına ve örgütlenmesine neden olur. Örgütlenen askerler devlet yönetiminin geri kalmışlığına tepkilerini dile getirmek ve Cumhuriyet'in temelini atmak için birlikler kurarlar: **Kurtuluş Birliği**, (Soyuz spaseniya, Союз спасения ya da diğer adıyla **Vatanın Gerçek ve Sadık Oğulları Topluluğu**, Obşçestvo istinnıh i vernıh sınov oteçestva, Общество истинных и верных сынов отечества), **Refah Birliği** (Soyuz blagodenstviya, Союз благоденствия). Devrim hayali ile kaleme aldıkları şiirlerle, yayınladıkları bildirilerle Çar'a, hükümete ve sosyal kanunlardaki eşitsizliğe olan tepkilerini açıkça dile getirirler. Ancak kendini dine ve mistisizme yönlendiren I. Aleksandr (1801-1825) yönetimi tehdit niteliğindeki bu örgütlenmeyi görmezden gelir.

---

[1] Yakov Karloviç Grot; Poetessa Anna PETROVNA BUNİNA, Publikayetsya vpervıye po rukopisi, Hranyaşeysiya v fondah Sankt-Petersburskaya filiala arhiva rossiyskoy akademii nauk, f. 281, op.1, d. 12, l. 128, 129, 137-186, Otsifrofka i oformleniye: Y. K. Fiyodorof, 2003, http://www.ostrov.ca/kgrot/ap_bunina.htm, (E. T.: Mart 2009).

[2] Akdes Nimet Kurat; Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye Kadar, 3. baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1993, s. 302.; Kezban Acar; Başlangıçtan 1917 Bolşevik Devrimi'ne Kadar Rusya Tarihi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2004, s. 178.; Daha detaylı için Bkz. Nikolay Troitski; Oteçestvennaya voyna 1812 g.: Priçinı i naçalo voynı, *Russkaya Starina*, 1899, s. 17-24, http://scepsis.ru/library/id_1426.html, (E. T.: Eylül 2009).

[3] Aleksandr İvanoviç Revyakin; İstoriya russkoy literaturı 19 veka pervaya polovina, İzd. Vtoroe, Moskva "Prosveşçeniye" 1981, s. 100.; Orlando Figes; Nataşa'nın Dansı Rusya'nın Kültürel Tarihi (Çev.: Figen Dereli), İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A. Ş., İstanbul 2009, s. 103.

Aralık 1825'te I. Aleksandr'ın ölümüyle yerine I. Nikolay (1825-1855)'ın tahta geçmesini fırsat bilen birlikler, çarlık yönetimine son vermek ve yerine anayasal bir sistem getirmek için Rusya tarihinde ilk kez çarlık rejimine karşı silahlı ayaklanma hazırlığına girer. Ayaklanmanın Aralık tarihinde olması dolayısıyla bu ayaklanma tarihte "Dekabrist Ayaklanması ya da Aralıkçı Ayaklanması" (Vosstanie dekabristov, Восстание декабристов)[4], katılımcıları ise halk arasında "Dekabristler ya da Aralıkçılar" (dekabristı, декабристы) diye adlandırılır. Dekabristlerin bu ayaklanma girişiminden haberdar olan I. Nikolay, kısa sürede askeri birliğini düzenler ve isyan bastırılır. Beş kişi [K. F. Rıleyev (1795-1826), P. İ. Pestel' (1793-1826), S. Muravyev-Apostol (1796-1826), M. P. Bestujev-Rumin (1801-1826) ve P. G. Kahovski (1797-1826)] idam cezasına, 120 kişi Sibirya'da kürek cezasına mahkûm edilir, çoğu aydın da başkent hayatından uzaktaki bölgelere sürgüne gönderilir.[5] Bu olaydan sonra, aydınlar arasında çarlık rejimine karşı özgürlük arzusu artar ve örgütlenme gizliden gizliye devam eder. Ancak yapılan isyanın Çarlık tarafından bozguna uğratılması, ülkede melankoli ve moral bozukluğu yaratır. Eserlerde mutsuzluk, melankoli, hayal kırıklığı ve umutsuzluk hakimdir. (A. S. Puşkin *Kafkas Esiri*, *Кавказский пленник* (1820-1821); M. Yu. Lermontov *Mtsıri*, *Мцыри* (1839) vb.) Puşkin'in de "sanatta özgürlük ve Klasizmdeki kurallardan sıyrılış"[6] olarak nitelediği romantizmde, bu yıllarda konu olarak ulus ele alınır. V. A. Jukovski genelde eserlerinde fakir insanları ve köylülerin ilişkilerini ele alırken, romantik Dekabristler savaş ve Dekabristleri tema olarak ele alır. Eserlerde vatan severlik öğesi ön plandadır; kahraman halk karakterlerini tercih ederler. Ülkenin içinde bulunduğu kaos, haksızlıklar, despot yönetim, halkçılık kuramlarının yarattığı karışıklıklar, vatan ve esaret, vatan özlemi eserlerde ana tema olarak yer alır. 1820'lerde geçmişteki olumlu tarihî olayların da içinde bulunduğu fantastik öğeli romantik poemalarda, romantizm ve realist öğeler iç içe girmeye başlar.

Dekabrist ayaklanması edebiyat çevresindeki monarşi karşıtlığını hareketlendirir. Özellikle şair Rıleyev'in ölümü, şair dostlarınca şiirlerle protesto edilmeye başlanır. Bu protestonun isyana dönüşmesine engel olabilmek için, I. Nikolay çarlık görevinin ilk

[4] Aleksandr İvanoviç Revyakin; İstoriya russkoy…, s. 318; Türkan Olcay; Rus Edebiyatında Doğalcı Okul, İ.Ü. Basım ve Yayınevi Müdürlüğü, Üniversite Yayın No: 4447, Fakülte Yayın No:3438, İstanbul 2003, s. 6.
[5] Kezban Acar; Başlangıçtan 1917 Bolşevik Devrimi…, s. 180; Aleksandr İvanoviç Revyakin; İstoriya russkoy…, s. 102.
[6] Russkaya Romantiçeskaya Povest', İzd. "Pressa" Yayıncılık, Moskva 1992, s. 201.

gününden baskıcı bir yönetim uygulayarak, hayatın her alanını kontrol altına almaya çalışır ve ilk olarak iç siyasi arenadaki tehditleri takip edebilmek için Temmuz 1826'da katı kuralları ve casusçuluğu ile bilinen *Üçüncü Daire/Şube/Bölüm*[7] (*Tret'e otdelenie*, *Третье отделение*) adlı polis teşkilatını kurar. I. Nikolay eğitim sistemi ve politikasında da muhafazakâr girişimlerini korur. Üniversitelerde (o dönemde sadece Moskova, Petersburg, Kazan, Kiev ve Dorpat - şimdiki Estonya'daki Tartu[8] - üniversiteleri bulunmaktadır) serbestlik kısıtlanır. Avrupa'dan devrim fikirleriyle geri dönen Dekabristlerin yarattığı monarşi karşıtı yaklaşımların artışını önlemek amacıyla, akademisyenler dahil herkesin eğitim için yurt dışına çıkması yasaklanır. Dönemin aydınları tarafından büyük ilgi gören felsefe dersleri yasaklanır.

Bu muhafazakâr girişimlerin beraberinde, var olan tehditleri, halkın kışkırtılmasını ve hükümete yapılabilecek yeni bir isyanı önlemek için edebî sanatta ve yayın organlarında sansür uygulamaları başlar. 1826 yılında olağanüstü katılığından dolayı, "demir" (çugunnıy, чугунный)[9] olarak adlandırılan yeni bir sansür yasası kabul edilir. Bu yasaya göre dergi, gazete ve kitaplar şiddetli bir sansüre tabii tutulur. Çar I. Nikolay ilim için üç önemli prensibin "Ortodoksluk, otokrasi ve milliyet"[10] olduğunu açıklar ve "Ortodoks kilisesine, otokratik rejimin gücüne veya millî duygulara zarar verebilecek"[11] tüm yayın organlarının ve edebî sanat çalışmalarının bizzat Çar'ın kendisi tarafından sansüre maruz kalacağını açıkça belli eder. 1830 yılında en küçük ilericilik ya da devrim belirtisi bile dönemin pek çok önemli dergisinin kapatılmasına neden olur. *Moskovskiy Vestnik* (*Московский Вестник*), *Vestnik Yevropı* (*Вестник Европы*), *Russkiy zritel'* (*Русский зритель*), *Oteçestvennıe zapiski* (*Отечественные записки*) vb. . 1830-40'lı yıllar "Karanlık Geçit" (Mraçnıy Koridor, Мрачный Коридор)[12] olarak adlandırılır, çünkü aydınlar I. Nikolay'ın katı kuralları ve sansürlemeleri ya da sürgüne göndermeleri altında zor durumdadır. Katı kurallarından dolayı eserlerin sansürlendiği o dönemi

[7]Kezban Acar; Başlangıçtan 1917 Bolşevik Devrimi…, s. 184; Aleksandr İvanoviç Revyakin; İstoriya russkoy…, s. 288; Rossiyskoe universal'nıe entsiklopedii, http://gatchina3000.ru/brockhaus-and-efron-encyclopedic-dictionary/071/71940.htm, (E. T.: Eylül 2009).

[8]Tartu: Almancası Dorpat. Eğitim Almanca yapılmaktaydı ve Alman felsefesinin ideolojileri öğretileri içinde yer almaktaydı. Her türlü devrime karşı olan I. Nikolay öncelikli Alman felsefesinin yayıldığı üniversitelerin eğitimlerine kısıtlama getirir. Bkz. Akdes Nimet Kurat; Rusya Tarihi…, s. 322.

[9]Akdes Nimet Kurat; A.g.e., s. 288.

[10]Akdes Nimet Kurat; A.g.e., s. 330.

[11]Kezban Acar; Başlangıçtan 1917…, s. 184.

[12]A. İ. Hertsen (1812-1870) *Geçmiş ve Düşünceler* (*Bıloye i Dumı*, *Былое и думы*, 1861-1869) adlı biyografik yapıtında I. Nikolay dönemini böyle adlandırır. Bkz. Aleksandr İvanoviç Revyakin; A.g.e., s. 5.

edebiyat tarihçisi A. V. Nikitenko (1804-1877), "(…) artık yüksek sesle düşünmeye korkuyoruz"[13] ve "Rusya'da bir şey yazıp da yayınlatmak mümkün mü acaba?"[14] sözleriyle açıklar. Devrimci yazar ve filozof A. İ. Hertsen (1812-1870) I. Nikolay dönemini, "1825'ten sonra ilk yıllar korkunçtu… İnsanlar umutsuzluk ve hüzün içindeydi."[15] diye tanımlar.

Yaptığımız araştırmalar sonucunda Rus edebiyat tarihinde ilk kadın yazarlar 18. yy.'da çevirmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Evde iyi eğitim almış bu soylu kadınlar, ana dili gibi hâkim oldukları dillerden kendi dillerine kazandırdıkları çevirilerle edebî çevrelerde isimlerinden söz ettirmişlerdir. İngiliz tarihçi Orlando Figes (1959-…) o yıllardaki kadın figürünü şöyle özetler:

> "Moskovi döneminde kamu alanından dışlanan kadınlar, on sekizinci yüzyılın Avrupalı kültüründe, toplumda öncü bir konuma sahip oldular. Hatta Rus devlet tarihinde ilk kez birbiri ardına gelen kadın hükümdarlar oldu. Kadınlar eğitim aldılar ve Avrupa sanatlarında başarılı hâle geldiler. On sekizinci yüzyılın sonunda soylu bir kadının eğitimli olması toplumda bir kural hâline geldi, öyle ki eğitilmemiş soylu kadınlar eğlence konusu oluyorlardı. (…) 'Kibarlıklarıyla dikkat çeken pek çok zarif kadın ve genç kız yedi veya sekiz dili akıcı şekilde konuşuyor, birkaç enstrümanı çalabiliyorlardı, ayrıca Fransa, İtalya ve İngiltere'nin ünlü yazar ve şairlerine de aşina idiler'."[16]

Bu eğitimli kadınlar, yaptıkları çevirilerle kadınların da ev ve günlük işler dışında, erkekler gibi edebî sanat camiasına katılabileceklerinin ipuçlarını vermişlerdir. Rus edebiyatında ilk kadın yazar ve çevirmenlerin isimlerini kitap koleksiyoncusu ve bibliyograf A. F. Smirdin (1795-1857)'in katalogundan aktarmak istiyoruz.

> "Marya Suşkova (1778 yılında Fransız yazar Jean-François Marmontel'in *İnkalar* adlı eserini çevirmiştir), Marya Orlova (1788), Katerina ve Anna Volkonskaya (1792), Korsakova (1792), Nilova (1793), Baskakova (1796), Marya Bazileviçeva (1799), Marya İvanenko (1800), Lihareva (1801), Nastasya Pleşçeyeva (1808), Marya Freytah (1810), Katerina de la Mar (1815), Tatişçeva (1818), Beklemişyeva (1819), Brovina (1820), Vişlinskaya, A. ve Katerina Voyeykova, Anna ve Pelageya Velyaşeva-

[13]Aleksandr İvanoviç Revyakin; İstoriya russkoy…, s. 289.
[14]A.g.e., s. 290.
[15]A.g.e., s. 288.
[16]Orlando Figes; Nataşa'nın Dansı…, s. 78.

Volıntsova, Vera ve Nadejda Kusovhikova, Nastasya Gagina, Katerina Menşikova, A. Muhina."[17]

Yabancı dil eğitimi alan soylu kesim aydın kadınlar, iyi düzeyde hâkim oldukları Fransızca ve Almanca'dan yaptıkları çevirilerle edebî hayata adım atmışlardır.

Uyguladığı sansür yasağıyla, I. Nikolay yazılanları durdurabileceğini düşünmüşse de, katı kurallar ve ülkede yaşanan tüm haksızlık ve eşitsizlikler aydınları yazma konusunda daha çok heveslendirir ve o yıllarda Rus edebiyatında eserlerde, dergi yayınlarında, edebî topluluk ve salonlarında bir "patlama" yaşanır.[18]

Sansürden çekinen aydın halk, eserlerini paylaşabilmek ve hakkında tartışabilmek için daha çok kadınların merkezinde gerçekleşen ve kadınların edebî yaşamlarına büyük katkı sağladığı düşünülen dönemin edebî salonlarını oluşturmaya başlarlar. İngiliz tarihçi Orlando Figes bu salonları "Her büyük sarayda zamanın ünlü Rus şairlerinin okumalarına ayrılan bir salon bulunuyordu. (…) Kadınlar bu toplumun yıldızlarıydı. Her salon -(…)- belirli bir ev sahibesinin güzelliği, cazibesi ve zekası etrafında dönerdi."[19] sözleriyle açıklamıştır.

Bu salonlara katılan soylu ve eğitimli kadınlar yeteneklerini göstermekte cesur davranmış ve erkek hâkimiyetinin altında bulunan yazma sanatında seslerini, güzelliklerinin yanı sıra zeka ve becerileri ile duyurmuşlardır. Dönemin yazar ve eleştirmenlerinin edebî konuları tartıştığı **A. N. Olenin** (1763-1843) **Salonu**, **V. A. Jukovski Toplantıları**, **E. A. Karamzina** (1770-1851) **Salonu**, **A. O. Smirnova** (1810-1882) **Salonu**'nun yanında sosyetenin tanınmış ilk kadın şairlerinden **Ye. P. Rostopçina**'nın (1811-1858) **Salonu**, **Z. A. Volkanskaya** (1792-1862) **Salonu** ve **A. P. Elagina** (1789-1877) **Salonu** da dönemin tanınmış yazar ve şairlerinin katıldığı salonlar arasında yer alır.[20]

[17]Vissarion Grigoryeviç Belinski; Soçineniya Zeneidı R-voy, V 9-ti tomah, (1979) http://az.lib.ru/b/belinskij_w_g/text_2730.shtml, (E. T.: Şubat 2008).
[18]Mihail Aronson; Sergey Reyser; Literaturnıye krujki i salonı, İzd. Agraf, 2001, s. 64.
[19]Orlando Figes; Nataşa'nın Dansı…, s. 78.
[20]Entsiklopediya dlya detey, Literaturnıye obşçestva i krujki naçala XIX veka, t. 9, Çast' pervaya, Avanta+, Moskva 2003, s. 356; Mihail Aronson; Sergey Reyser; Literaturnıye krujki…, s. 336-376.

Kadınların salonlarına ve şair ya da yazarlara olan ilgiyi, Rostopçina'nın erkek kardeşi S. P. Suşkov'un (1816-1893) 1890'da kız kardeşinin biyografisini yazdığı kitabında, Petersburg'daki **Rostopçina Salonu** için söyledikleriyle örneklemek istiyoruz.

> "1836 kışından 1837 yılına kadar Jukovski, Puşkin, Prens Vyazemski, Turgenyev, Prens Odoyevski, Pletnev, (…), gibi yazar ve sanatçıların sık sık Rostopçina'nın evinde bulunduğunu anımsıyorum. (…) tüm bu edebî sohbetler, yetenekli genç şair Rostopçina'ya samimi ve sıcak övgülerin yağdığı bir ortam içinde geçiyordu, kendisi de böylesine büyük eleştirmenlerden duyduğu güzel sözlere saygısı ve misafirperverliği ile karşılık veriyordu."[21]

Yaptığımız araştırmalar sonucunda bu edebî toplantıların ürünleri olarak, 1800-1840 arasında Petersburg ve Moskova'da edebî gelişmelere yer veren 40'tan fazla dergi yayınlandığını görmekteyiz. Bu dergilerin içinden ülkede en çok yankı uyandıranları *Vestnik Yevropı* (*Вестник Европы*), *Russkiy Vestnik* (*Русский Вестник*), *Sın oteçestva* (*Сын отечества*), *Oteçestvennıe zapiski* (*Отечественные записки*), *Moskovskiy Vestnik* (*Московский Вестник*), *Literaturnaya Gazeta* (*Литературная газета*), *Sovremennik* (*Современник*), *Moskovskiy telegraf* (*Московский телеграф*), *Severnaya Pçela* (*Северная пчела*), *Teleskop* (*Телескоп*), *Biblioteka dlya çteniya* (*Библиотека для чтения*), *Moskovskiy Nablyuditel'* (*Московский наблюдатель*) vb. adlı dergilerdir.

I. Nikolay'ın despot yönetimi, yazarları sıkı takip etmesi, kendine eleştirel yaklaşanları yasaklaması sonucunda 1825 sonrasında Rus edebiyatında, bir süre durgunluk dönemi yaşandığı[22] gözlemlendiyse de, dergi yayınlarından ve yazarların zengin eserlerinden sadece sansür baskısı dolayısıyla edebi çalışmaların durduğunu değil, "gizli" kaldığını söylemek daha doğru olacaktır.

Bu durgunluk dönemi, 1826-1840 yılları arası **Liberal romantizm**, realizme geçişin başladığı dönem olarak kabul edilir. Eserlerde kölelik ve burjuva halkının tüm bu olanlara sergilediği vurdumduymazlık olguları irdelenir. Romantizm ile iç içe geçen realizm ilk olarak eserlerde gerçek tarihî olayların aktarılmasıyla başlar. Yazarlar

[21]Mihail Aronson; Sergey Reyser; Literaturnıye krujki…, s. 253.
[22]Türkan Olcay; Rus Edebiyatında…, s. 30.

eserlerinde, geçmişteki yaşanan olayları günümüzle montajlayarak ele alır, karakterler gerçek kişilerden oluşur. Sansüre rağmen okurlar satır aralarını okumayı öğrenir ve geçmişe duyulan özlem ile günümüz şartları eleştirilir.

Şüphesiz şair ve yazar "A. S. Puşkin'in Rus edebiyatında belirmesiyle kadın yazarlar daha aktif bir yazma dönemine girerler"[23] ve eserlerinde o güne kadar hep erkek bakış açısıyla dile gelmiş kadın yaşamını kadının penceresinden bir bakışla kaleme alırlar. Nesre henüz geçilmemişken, Bunina dışında, M. Lisitsıpna (?-?), A. İ. Gotovtseva (1799-1871) ve N. S. Teplova (1814-1848) gibi kadın şairler duygularını paylaşırlar. Ancak o dönemin millet ve vatan duygularının yanında kadınların yazdıkları "bebeksi duygular (rebyaçeskaya mısl', ребяческая мысль)"[24] pek ilgi görmez ancak içlerinden birkaçının şiir kitabı yayınlanır.

19. yy.'da yazmaya başlayan kadın yazarların bir çoğu aristokrasi ve sosyete yaşamından uzak, taşra hayatı süren, sadece bir süreliğine Petersburg'ta bulunmuş olan soylu ve eğitimli ailelere mensuptur. Yazar N. Durova (1783-1866) asker olarak hayatını sürdürerek farklı mekânlarda bulunmuştur. S. Zakrevskaya (1796-1865) köyde, A. Marçenko (1830-1880 (?)) Ukrayna yakınlarında bir vilayette, Gan ise sürekli seyahat halinde farklı yerlerde yaşamıştır. Edebî salonlardan, edebî yaşamdan uzak olmaları onların edebî yaşamını etkilememiş aksine aile ve eşlerinden maddi destek alamadıkları ve yazmayı bir meslek olarak edindikleri için üretkenlikleri artmıştır. Durova sorunları dolayısıyla eşinden ve oğlundan ayrılmış, yalnız yaşama çabasındadır; Gan eşinden ayrı yaşamaktadır; Zakrevskaya evli değildir ve ailesine yük olmak istemez.[25] Diğer yandan 19. yy. Rus edebiyatındaki Fransız etkisi, Rus kadın yazarlarını yakından etkiler. Şüphesiz Rus kadın yazarlarında dönemin Fransız kadın yazarlarından George Sand'ın ve bir süreliğine Rusya'da yaşamış olan Madame de Staël'un etkisi büyüktür. Bu eserlerle birlikte Rusya'da, ilk kez bir kadın tarafından kadının kişiliği,

[23]Vissarion Grigoryeviç Belinski; Soçineniya Zeneidı…, http://az.lib.ru/b/belinskij_w_g/text_2730.shtml, (E. T.: Şubat 2008).
[24]Vissarion Grigoryeviç Belinski; A.g.e., http://az.lib.ru/b/belinskij_w_g/text_2730.shtml, (E. T.: Şubat 2008).
[25]Anastasiya İgorevna Kalmıkova; Gendernaya problematika v tvorçestve J. Sand i Y. Gan, Vıpusknaya kvalifikatsionnaya rabota po literature, Gosudarstvennıy institut russkogo yazıka imeni A. S. Puşkina, 2006, s. 40-45.

duyguları ve özgürlüğü konuşulur hâle gelir.[26] Maddi sıkıntılar ve Rusya'da yaşanan kadın sorunlarına dikkat çekme isteği, başkentten ve edebî ortamdan uzak olan kadınları yazmaya iten sebepler arasındadır.

Yazma sanatı ile tanışan kadın yazarlar eserlerinde erkeklerle aynı konuyu, aşkı, vatan duygusunu ya da kölelik rejimini ele almış olsa da, aynı konuları farklı açılarla işlemiştir. Öykülerinde temel olarak kadın olmanın zorlukları, toplumda kadının yeri, ailede ya da kocasının yanında kadının değeri gibi toplumsal değerlere parmak basarak millet ve vatan duygularını ele alırlar. Hep erkeğin penceresinden yansıyan kadın, 19. yy. Rusya'sında kendine yeni bir pencere açmış olur. Kadın yazarlar, eserlerinde erkekleri küçük düşürücü ironilerle beslediği için çoğu zaman dönemin erkek eleştirmenleri tarafından sert ve sivri eleştirilere maruz kalmışlardır. Kadınların "koca ve moda" dışında bir şey hakkında yorum yapamayacağını düşünen büyük bir çoğunluğun karşısında, "kadın karakteri", bir kadın yazarın kaleminden daha doğru bir biçimde tasvir edebilmeyi başarmışlardır. Ancak Rus edebiyatında ilk yazan kadınların bir kısmı, edebî hayatlarında kendi isimlerinin yerine takma isim (bazen kadın, ama genelde erkek isimleri ile) kullanmayı tercih ederler. "Çünkü hiçbir kadın 'değerli duygularını' dışarıya vuracak cesarete sahip değildir"[27] ya da toplum içinde bakımını ve giyim kuşamını arka plana iterek önemsemeyen kadınlara ithaf edilen "lacivert çorap"lı[28] lakabıyla anılmak istemezler. Örneğin; Zeneida R-va takma adı ile Ye. Gan, N. Ctanitski takma adı ile A. Panayeva (1820-1893)[29], Krevotski takma adıyla N. Hvoşinskaya (1824-1889)[30], İvan Vesenyev takma adıyla S. Hvoşinkaya (1828-1865)[31], Marko Vovçok takma adı ile M. Vilinskaya (1833-1907)[32] vb. .

---

[26]Lüdmila Pavlona Moisseva; Problema jenskoy emansipatsii v russkoy literature 30-40-h godov XIX veka, Obşestvennıe nauki i sovremennost, No:4, 2000, http://www.ecsocman.edu.ru/images/pubs/2004/02/07/0000147831/017mOISEEWA.pdf, (E. T.: Şubat 2008).

[27]Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye soçineniy, izd. N. F. Mertsa, St. Petersburg 1905, s. V.

[28]Vissarion Grigoryeviç Belinski; Soçineniya Zeneidı…; Sevinç Üçgül; "Bir Eleştirmenin Penceresinden 19. Yüzyıl Rusya'sında Kadın Yazarlar", (Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Uluslararası - Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi, 05-07 Mart 2009, Sakarya), Kongre Bildirileri, II. Cilt, Sakarya 2009, s. 165-172.

[29]Kul'tura i obrazovaniye: Literatura; http://www.krugosvet.ru/enc/kultura_i_obrazovanie/literatura/PANAEVA_AVDOTYA_EVDOKIYA_YAKOVLEVNA.html, (E. T.: Şubat 2008).

[30]http://www.a-z.ru/women_cd1/html/hogenbom.htm, (E. T.: Ekim 2009).

[31]Biografiçeskaya Entsiklopediya, http://www.biografija.ru/show_bio.aspx?id=132325, (E. T.: Ekim 2009).

[32]http://www.proza.ru/2008/01/03/321, (E. T.: Ekim 2009).

19. yy.'da sosyal hayatta olduğu gibi edebiyatta da erkek egemenliği söz konusudur. Kadın yazarlar, yazdıkları eserlerde konu ve karakter seçimine dikkat etmek zorundadırlar. Belinski'nin tabiriyle söylersek, kanun olarak yazma konusunda erkek ve kadın hakları eşit gibi görünüyor olsa da, kanundan öte toplumsal baskı (erkeklerin baskısı) kadınların cesaretini kırmaktadır. Çünkü duygularını açıklayan, yazan kadın "erkeklerin gözünde ahlaksız, görevlerini ihmal eden, haddini bilmeyen"[33] kadındır. Dahası "Kadının aklı düşünmeye ve yazmaya yetmez"[34]. Yazarlık erkeğe toplumda saygı ve statü getiriyorken, kadına "ahlaksız ve sorumsuz" gibi sıfatlar yüklemektedir. Ama feodal düzenin kapitalizme geçişinde ekonomi bakımından huzurlu olmak isteyen aydın kadın yazarlar önlerine çıkan engellere rağmen yazmaya devam ederler. Birçoğu öykülerinde otobiyografik unsurlar kullanarak en değerli duygularını dahi açığa vurur. Romantizm ve realizm ile iç içe giren öykülerinde "kadın kalbinin lirikleri"ne ("lirika jenskogo serdtsa, лирика женского сердца")[35] yer verirler. Kalplerinden geçenleri umursamaz bir eş, sadakatsiz sevgili, eğitimsiz sosyete çevresinde dışlanan kadın yazarlar, sosyetenin ikiyüzlü yanlarını didaktik bir formda ortaya koymaya çalışırlar.

Erkeklerin "yazmış olmak için yazıyorlar" fikrinin aksine, kadın yazarlar toplumsal bir sorumluluk ve mesaj gönderme kaygısı içinde, özellikle kadının toplumdaki yerini sorgulayarak konularını ele alırlar.

Tezimizin bu bölümünde 19. yy.'ın ilk yıllarında dönemin edebî sürecini, ülkede gelişen tarihî olaylar doğrultusunda kat ettiği yola kısaca değinerek, dönemin ilk kadın yazarlarından bahsettik. Daha sonra erkek yazarlar tarafından ilgiyle takip edilen, 19. yy. Rus edebiyatına eleştirileriyle yön veren Belinski'nin edebî sanatlarını dikkatle izlediği kadın yazarlara ve kadın edebiyatının ilk oluşumuna değindik.

---

[33]Vissarion Grigoryeviç Belinski; Soçineniya Zeneidı…, http://az.lib.ru/b/belinskij_w_g/text_2730.shtml, (E. T.: Şubat 2008).
[34]Vissarion Grigoryeviç Belinski; A.g.e., http://az.lib.ru/b/belinskij_w_g/text_2730.shtml, (E. T.: Şubat 2008).
[35]Vadim Mihayloviç Kojevnikov; Pyotr Alekseyeviç Nikolayev; Literaturnıy Entsiklopediçeskiy Slovar', "Sovetskaya Entsiklopediya", Moskva 1987, s. 346.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YELENA GAN'IN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Yelena Andreyevna Gan 11 Ocak (23 Ocak) 1814 yılında Kiev vilayet merkezinde, Dnepr nehri yakınlarında küçük bir köy olan Rjişevo[36] köyünde doğmuştur. Yazarın ailesi Rus tarihinde önemli bir yere sahiptir. Babası Andrey Mihayloviç Fadayev (1789-1867), küçük asilzade bir aileden olup, kendi emeği ve çalışmalarıyla memurlukta yükselir ve birkaç yıl Saratov valiliği görevini üstlenir. Annesi Yelena Pavlona Fadayeva (1789-1860) ünlü asilzade Dolgorukiy ailesindendir. Yelena Pavlona beş dilde konuşabilen (Fransızca, Almanca, İtalyanca, Lehçe ve Latince), iyi resim yapabilen, başta arkeoloji ve nümizmat[37] olmak üzere çeşitli bilim dallarında bilgiye sahip bir anne olarak dönemin kadınlarına göre daha iyi bir eğitim almıştır. "Bilimsel açıdan, botanik ve arkeoloji alanında yaptığı keşiflerle Rus bilim tarihine de katkısı olur; öyle ki Novorossiyski Üniversitesi'nde yapılan araştırmalarda, 18. yy. elyazmalarında bitkilerle ilgili 70 ciltlik çalışmasına rastlanılmıştır."[38] Eğitim açısından yeterli donanıma sahip olan anne Pavlona ev işlerinin yanı sıra çocuklarının eğitimiyle kendisi ilgilenir. O yıllarda okulların çok az sayıda olduğunu ve sadece aristokrat halkın okula gidebildiğini, kız çocuklarının evde anne ya da mürebbiye eğitimiyle eğitildiğini düşünecek olursak, Yelena Gan'ın annesinin eğitimi 19. yy. Rusya'sında hafife alınacak bir düzeyde değildir. Gan'ın küçük kızı yazar V. P. Jelihovskaya, annesi hakkında yazdığı bir makalede İngiliz gezgini Lady Hester Stanhope (1776-1839)'un anneannesinin eğitimi hakkındaki düşüncelerine yer verir:

---

[36]http://www.kmvline.ru/lib/pi_18.php, (E. T.: Ekim 2008).
[37]Sikke ve madalyon koleksiyoncusu. Bkz: Sergey İvanoviç Ojegov; Natalya Yulyevna Şvedova; Tolkovıy Slovar' Russkogo Yazıka, Rossiyskaya Akademiya Nauk İnstitut Russkogo Yazıka im. V. V. Vinogradova, 4-e izd., Moskva 1997, s. 423; http://www.rulex.ru/01040887.htm, (E. T.:Şubat 2008).
[38]Bu ciltleri üniversiteye hediye etmek yerine, Kafkas Köy Cemaatine bağışlar. Bkz. http://lib.rin.ru/doc/i/82261p5.html, (E. T.: Şubat 2008).

> "Bu barbar ülkede beni eğitimiyle şaşırtan bir kadına rastladım. Eğer ki Volga'nın kıyılarında yaşamak gibi bir şansızlığı olmasaydı, Avrupa'da şöhreti çoktan yakalamıştı. Yazık ki Rusya'da onu çok az kişi anlayabiliyor ve neredeyse hiç kimse onun bilgilerinden yeterli derecede faydalanamıyor."[39]

Onun bu donanımlı eğitiminden yararlanan en büyük kızı Yelena Gan yazar; ikinci kızı Yekaterina (1819-1898), tanınmış siyasetçi S. Yu. Vitte (1849-1915)[40]'nin eğitimiyle övülen bir anne; oğlu Rostislav (1824-1883) general ve tarihçi; en küçük kızı Nadejda (1829-1919) antika ve tarihî eşya koleksiyoncusu ve yayıncı olur.

Gan, soylu kadınların dahi okullardaki eğitimden yararlanamadığı o dönemde, annesinden aldığı eğitim sayesinde kendini geliştirir ve küçük yaşta evlerine ziyarette bulunan yazarların da etkisiyle edebiyata ve müziğe ilgi duyar. "Babası Odessa'da görev yaptığı sırada Rus edebiyatının mihenk taşlarından genç Puşkin ile tanışma fırsatını yakalar ve Puşkin daha sonraki buluşmalarında *Bahçesaray Çeşmesi* ve *Kafkas Esiri* adlı poemlerini kendi imzasıyla Gan'ın annesine hediye eder."[41] 1827 yılında, henüz on üç yaşında ailece bulundukları Kırım'dan etkilenir; kendi kendine bir şeyler yazmaya ve evde görüştüğü şairlerden beğendiği satırları alıntılamaya başlar.[42] On üç yaş Gan'ın hayatında önemli bir rol oynamaktadır: Annesinin ağır bir hastalık geçirmesi ile, ailenin büyük kızı olarak tüm ev işlerinin yönetimi ile kendisi ilgilenmeye başlar ve bu durum Gan'ın olgunlaşmasında etkili olur.

1830 yılında kendinden on dört yaş büyük olan, aristokrat Gan-Gan von Potergan ailesine mensup Alman asıllı bir generalin oğlu, Pyotr Alekseyeviç Gan (Peter von Hahn; 1798-1873) ile evlenir. Evliliklerinin birinci yılında kızları Yelena (1831-1891,

---

[39] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye…, s. VI.

[40] Rus imparatorluğu üzerinde büyük etkileri olan bir politikacıdır. Rus Finans Bakanlığı görevinde ülkenin büyümesinde önemli rol oynamıştır, ayrıca Rusya İmparatorluğu Bakanlar Kurulu Başkanlığı (Başbakanlık) görevini üstlenmiştir. Daha detaylı bilgi için Bkz. http://az.lib.ru/w/witte_s_j/text_0020.shtml, (E.T.: Eylül 2009).

[41] Vadim Mihayloviç Kojevnikov; Pyotr Alekseyeviç Nikolayev; Literaturnıy Entsiklopediçeskiy…, s. 346.

[42] Neil Cornwell; Christian Nicole; Reference guide to Russian literature, http://books.google.com.tr/books?id=ehaZrlRY_YgC&pg=RA1-PA313&lpg=RA1-PA313&dq=%22a+futile+gift%22&source=bl&ots=OLV2vytUdY&sig=CRi91mEijrwpmQYXY55P031427k&hl=tr&ei=_0cSS56NFaDWmwPf2eHUAg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CBcQ6AEwAw#v=onepage&q=%22a%20futile%20gift%22&f=false, (E. T.: Temmuz 2009), s. 313.

ünlü yazar Blavatskaya olarak tanınır)[43] doğar, sonrasında da oğulları Aleksandr dünyaya gelir, ancak oğlu küçük yaşta ölür. O yıllarda eşinin görevi dolayısıyla Gan, ailesiyle birlikte şehirden şehre (Kiev, Odessa, Moskova, Petersburg, Yekaterinoslav, Saratov, Kursk ve Astrahan vb.) dolaşır. 1834 yılında Odessa'da babasının yanında konakladığı sırada ikinci kızı Vera (1835-1896, daha sonraki yıllarda ünlü yazar Jelihovskaya olarak tanınır)[44] dünyaya gelir. Eşiyle ilişkisi pek iyi olmayan Gan, eşinin bulunduğu askeri toplantılardan sıkıldığı için vaktini evinde kızlarıyla ilgilenerek geçirmeyi tercih eder. Eğitime önem veren Gan, çocuklarının eğitimiyle de bizzat kendisi ilgilenir. Bu konuyla ilgili olarak yazar Ye. S. Nekrasova (1850-1905) gözlemlerini şöyle belirtir:

> "Lolo (Yelena, büyük kızı) ile birlikte piyano çalışıyor, onunla birlikte şarkı söylüyor, ona okuma yazma öğretiyor, beş yaşındaki kızının yeteneklerinin ve aklının sık rastlanır cinsten olmayışına da seviniyor. Lolo ya da Loloşa'nın ilk doğduğu andan itibaren Yelena tamamıyla annelik içgüdüleriyle hareket ederek kızına bakıyor; yaşının on yedi olmasına hiç aldırış etmeden kızını kendi büyütüyor, emziriyor, besliyor ve onun peşinde koşuşturuyor."[45]

Gan, çocuklarından kalan boş vakitlerinde ise baba evinde yaptığı gibi, zamanının çoğunu kitap okumakla geçirmeye başlar. Kendi kendine İngilizce öğrenir ve çeviriler yaparak "asker eşinin sıkıcı hayatı"[46]na biraz renk katar.

1836-1837 yıllarını eşinin görevi dolayısıyla dönemin başkenti Petersburg'da geçirirler. Burada edebiyat toplantılarına ve sanatsal etkinliklere katılan Gan, edebî yaşamına kısmen giriş yapar. Başkent hayatı, resim sergileri, tiyatro ve müze ziyareti gibi katıldığı sanatsal faaliyetler, Puşkin ile tesadüfen karşılaşması Gan'ın yazma "duygularını açığa çıkarmasına"[47] yardımcı olur. Puşkin ile karşılaşmasını akrabalarına şöyle tasvir eder:

> "Puşkin'i tanıyorum! Onu simsiyah saçlı hayal ediyordum, oysa saçları benimkinden daha koyu değil, uzun ve karışık (…) küçük yüzlü, kısa boylu; o gözleri olmasa

[43] Elektronnaya Biblioteka Mejdunarodnogo Tsentra Rerihov, http://lib.roerich-museum.ru/node/857, (E. T.: Şubat 2008).
[44] Elektronnaya Biblioteka Mejdunarodnogo Tsentra Rerihov, http://lib.roerich-museum.ru/node/857, (E. T.: Şubat 2008).
[45] http://lib.rin.ru/doc/i/82261p5.html, (E. T.: Şubat 2008).
[46] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye…, s. IX.
[47] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. IX.

> yakışıklı bile sayılmaz. Gözleri kömür gibi parlıyor ve fıldır fıldır hareketli. Ona bakacağım diye tabloyu unuttum, o da bunu fark etti: birkaç kez bana bakarak gülümsedi… Sanırım yüzümden hislerim okunabiliyordu o an."[48]

Klasizmin etkisiyle abartılı eserlerin yazıldığı 18. yy.'da, balolarda el yazmaları ilgi görmeye başlar. Aydın aristokratların kaleminden çıkan bu eğlenceli yazılar, o dönemde sadece balolarda eğlence olarak görülürken, 19. yy.'ın başlarında ülkenin içinde bulunduğu siyasi karmaşıklıkların da etkisiyle daha didaktik bir hâl alır.[49] Balolarda oluşturulan edebî salonlara ilgi artar. Gan hakkında ulaştığımız bilgiler içerisinde, yazarın katılım gösterdiği edebî salonlara birebir isim olarak ulaşamamış olsak da, şair ve çevirmen kuzeni Ye. P. Rostopçina (1811-1858) ile yakınlığını ve akrabalığını düşündüğümüzde, 1836 yılında Petersburg'da Cumartesileri faaliyet göstermeye başlayan **Ye. P. Rostopçina Salonu**'nda dönemin tanınmış yazarlarıyla tanıştığını söyleyebiliriz. Gan, dönemin anı yazarlarından kuzeni Ye. A. Suşkova'nın (1812-1868)[50] bir dönem sevgili olduğu yazar Lermontov ile Suşkova'nın evinde tanışmıştır ve o anı "Onunla yüz yüze tanıştım... Ne akıllı adam! Güzel konuşan bir şair"[51] sözleriyle ifade eder.

Petersburg'da bulunduğu sürece katıldığı edebî salonlar Gan'ın yazarlığını olumlu yönde etkileyen faktörlerden olmuştur. Sanat çevresini genişleten Gan, Lermontov ve Puşkin'den sonra *Biblioteka dlya çteniya* adlı derginin editörü O. İ. Senkovski (1800-1858) ile tanışır. Petersburg'da Yelena Gan kendi çabalarıyla İtalyanca ve Almanca öğrenir. Bu dillerde okuduğu kitaplardan çeviri yaparak vakit geçirir. "Sosyete edebiyatı" adı altında ismini duyuran İngiliz yazar Bulwer-Lytton, Edward George (1803-1873)'un[52] son romanı *Godolfin* (*Godolphin*, 1833)'i okuduktan sonra onu İngilizce'den Rusça'ya çevirir ve *Biblioteka dlya çteniya* adlı dergide 1836 yılının baharında yayınlatır. Bu başarısından sonra Senkovski, Gan'a kendi öykülerini yazmasını tavsiye eder. Böylece Gan'ın yazarlık kariyeri başlamış olur.

---

[48] http://lib.rin.ru/doc/i/82261p5.html, (E. T.: Şubat 2008).
[49] Yuriy Mihayloviç Lotman; Besedı o russkoy kul'ture, © izd. "İskusstvo- SPB", St. Petersburg 1994, s. 49.
[50] Ye. A. Suşkova, Lermontov ile aşk yaşamış ancak,1870'de bir diplomat ile evlenmiş. Bkz. http://lermontov.niv.ru/lermontov/bio/lermontov-i-sushkova.htm, (E. T.: Nisan 2009).
[51] Lermontavskaya Entsiklopediya, http://feb-web.ru/feb/lermenc/lre-abc/, (E. T.: Mayıs 2008).
[52] http://az.lib.ru/b/bulxwerlitton_e_d/, (E.T.: Aralık 2008).

Gan, kocasının görev gereği tekrar Petersburg'dan başka bir yere gideceğini öğrendiğinde, edebiyat çevresinden ve yazarlık mesleğinden uzak kalacağı için endişelenir ve kız kardeşine şöyle yazar: "İtiraf edeyim ki Romankov ya da Oskol'a gitmek zorunda olduğumu hatırlamak korkunç geliyor, aklımı kaçırıyorum. Allahım bana sabır ver!"[53] Kader sanki Gan'ın haykırışını duyar ve o dönemde Astrahan'da görev yapan babasının atamasının Petersburg'a alınmasını sağlar. Babası Petersburg'a gelince Gan eşiyle gitmek zorunda kalmaz ve edebî çalışmalarına devam eder. 1837 yılının Mart ayında ilk öyküsü *İdeal* (*Идеал*) Zeneida R-va takma adı ile *Biblioteka dlya çteniya* adlı dergide yayınlanır. Gan, dönemin kadın yazarlarının tercih ettiği üzere eserlerini takma adı ile yayınlar. Zeneida ismi, Senkovski'nin *Aşk ve Ölüm* (*Lyubov' i smert'*, *Любовь и смерть*, 1834) adlı öyküsündeki kahramanın adıdır. R-va ise, doğduğu yer olan Rjişevo'dan gelmektedir.[54]

Petersburg'da geçirilen iki aydan sonra babasının tekrar Astrahan'a dönmesi gerekir, Gan da çocuklarını alır ve babasıyla birlikte Astrahan'a gider. Gan mektubunda Nekrasova'ya şöyle yazar: "Rusya'nın diğer bir ucuna babamın korumasında ve himayesinde yolculuk ediyorum... Ne 1000 verstlik boşluk ne de yolların zorlu şartları korkutuyor beni."[55]

Astrahan'da Yelena Gan kendisi için yepyeni bir din olan Budizm ile tanışır. İlgisini çeken bu farklı kültürleri Gan eserlerinde kullanmakta geç kalmaz, *Utballa* (*Утбалла*, 1838)'yı yazarken yeni tanıştığı Budizm felsefesinden yararlanır. Öykülerinde farklı kültürler kullanarak, Rus kültürünün olumlu ve olumsuz gördüğü yanlarını ortaya koyar. Kızı Vera annesinin o yıllarını şöyle anlatır:

> "1837 baharını Astrahan'da geçirdi. Oradan iki kızını da alarak Kalmık steplerinden Kafkas kaplıcalarına geçti. Bu yolculuk annemin hem sağlığına hem de edebî sanatına büyük faydalar sağladı. Yolculuğumuzun meyvelerini çok geçmeden aldık: *Utballa*, *Jeleznovodsk Anısı*…"[56]

---

[53] http://lib.rin.ru/doc/i/82261p5.html, (E. T.: Şubat 2008).
[54] Sovetskaya Bol'şaya Entsiklopediya, Yelena Andreyevna Gan, Russkie pisateli 1800-1917, Bibliografiçeski Slovar', gl. Red. P. A. Nikolayev, tom 1, Moskva 1989, s. 519-520; Vissarion Grigoryeviç Belinski; Soçineniye Zeneidı…, http://az.lib.ru/b/belinskij_w_g/text_2730.shtml, (E. T.: Şubat 2008).
[55] http://lib.rin.ru/doc/i/82261p5.html, (E. T.: Şubat 2008).
[56] http://lib.rin.ru/doc/i/82261p5.html, (E. T.: Şubat 2008).

1837 yılının Eylül ayının başında Gan, Astrahan'dan Pyatigorsk'a, oradan da çocuklarıyla birlikte kocasının yanına Poltava'ya gider. Aile olarak yeniden bir araya gelirler. Sesi güzel olan Yelena Gan kızlarına piyano dersi vermeye devam ederken, diğer eğitimleri için mürebbiye yardımcı olmaktadır.

1838 yılının yazında Yelena Gan çocuklarıyla tekrar Kafkaslara gider, orada kendi annesi ve kız kardeşleriyle birlikte vakit geçirir. Ağustos ayında babası da katılır ve tüm aile Kislovodsk'da vakit geçirir. Burada Gan Dekabristlerle tanışır, içlerinden S. İ. Krivtsov (1802-1864) ile arkadaşlık eder. Kafkaslar Gan üzerinde her zaman tatlı izler bırakmıştır.[57]

O dönemin Rus yazarlarının kimilerinin sürgün dolayısıyla, kimilerinin ise ziyaret amacıyla bulunduğu Kafkaslar, Gan'ı büyüler ve kaplıcada bulunduğu dönemlerde eserlerini, Kafkasların doğasından ve havasından esinlenerek kaleme alır. Senkovski'ye yazdığı bir mektubunda, ondan özellikle tasvir sahnelerini çıkartmamasını, Kafkaslardan o kadar çok etkilendiğini ve bu büyüleyici anı kaleme aldığını, yayınlanacak öyküsü sayesinde de onu her istediği an tekrar okuyabileceğini belirtir.[58] Öykülerinde Kafkasları, doğa tasviri rolünün dışında dönemin pek çok yazarının kullandığı gibi özgürlük ve ideale kavuşma hissi olarak kullanmayı tercih eder. Hastalığı dolayısıyla sık sık ziyaret ettiği kaplıcalar da, öykülerindeki zayıf ve hasta karakterlerin tercihidir. *Jeleznovodsk Anısı* (*Vospominaniya Jeleznovodska*, *Воспоминания Железноводска*, 1837), *Utballa* (*Утбалла*) ve *Celaleddin* (*Джеллаледдин*, 1838) adlı öyküleri Kafkaslardan esinlenerek yazdığı öyküler arasında yer almaktadır.

1839 baharında sağlığı kötüleşen Gan, eşini görev başında bırakarak, çocuklarıyla birlikte Odessa'daki kaplıcalara tedavi olmaya gider. Burada yazar, "A. İ. Podolinski (1806-1886), N. İ. Nadejdin (1804-1856), V. G. Benediktov (1807-1873) gibi yazar ve eleştirmenlerle tanışma imkanı yakalar. Benediktov, *K**** adlı şiir kitabını Gan'a hediye eder."[59] Odessa'da Gan, tedavi sırasında hayallerinden birini gerçekleştirme

[57] M. Gerşenzon , 1911 yılında S. İ. Krivtsov'a yazdığı 5 mektubu yayınlar. Bkz. http://lib.rin.ru/doc/i/82261p5.html, (E. T.: Şubat 2008).
[58] http://www.stapravda.ru/projects/history/people/04.shtml, (E. T.: Şubat 2008).
[59] Sovetskaya Bol'şaya Entsiklopediya, Yelena Andreyevna…, s. 519-520.

fırsatı da yakalar. Eğitime önem veren yazar, kendisinin de en çok sevdiği dillerden biri olan ve kesin öğrenilmesi gerektiğini düşündüğü İngilizce'yi, çocuklarına öğretebilecek Yorkshire'lı bir mürebbiye bulur.

1839 yazında Gan çocuklarıyla birlikte eşinin görev yaptığı Kiev'in Uman vilayetine gelir. Eylül ayında da yeni görev yerine, Orlovskaya vilayetine gitmeleri gerekecektir. Kış için Petersburg'a dönemeyeceklerine üzülen Yelena'nın sağlığı düzelir, üçüncü çocuğuna hamiledir. Kasım ayında Yelena çocuklarını alıp babasının yanına Saratov'a gider. Orada 1840 yılının haziran ayında oğlu Leonid (1840-1885, daha sonraları Saravtopol'da tanınmış bir avukat olur)[60]'i dünyaya getirir. Doğumdan kısa bir süre sonra Gan, bir ciğer iltihabı rahatsızlığı geçirir. Sağlığının kötüleşmesine rağmen, tedavi ve kızlarının eğitimi için para kazanması gerektiğini düşünerek, Gan eserleri üzerinde daha çok vakit harcamaya başlar. Yazarın küçük kızı Vera çocukluğunda kaleme almaya başladığı, yazarlık hayatının başlangıcında yayınladığı *Çocukluğumda / Nasıl bir çocuktum* (*Kak ya bıla malen'koy*, *Как я была маленькой*) adlı kitabında annesinin çalışma odasını şöyle tasvir eder:

> "Annemin sık sık hastalandığını anımsıyorum, hasta olmadığı zamanlarda yeşil kalkiot[61] bölmenin arkasında oturur ve sürekli bir şeyler yazardı. O bölmeyi 'annenin çalışma odası' olarak adlandırırdık. Ne ben ne de ablam asla, çocuk perdesiyle ayrılmış o bölmedeki bir şeye dokunamazdık. O zamanlar annemin tam olarak ne yaptığını anlayamazdık, sadece bir şeyler yazdığını bilirdik o kadar…"[62]

Hayatının son yıllarında, Yelena'nın çocukları ile ilgili endişeleri artar ve kendisini şöhret düşkünü yazar diye eleştirenlere "Sürdüğüm disyatina[63] için bana 1000'er ruble ödensin, yazarlığı bırakıp toprak işleme işine girerim!"[64] diyerek sert bir yanıt verir. Sadece kızlarının eğitimi için paraya ihtiyaç duyduğunu ve bu yüzden yazdığını Senkovski'ye yazdığı mektupta açıkça dile getirir: "Şu anki durumumuzu o kadar iyi biliyorsun ki, ihtiyaçlarımızın ne olduğunu anlıyorsundur. Özellikle kızlarımın belli

---

[60] Elektronnaya Biblioteka Mejdunarodnogo Tsentra Rerihov, http://lib.roerich-museum.ru/node/857, Şubat 2008.
[61] Bir tür kumaş. Bkz: Sergey İvanoviç Ojegov; Natalya Yulyevna Şvedova; Tolkovıy Slovar'…, s. 261.
[62] http://lib.rin.ru/doc/i/82261p5.html, (E. T.: Şubat 2008).
[63] Eski Rusya'da 1,09 hektara eşit arsa. Bkz: Sergey İvanoviç Ojegov; Natalya Yulyevna Şvedova; Tolkovıy Slovar'…, s. 162.
[64] http://lib.rin.ru/doc/i/82261p5.html, (E. T.: Şubat 2008).

bakımlarının karşılanması gerektiği şu günlerde, bu ihtiyaçlara gereksinimim daha da arttı."[65] Ve daha sonra sağlığı tehlike arz etmeye başladığında yazmayı bırakması istenildiğinde yine cevabı sert olur: "Ne pahasına olursa olsun, çocuklarımın temelden iyi eğitim almasını istiyorum. Mala, mülke ve maddiyata gelince, kalemimden başka bir şeyim yok!..."[66] Maddi rahatsızlıkların yazarın sanatında en büyük etken olduğunu ve Gan'ı yazmaya iten en büyük sebeplerden birinin özellikle kızlarının iyi eğitim almasını sağlamak olduğunu söyleyebiliriz.

Yalnızlıktan sıkılan P. Gan eşini ve çocuklarını görev yeri olan Ukrayna'ya çağırır. 1841 yılının bahar ayında tüm aile yeniden birliktedir. Ancak Gan'ın ağır şekilde hastalanması sonucunda, tedavisi için çocuklarıyla ve yardımcılarıyla (kocası görevini bırakamadığı için eşlik edemez) birlikte Odessa'ya giderler. Biyografik çalışmalar yapan Ye. Nekrasova, Gan'ın doktoru ve kızıyla görüşmeler yapar. O günleri şöyle aktarır:

> "O dönemde Odessa'da ün salmış doktor Geno'nun tüm çabalarına ve özenli bakımına rağmen, Yelena günden güne kötüleşiyor; özellikle günümüz tıp dünyasının tedavide güvendiği kan alma iğnelerinden sonra… ama onlar olmadan daha da kötü, iyice zayıflıyor ve gün geçtikçe mezara daha da yakınlaşıyor. Odessa'ya gelmesini beklediği yakınlarının gelemeyeceğinden korkuyor, bunun için bir veda mektubu yazmaya başladı. (…) Bu mektupta tüm yakınlarına her şey için teşekkür ediyor, annesine yalvarıyor: Yavrunu sakın bırakma."[67]

Ailesinin ve sonrasında erkek kardeşinin gelmesi Gan'a güç katar ve sağlığı hakkındaki endişeler azalır. Yazarın iyileşmesiyle tüm aile yaz tatili için Saratov'a gider. Orada Gan aniden fenalaşır ve 24 Haziran 1842 yılında vefat eder. Odessa'da gömülen Gan'ın mezar taşının üzerinde *Nafile Armağan'da*n yapılmış bir alıntı olan "Yüreğinin gücü yaşamı yok etti"[68] sözleri yazmaktadır.

---

[65] Vissarion Grigoryeviç Belinski; Soçineniya Zeneidı…, http://az.lib.ru/b/belinskij_w_g/text_2730.shtml, (E. T.: Şubat 2008). .
[66] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. II.
[67] http://lib.rin.ru/doc/i/82261p5.html, (E. T.: Şubat 2008).
[68] E. Zeynep Günal; "Yelena A. Gan'ın Sanatında Kırım Tatarları", *Modern Türklük Araştırma Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, Haziran 2005, s. 96.

Sağlığının sürekli bozulmasına karşın, Gan hem çocuklarının eğitimine katkıda bulunabilmek, hem de dikkatleri kadın sorunlarına çekebilmek için aralıksız yazmaya devam eder. Altı yıl süren edebî hayatında on bir tane öykü yayınlar: *Biblioteka dlya çteniya* adlı dergide, 1837'de *İdeal* (*Идеал*); 1838'de *Jeleznovodsk Anısı* (*Vospominaniya Jeleznovodska*, *Воспоминания Железноводска*), *Utballa* (*Утбалла*), *Celaleddin* (*Джеллаледдин*); 1839'da *Madalyon* (*Медальон*); 1840'da *Sosyete Yargısı* (*Sud Sveta*, *Суд света*), *Tanrısal Yargı* (*Sud bojiy*, *Суд божий*); 1841'de *Teofaniya Abbiacio* (*Теофания Аббиаджио*); *Oteçestvennıe zapiski* adlı dergide 1842'de *Nafile Armağan* (*Naprasnıy dar*, *Напрасный дар*), *Любонька* (*Lyubon'ka*, *Любонька*), *Odessa Operasındaki Loca* (*Loja v odesskoy opere*, *Ложа в одесской опере*). Yazar *Çiçekçi Kız* (*Tsvetoçnitsa*, *Цветочница*) adlı öyküsünü tamamlayamadan 28 yaşında ölür.

Yazarın toplu öykü derlemeleri ölümünden sonra 1843 yılında *Soçineniya Zeneidı R-voy* (*Сочинения Зенеиды Р-вой*); 1905 yılında *Polnoe sobraniye soçineniy* (*Полное собрание сочинеий*) ve ikinci baskısı olarak 1909 yılında yayınlanır.

İdeal 1980 yılında yazar ve yayıncı V. İ. Saharov (1946- …) editörlüğünde *Rus Romantik Öyküsü* (*Russkaya romantiçeskaya povest'*, *Русская романтическая повесть*) adlı derlemede; *Sosyete Yargısı* adlı öyküsü akademisyen V. V. Uçenova (1924- …) editörlüğünde *Petergovskaya Yolundaki Yazlık Ev: 19. yy.'ın Birinci Yarısındaki Rus Kadın Yazarlarının Nesri* (*Daça na Petergovskoy: proza russkih pisatelnits pervoy polovinı XIX beka*, *Дача на Петерговской дороге: проза русских писательниц первой половины XIX века*) adlı derlemede; *Nafile Armağan* adlı öyküsü 1991 yılında N. İ. Lakuşin editörlüğünde *Hassas bakışın kalbi…: 19. yy. Rus Kadın Yazarların Öykü ve Hikâyeleri* (*Serdtsa çutkogo prozren'em…: Povesti i rasskazı Russkih pisatel'nits XIX v.*, *Сердца чуткого прозреньем...:Повести и, рассказы русских писательниц XIX в.*) adlı derlemede yayınlanır. 1996 yılında Joe Brown (?-?)'un *Rus Kadın Yazarların Kısa Öykücülüğü, 1835-1860* (*Short Fiction by Russian Women Writers, 1835-1860*) adlı kitabında *İdeal* ve *Sosyete Yargısı* adlı öykülerin İngilizce çevirileri yayınlanır.[69] W. Wolfsohn (?-?)'un *Rus Hikâyecileri* (*Russlands*

[69] Neil Cornwell; Christian Nicole; Reference guide…, http://books.google.com.tr/books?id=ehaZrlRY_YgC&pg=RA1-PA313&lpg=RA1-

Novellendichter; 1848)'nde; K. Lagorenko (?-?)'nun *Odesskiy Vestnik* (*Одесский Вестник*) adlı dergide yayımlanan *Gan Hakkında Anılar (Vospominaniya o Gan, Воспоминания о Ган*, 1844) başlıklı makalesinde; *Eski ve Yeni Zamanlar* (*Starina i Novizna, Старина и Новизна*, 1905) adlı derlemede; Yelena Gan'ın babasının bizzat kaleme aldığı *A. M. Fadeyev'in Anıları* (*Vospominaniya A. M. Fadeeva, Воспоминания А. М. Фадеева*, 1897) adlı anı kitabında; *Russkaya Starina* (*Русская Старина*) adlı dergide 1886'da Ye. S. Nekrasova (1850-1905)'nın ve Yelena Gan'ın kız kardeşi N. Fadeyeva'nın; 1837'de Yelena Gan'ın küçük kızı V. P. Jelihovskaya'nın; 1886'da *İstoriçeskiy Vestnik* (*Исторический Вестник*) adlı dergide gazeteci A. V. Starçevski'nin yazdığı makalelerde ve 1911'de *Russkaya Mısl'* (*Русская Мысль*) adlı dergide M. Gerşenzon'un *30'lu Yılların Rus Kadını* (*Russkaya jenşina 30-h godov, Русская женщина 30-х годов*) adlı yazdığı makalede Gan yeniden gündeme gelir.[70]

Hakkında eleştiri ve analiz içerikli yayınlar ise: *The consept of love and the Conflict of the Individual versus Society in Elena A. Gan's Sud Sveta*, Marit B. Nielsen, Scando-Slavica, 1978; *Mothers and Daughters: Women of the Intelligentsia in Nineteenth Century Russia*, Barbara Alpern Engel, Cambridge University, 1983; *Narrative and Desire in Russian Literature, 1822-1849: The Feminine and the Masculine*, Joe Andrew, 1993; *A Futile Gift: Elena Andreevna Gan and Writing* adlı bildiri, Joe Andrew, 1993 vb. .

Gan dönemin edebî akımlarının etkisinde kalarak romantizm ile realist öğeleri iç içe bütünleştirdiği öykülerinde, dönemin gerçek dünyasına yer verir. Karakter oluşturmada, yazarın kişisel gözlemleri ön plandadır. Dil açısından zengin ve liriksel bir yapısı vardır. Eserlerinin temelinde aşk konusu işleniyor gibi gözükse de, kıssadan hisse misali, ders verici ve didaktik yanları çoğunlukta olan toplumsal konular irdelenir. Kadın eğitimini, kadının toplumdaki yerini, hor görülen kadını, kadın yazarın dışlanması gibi konulara ağır verirken, bunların yanı sıra evlilikte ve aşkta erkeklerin eksik yanlarını detaylarıyla irdelediği için "ilk Rus feministi"[71] olarak anılmıştır. Bu konuları Rus edebiyatında ilk

---

PA313&dq=%22a+futile+gift%22&source=bl&ots=OLV2vytUdY&sig=CRi91mEijrwpmQYXY55P031427k&hl=tr&ei=_0cSS56NFaDWmwPf2eHUAg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CBcQ6AEwAw#v=onepage&q=%22a%20futile%20gift%22&f=false, (E. T.: Temmuz 2009), s. 313.

[70] Mir Slovarey, http://mirslovarei.com/content_beo/Gan-Elena-Andreevna-3432.html, (E. T.: Şubat 2008).

[71] http://www.az.ru/women_cd1/html/pol_gender_cultura_m2000_v.htm, (E .T.: Şubat 2008).

ele alan kadın yazar olduğu için "ilk alamet"[72] (pervaya lastoçka, первая ласточка) olarak nitelendirilmiştir.

Kadın araştırmalarının artmasıyla daha çok gündeme gelen yazar, yaşadığı yıllarda yazılarıyla edebiyata yön veren eleştirmen Belinski'nin makalesine öyküleriyle konu olmuştur. Öykülerini daha çok kadın-erkek ilişkisi üzerinden değerlendiren eleştirmen Belinski, Gan'ın eserlerindeki ana temayı "Eserlerindeki tek önemli nokta 'kadın sevmeyi biliyor, erkekse sevgisini gösteremiyordan' ibaret değildir. Esas konu toplumda hor görülen kadın ve bu hor görülmeye karşı gösterilen enerji dolu protest duruştur"[73] sözleriyle ifade eder.

Kadın kahramanlarını kalabalığın içinde kendini yapayalnız hisseden hayalperestler, mutsuz asker eşleri, iyi eğitimli ve sosyetenin boş dedikodularından ya da anlamsız eğlencelerinden hoşlanmayan kadınlardan yaratır. Öykülerinde "sevmeyi bilmeyen erkekler" yerilir. Diğer bir yandan, Gan sadece öykülerinde değil gerçek yaşamında da "kadın hareketlerinin" öncülerinden kabul edilebilir. 19. yy.'da J. J. Rousseua'nun "kadının yeri evidir, ailesidir"[74] yorumları kabul görüyorken; Gan, eşi görevi dolayısıyla bir şehirden diğerine gitmek zorunda kaldığında, edebî sanatına ara vermemek, ortamdan uzaklaşmamak için adeta kocasına "baş kaldırmış" ve onunla gitmek yerine ailesiyle kalmayı tercih etmiştir.

Gan'ın öyküleri otobiyografik uzantılar içerir: on üç yaşındayken annesinin geçirdiği önemli rahatsızlık, öykülerinde kadın karakterlerin on üç yaşında öksüz kalması öğesi ile karşımıza çıkmaktadır. Gan'ın annesinden önce vefat edip, en büyük kızını on bir yaşında öksüz bırakması da, yazarın öykülerindeki trajediyi vurgular niteliktedir. Alman asker ile evli olan Rus soylu kızlar, eşinin görevi gereği sürekli seyahat halinde olan mutsuz eşler, toplum tarafından eğitimi dolayısıyla faklı kılınan ve dışlanan genç kızlar ve hatta kadın yazarlar, hastalanan zayıf kadın karakterler vb. Kısaca Gan öykülerinde kendini ve kendi yaşamını kaleme almıştır diyebiliriz. Bu gerçeklik ve yakınlık da, Gan'ı dönemin kadın yazarlarından özel hayatında tanınmışlık adına bir adım önde olmasına olanak sağlamıştır.

---

[72] http://www.az.ru/women_cd1/html/filologich_nauki_11.htm, (E. T.: Kasım 2008).
[73] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. IV.
[74] Yuriy Mihayloviç Lotman; Besedı o russkoy…, s. 51.

Belinski'nin de belirttiği gibi;

> "Hayatlarını sanatlarından ayrı tutarak yaşayan, bir de yaşadıklarıyla eserleri birbirini tutan yazarlar vardır. Birinci tip yazarların eserini okurken, sadece sanatın güzelliğiyle ilgilenip, yazarın kimliği ile uğraşmazsınız; ama ikinci tip yazarları okurken, yazarın kişiliğiyle büyülenirsiniz, onu düşünür, onu seversiniz, dahası onu ve hayatını daha yakından tanımak istersiniz. İşte Gan, ikinci tip yazarlara girmektedir."[75]

1830'lu yılların ikinci yarısında Rus edebiyatında gerçek olaylar ile eski tarihî olaylar iç içe girer. Gan da öykülerinde yaşanmış gerçek, tarihî olaylarla karakterlerini birleştirerek bu akıma uyar. 30'lu yıllarda şiir ve manzume türünde yazılan eserler yerlerini nesre bırakır. Nesirde daha çok burjuva ve sosyete yaşamı konu edilmeye başlanır ve "sosyete edebiyatı" adı verilen yeni bir tür ortaya çıkar. Dönemin romantizm akımının etkisinde sosyete yaşamının bir takım "acı gerçekleri" edebiyatta ana tema olarak yer almaya başlar. Sosyete edebiyatının öncülerinden sayılan A. A. Bestujev Marlinski (1797-1837)'nin son dönem öykülerinin etkisinde kalan Gan, öykülerinde asker yaşamına ve balolara, kadın-erkek ilişkilerine ve kendisinin de etkilendiği Kafkaslara yer vermesiyle sosyete edebiyatı yazarlarından kabul edilir.

Gan, yazdıklarıyla ele aldığı konularla dönemin George Sand takma adlı tanınmış Fransız kadın yazarı ile karşılaştırılır, aralarındaki benzerlik dolayısıyla Gan, Sand ile örtüştürülür ve ilk olarak Turgenyev, Gan için "Rus George Sand'ı"[76] benzetmesini yapar.

1830'lu yıllarda aynı dönemde öyküleriyle edebî yaşamlarına adım atan George Sand (1804-1876) Fransa'da, İda Gan Gan (1805-1880)[77] Almanya'da ve Yelena Gan Rusya'da kadının toplum ve aile içindeki yerini ve kadın sorunlarını dile getirirler.[78]
Rus yazarlar 19. yy.'da en çok Batı edebiyatından, özellikle Fransız edebiyatından etkilenir. Gan üzerine araştırmalarıyla tanınan Şore, makalesinde Sand'ın Rus edebiyatındaki yankılarını "Belinski, Sand'ı "Zamanımızın Jan Dark'ı" ve "Kahin"; İ.

---

[75] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. IV.
[76] http://www.stapravda.ru/projects/history/people/04.shtml, (E. T.: Şubat 2008).
[77] Alman George Sand'ı olarak anılır. Aynı zamanda Yelena Gan'ın eşi tarafından akrabasıdır. Pek fazla eseri Rusça'ya çevrilmemiştir. Bkz. http://taina.aib.ru/teski/woman/iraida.htm, (E. T.: Nisan 2009).
[78] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. III.

S. Turgenyev “Azizemiz”; Dostoyevski “Eşsiz bir ruha ve yeteneğe sahip bir kadın” olarak nitelendirir” [79] açıklamasıyla vurgular.

“Rus George Sand’ı” olarak adlandırılan Yelena Gan’ın, örtüştürüldüğü Fransız yazar ile ortak yönlerine dair görüşleri özetlemeye çalışacağız. 72 yaşında ölen Sand ile 28 yaşında ölen Gan’ın sanat yaşamları yazdıkları eser sayısı bakımından farklılık gösteriyor olsa da, hayattaki duruşları, fikirleri ve eserlerinde konu aldıkları kadın sorunları benzerlikler gösterir. Her ikisi de soylu aileden gelmektedirler. İkisinin de yazar olmasında annelerinden aldıkları eğitimin rolü büyüktür. Yalnız aldıkları bu eğitim, iki yazarın da evliliklerinde mutsuz olmasına engel olamaz. Sand ve Gan, evliliklerinde aradıkları mutluluğu bulamayınca, mutsuzluklarını yazarak, dahası belki de tüm kadınların rahatsızlık duyduğu halde dile getiremediği kadın sorunlarını kaleme alarak gidermeye çalışırlar. Gan kadınların erkekler tarafından yeterli saygı görmediğini düşünmektedir ve bu duygularını arkadaşı Krivtsov’a “Kadın evcil bir hayvandır; hayatı, hisleri ve düşünceleri, asla kapısının eşiğinden dışarıya çıkmamalı; onun tüm dünyası ailesinden ibarettir, yeter ki burada o hak ettiği değeri bulsun, kadın sadece ailesinde mutluluk bulabilir veya onu tamamen yitirebilir.”[80] sözleriyle açıklar.

İki yazar da takma isim ile sanat yaşamını sürdürür. Asıl adı Amandine Aurore Lucile Dupin olan Sand, takma adı olarak erkek ismini seçmişken, Yelena Gan daha cesurca davranarak bayan adı olan Zeneida R-va ismini seçer. Her iki yazarın da seçtikleri takma isimler, kendilerini yazmaya ya da yazdıklarını yayımlamaya yönlendiren kişilerle alakalıdır. George Sand, soyadını onu yazmaya iten ve ilk yayınını birlikte yazdığı sevgilisi Jules Sandeau’dan almıştır, isminin ise neden George olduğuna dair net bir bilgi yoktur. Gan, ise yayıncısı Senkovski’nin eserinden etkilenir.[81]

İki yazar da eserlerinde ana tema olarak “aşk”ı kullanır. Ama “aşk”ı didaktik bir yaklaşımla ele alırlar. Sosyetedeki ikiyüzlü ve boş tiplemeleri karikatürize ederler. İkisinin de kadın kahramanlarının eğitimli olması ve kadının haklarının geri kazanılması (emansipatsiya, эмансипация) konusu sürekli vurgulanır.

---

[79] http://www.az.ru/women_cd1/html/pol_gender_cultura_m2000_v.htm, (E. T.: Şubat 2008).
[80] Vissarion Grigoryeviç Belinski; Soçineniya Zeneidı…, http://az.lib.ru/b/belinskij_w_g/text_2730.shtml, (E. T.: Şubat 2008).
[81] http://www.az.ru/women_cd1/html/pol_gender_cultura_m2000_v.htm, (E. T.: Şubat 2008).

Sand roman türünde yazarken, Gan öykü türünde yazar. Özel hayatında üç evlilik geçirmiş olan Sand, eserlerinde de kadın kahramanlarını evliliğe karşı karakterler olarak yaratır; Gan ise öykülerinde kadınların evliyken de mutlu olabileceğini ancak bunun için erkeklerin değişmesi gerektiğini belirtir. Sand'ın kadın kahramanları içlerinde bir ruhsal yenilgi ile savaşıyorlarsa dahi, moral olarak hep iyi düzeydedirler; Gan'ın kadın kahramanları ise ruhsal çöküntü yaşadıklarında moral olarak da çökerler veya kör olurlar ya da dönemin ağır hastalığına yakalanıp verem olurlar.

> "Böylelikle 'kadın anlatıcı' kullanmayan Sand kadın karakterlerinin güçlü olmasıyla, 'kadın anlatıcı' kullanan ancak öykünün sonunda kadın karakterlerini hep güçsüz, hasta ya da moralsiz bırakan Gan, 'kadını' iki farklı ülkede; Fransa'da kadının adı yok ama gücü var, Rusya'da kadının adı var, ancak sesini duyuracak ya da zorluklarla baş edecek gücü yok şeklinde yorumlar. Gan'ın yirmi sekiz gibi erken bir yaşta ölmesi de tüm bu duygulara adeta sembolik bir anlam katar."[82]

Gan'ın öykülerinde yazarın kendini yazma sanatından sıkça yararlandığını düşünecek olursak, kahramanlarındaki ruhen zayıflığın ve hastalanmaların psikoanalitik bir yaklaşımla Gan'ın hayatından kesitler içerdiğini söyleyebiliriz.

Kuşkusuz Gan, romantik, didaktik ve realist öğelerle beslediği öyküleriyle dönemin eleştirmen ve yazarlarından olumlu tepkiler alır. Eleştirmen Belinski, öykülerini tek tek ele aldığı makalesiyle Gan'a destek olmuş ve kadın yazarlar içinde onu ayrı bir yere koymuştur. "Dişi Lermontov" olarak adlandırdığı Gan'ın yazarlığı hakkında Belinski şöyle yazar:

> "Zenaida R-va'nın, öykülerinde kadın yeteneği ile Rus öykücülüğünü kendi gelişimine ulaştırdığını ya da olgun düşüncelerin ifadesi ve çağdaş toplumun gerçek aynası olarak algılandığını söylemek yanlış olur; ama aynı zamanda Rus kadın yazarlarından hiçbirinin Zenaida R-va gibi böylesine bir düşünce gücüne, gerçekleri ifade ediş şekline ve böylesine bir yeteneğe sahip olmadığını söylemek de mümkün değildir. Bu yetenekli yazarın tüm öyküleri aynı ihtiraslı duygu, aynı canlı idea ve yazara rahatlık vermeyen aynı derin acı ile dolu."[83]

---

[82] http://www.a-z.ru/women_cd1/html/pol_gender_cultura_m2000_v.htm, (E. T.: Şubat 2008).
[83] Vissarion Grigoryeviç Belinski; Soçineniya Zeneidı…, http://az.lib.ru/b/belinskij_w_g/text_2730.shtml, (E. T.: Şubat 2008). .

Turgenyev ise Gan'ın ölümünden sonra şu sözleriyle yazara duyduğu hayranlığı dile getirir:

> "Bu kadında gerçekten hem ateşli Rus yüreği, hem de kadına özgü yaşamsal deneyim, inanç tutkusu vardı, ve iç dünyasını mutlulukla ifade edebildiği 'yalın ve tatlı seslerden' doğa onu mahrum etmemişti; ama onu yok eden fazlasıyla yazmak oldu… O, zarif şeyleri sevenlerin belleğinde güzel, hatta belki de dokunaklı bir anı olarak kalacak, ama çağdaş, yaşayan sanatta bir yeri olmayacak."[84]

Mutsuz evliliğini, yazar olarak sosyete ortamından dışlanmasını, kadın eğitimini, mirastan mahrum bırakılan kadınları, hakları ellerinden alındığı halde kendileri için mücadele etmeyen sosyete kadınlarını, aile ve anne kavramlarını aşk ana teması ile kaleme alan Gan'ı, romantik unsurları süslediği öykülerini gerçek hayat ve konularla beslediği için realist bir yazar olarak kabul edebiliriz.

Günümüz edebiyat araştırmacıları ve akademisyenleri 19. yy. Rus edebiyatını incelediğinde Gan'ın diğer kadın yazarlardan çok daha iyi yazmış olduğunu kabul etmektedir, hatta onun isminin Puşkin ve Lermontov ile birlikte anılabileceğini savunmaktadırlar.[85] İngiliz araştırmacı ve çevirmen Hugh Aplin (?-?), Gan'ın sanatını *Dictionary of Russian Women Writers* adlı kitabında şöyle yorumlar:

> "Onun yeteneğindeki sınırları görmekte fayda var, seçtiği konulardaki melodram, aynı zamanda o dönemdeki bir çok eserde görülen olumlu ve olumsuz kahramanlar arasındaki belirleyici tipik özellikler; bununla birlikte kusursuz keskin diyaloglar, derin tasvirlerin lirizmi ve hayal gücünün canlı gerçeklikte yansıması fark edilir niteliktedir."[86]

Bu bölümde yazarın yazma sanatında ailesinin ve aldığı eğitimin önemini vurguladıktan sonra, edebî yaşamını, yazma sanatına dair genel bilgileri ve son olarak da mukayese edildiği George Sand ile ortak özelliklerini sunduk. Dönemin yazar ve eleştirmenlerinin ilgisini çekmeyi başarmış olan Gan'ın, yaşadığı dönemde ve öldükten sonra hakkında yapılan övgü ve eleştirilere yer verdik.

---

[84] http://az.lib.ru/g/gan_e_a/text_0020.shtml, (E. T.: Şubat 2008).
[85] http://www.az.ru/women_cd1/html/filologich_nauki_11.htm, (E. T.: Kasım 2008).
[86] http://www.az.ru/women_cd1/html/filologich_nauki_11.htm, (E. T.: Kasım 2008).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YELENA GAN'IN ÖYKÜ SANATI

Tezimizin bu bölümünde Gan'ın öykü sanatı hakkında bilgi vermek istiyoruz. "Olay olgusu" alt başlığında öykülerinin kronolojik olarak özetlerini sunacağız. Sonra konu ve içerik bakımından ele aldığımız öykülerinde temel konuları tespit edeceğiz ve alıntılarla destekleyip yorumlayacağız. Burada üzerinde duracağımız diğer konu kahramanlar olacaktır. Daha sonra öykülerinde kurgu analizini yapacağımız bölümde, öykülerin işlenişinin sanatsal yönünü belirlemede önemli olan zaman, mekân ve kurgu konuları üzerinde duracağız. Bu bölümümüzde ayrıca romantik bir yazar olarak öykülerinde kullandığı romantik öğeleri tespit edip, dönemin romantik öğeleri ile karşılaştırma yapacağız.

3. 1. OLAY OLGUSU

İlk öyküsü ***İdeal***'de yazar kendi hayatından kesitler sunar: Kendisi gibi küçük yaşta Alman bir albay ile evlenen Olga'nın hayatından bir bölüm aktarır. Albayın hanımı Olga Goltsberg, sosyete yaşamından uzak, kendi dünyasında yaşamaktadır. Kendini kitap okumaya verir, evli ama duygusal anlamda yalnız olan Olga dönemin ünlü şairlerinden Anatoli'ye âşık olur.

Eşinin işi dolayısıyla sürekli oradan oraya gezen ve her seferinde farklı insanlarla tanışıp birlikte olmak zorunda kalan Olga, bu defa da Petersburg'a gitmek zorunda kalır. Petersburg'da Olga eşiyle birlikte Anatoli'nin piyesine gider ve piyes sonunda çıkışta platonik aşkıyla karşılaşır. Birkaç gün sonra akraba ziyareti için gittiği kasabada Anatoli ile tanışma fırsatı yakalar. Birlikte vakit geçirmeye başlarlar, sık sık görüşürler. Bir gün

Anatoli Olga'ya aşkını ilan eder, ama Olga, evli olduğu için sevdiği adama karşılık veremez, eşine sadakatsizlik edemez. Aşkına karşılık alamayan Anatoli evi terk eder. Günler geçer, Olga Anatoli'yi ne görür ne de ondan bir haber alabilir. Bir gün davetli olduğu bir baloya, onu görme ya da hakkında bir haber alma umuduyla, gider. Anatoli'nin aşk acısı çektiğini ve bu yüzden ölümcül bir hastalığa kapıldığını, diğer bir kişinin fikrine göre de İtalyan bir kadınla aşk yaşadığını öğrenir; kafası karışan Olga o an kendine hakim olamaz ve gizlice balodan çıkıp, Anatoli'nin evine gider. Uşak Olga'yı Anatoli'yi beklemesi için çalışma odasına alır, orada beklerken, masanın üstündeki mektupta kendi adının geçtiğini görür ve elinde olmadan mektubu okur. Bitirince fenalaşan Olga mektubu da beraberinde götürerek, Anatoli'nin eve yaklaştığını fark ettiğinde onun gelmesini beklemeden koşar adımlarla evden çıkar. Anatoli mektubu bir arkadaşına yazmıştır; Olga'yı çok sıkıcı bulduğunu ama ona acıdığı için, hayatında bir heyecan olsun diye yalandan ilân-ı aşk ettiğini, aslında şimdi İtalyan sevgilisi ile çok eğlendiğini yazmıştır. Çalışma odasına geldiğinde kimseyi göremeyen Anatoli, Olga'nın geldiğini yerde duran yelpazeden anlar, hemen masasındaki mektuba bakar, kaybolduğunu görünce bir kahkaha atar ve kayıtsız bir şekilde sevgilisini hayal ederek uykuya dalar.

Sevgilisi Olga'yı aldatmış, onun duygularıyla alay etmiştir, gerçekleri öğrenen Olga ise kendini yalnızlığa hapseder; verem olur. İyileşmek için gittiği Tsarskoye Köyü'nde, sağlığına kavuşur ve kendini manastıra kapatarak Tanrı'ya adar.

Jeleznovodsk Anısı adlı öyküsünde; bir kadın yazar (Yelena Gan'ın kendisi olduğunu öykünün sonunda anlıyoruz), erkek arkadaşlarıyla Kafkasların büyülü doğasını ziyaret etmektedir. Çerkezlerin Rus atlı alayına saldırdıkları haberini alırlar, ancak yine de ertesi günkü gezilerini ertelemezler. Ertesi sabah için yolculuk saatini bekleyen Zeneida Petrovna konakladıkları sanatoryumun odasında kitap okumaktadır ve uykuya dalar. Rüyasında (okuyucu ancak öykünün sonunda her şeyin rüya olduğunu anlamaktadır.) arkadaşı yola çıkmak için hazırlanması gerektiğini söyler. Hemen grup olarak hazırlanıp, yola koyulurlar. Yola çıktıklarında bir atlı ile karşılaşırlar, Çerkez olduğunu düşünürler. O sırada bir silah patlaması duyulur, Zeneida yere ve atı da Zeneida'nın üzerine düşer. Kargaşa içinde neler olup bittiğini hatırlayamaz. Gözlerini açtığında Kafkasların tertemiz ve mis gibi havasında kendini eyere bağlanmış bulur, bir sürü at

nalı sesi duyar. Kendine gelemeden tekrar bayılır, uyandığında kendini otların üzerinde eli ve ayakları bağlı bir biçimde bulur. Arkadaşı Vladimir ve Aleksandr'a bakar, ikisinde de nerdeyse hayat belirtisi yoktur; Çerkezlere esir düşmüşlerdir ve yaralıdırlar. İyice umutsuzluğa kapılırlar, yeniden yola çıkarlar. Çerkezlerin yaşadığı avluya gelirler, içlerinden sadece Aleksandr Çerkezlerin konuştuğu dili bilmektedir. Aleksandr ve Vladimir'i zincirle bağlayıp başka bir yere götürürlerken, Zeneida'yı bir kulübeye kapatırlar. 3-4 gün ölmek istediği, yaşamla savaşmak istemediği için Zeneida bir şey yemeyi reddeder. Tam hayattan vazgeçmişken Aleksandr'dan bir pusula alır. Pusulada kaçış planları yazmaktadır. Hayata dönen ve kaçış gününe odaklanan Zeneida, ne yazık ki plana uyamaz. Tam kurtarıcı onu almaya geldiğinde Çerkez Prens tarafından alıkonulur ve dışarı çıkamaz. Prensin kendisiyle birlikte olma isteğini reddeden Zeneida, karşı koyamayacağını anlayınca prensin hançerini alır ve kendi boğazını keser. O sırada birisinin kendisine "Zeneida Petrovna" yazar takma adıyla seslendiğini duyar, Kafkaslarda kendini bu isimle tanıyan birinin olmayacağı şaşkınlığı içinde uyanır ve gördüklerinin sadece rüya olduğunu anladığında büyük bir mutluluk içinde arkadaşlarıyla birlikte gezinmeye çıkar.

Utballa'da öykü yine soyluların bir araya geldiği eğlenceli balolardan birinin tasviri ile başlar. Baloda Kalmık kızı Utballa hakkında dedikodular konuşulur. Babası Rus, annesi Kalmık olan Utballa babası ile Rusya'da yaşamaya başlamıştır. Utballa vahşi doğadan gelmesine karşın, komşuları Snejinlerin evinde aldığı eğitimle sosyete yaşamına girmeye hak kazanmıştır, ancak dış görünüşü ve ismi dolayısıyla tüm dikkatler üzerindedir, hatta çoğu zaman da ortamdan dışlanır.

Bayan Snejina'nın oğlu Boris'in eve dönmesiyle Utballa'nın hayatı değişir. Günlerini Snejinlerde geçiren Utballa, artık vaktinin çoğunu Boris ile geçirmeye başlar ve elinde olmadan ona âşık olur. Önce platonik görünen aşk, Utballa'nın aşkını ilan etmesiyle karşılıklı aşka dönüşür. Boris görev için Petersburg'a gitmek zorundadır. Yeni buldukları aşkı son üç günde doyasıya yaşar ve birbirlerine sadakat yemini ederler. Ayrılan sevgililer birbirlerinin mektuplarıyla teselli bulur.

Aylar sonra Utballa'nın babası ölür, milyoner babasının mirasçıları Utballa'yı babasının ölümüyle yıkıldığı ve şoka girdiği bir haldeyken kaçırır ve doğduğu topraklara

bırakırlar. Kendinde olmayan Utballa neye uğradığını şaşırır, dilini bilmediği insanlar karşısında ne yapacağını bilemez, kalabalığın içinde ona tek kişi tanıdık gelir: annesi. Kendini toparladıktan sonra defalarca kaçma eğiliminde bulunur, ancak hepsinde üvey babası tarafından yakalanır, cezalandırılır. En sonunda pes eder ve Boris'in onu kurtarmaya gelmesi için yalvarır. Beş yıl kadar durgun hayatına Kalmıklarda devam eden Utballa, ulusun yetmiş yaşındaki imparatoru ile zoraki olarak evlendirilir. İmparatorluk Rusya'daki gibi olmasa da, yaşadığı vahşi yaşamdan daha iyidir, ancak başka dine mensup olduğu için halk ve imparatorun varisi olan erkek kardeş tarafından "büyücü" olarak adlandırılır ve zor günlerle karşı karşıya kalır.

Bir gün kendilerini ziyarete iki Rus gelir; onlardan birisi kendisini kurtarmaya gelen Boris ve diğeri Boris'in uzaktan akrabası Zerkov'tur. Boris'i karşısında görünce fenalaşan Utballa, özgürlüğüne kavuşacağı gün için âşığının yanında eşinin uzaklaşacağı günü beklemeye başlar. Ancak başından beri Utballa'dan şüphelenen imparatorun erkek kardeşi, çifti izlemesi için adamlarını uyarır ve kaçış planını öğrendiğinde haklı olduğunu anlar. Kaçış gününe kadar sevgilisiyle baş başa vakit geçiren Utballa, aşkının hayatı söz konusu olduğunda hiç düşünmeden kendini feda eder. Kaçış günü buluşma yerine gözlemciler yüzünden ulaşamayan Utballa, sevgilisinin gitmesini seyreder ve onun sağ salim uzaklaşabilmesi için de kendini öfkeli halkın eline bırakır. Aşkına kavuşamayan Utballa, esir olarak yaşamaktansa ölümü tercih eder.

Osmanlı ve Rusya arasındaki Kırım Savaşı'nın tarihsel geçmişi ile başlayan ***Celaleddin*** adlı öyküsünde Tatar Prensinin Rus subay kızına duyduğu aşk anlatılır. Deniz kıyısında bir kulede Lüdmila ile karşılaşan Celaleddin ilk görüşte âşık olur, ayrıldıklarında onu takip eder ve ertesi gün onu görmek için at satın alma bahanesi ile evlerine gider. Kendi dünyasında yaşayan Lüdmila ise bu aşktan habersizdir. Üvey annesi, zengin olduğu gerekçesi ile Lüdmila'nın Celaleddin ile ilgilenmesini sağlar. Genç kız ve Celaleddin evlenmeye karar verir, ancak farklı dinlere ait olmaları aralarında sorun yaratır. Aşkı için her şeyi göze alacak olan Celaleddin, ailesi tarafından reddedileceğini bilse de Müslümanlıktan Hristiyanlığa geçerek evlenmelerine dair tüm engelleri ortadan kaldırır. Ancak düğün aceleye getirilmek istenmez, öncelikle Celaleddin'e Rus ordusunda görev ayarlanır. Bir süreliğine ayrı kalan âşıklar mektuplarla teselli bulurlar. Celaleddin'in

cephede yaralanması sonucu mektuplar kesilir. Lüdmila ve ailesi, Celaleddin'in öldüğünü düşünür, kızlarının iyiliğini düşündüklerinden onu hemen başka bir zengin Rus subay ile evlendirmek üzere harekete geçerler. Düğün arifesinde eve dönen Celaleddin, duyduklarına inanamaz. Ailesini ve dinini uğruna kaybettiği sevdiği, başkası ile evlenmek üzeredir. Düğüne engel olamayacağını anlayan Celaleddin, düğün sabahı damat adayını bir şahitle birlikte düelloya davet eder. Sabah karanlığında yapılan düelloda silahlar patlar ve Celaleddin sağ kurtulurken karşısındaki yere yığılır. Keyif içinde düğüne dönen Celaleddin, damadın öldüğünü duyduğunda Lüdmila'nın yakınında olmak istediği için düğüne gider. Lüdmila salona, damat ile kol kola gelir. Celaleddin karanlık ve yoğun sis altında gerçekleştirdiği düelloda damadı değil, sağdıcı vurmuştur. Hemen düğün yerinden uzaklaşan Celaleddin, aile mezarlığına gider ve hançeri ile kendini öldürür. Kendi şahidi Emina'dan, Lüdmila'nın hediye ettiği altın haçlı kolyeyi düğün hediyesi olarak geri vermesini ister. Altın kolyeyi gören Lüdmila yıkılır ve bir süre kendine gelemez. Öykü yıllar sonra anlatıcının tesadüfen bir baloda Lüdmila'yı torunu genç kızı, bir erkekle fazla samimi konuştuğu için azarlarken görmesiyle son bulur.

Madalyon adlı öyküsü bir ablanın, kız kardeşine acı çektiren adamdan intikam alması üzerine kuruludur. Kız kardeşinin Prens Yuryeviç'in ihaneti üzerine kör olmasıyla, dul kontes Engelsberg çocuğunu tedavi ettirmek ve Yuryeviç'ten intikam almak amacıyla Kafkaslara, sanatoryuma gider. Tahmin ettiği gibi Yuryeviç de ordadır ve dul olması sebebiyle daha çok ilgi çektiğinden Prensi ağına almak kontes için pek de zor olmaz. Kendini biraz naza çektikten sonra, evlilik kararına ikna olan Engelsberg, "mutluluklarını" yazdığı bir öykü ile bozar. Akşam balolarından sıkılan sosyete halkı, kendi aralarında öykü yazıp okumaya ve eleştirmeye karar verirler. İlk öykü yazacak olan kişi de kontestir. Kontes öyküsünde acımasız ve sadakatsiz, yalancı bir subaydan bahseder. O subayın kız kardeşine yaptıklarını öyküsünde anlatır. Subay genç kızı aldatmakla kalmamış, onun portresini çizip tüm katıldığı davetlerde erkeklere gösterip, kızın saflığı ile alay etmiştir. En sonunda Olimpiya'nın eski nişanlısı Aleksin, portreyi çok beğendiğini iddia ederek vicdansız subayın elinden almayı başarmıştır. Tüm öyküyü okuduktan sonra, kontes Engelsberg elindeki herkesin merak ettiği madalyonlu bileziği açıp içindeki "portreyi" gösterir. Portrenin bir zamanlar kendisinin çizdiği minyatür resim olduğunu ve aldattığı kızı hatırlayan Yuryeviç, kalabalık karşısında

mahcup olur ve bir kadın tarafından aldatılmış olmanın hüznüyle baloyu terk eder. Kafkaslarda intikamını başarıyla almış olan kontes ise, ailesinin yaşadığı köye döner.

Sosyete Yargısı adlı öyküsünde bir kadın yazar tarafından asker Vlodinski'nin, generalin hanımı Zenaida'ya duyduğu aşk aktarılır. Vlodinski cephede yaralanır, tedavi için Baron Gorh'un evinde doktor gözetiminde bulunur. Oraya ziyarete gelen generalin eşine âşık olur, ancak evli olan Zenaida'dan karşılık göremez. Bir süre sonra Rusya'ya çağrılan Vlodinski, âşığının isteği üzerine bir daha Zenaida'yı görmeyeceğine dair söz verir, ancak yıllar sonra aile ziyareti için bulunduğu bir köyde baloda rastladığı Zenaida ile görüşmek ister. Sosyetede sevgilisinin evlilik dışı ilişkiler yaşadığı dedikodularını duyan Vlodinski, intikam almak üzere, sözde âşığına düello teklif eder. Düello gerçekleşir; Vlodinski yaralanır ve karşı taraftaki ölür. Öldürdüğü kişinin Zenaida'nın erkek kardeşi olduğunu öğrenen Vlodinski, dedikodulara kurban edildiğini anlar ve günlerce bilinçsizce yatar. Zenaida ise, âşığını her şeye rağmen affeder ancak bir daha görüşmemek üzere bulunduğu yeri terk eder ve yalnızlığında ölümü bekler .

Tanrısal Yargı adlı öyküsünde seneler sonra doğduğu köye dönen öksüz ve yetim Aleksandr'ın, komşu kızı ile evlilik arifesinde geçmişiyle ilgili yıkıcı gerçeklerle yüzleşmesi aktarılır. Aleksandr, şatafatlı ve hareketli Petersburg hayatından sıkılır ve doğduğu köye döndüğünde, sadeliğiyle sosyete kadınlarından çok farklı olan Lidiya'nın kendisine duyduğu aşkı fark etmediği gibi, onu hiç dikkate bile almaz. Sonraları aşkları karşılıklı olur ve evlenmeye karar verirler. Düğün öncesi Aleksandr, komşusu ve kayınbabası ile ava gider. Av dönüşü Lidiya'nın yanına gelirler. Lidiya balkonda onları selamlarken, yanlışlıkla bir kurşun Lidiya'nın göğsüne saplanır ve ölümüne neden olur. O sırada kayınbabası bunun Tanrı'nın yargısı olduğunu haykırır, çünkü seneler önce Aleksandr'ın annesi ile nişanlıdır. Ancak nişanlısı onu terk edip, başkası ile kaçtığında, nişanlısını takip etmiş ve onun ölümüne sebep olmuştur. Tanrı şimdi kızının canını alarak onu cezalandırmıştır.

Örtülü Loca'da önce karşılıksız gibi görülen, daha sonra evlilikle sonuçlanan bir aşk anlatılır. Vseslavin ilk aşkını karşılık alamasa da unutamamıştır. Âşık olduğu Korneliya başkasıyla evlenmiş, ancak evliliğinde mutluluğu bulamamış, eşi tarafından aldatılmış en sonunda da boşanmıştır. Oğlunun ölümünün üzüntüsüyle kör olan Korneliya'yı

teselli etmek Vseslavin'e kalır. Vseslavin aylarca sevgilisini örtülü locanın içinden görmeye çalışır, kendini ona tanıtmaya çekinir. Daha sonraları aşkının alevlenmesi ve sevgilisinin maddi açıdan zor durumda olması sebebiyle Korneliya'nın evine müzisyen olarak konuk olur. Korneliya, Vseslavin'i sesinden tanıyamaz. Müzik dersi verme niyetiyle Vseslavin her gün sevdiğiyle vakit geçirmeye başlar. Duygusal anlamda tramvayı atlatan Korneliya'nın gözleri görmeye başlar. Vseslavin tanınmaktan çok korkar, ancak korktuğu başına gelmez. Sevdiğini görmeye devam edebilecekken, kendisinin Korneliya'ya para yardımı yaptığı ortaya çıkar. Bu olanları gururuna yediremeyen Korneliya görüşmeyi reddeder ve bulunduğu şehri terk eder. Tüm olanlara rağmen Vseslavin sevdiğinin peşini bırakmaz ve Korneliya'nın sevgisini kazanır. Seneler sonra aynı örtülü locada, perdeler açık şekilde elele görülürler.

3. 2. TEMEL KONULAR

Bu bölümümüzde yazarın öyküleri üzerinde yaptığımız incelemede tespit ettiğimiz temel konuları, öykülerinden yapacağımız alıntılarla birlikte sunacağız. Yazarın bir kadın gözüyle kadın yaşamını, özellikle yazan kadının sosyal açıdan dışlanmasını; aşk ve evlilikte de duygusal açıdan mutsuzluğunu kaleme aldığı öykülerinde, temel konular başlığı altında ilk olarak aşkın, daha sonra evliliğin ve kadının toplum içindeki statüsünün ve dönemin kadın eğitiminin öykülerinde yer alışını inceleyeceğiz. Daha sonra yazarın konularıyla bütünlük içinde sunduğu, doğa ve Kafkaslara ve sosyete yaşamına dair incelemede bulunacağız.

3. 2. 1. Aşk

Gan'ın *Nafile Armağan* ve *Jeleznovodsk Anısı* öyküleri hariç her öyküsünün temelinde edebiyatın vazgeçilmez konularından olan "aşk" yatar. Gan öykülerinde aşkı iki insanın birbirine duyduğu sevgi olarak yüceltir, anlamlandırır ve vurgular: "annenin çocuklarını sevdiği gibi karşılıksız aşk"[87], sevdiğine her şekilde güvenen ve onu asla aldatmayan bir sevgili, her türlü zorluklara karşı güçlü duran aşk, senelerce ayrılıktan sonra bile ilk günkü heyecanı ile devam eden aşk, karşılık alınmasa bile ölümüne sevmek gibi olgularla öykülerinde aşkı, sevgi ve bağlılık duygusuyla nitelendirir. Fakat bunun yanı

[87] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 394.

sıra öykülerinde aşkın bir duygu gibi insanlığa, vatana ve doğaya gösterilen sevgi olarak da işlendiğini görmekteyiz: Kafkaslara ve doğanın güzelliğine duyulan aşk, vatanı uğruna her şeyden vazgeçebilen askerler, başka yerlerde yaşamak zorunda olanların çektiği vatan hasreti vb. .

Gan'ın öykülerinde âşık kadınlar çoğunluktadır. Erkek âşıklar bu duyguyu yaşasalar da onu bir kadın kadar yüceltememekte, uzun süreli yaşatamamaktadırlar. Bu öykülerde "çıkarsız bir aşkı yaşamak" ya da "aşkı uğruna fedakâr olmak" kadın kahramanlarına ait özelliklerdir. Romantizmde hep ideali arama kurgusu, Gan'ın kadın karakterlerinde mevcuttur. Sevdiğine kavuşan kadın, aynı zamanda "idealine" kavuşmuş demektir. Öykülerinde aşk konusu farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır: Karşılıklı aşk, platonik aşk, yasak aşk ya da dedikodu olan aşk. Öykülerindeki aşk, romantik akımın etkisiyle nerdeyse hep mutsuz sonuçlanır. Dönemin eserlerinde sıkça rastladığımız ve o yıllarda adeta moda ve dedikoduların en gözde konularından olan sosyetedeki "yasak aşk" Gan'ın öykülerinde sıkça karşımıza çıkar. Yazarın kendisinin de özel hayatında yayıncı Senkovski ile yasak aşk yaşadığına dair iddialar vardır. Hatta ölümünden sonra, 1886 yılında *İstoriçeskiy Vestnik* (*Исторический Вестник*)'te gazeteci A. Starçevski (1818-1901), Senkovski'nin eşinin sözleriyle kaleme aldığını iddia ettiği makalesinde, Gan'ın mektuplarını kullanarak Senkovski'ye duyduğu aşkı yayınlar. Gan'ın ailesiyle mahkemelik olunsa da gerçekliği konusunda kesin bulgulara ulaşılamadığı için dava sonuçsuz kalır.[88] Yazarın otobiyografik öyküler yazdığı düşünüldüğünde, özellikle ilk öyküsünde evli ve mutsuz bir kadın yazar ile bir şairin aşkının işlenildiğini incelediğimizde, Senkovski ile Gan arasındaki ilişkinin bu tip yorumlara maruz kaldığını görmekteyiz.

Gan öykülerinde sosyetenin aşk anlayışını ve aşka yaklaşımını eleştirir. Sosyetede kadınlar için aşk değil, para önemli kabul edilirken, erkekler için çoğu zaman çapkınlık ve yasak aşk ön plandadır.

İdeal adlı öyküsünde Olga'nın ruhuna hitap eden "ideal" erkeğe duyduğu karşılıksız aşkla karşılaşırız. Daha sonra Olga bu platonik aşka karşılık bulur ve yasak aşk başlar. Olga evliliğinde mutsuzdur, çünkü genç yaşında ailesinin isteği üzerine kendisinden

[88] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. XI.

büyük Alman asıllı bir asker ile evlenmiştir. Asker eşi hayatından sıkılan Olga, sosyetedeki eğlencelerden de keyif almadığı için vaktinin çoğunu kitap okuyarak geçirir ve dönemin ünlü şairlerinden Anatoli'ye platonik bir aşk ile bağlanır. Olga bu aşkını en yakın arkadaşı ile paylaşır. Arkadaşı Vera ise, tanımadığı birine "sadece 'sıkıcı hayatını avutan' güzel satırlar yazıyor" diye âşık olmasına bir anlam veremez. Olga ise aşkını şu sözleriyle savunur:

> "Tanımadığım birine mi âşık olmuşum? (…) Onu tanımadığımı nasıl söyleyebilirsin? Anatoli'yi mi tanımıyorum ben? İdealimi mi tanımıyorum? Şiirleriyle çocuksu ifadelerimi uyandıran, var oluşuyla beni canlandıran, ruhumu yenileyen şairi mi tanımıyorum? Kim benim yalnızlığımı paylaşıyor, kim üzüldüğümde beni teselli ediyor, kim beni bu kadar mutlu edebiliyor, Anatoli değil de kim? Ve sen hâlâ tanımadığım birine âşık olduğumu düşünüyorsun! Elbette hayır, onun her düşüncesine dostum ben; iyi yürekli kalbinin her kıvrımını biliyorum ben; ona tapıyorum; hayatımın son mutlu dakikasını, son damla kanımı bile onun uğrunda feda edebilirim, onun hayatı için ruhumu verebilirim…"[89]

Yevgeniya, Olga ve Anatoli karşılıklı aşkı aralarında sorgularken, Anatoli Olga'ya "siz hiç âşık oldunuz mu?" diye sorduğunda, Olga hiç tereddüt etmeden "Ben mi?.. evet, evliyim" diye cevap verir. Ancak Anatoli, Olga'nın Petersburg'da tiyatrodaki fenalaştığı anı hatırlatır. Tiyatroda Olga kocasından bir bardak su istemiştir ancak kocası Olga'ya yeteri kadar ilgi göstermemiştir. Anatoli de Olga'nın kocası ile karşılıklı aşkı yaşadıklarını söylemesi üzerine kocasının "ne kadar özenle su almak için çabaladığını" hatırlatır.[90] Bu konuşmanın ardından gerçek aşk tartışılır. Yevgeniya'ya göre gerçek aşk insanı dünyada en çok mutlu eden bir his iken, Anatoli'ye göre gerçek aşk yasal koşullarla sınırlı tutulamaz, bu yüzdendir ki bir çok yabancı dilde de şairler yasak aşkı konu ederler.[91] Olga aldığı eğitimden dolayı, ihanetin yanlış olduğuna inanır, ancak diğer taraftan kendine, yasak aşkına, söz geçiremediğini fark ettiğinden sessiz kalmayı ve yasak aşkını saklamayı yeğler. Vicdanı kendisine dahi bu yasak aşkı itiraf etmesine izin vermez. Bir akşam ansızın Anatoli Olga'yı ziyaret ettiğinde, Anatoli günlerdir hasta olduğu için ayrı kaldıklarını söyler ve ihtirasla Olga'ya yokluğunu hissedip hissetmediğini sorar, sonrasında aşkını ilan eder. Öncesinde kocasına ihanet

[89] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 18.
[90] A.g.e., s. 31.
[91] A.g.e., s. 29.

edemeyeceğini söyleyen Olga'dan karşılık alamasa da, biraz ısrarcı davranmasıyla Olga vicdanına yenik düşer. Yine de eşine sadakatsizlik yapamayacağını açıklar. Ancak karşısında ihtirasından gözü dönmüş Anatoli Olga'nın ret cevabını dinlemez ve onu kollarına aldığı gibi omzundan öper, o dakikada Olga âşığının "saf ve gerçek aşkın tehlikesini"[92] sezinler. Kadınların zayıf noktalarını iyi bilen Anatoli ise avını elinden kaçırmamak için, bir öpücükle âşığından korkup kaçan Olga'yı gerçek aşkı bilmemekle suçlar ve Olga'nın yanından "Elveda, mutlu olman dileğiyle, tabii eğer olabilirsen…" diyerek ayrılır.

Utballa'da öykünün başında Utballa'nın Boris'e duyduğu aşk platonik gibi gözükmektedir. Çünkü Utballa Boris'i seviyor ve her dakika onu düşlüyorken, Boris Utballa'nın yaşlı bir general ile evlenmesini onaylar ve Utballa'yı da bu evliliğe ikna etmeye çalışır, onun böylesine saygın biri ile evlenmeyi reddediyor olmasına da bir anlam veremez. Oysa ki Utballa, Boris'e olan aşkından dolayı, çevreden göreceği saygıyı değil sadece aşkını düşünmektedir. Utballa'nın Boris'e duyduğu platonik aşk zaman içerisinde karşılıklı aşka dönüşür. Belki daha önceden var olan, ancak kendisine bile itiraf edemediği aşkı, Boris Utballa'nın bir öyküsü ile içinde hissetmeye başlar ve iki sevgili olurlar.

> "Tibet'te bir akşam karanlığında boynunu bükmüş öksüz ve çirkin bir çiçeğe, bir yıldız ışık yaymaya başlar ve çiçek canlanır. Yıldızla yeniden doğar adeta. Öyle ki gece bitip, gün doğunca, güneşin ışıkları dahi soğuk gelir ona. Ve artık gün onun için gece, gece ise gün olur. O yıldız 'güneşi' olur. İşte böyledir kadınların kalbi. İlk kime tutuldularsa, ilk kimden ışık aldılarsa, sonrasında güneşi de hissetse o hep 'yıldıza' tapar, sonsuza dek o yıldızı bekler."[93]

Aşklarını sınırlı günlerinde birbirlerinden hiç ayrılmadan geçiren çift, ayrılık saati geldiğinde sadakat yemini eder ve en yakın zamanda görüşmek dileğiyle zoraki olarak ayrılırlar. Birbirlerinin hasretini mektuplarıyla gideren âşıklar, Utballa'nın babasının ölümü ve Utballa'nın Kalmıklara götürülmesi ile birbirlerinden yaklaşık beş yıl kadar hiç haber alamazlar. Bu beş yıl içinde ikisi de birbirlerini sevmeye devam etmiş, en umutsuz anlarda bile aşklarının sadakatli olduğunu düşünüp kendilerini avutmuşlardır.

---

[92] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 35.
[93] A.g.e., s. 78.

Ve aradan geçen yıllar sonrasında karşılaştıklarında, ihtirasları onlara engel olabilecek her şeyi yıkıp geçmiş ve aşklarına kaldıkları yerden devam etmelerini sağlamıştır. Artık başkasıyla evli olan Utballa, tek aşkı Boris ile kaçış planı hazırlar. Ancak kaçış planları gerçekleşemez, çünkü Boris'in at arabası arızalanmıştır. Boris ertesi gün sevdiğinin yanına gelememe sebebini söylemek ve arabasını tamir ettirmek için Utballa'nın yaşadığı yere döner. Sevgililer arabanın sorunun giderileceği vakte kadar, yaklaşık beş-altı günü, birlikte geçirirler. Utballa korkusuzca âşığının kalacağı çadırın kendi çadırının hemen yanına yapılmasını emreder. Âşıklar bu sürede birbirlerinden hiç ayrılmadan zaman geçirirler. Utballa sevgilisi hakkındaki her ayrıntıyı öğrenmek, geçmişine dair her şeyi paylaşmak ister. Kaçış vakti yaklaştığında Boris'in öldürüleceğini fark eden Utballa sevdiği uğruna kendi canını feda eder ve Boris'i ölümden kurtarmış olur.

Bu öyküsünde yazar ayrıca Sofya'nın genç subaya duyduğu aşkı evlilikle sonuçlandırırken, ikisinin yaşadıkları hakkında çok fazla bilgi vermemektedir.

Celaleddin'de baş kahraman Celaleddin ilk görüşte Lüdmila'ya âşık olur. Kırım Tatar'larından ve Müslüman olan Celaleddin düşman gördüğü Rus kızı Hristiyan Lüdmila ile karşılaştığı vakit, Lüdmila'nın saç lülesinin yanlışlıkla Celaleddin'in yüzüne değmesi ile Celaleddin tarafından aşkın ilk adımları atılır. Daha sonra subaylarla girilen sözlü münakaşada Lüdmila'nın cesurca Celaleddin'i savunması bu aşkın büyümesine sebep olur. Daha önce annesinden başka bir hanımın eline dokunmamış olan Celaleddin, Lüdmila'ya kaledeki merdivenden çıkmasına yardım ederken elini tutmasıyla da aşkı iyice derinleşir. Celaleddin'in bu durumunu anlatıcı "Genç yaşta kadınların etrafında dolaşmaya başlayan erkekler, kadınların gülüşüne, elini tutmaya ya da cilvesine alışıktır. Oysa Celaleddin ilk defa Lüdmila ile karşılaşmıştır ve alışık olmadığı güzellik, ses, dış görünüş onu daha çabuk etkilemiştir"[94] sözleriyle açıklamaktadır. Kaledeki kısa buluşmalarından sonra köye dönüşte yolları kesiştiğinde, Lüdmila Celaleddin'i fark etmemiş olsa da Celaleddin gözlerini Lüdmila'dan alamaz ve evine döndüğünde kendi kendine "düşmanına" karşı hissettiği bu duyguların sebebini anlamaya çalışır ama başarılı olamaz. Her akşam babasıyla sohbet eden Celaleddin içindeki huzursuzluğa ve hislere anlam veremeden o akşamı odasında yalnız oturarak geçirmeyi tercih eder. Birkaç gün sonra Lüdmila'yı yeniden görmek ve tanışmak için

[94] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 147.

hayatındaki ilk yalanı söyler: kendini at satıcısı olarak tanıtıp Lüdmila'yı yaşadığı evde ziyaret eder. Aile ile tanıştıktan sonra eve ziyaretlerini sıklaştırır ancak Lüdmila'dan bir yakınlık ya da sıcaklık göremez. Geceleri de gizlice evlerinin yanına gelip, bahçeden Lüdmila'nın sesini dinleyerek sevdiğine duyduğu hasreti dindirir. Lüdmila, Celaleddin'in kendisine hissettiği duygulardan haberdar olunca bir süre kimse ile görüşmeme kararı alır ve hastalık bahanesi ile odasına kapanır. Celaleddin'in ısrarlarına rağmen görüşmeyi kabul etmez. Celaleddin'in nefretinde de aşkında da bir sınırlaması yoktur. Bir zamanlar Rus olduğu için nefret ettiği düşmanını şimdi deliler gibi sevmektedir, hatta sadece Lüdmila'yı değil, ona yakın olan herkesi, annesini babasını dahi sevmeye başlar. Aşkı, içindeki tüm nefreti öldürür. Çok geçmeden Lüdmila'ya aşkını ilan eder ancak aralarındaki inanç farklılığından ve Celaleddin'in din değiştirmek istememesinden dolayı Lüdmila Celaleddin'in duygularına karşılık vermez. Celaleddin'in aşkını Lüdmila'ya açmasından sonra, farklı dinlere mensup oldukları için bu ilişkinin onaylanmayacağını bilen Lüdmila yine de Celaleddin'in aşkına karşı kayıtsız kalamayacağını arkadaşına yazdığı mektupta Celaleddin'i tanıtırken şöyle dile getirir:

> "Sana yeni tanıştığım ve bize sık sık ziyarete gelen Tatar Prensinden bahsedeyim. Öyle bizim oralardaki postane istasyonlarında gözcü olan Tatarlar gelmesin aklına. Yok, bu genç ve çok zengin. (…) Konuşmasındaki tuhaflığı, ifade ediş şeklindeki özelliği seviyorum, çok akıllı, bizim kızlar da onu yakışıklı diye adlandırıyor. Ben de onu yakışıklı buluyorum; sadece o gözleri için bile Daşa?.. Nasıl baktıklarını sana anlatamam, alışamadım bakışlarına! Şu an bile odada tek başıma oturuyorum ve onun bakışını hatırlamakla bile yanaklarımın kızardığını hissediyorum."[95]

Lüdmila bu aşkın gerçekleşemeyecek bir birliktelik olduğunu bilmektedir ama diğer yandan Celaleddin'in ilgisinden de hoşlanmaktadır. Bir gün kalabalık halde sohbet ettikleri sırada Lüdmila'nın üvey annesinin yeğeni Belogradov, Celaleddin ve Tatar halkı hakkında kötü bir söz söyler. Celaleddin bu söze çok sinirlenir ve hemen düello teklifinde bulunur. Belogradov düelloyu kabul etmez. Diğer yandan Lüdmila düello yapılmamasını ister ve gözyaşları içinde Celaleddin'in bu teklifini geri almasını rica eder. Celaleddin Lüdmila'nın Belogradov için endişelendiğini düşünür ve bozulur. Ancak Lüdmila "Biri diğerini vurmazsa, diğeri ötekini vuracak ve sizi… sizi ikinizi de

[95] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 155-156.

kaybedebiliriz. Hayatımın en korkunç günü (…) Sevdiğiniz bir şey adına size yalvarıyorum düello teklifinizi geri alın." der, Celaleddin de gururundan daha fazla sevdiği bir şey olduğunu belirterek, Lüdmila'ya bakar ve "Ne istiyorsan söyle, şu an düşmanımın ayaklarında sürünmeye dahi hazırım." der ve Lüdmila'ya olan aşkını bu şekilde ifade eder. Lüdmila ise sadece Belogradov ile barışmasını ister. Celaleddin gururuna ve vatanına söylenen bu kötü sözleri, Lüdmila'nın gözyaşları dinsin diye duymamış kabul eder ve özür dahi istemez. Bu olayın ardından Lüdmila da Celaleddin'in aşkının farkına varır ve bunu arkadaşına yazdığı mektupta dile getirir:

> "O beni seviyor: Tatar, Hristiyan'ı, Rus'u seviyor! Korkuyorum, Daşenka, bu satırları yazarken ellerim titriyor. Neden sanki daha ilk karşılaşmamızda ondan uzaklaşmadım ki? Sanırım dinlerimizin farklı olduğunu unutmayacak. (…) Ah neden, neden Hristiyan değil de Müslüman doğdu ki?.. ama bunu değiştirmem mümkün değil. Artık onu bir daha görmeyeceğim!"[96]

Bir süre Lüdmila ile görüşemeyen Celaleddin, sabahın erken saatinde sevdiğini dua ederken yakalar ve aşkını itiraf eder. "Sen benim için yüzyıllar boyunca yerimden hiç ayrılmadan sevebileceğim Cennetten bir çiçeksin. (…) Bu dünyada benim için senden başkası yok, Cennette dahi senden başka huri olamaz benim için"[97] der, diz çöker ve Lüdmila'nın dizlerini öper. Lüdmila ise bu aşkın bir sonunun olmadığını, dinlerinin farklı olduğunu ve Celaleddin'in tüm bu olanları unutması için savaşa gitmesini tavsiye eder. Celaleddin aralarındaki din farklılığının engel teşkil etmediğini savunsa da sevdiğinden yanıt alamayınca, elini hançerine doğru götürür, o anda Lüdmila Celaleddin'i sevdiğini söyler. Ancak evlenebilmeleri için Celaleddin'in din değiştirmesi gerekmektedir. Aralarında geçen konuşmalardan sonra Lüdmila kaçarcasına evine koşar ve sonrasında hastalanır. Sevdiğinin üzüntüden hastalandığını ve durumunun kötü olduğunu öğrenen Celaleddin, aşkı için her şeyi yapmaya hazırdır. Lüdmila'nın babası ile konuşur ve sevdiğinin isteği üzerine dinini değiştirir; düğünleri için Lüdmila'nın iyileşmesi beklenir. Celaleddin dinini değiştirdikten sonra ailesi tarafından reddedilir. Vatanını terk etmek üzereyken yeğeni Emina gelir ve annesinin gitmemesi için yalvardığını, ona ödül olarak Gürcistan ve İstanbul'un tüm güzel kızlarından oluşan bir haremi ödül olarak vermek istediğini söyler. Celaleddin ise "Annem için hayatımı

[96] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 160.
[97] A.g.e., s. 166.

veririm, onun için mezara girerim, ama ruhumun güneşi, hayatımın ışığı ve sevinci için hiçbir ödülü kabul edemem”[98] diyerek Lüdmila’ya olan aşkını her şeyin üstünde tutar. Doğu kültüründeki harem “mükâfatı” bile Celaleddin’i aşkından vazgeçiremez. Gan anlatıcı aracılığıyla, Celaleddin ve Lüdmila’nın aşkı için “Bu mitolojik bir aşk, bizim zamanımızın aşkı değil”[99] yorumunu yapar. Celaleddin Rusya’ya yola çıkmak üzereyken son kez Lüdmila ile görüşür, bir kez daha ona olan duygularını açıklar: “Eğer ki bir gün sana olan aşkımı unutursan, ne bu dünyada ne de öbür dünyada azabın olmayacak”[100] der. Bunun üzerine Lüdmila, kendisi için çok değerli olan ölmüş annesinin altın hacını boynundan çıkarıp Celaleddin’e takar ve sadakat yemini eder. Bu haç onları sonsuza dek bağlamıştır, sevgililer dudaktan öpüşür ve ayrılırlar. Celaleddin daha sonrasında da çalışmak için Petersburg’a gitmek zorunda kalır. Vatanını terk eder ve Rusya cephesinde - daha önce düşman gördüğü taraf için- savaşa katılır. Geri döndüğünde ailesinin öldüğü haberini alır, üzülür ve pişmanlık duygusuna kapıldığı olur ancak sabah olup da sevgilisi ile buluşacağını düşündükçe tüm hüznü kaybolur, içini aşkının heyecanı ve ihtirası kaplar. Eve vardığında üvey anne Anisya, Celaleddin’in ısrarla ayrılıkları sırasında başka birine âşık olmuş olabileceğini hatta evlenmiş bile olabildiğini söyler ve genç bir adam için de bu tür davranışların normal olduğunu, çünkü genç yaşta aşkların geçici bir heves olduğunu, her güzelden çabucak hoşlanıp biraz ayrı kalındığında da gönüllerin başkasına kayabileceğinin ne kadar normal davranışlar olduğundan söz eder. Celaleddin ise “Ben böyle bir şeyi bilmiyorum. Evlenmeyi bırakın, Lüdmila’yı bir dakikalığına aklımdan çıkarsam ya da başkasına baksam inanın cezam ölüm olurdu”[101] diyerek Lüdmila’ya olan aşkının ölümsüzlüğünü vurgular. Celaleddin aşkı uğruna bu kadar fedakârlık yapmışken, Lüdmila bir süre haber alamadığı Celaleddin’in ölmüş olabileceği haberi üzerine üvey annesinin yeğeni Belogradov ile evlenmeyi kabul eder. Aradan zaman geçtikten sonra Celaleddin sağlıklı bir şekilde Lüdmila’ya döndüğünde ise kendi yaptığının doğru olduğunu ve bu olanları Celaleddin’in olgunlukla karşılamasını savunur. Celaleddin temiz aşkına karşı beklediği fedakârlığı ve sadakati göremez.

[98] A.g.e., s. 176.
[99] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye…, s. 174.
[100] A.g.e., s. 175.
[101] A.g.e., s. 192.

Yazarın bu öyküsünde Emina, amcası Celaleddin'e platonik bir aşk hisseder. Celaleddin, Lüdmila'ya olan aşkından yalnızlığa ve hüzne kapıldığı sırada bir gün Emina, Celaleddin'in yanına gelir. Okuyucu aralarında geçen konuşmanın sıradan bir yeğen ve amca ilişkisi olduğunu düşünür.

– "Bugün mutlu musun? Seni neşelendiren bir şey oldu mu?" diye sordu Celaleddin.
– "Emina ailesinden biri ağlarken gülemez!" diye cevap verdi Emina.
– "Kim ağlıyor ki?"
– "Sen, Celaleddin."
– "Ben mi? Yanılıyorsun Emina: Kimse benim göz yaşlarımı görmedi şimdiye kadar."
– "Belki yüzündekileri göremiyoruz, peki ya kalbindekileri?"[102]

Ancak öykünün sonunda Celaleddin'in belli olmayan mezarını Emina'nın "tek aşkı Celaleddin'i bulabilmek için"[103] umarsızca her yeri kazıyor olması yeğenin amcasına duyduğu aşkı tanımlamaktadır. Eleştirmen Belinski'nin makalesine göre de, Gan gözünün önündeki Emina'nın aşkını görmeyip yanlış kişilere âşık olan Celaleddin'i diğer öykülerindeki erkek karakterlere göre daha ağır bir şekilde yerer.[104]

Madalyon'da karmaşık bir platonik aşk üçgeni mevcuttur (A, B'ye âşıktır; B, C'ye ve C de bir başkasına). Aleksin komşusunun kızı Olimpiya'ya âşıktır. Ona karşı temiz duygular hissetmektedir, onu incitmeden sever. Diğer erkek karakterlerin aksine Aleksin sevgisini sadece sözleriyle ve gözleriyle belli eder; bir kez dahi Olimpiya'nın ellerine dokunamaz. Sonunda aşkının itirafı olarak, bir akşam babası ile Olimpiya'lara giderler ve babası Olimpiya'yı anneannesinden ister. Evlilik sözü verilir ancak Moskova'da ve daha sonra Kafkaslarda karşılaştığı gizemli yabancı Prens L***'ye ilgi duymaya başlar ve Aleksin'e vermiş olduğu evlilik sözünden döner. Oysa daha sonra Prens L***'nin ilişkilerinde ciddi olmadığı haberini, gazetede onu başka biri ile gördüğünde anlar ve kendisini seven birini böyle biri için terk etmiş olmaktan pişmanlık duyar. Çok geçmeden Prens L*** de platonik aşkın ve aldatmanın tadını alacaktır, çünkü Olimpiya'nın kardeşi Prens L***'ye yani Yuryeviç'e bir oyun oynayacaktır.

---

[102] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 163-164.
[103] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 207.
[104] Vissarion Grigoryeviç Belinski; Soçineniya Zeneidı…, http://az.lib.ru/b/belinskij_w_g/text_2730.shtml, (E. T.: Şubat 2008). .

Mstislavov, çapkın ve kadınların isteklerini bilen ve ona göre davranıp her istediği kadını elde eden arkadaşı Yuryeviç Kafkaslara gelmeden önce, herkesin güzelliği karşısında vurulduğu barones Engelsberg'e karşı bir takım duygular beslemektedir. Ancak kadınlara nasıl yaklaşacağını bilemeyen Mstislavov, Engelsberg ile tanışmayı bile başaramaz. Arkadaşı Yuryeviç ise geldiği günün hemen ertesi günü Engelsberg'in yanında yerini alır. Bu yenilgi karşısında Mstislavov daha başlamadan biten aşkından vazgeçmek zorunda kalır. Gerçekte Yuryeviç de yanılmaktadır. Engelsberg'in aşkına sahip olduğunu düşündüğü ve diğer yandan paraya ihtiyacı olduğu için, güzel ve zengin Engelsberg ile evlilik hazırlıklarına girer. Engelsberg, Yuryeviç'in kriterlerine göre evlenilecek bir kadındır: âşık olunacak kadar güzel ve bir ömür boyu rahat hayat sürdürebilecek kadar zengin bir kadın. Oysa Engelsberg sadece kardeşinin intikamını alabilmek için, Yuryeviç ile vakit geçirmiş ve ona aldatmanın nasıl bir duygu olduğunu gösterdiğinde de onu terk etmiştir. Bu durumda Yuryeviç'in çıkarları uğruna oynadığı âşık adam rolü, karşılıksız kalmıştır.

Yazarın Sofya (Engelsberg) ile kocasının mutlu süren evliliklerinden söz etmesi ile birbirlerine duydukları sevginin karşılıklı olduğunu söyleyebiliriz. Karşılıksız aşkların, aldatmacaların entrikaların olduğu bu öyküde Sofya kocasının hastalığında bir gün dahi onu yalnız bırakmamış ve sevgisiyle kocasını iyileştirmeye çabalamıştır. Kocasını kaybettikten sonra da adeta inzivaya çekilmiş, sadece bir intikam oyunu için gözyaşları içinde bir başkasına âşık rolü oynamıştır.

Sosyete Yargısı'nın kahramanı Zenaida, daha önce yanıtını veremediği soruya, ölmeden önce bir mektupla karşılık verir ve Vlodinski'ye olan aşkını itiraf eder, ancak aralarındaki karşılıklı aşk hiçbir zaman yaşanamaz ve Zenaida'nın ölmesiyle Vlodinski aşkına kavuşamadan yitirmiş olur. Bu yönüyle bu aşkı bir anlamda bir süreliğine platonik süren bir aşk örneği olarak kabul edebiliriz. Zenaida, Vlodinski'nin kendisine olan ilgisinden haberdardır. Kendi de ona karşı bir takım duygular beslemektedir ancak evli olduğu için ve genç bir asker olan Vlodinski'nin hayatını da kötü anlamda etkilememek için duygularını içinde saklı tutmaya çalışır. Olayların istenmeyen yöndeki gelişimiyle, kendini yalnızlığa ve ölüme terk eden Zenaida, Vlodinski'nin yıllar önce "Sizi seviyorum. Peki ya siz?" sorusuna şöyle cevap verir:

> "Evet Vlodinski, ilk ve gerçek aşkım olarak sizi sevdim. (…) Aramızdaki tutku çöl rüzgârının, taşın üstünde tesadüfen büyümüş olan çiçeği kıpırdatması gibiydi. (…) Sana teşekkür ederim, benim aşka dair hayallerimi gerçekleştirdiğin için. Bana duyduğun aşk için, benim sana olan aşkım için, mutluluk gözyaşları için, Tanrı'nın bana dünyada bahşetmiş olduğu bu tek mutlu anlar için teşekkür ederim!"[105]

Yazar, Zenaida'nın anne ve babasının mutlu evliklerinden dolayı toplum tarafından dışlandıklarını belirtmektedir, buradan mutlu evliklerde sevginin karşılıklı olduğunu, en azından karşılıklı saygı ve anlayış gibi duyguların var olduğunu varsayacak olursak anne ve babanın aşklarını da karşılıklı aşk olarak kabul edebiliriz.

Tanrısal Yargı'da önce Aleksandr'ın bir kadın tarafından aldatıldığını ve platonik bir aşk yaşadığını görüyoruz. Köye geldiğinde kendini kadınlardan ve aşktan soyutlayan Aleksandr'a Lidiya âşık olur. Ancak aşkına karşılık alamadığı gibi Aleksandr'ın ilgisini dahi çekemez. Lidiya kendini Aleksandr'dan uzaklaştırır ve onun ilgisizliğine razı olmuş gibi görünür. Gan, öykülerinde genelde sevmeye yeteneksiz olan erkekleri ele alır, bu öyküsünde bu çok daha anlaşılır bir halde okuyucuya aktarılmıştır. Aşkına karşılık alamayan Lidiya arkadaşı ile dertleşir, Aleksandr'ın yerinde kendisi olsaydı sınıf farkını hiç dert etmeyeceğini ve onu şimdikinden daha fazla seveceğini söyler. Erkeklerin sevme ve kadın ruhundan anlama yetilerinin noksan olduğunu da arkadaşına sorduğu "hangi erkek bizim kalbimizin nezaketini anlayabilir ki?"[106] sorusu ile dile getirir. Erkekleri aşk konusunda sık sık ironi ile eleştiren Gan, bu öyküsünde Aleksandr'ın kadının duygularını anlayamıyor olmasına değinir: Lidiya evin mali hesaplarını yaparken gözyaşı dökmüştür, o sırada dışardan Lidiya'yı izleyen Aleksandr onun gözyaşlarının sebebinin sadece mali hesaplar ve borç olduğunu düşünmüş ve Lidiya ve ailesi için üzülmüştür. Oysa Lidiya, Aleksandr'a olan aşkından, kültür ve zengin-fakir farklılığından dolayı asla birleşemeyeceklerini düşündüğünden gözyaşı dökmüştür.[107]

Önceleri Lidiya'yı sevmeyen ve onunla sadece ailesine yardımcı olmak ve kendisini sevmesini ödüllendirmek için evlenme kararı alan Aleksandr, düğün öncesinde nişanlısı

---

[105] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 365-366.
[106] A.g.e., s. 384.
[107] A.g.e., s. 384.

ile bolca vakit geçirir ve onun tanıdığı sosyete kadınlarından çok farkı olduğunu görür. Saflığına, içtenliğine ve doğallığına âşık olduğunu arkadaşına yazdığı mektupta "Lidiya'dan önce ne kadınları ne de aşkı biliyormuşum"[108] ve "annemden sonra bana saflığı, azizliği ve yasal bağlılığı anımsatan ikinci kadındır Lidiya"[109] sözleriyle itiraf eder.

En tehlikeli sonuçlara sebep olan platonik aşkı, yazar yine bu öyküsünde kaleme alır. İtalyan subay Monterosini Lafaryer zengin kont B***'nin kızı Kamilla ile evlenmek üzeredir. Dinî düğün töreni bittikten sonra, Kamilla sevdiği Rus teğmen ile kaçar. Geride bir intihar mektubu bırakır ve herkes ölümüne üzülürken genç kadın âşık olduğu teğmen ile Rusya'ya doğru yola koyulur. Seneler sonra babasının ölümünü haber alan Kamilla ailesi ile birlikte İtalya'ya döner. Lafaryer aradan geçen yıllarda Kamilla'yı bir dakika olsun aklından çıkaramamıştır. Onu karşısında ailesiyle mutlu gördüğünde, bu mutluluğu kendisinin de hak ettiğini düşünür ve Kamilla'yı kaçırır ancak istemeden sevdiğinin ölümüne sebep olur.

Örtülü Loca'da Korneliya âşık olduğu ve onun da kendisine âşık olduğuna inandığı adamla evlenir. Ancak kocası evlendikten sonra tamamen değişir ve Korneliya aşkının karşılıksız olduğunu anlar. Kocası onu sadece parası ve çeyizi için sevmiştir, karısı parasız kalınca da onu hemen terk eder ve boşanma kâğıtlarını gönderir.

Vseslavin de daha ilk gördüğü andan itibaren Korneliya'ya âşıktır, ancak aralarındaki sınıf farkından dolayı aşkını platonik olarak sürdürür. İki yıl kadar Korneliya'ya duyduğu aşkı kendine dahi itiraf edemez, öyle bir aşk ki bir kez olsun dansa kaldıramaz, yardım amaçlı elini dahi tutamaz, çünkü adını hiçbir şekilde lekelemek istemez, onu tertemiz duygularla sever. "Fakirken aşkıma inanır mı?"[110] düşüncesi ile aşkını gizler; bu arada Korneliya başkası ile evlenir. Ama Korneliya evlendiğinde, Vseslavin kocasının ona uygun olmadığını anlar ve platonik aşkını her şeye rağmen içinde devam ettirir. Çünkü Vseslavin aşkına karşılık istemez, sadece sevdiğine itaat etmek, ona hizmet etmek, onu kötü olan her şeyden korumak ister. Onu yıllarca gizliden gizliye takip eder; Vseslavin ona "annenin çocuklarını sevdiği gibi karşılıksız ve annenin

[108] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 385.
[109] A.g.e., s. 386.
[110] A.g.e., s. 399.

çocuklarına bağlandığı zincir gibi sadakatle âşıktır."[111] Öyle ki Korneliya başkasını sevip mutlu olsa, Vseslavin de mutlu olacaktır.

Korneliya parasız, eşi tarafından terkedilmiş ve hasta bir durumdayken Vseslavin karşısına çıkar ve Korneliya'nın haberi olmadan ona maddi yardımda bulunmaya başlar. Onun sevgisini kazanmak için de kendisini müzik sanatçısı olarak tanıtıp her gün görüşme imkânı yaratır. Sevdiğine yakın olabilmek için aylarca müzik dersi alır ve sevdiğini etkilemeyi başarır. Ancak bu dönem içinde Vseslavin'in maddi desteğinden haberi olmayan Korneliya, gerçeği öğrendiğinde Vseslavin'e arkadaşlıklarının devam edemeyeceğini bildirir. Vseslavin hemen Korneliya'yı ziyarete gider ve ona aşkını itiraf eder.

> "Senden defalarca kaçmayı denedim, uzaklaştım, çamların altında nemli kumlarda geceledim, ama senin hayalinden hiçbir yerde kurtulamadım. (…) İlk defa, ilk aşkım için gözyaşı döktüm. (…) Senden ayrılmaya gücüm yok. Sadece tek tesellim var: seni mutlu görmek."[112] "Eğer ki kendi kanımla geçmişinizin bedelini ödeyebilecek olsaydım, sevdiğiniz eşinizi size döndürebilecek olsaydım, onu hayatım pahasına size zincirle bağlardım, çoktan burada ayaklarınızda diz çökmüş olurdu. Ben sizi sadece kendim için sevmedim."[113] "Benim maddi açıdan hiçbir şeye ihtiyacım yok. Sizin takipçiniz olmak en büyük zenginliğim, bazen sesinizi, konuşmanızı duymak da hayatımın en mutlu olayı. Tanrı'dan başka bir şey istemem."[114]

Korneliya Vseslavin'den tüm olanları unutmasını ve gitmesini, bir daha da görüşmemelerini rica eder, ancak bu Vseslavin için mümkün değildir. Vseslavin "Nefretiniz bu kadar çok muydu?" diyerek Korneliya'nın yanına gelir ve ellerini öper, o sırada Korneliya mutluluk gözyaşlarına hakim olamaz ve düşünmek için Vseslavin'den bir gün ister. Ertesi gün Vseslavin coşkuyla sevdiğinin yanına gider ama Korneliya'nın tamamen şehirden ayrıldığı haberiyle birlikte ondan bir mektup alır. Korneliya mektupta Vseslavin'i sevdiğini ancak Tanrı'nın önünde ölünceye dek başkasına ait olacağına dair söz verdiği için, Vseslavin ile evlenmelerinin mümkün olmayacağını yazar. Korneliya sonsuza dek ayrılmaları gerektiğini düşünür, ancak Vseslavin sevdiğinin peşini hiç bırakmaz. Korneliya'yı başka bir isim ile çiftlik sahibinin yanında mürebbiye olarak

[111] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 394.
[112] A.g.e., s. 414.
[113] A.g.e., s. 415.
[114] A.g.e., s. 416.

çalışırken bulur ve onu uzaktan uzağa her zaman takip eder. O sıralarda Korneliya'nın kocası Paris'te kumar sonrası yaptığı düelloda öldürülür ve Vseslavin özgür kalan Korneliya'nın karşısına çıkar, iki sevgili çok geçmeden evlenirler.

Genel olarak platonik âşık olan karakterlere baktığımızda kadınların karşılıksız aşka tutulduğu durumlar çoğunluktadır. Yazar bu kadınların daha saf ve temiz duygular beslediğine işaret ederken, diğer bir deyişle onların zayıflıklarını ve körlüklerini vurgular niteliktedir. Ancak buradan platonik aşkın kesinlikle kadınlara yaşatılmaması fikri değil, herkesin karşılaşabileceği karşılıksız sevginin, bir oyuna ya da aldatmacaya dönüştürülmemesi savunulmaktadır. Buna en iyi örneği, Gan, *Madalyon* adlı öyküsünde, başkasına tercih edilen Aleksin'in her şeye rağmen Olimpiya'yı koruması ve onun namusunu kurtarması ile göstermektedir.

Yazarın öykülerinde karşılıklı aşk beraberinde her zaman mutluluk getirmemiştir. Çoğu zaman sevgisine karşılık alan kadın bunda yanılmış ve sonunda üzüntü içinde kendini yalnızlığa ya da ilâhî aşka bırakmıştır. Kimi zaman da aşklar karşılıklı olsa da, şartlar elverişli ortamın yaratılmasında engel olmuş, ölüm ya da mesafeler aşkın yaşanmasına imkan tanımamıştır. Yazarın incelediğimiz son öyküsünde ise tüm bu engeller aşılmış, engel olabilecek koca ölmüş, mesafeler aşılmış ve sevgililer birbirine kavuşup mutluluğu yakalamışlardır.

Gan'ın öykülerinde konu edilen karşılıklı aşkta, ihtiras, tutku, sadakat ve sadakatsizlik, hasret, hayal kırıklığı, intikam gibi birbirine yakın ve zıt olan duygular iç içe işlenmiştir. Sadece Vseslavin ve Korneliya'nın aşkı tüm güçlüklerle savaşabilmiş ve mutlu sona kavuşabilmiştir. Karşılıklı aşklar genelde ya bir sadakatsizlikle ya da ölümle hazin sonuçlanmıştır.

Dönemin Rusya'sında düellolara bile sebep olan yasak aşklar, Gan'ın öykülerinde çoğunlukla evli kadın karakterlerin yaşadığı ve mutsuz ya da ölümle sonuçlanan aşklar olarak karşımıza çıkmaktadır. *Sosyete Yargısı* ve *Örtülü Loca* öykülerinde ise, evli ama başkasına âşık olan kadın karakterler eşlerine hiçbir şekilde sadakatsizlik etmez, aşklarını kendilerinden bile gizlemeye çalışırlar.

Balolar, o yıllarda sosyete arasında moda olan yasak aşk ve moda olduğu için "oyun" gibi düşünülüp herkesi herkesle yakıştıran ve "sevgili" yapan dedikoducu bayanların eğlence merkezidir. Uydurma ya da dedikodu ürünü olan aşklar burada başlar; kimi zaman zararsızdır kimi zaman ise düello ve ölüm gibi kötü olaylara sebep olur.

İdeal'de daha ilk sahnelerde, baloda Neretski ile Olga'nın uydurma aşkları konuşulur. Ama zararsız bir dedikodudan öteye gitmez. Anatoli ise arkadaşına yazdığı mektupta Olga'ya acıdığı ve onun hayatına sadece biraz heyecan katmak için ona yalan aşkını ilan ettiğini yazmıştır. Ve şimdi İtalyan sevgilisi ile bir başka yalan aşk yaşamaya başlamıştır.

Utballa'da şehre gelen ünlü general Utballa ile evlenmek ister, bu yüzden yanındaki yaverleri ile sürekli Utballa hakkında konuşmaktadır. Konuşmalara kulak misafiri olan balodakiler tarafından, generalin yanındaki genç yaverlerden en gözde olanının Utballa'ya âşık olduğu ve evlenmek istediği yalanları uydurularak dedikodu aşkı yaratılır.

Saf ve temiz aşkın yüzünü göstermediği *Madalyon* adlı öyküde Yuryeviç yalan aşkların efendisi olarak karşımıza çıkar. Yuryeviç, dul barones Engelsberg'in ilgisini çekmek ve onunla yakınlaşabilmek için "Bir annenin kalbine giden en sadık ve güvenilir yol, çocuğuna şefkat göstermektir"[115] der ve Engelsberg'in hasta çocuğu ile ilgilenir ve amacına kavuşur. Her ne kadar Engelsberg sadece intikam almak için "kolay av"mış gibi davransa da, bundan habersiz olan Yuryeviç elde ettiği başarı sayesinde rakipleri için başarılması güç bir şeyi kendisinin kolaylıkla gerçekleştirdiğini ve kendisine "hayır" diyebilecek bir kadının henüz var olmadığını ispatlamış gibi kendisiyle gurur duyar. Aralarında yakınlaşma başlar, nerdeyse her gün görüşmeye başlarlar. Nihayet bir gün dağa tırmanırken Yuryeviç ve Engelsberg yalnız kalır. Yuryeviç, Engelsberg'i etkilemek için, aşktan bahsetmeye başlar, Engelsberg hiç kesmeden onun konuşmasını dinler ve çarpıcı bir soru ile karşılık verir:

– Prens, hayatınızı mı yazıyorsunuz?
– Ben mi? Bu nasıl bir soru? Niye sordunuz?

[115] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 221.

> – Soru çok açık: Bu konuşmalarınızı duyduktan sonra, merak ediyorum, bu güzel sözlerinizi kaç kadına tekrarladınız?
> – Barones! Şakanız beni incitiyor.
> – Sözlerimi şaka olarak algılamayınız. Ben gerçekten soruyorum, açıkça cevap verirseniz de çok memnun olurum.[116]

Aralarında geçen bu konuşmadan, kendinden oldukça emin olan Yuryeviç, baronesin kendisini kıskandığını düşünür ve doğru yolda ilerlediğini düşünerek mutlu olur. Sonrasında barones, Yuryeviç'e hiç âşık olup olmadığını sorar ve "Hayır" cevabını alınca da hiç kimsenin aşkı ile de oynayıp oynamadığını sorar ve yine "Hayır" cevabını alınca da, bu kez "Peki sizce aşk nedir?" diye sorar.[117]

> – Aşk… sakin ve kendine hayran bırakan bir uyku, gerçek yaşamın soğukluğundan kaçtığımız mutluluğun en üst düzeyinin yakalandığı bir an…
> – Ve hemen uyanmamız gerektiğini unutturan bir an, değil mi? Sizin fikrinizi bitirdim ama benim düşünceme göre, aşk anlık değil, sonsuz mutluluktur. Bunun için de aşk sonsuz ve aziz olmalı, ne vicdanın sitemi, ne kişinin endişesi, ne de gelecek hakkındaki tek bir şüphe ona engel olmalı; aşk kristal küpteki suya benzer.[118]

Bu konuşmadan sonra barones, diğer kadınlardan farklı olduğunu söyleyip, Yuryeviç'e zirveye tırmanmasında yardımcı olduğu için teşekkür eder ve büyüleyici doğa güzelliğinin karşısında Yuryeviç'i unutur. İlerleyen günlerde Yuryeviç baronesi kendi ayağına getirtmek niyetiyle, pek dışarı çıkmaz, ortalıkta görünmez. İki haftalık ayrılıktan sonra, barones ile karşılaştığında, Engelsberg sanki daha dün görüşmüşler gibi sıradan davranınca, Yuryeviç iyice ümitsizliğe kapılır ve deneyimli ihtiyar Alkarov ile dertleşir.

> "Onu seviyorum, daha önce hiç kimseyi sevmediğim kadar seviyorum. Aşkıma karşılık aldığımı tahmin ediyorum, seziyorum. Ama diğer yandan tuhaf bir sezi de var içimde. Çünkü hiçbir umut verici davranışta bulunmuyor. Eğer benim olmazsa aklımı kaçıracağım!... eğer sadece duygularımla oynuyorsa, benimle sıkıntıdan ilgileniyorsa, o zaman ona çok yazık olur! onu denizin en dip yerine gömerim, kalbini sökerim, alırım canını…"[119]

---

[116] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 230.
[117] A.g.e., s. 231.
[118] A.g.e., s. 232.
[119] A.g.e., s. 240.

Alkarov, Yuryeviç'in aşk ilanını 19. yy. dramlarına benzetir ve onu baronese evlenme teklifi etmesi konusunda yüreklendirir. Yuryeviç bu fikrin kendisinin aklına daha önce neden gelmediğini şaşkınlıkla hayret eder, ancak evlilik Yuryeviç için uzak bir müessesedir, muhtemelen bu yüzden de aklına hiç evlenme teklifi etmek gelmemiştir.

Yuryeviç için baronesin kendisini sevip sevmemesi mühim değildir, sadece diğer kadınları kolayca elde edebildiği gibi onu da elde etmek ister: "Beni istediği gibi kullanıp, sıkılınca ya da işi bitince bir köşeye atabileceğini sanıyor. Ama hayır! Tanrı'm üzerine yemin ederim ki hayır! Asla hiç kimsenin oyuncağı olmayacağım. (…) Bu kadın benim hoşuma gidiyor ve benim olacak"[120] diye düşünür.

Alkarov ile konuştuğu günün akşamında, bir baloda Engelsberg'i şarkı söylerken görür. Barones de onu gördüğünde sesinde bir titreme olur, bunu fark eden Yuryeviç umutlanır. Baloda aşk konusu tartışılır. Bir kadın "Kadınlar kalbiyle, erkekler ise aklıyla yaşıyor" diyerek kadınları savunur. Barones de cilve ve işvenin ruhta değil, akılda olduğunu ancak bu durumdan erkeklerin hoşnut olmadığını dile getirir. Bir başka kadın da, kadınların aşkta hep aldatıldığı için, sevme konusunda daha ürkek olduklarını belirtir. Bu ateşli konuşmaya, "mutluluğu gökyüzünde aramalı" sözüyle ideal aşkın ilâhî aşk olduğunu savunan bir kadın son verir.[121]

Ertesi gün Yuryeviç aşkını ilan etmek üzere baronesin evine gider. Baronesin ayrılmış olduğunu öğrenince, hemen amcasına yalan uydurarak, baronesin peşinden gitmeye ikna eder. Barones ile yeniden buluştuklarında hava ve yol şartları Yuryeviç'e zemin hazırlar ve havanın bozması ile aynı arabada yola devam eden Yuryeviç ve barones, arabanın savrulmasıyla birbirlerine öylesine yaklaşırlar ki nerdeyse öpüşecek gibi olurlar. Bu durumdan faydalanarak Yuryeviç baronese olan aşkını ilan eder:

> "Karşılıklı istekleri karşılamak ve aşk açısından hoşa gidebilmek için başarılı günlerimi sayarak, dostluk için topluluk ilişkilerini kabul ederek hayatın farklı renklerinde yol aldım. Defalarca kendimi ve başkalarını aldattım, kandırdım. Kördüm, ama kaderimden memnundum; ancak artık seninle tanıştıktan sonra, geçmişteki zevklerimin ne kadar acı,

[120]Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 238.
[121]A.g.e., s. 246.

> ne kadar boş olduğunun ve tüm hayatımın bir hiç olduğunun farkına vardım! Benim yeni hayatımda mutlu olmam sana bağlı."[122]

Barones, Yuryeviç'e nişanlı olduğunu anımsatır. Yuryeviç ise, şimdiye dek nişanlısını hiç görmediğini söyler ancak barones ona inanmaz. Yuryeviç inanması için yalvarır: "Bana inan! Beni esir eden ilk kadınsın… Yok, hayır! Demek istiyorum ki, içten sevdiğim ilk kadınsın ve sadece senin aşkın beni mutlu edebilir."[123] Bu kez barones, Yuryeviç'e aşk hakkındaki söylemiş olduklarını hatırlatır, kendini savunmakta hiç geç kalmaz: "Bir ay önce sadece güzelliğinizle ilgileniyordum, anlık bir eğlence peşindeydim. (…) Artık sizin aşkınızı arıyorum. (…) Artık kendime ait değilim. Sizinle sizin için yaşamak istiyorum!"[124] Barones Yuryeviç'in bu sözlerine hiç karşılık vermez. Prens sevilmediğini düşünür ve aşkı için son kozunu oynar: "Bu beni son görüşünüzdür" deyip ayrılmaya yeltenirken, barones ellerini tutar ve "Size inanıyorum, Prens, kararsızlığım sizi şaşırtmasın… bir gün sebebini anlarsınız… ve bana hak verirsiniz. Sizi seviyorum." der ve Prens Yuryeviç baronesin elini öper.[125] Sevgililer artık her günlerini birlikte geçirmeye başlar, ama barones yine aşklarını herkese ilan etmekten kaçınır, Yuryeviç de baronesin sevgisinden hiçbir zaman tam emin olamaz, sürekli gizemli duruşu onu rahatsız etmektedir. Barones Engelsberg'in Yuryeviç'in aldatmış olduğu kız kardeşinin intikamını almak için yalan âşık rolü ortaya çıktığında, baronesteki gizem Yuryeviç açısından çözülmüş olur.

Yuryeviç yıllar önce Moskova'da tiyatroda baronesin kız kardeşi Olimpiya'ya rastlar. Güzelliği karşısında büyülenir, Olimpiya'nın nişanlı olduğunu bile bile onun ilgisini çekmeye çalışır ve onu takip eder. Moskova'dan sonra Kafkas kaplıcalarında Olimpiya'nın karşısına çıkan Yuryeviç, genç kıza olan ilgisini gizlemez. Genç yaşta gerçekten âşık olmadığı biriyle nişanlı olan Olimpiya, Yuryeviç ile yakınlaşmakta bir kusur görmez ve zamanla nişanlısını tamamen unutur. Nişanlısı Aleksin'den mektup alınca suçluluk duygusuna bürünen Olimpiya, kendini Yuryeviç'ten uzaklaştırmaya çalışır ancak genç adam buna izin vermez ve bir gün beklenmedik bir anda Olimpiya'ya aşkını ilan eder:

---

[122]Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 251.
[123]A.g.e., s. 252.
[124]A.g.e., s. 252.
[125]A.g.e., s. 254.

> "Sizi tiyatroda ilk gördüğümde, bu kız çevresini aydınlatmak ve mutlu etmek için doğmuş diye düşündüm ama sonra duruşunuzu, tiyatroyu izlerken gözlerinizden dökülen yaşları görünce insanın kalbinden çıkıp giden mutluluğu ve refahı yaymak için doğmuş diye düşündüm. O günden beri de sizi takip ediyorum, çünkü sizin varlığınızla hayattan keyif alabiliyorum. (…) Aleksin ile de tanıştım, çünkü bu güzelliğe sahip olan kişiyi tanımak istedim. (…) Sizi takip ettim. Uzaktan izledim. Sizin ilginizi çekmeye çalıştım mı? Hayır! Sizin sözlü olmanıza saygı duydum, tüm heyecanlanmalarınızı uzaktan izledim. Eğer ki duygularınızın Aleksin'e karşı olduğundan emin olsaydım, sessizce uzaklaşacaktım. 'Bu mutluluk sana layık değilmiş' diyerek aranızdan çekilecektim. Ama onu sevmiyorsunuz Olimpiya; onu sevemezsiniz!"[126]

Bu sözlerin ardından Olimpiya'nın ellerini tutar ve onları öper, hoşuna gitmiş olsa da Olimpiya sözlü olduğunu ve bu ilişkinin yürüyemeyeceğini söyler. Prens Yuryeviç ise aşkında ısrar eder ve "Birlikteliğimiz çevremiz tarafından elbette onaylanmaz, ama gizli gizli görüşebiliriz" der ve ardından evliliğin, sosyetenin kurduğu soğuk politika düzeninde bir zorunluluk ve bir boyunduruk olduğunu öne sürer.[127] Ancak Olimpiya yine de Aleksin'e ihanet edemeyeceğini ve gizli bir aşka asla sıcak bakmadığını sert bir dille vurgular. Yuryeviç her zamanki son kozunu oynar: "Senden ayrılamam. Bir an için bile olsa benim olmalısın. Senin uğruna hayatını feda edebilecek birinin mutluluğu için karar vermekte zorlanacak mısın acaba? *Seni ilk gördüğümde, kendi kendime ya o ya da ölüm* dedim. Şimdi seçimini yap"[128] der ve Olimpiya'nın ayaklarına kapanıp ona yalvarır. O sırada Olimpiya'nın anneannesi içeri gelir ve hemen doğrulup ayağa kalkan Yuryeviç kısık sesle, olanların aralarında bir sır gibi kalması gerektiğini söyleyerek uzaklaşır. O günden sonra Olimpiya'nın kulaklarında hep Yuryeviç'in "Eğer özgür olsaydın sana evlenme teklifi ederdim"[129] sözü yankılanır ve Olimpiya Aleksin'e mektupla başkasına âşık olduğunu bildirir. Aralarındaki evlilik sözü bozulduktan sonra Olimpiya bu mutlu haberi Yuryeviç'e verir. Sevgililer birlikte kalabalık içinde vakit geçirmeye devam ederler, Yuryeviç sürekli yalnız kalmak için ısrar eder ancak hep reddedilir. Olimpiya'ya daha çok yakınlaşmak ve arzularına kavuşmak için Yuryeviç nişanlanmayı da kabul eder, fakat hâlâ Olimpiya ile baş başa kalamamıştır. Bu duruma kızan Yuryeviç bir oyun oynamaya karar verir. Ailevi nedenlerden dolayı memleketine gitmesi gerektiğini ve en kısa sürede dönüp, köyde düğün yapacaklarını söyler ve

[126]Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 279-280.
[127]A.g.e., s. 281.
[128]A.g.e., s. 282.
[129]A.g.e., s. 284.

Olimpiya'dan ayrılır ancak aylar geçer ve Yuryeviç'ten hiçbir haber alınamaz. Olimpiya, Yuryeviç tarafından aldatılıp oyuna getirildiğini gazetedeki Yuryeviç'in Fransız bir aktris ile birlikte olduğunu okuduktan sonra öğrenir. Yuryeviç'in oyunu bu kadarla da kalmaz, kendisinin çizmiş olduğu Olimpiya'nın portresini, bütün arkadaşlarına bir artist olarak tanıtıp onunla yaşadığı aşk macerasını anlatır.

Yazarın kaleme aldığı yalan aşklar içinde, en acımasız oyun Yuryeviç'in Olimpiya'ya oynamış olduğu oyunken, yine karşılığı intikamla ve aynı oyunla verilmiş aşk da baronesin Yuryeviç'e olan aşkıdır.

Yazar, öykülerinde sevginin içten ve doğuştan var olan bir his, sevebilmenin ise bir yetenek olduğunu vurgular. Eleştirmen Belinski, Gan'ın öykülerini incelediğinde kadınların sevmeye yetenekli, erkeklerin ise yeteneksiz olduğunun vurgulandığını dile getirir. Bunu da biyolojik olarak kadının, annelik duygusu ile sevmeye doğuştan yetenekli olduğunu belirterek savunur. Çünkü kadın aylarca karnında taşıdığı çocuğun kendine ait olduğundan yüzde yüz emindir ve onu daha ilk günden sevmeye başlar. Bebek doğduğunda, içinde hiç bir şüphe barındırmadan, anne bebeğini sever, besler tüm bakımıyla kendi ilgilenir ve bundan keyif alır. Baba ise gelişen olayların mucizevi şaşkınlığının yanı sıra belki de bilinçaltındaki "Bu bebek gerçekten benim mi?" şüphesi ile, çocuğunu tam anlamıyla sevemez. Anne bebeğinin her ağladığında yanında olmak için coşkulanırken, baba uykusuz gecelerin dinmesini bekler. Anne bebeğini daha karnındaki ilk kıpırdamasından itibaren karşılıksız, beklentisiz severken, baba çocuğunu biraz daha büyüdüğünde, sadece eğlenceli vakitler geçirebildiğinde sever. Örnekleri çoğaltabiliriz, kısaca söylemek gerekirse kadınların sevme yeteneklerini annelik duygularına, erkeklerin de daha az yetenekli olmalarını yine doğuştan gelen fizyolojik yapılarının gerektirdiklerine bağlayabiliriz.

3. 2. 2. Evlilik

19. yy. Rusya'sında evlilik sınıf ve rütbe eşitliklerine göre ailelerin onay vermesiyle gerçekleşir. Yu. M. Lotman (1922-1933) *Rus Kültürü Hakkında Müzakereler* (*Besedı o russkoy kul'ture*, *Беседы о русской культуре*) adlı çalışmasında o yıllardaki evlilik hakkında bilgi verirken yabancı damatlardaki ilgiyi, batılılaşma yolunda ilerleme ile

açıklar: “Ailenin izni alınırsa, geline sadece ‘evleneceği’ haberi verilir. (…) Diğer yandan 19. yy.’da batılılaşmaya başlayan Rusya’da Avrupalı damatlara ilgi artar.”[130] Gan’ın öykülerinde koca karakterlerinin sıklıkla Alman askeri olduğunu görmekteyiz. Bunda hem yazarın otobiyografik unsurlardan yararlanmış olmasının hem de dönemin gerçekliğini yansıtma çabasının katkısı olduğunu düşünmekteyiz.

Gan öykülerinde sosyetenin evliliğe bakış açısını eleştirirken, sosyetedeki kadınların evlilik için aşka değil, paraya önem verdiklerini vurgular. Öykülerinde mutsuz ve menfaate dayalı evlilikler çoğunluktayken, mutlu evlilikleri de karşılarına zıtlık oluşturacak şekilde konumlandırdığı öyküleri mevcuttur.

İdeal’de yazar Olga’nın kendinden büyük birisi ile evlendirilmesinin amca/dayısı (dyadya, дядя) tarafından makul olduğunu ve yaş farkının evlilik için önemli olmadığını şöyle dile getirir: “(…) genç albay Goltsberg, amcanın/dayının takvim sistemine göre genç”[131], çünkü amcanın/dayının kendisi ancak 58 yaşında albay olabilmiştir, oysa Goltsberg daha genç yaşta albaylık mertebesine eriştiği için amcaya/dayıya göre, “genç” sıfatı Goltsberg için uygun görünmektedir. Albay Goltsberg’i görüp beğenen amca/dayı, fikrini Olga’ya açar, ve “zavallı öksüz” Olga’ya hiç danışılmadan annesinin ölümünden iki hafta sonra düğün yapılır. Üzerindeki hüznü daha atamadan, damadın yüzünü bir kez bile görmeden Olga evlenir. Gelini çeyizsiz kabul ettiği için de Goltsberg, amcanın/dayının yanında değer kazanır, çünkü amcanın/dayının Olga’ya çeyiz yapacak maddi durumu yoktur. Olga evliliğinde mutsuz olur, eşiyle iletişim kurmaya, çoğu kez konuşmaya çalışır, ama eşi ya dinlemez ya da “yarın kahvaltıda fazladan jambon isteyelim”[132] diyerek sözünü keser. Evliliklerinde Goltsberg eşine karşı fedakâr davranışlarda da bulunmaz: Tiyatroda Olga aniden rahatsızlanır ve eşinden bir bardak su ister, ancak albay eşiyle hiç ilgilenmez ve bayılmak üzere olan eşini yalnız bırakıp kendi yiyeceğini düşünmeye başlar ve onu edinmeye gider. Olga’nın ve albayın evliliklerinde koca bencil ve ilgisiz olarak sembolize edilirken, bu durumdan mutsuz olan Olga eşine ihanet ederek sadakatsiz olarak sembolize edilir. Ancak Olga’yı sadakatsizliğe yönlendiren yine onun ilgisiz kocası ve mutsuz giden evliliğidir.

[130] Yuriy Mihayloviç Lotman; Besedı o russkoy…, s. 104.
[131] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 11.
[132] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 13.

Utballa adlı öyküsünde Utballa on dört yaşında iken, kendisi ile nüfuzlu ve yaşça büyük bir general evlenmek ister. Utballa babasından kalacak olan mal varlığı ile bekâr erkeklerin evlenmek isteyeceği bir genç kızdır; mal varlığının yanı sıra farklı dış görünüşü ile de dikkatleri üzerine çekmektedir. Babasından önce, Utballa'nın üzerinde emeği olan bayan Snejina, Utballa'yı bu evliliğe ikna etmek ister, çünkü bu evlilik Utballa'ya sosyetede saygınlık getirecektir ve içinde bulunduğu yalnızlık ve dışlanma duygusundan sıyrılmasına yardım edecektir. Snejina ile Utballa arasındaki diyalog bu anlamda çok ilginçtir:

- "Çıldırmış olmalısın, Utballa!" dedi Snejina.
- Onu sevmiyorum!
- Generali…
- Altmış yaşında…
- Her yeri tamamen rozet ve apolet kaplı…
- Ve her yeri kırış kırış, buruş buruş…
- Akıllı, mükemmel, sevgi dolu bir adam…
- Saygıdeğer, her girdiği ortamda saygı gören bir adam…
- Hizmetleriyle ün kazanmış biri…
- Benim aşkıma asla hizmet edemeyecek!
- Bir düşün, bu sayede bizimle birlikte Petersburg'a da gelebilirsin!
- Aaa tabii, Smolensk'deki mezarlığa bir kişi daha eklemek için![133]

Ancak menfaate dayalı olan mutsuz evliliklere karşı olan ve sadece sevdiği adamla evlenebileceğini belirten Utballa, kendinden yaşça büyük olan generalin evlenme teklifini hiç düşünmeden reddeder ve bayan Snejina'dan bu evlilik teklifi hakkında babasına hiç söz etmemesini rica eder. Çünkü muhtemelen bu teklifi duyacak olan babası, Utballa'yı seve seve general ile evlendirecektir. Sosyete mutlu evlilik için aşk, ilgi ya da mutluluk gibi manevi doygunluk sağlayan duyguların değil, kişiye toplumda itibar ve saygı getiren maneviyatların yanında üst düzeyde maddi olanakların gerekliliğine inanmaktadır.

Utballa şehirde babasından evlilik teklifini gizleyebilse de, Kalmıklara götürüldüğünde ulusun imparatorunun evlenme teklifi kendisine değil, üvey babasına yapılır ve Utballa'nın şahsî fikri hiç alınmadan kendinden yaşça epey büyük olan ve kendisine

[133] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 74.

yine saygınlık sunacağı vaat edilen ulus imparatoru ile evlendirilir. Genç kız evliliğinde mutsuz olsa dahi, yaşadığı vahşi ortamdan sıyrılıp masa ve sandalyelerin olduğu bir yerleşik düzene geçtiği için hayatından memnun görünmektedir. Eşi kendisine çok kötü davranmıyor olsa da, Utballa'nın aklı sevdiği adam Boris'tedir. Bu öyküde de sevmediği biriyle zorla evlendirilen kadın evliliğinde mutsuz olmuş ve eşine sadakatsizlik etmiştir.

Yazar bu öyküsünde Sofya ve sevdiğinin evliliği hakkında hiç detaylı söz etmese de, en azından Sofya'nın kendi istediği biri ile evlenmiş olması ile Utballa'nın karşısında yine bir zıtlık yarattığını söyleyebiliriz.

Celaleddin'de evlilikler mutsuz ve monoton yaşanan evliliklerdir. Lüdmila'nın babasının farklı karakterlere sahip olan kadınlarla yaptığı iki evlilik de aşk evliliği değildir. Lüdmila'nın babasının ve annesinin evliliğinin tek ortak özelliği ve ikisini bir arada tutan tek şey, kızları Lüdmila'dır.

> "Baba Nikolay Lavrentyeviç Z*** eşine deliler gibi âşık değildi; gösterişten de yoksulluktan da uzak orta halli bir yaşam sürüyorlardı; gençliklerinin anısını geleceklerinin umudunu temsil eden tek çocukları Lüdmila'ya özenle bakıyorlardı."[134]

Lüdmila'nın annesi ani hastalığından ölünce Baba Nikolay Lavrentyeviç Z***, kızının eğitimiyle ilgilenmekte zorlandığı için kendine eş bulmak için daha çok toplantılara katılmaya başlar ve kızını rahmetli eşinin de arkadaşı olan dul Anisya İvanovna'ya emanet eder. Anisya İvanovna kızı ile öyle güzel ilgilenir ki, Nikolay Lavrentyeviç Z*** nasıl teşekkür edeceğini bilemez ve sonunda Anisya İvanovna'ya evlenme teklifi eder. Nikolay Lavrentyeviç Z***'nin ilk eşi yetimdir, ikinci eşini de minnettarlığını bildirmek üzere aldığını düşünecek olursak, evliliklerin aşktan çok mantık ve çıkar doğrultularında olduğunu söyleyebiliriz. Nikolay Lavrentyeviç Z*** ikinci eşine karşı duyduğu minnettarlıktan olsa gerek, evliliğinde ikinci plandadır. Lüdmila üzerinde babasından çok üvey annesinin sözü geçmektedir; baskın bir kişiliğe sahip olan ve evlilikte deneyim sahibi olan üvey anne eşinin dahi topluluk içindeki sohbetlerde hep sözünü keser ve kocasına söz geçirebildiğini her fırsatta ispatlamak ister. Nikolay

[134] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 143-149.

Lavrentyeviç Z***, Osmanlı – Rusya Savaşı (1787-1792)'nda Svetleyşiy Prens -19. yy.'da Rus ordusunda verilen bir unvan[135]- Potomkin'den cephedeki cesaretinden dolayı nişan almış olsa da, ikinci eşi "İstemiyorum!" deyip bir de ayağını yere vurmaya başlarsa o dakika için Nikolay eşinin karşısında bulduğu masanın altına saklanır, o cesur adamdan eser kalmaz. Nikolay, hanımının baskın kişiliği karşısında evliliğinde tamamen eşine teslim olur.

Yazar, Nikolay'ın ikinci evliliğini Sokrates'in evliliğine benzetir:

> "Sokrates bir gün eve geç gelir, karısı da sürekli bunun nedenini sorar, bağırır çağırır ama Sokrates hiçbir tepki vermeyip önüne bakmaya devam eder. Bunun üzerine karısı bir kova suyu Sokrates'in kafasına boşaltır. Sokrates ise gayet sakin bir şekilde 'Bu gök gürültüsünden sonra yağmur kaçınılmazdı...' diye cevap verir."[136]

Yazar Nikolay'ın Sokrates okumadığını belirttikten sonra, eşi Anisya İvanovna'nın da "bir kova yağmur" yerine gözyaşlarını kullandığını ve istediklerini bu şekilde eşine yaptırdığını açıklar.[137]

Üvey kızının zengin biriyle evlenip maddi açıdan üzerlerindeki yükü azaltmak için Anisya İvanovna, Celaleddin'e daha ilk görüşte bir Rus ile evlenmesinin hayırlı olacağını belirterek "Artık Ruslaştırmak lazım sizi. Haremlerinizi bırakıp da bizden bir Rus ile evlenmeyi düşünmez misiniz?"[138] diye sorar. Celaleddin de kibarca dinî kurallarının olduğunu ve onlara asla karşı gelemeyeceğini söyler. Celaleddin'e duyduğu ilginin sadece eğlence olduğunu düşünen Lüdmila'nın aklına aşk fikrini üvey annesi aşılamaya çalışır. Celaleddin gibi zengin bir damadı büyük şans olarak gören üvey anne, Lüdmila'yı Celaleddin ile evlendirmek için elinden geleni yapar. Zengin bir koca, o yıllarda herkesin istediği bir damat adayıdır. Sonunda Lüdmila da Celaleddin ile evlenmeye ikna olur ancak, aralarındaki en büyük sorun ayrı dinlerden olması gerektiğidir. Diğer öykülerinin aksine, bu öyküde evlilik ve sevdiği kadın uğruna en

---

[135] Slovari i entsiklopedii na akademike, http://dic.academic.ru/dic.nsf/lower/18076, (E. T.: Ağustos 2009); Soderjanie voennaya literatura biografii, http://militera.lib.ru/bio/bantysh-kamensky/31.html, (E. T.: Ağustos 2009); http://wars175x.narod.ru/Eng01.html, (E. T.: Ağustos 2009).
[136] http://newwoman.ru/thwoman9.html, (E. T.: Ağustos 2009); Biblioteka Russki Gumanitarnı İnternet-Universitet, http://www.i-u.ru/biblio/archive/nersesyanc_sokrat/socrat8.aspx, (E. T.: Ağustos 2009).
[137] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 149-150.
[138] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 152.

büyük fedakârlığı erkek karakter üstlenir. Celaleddin kendisi için çok zor bir karar verir ve ailesinden, mal varlığından, yıllardır inandığı ve iman ettiği dininden vazgeçer ve Lüdmila ile Tanrı katında evlenebilmek için Hristiyan olur. Lüdmila ve Celaleddin arasında evlilik öncesi söz ya da nişan olarak tabir edebileceğimiz birinci aşama tamamlandıktan sonra evlilik için gerekli şartların - çeyiz, gelinlik, erkeğin iş sahibi olması gibi- yerine getirilmesi için düğün birkaç ay sonraya ertelenir. Ancak olayların farklı gelişmesinden dolayı Lüdmila Celaleddin ile değil Belogradov ile evlenir. Öykünün başında Lüdmila'nın Belogradov'dan pek hoşlanmadığına dair sözlerinden bu evliliğin ailenin isteği üzerine, özellikle de zengin damat adayının "ölümü" ile telaşa düşen üvey annenin Lüdmila'yı önce Celaleddin'e daha sonra da aynı yollarla Belogradov'a yönlendirmiş olduğunu söyleyebiliriz. Böylelikle yazar tarafından, evliliklerin genç kızların aileleri tarafından yönlendirilmesi ile gerçekleştiği vurgulanmaktadır. Genç kızlar evlilik yaşının 14-16 gibi yaşların uygun görüldüğü 19.yy. Rusya'sında, daha çocuk yaşta olan gelin adaylarının yerine en doğru kararı ebeveynleri verir, ancak mutsuz devam eden evlilikler sonucunda kendini yalnızlığa iten zayıf kadın karakterleri ile yazar bu kararların ne denli doğru ya da yanlış verildiğine dair saptamalar yapar. Bu saptamalar sonucunda yine de yazar, yaşanan mutsuzluklara sebep olarak genç kızların evlilik yaşlarının küçük olmasını ya da aileleri tarafından yanlış yönlendirilmelerini sebep olarak göstermez. Daha çok erkeklerin sevmeye yeteneksiz olmaları ve kadına değer vermiyor olmalarına parmak basmaya özen gösterir.

Gan'ın doğu kültürüyle beslenen bu öyküsünde Müslüman Tatarların evlilik gelenekleri de ele alınır. Celaleddin'in günden güne zayıfladığı ve sessizleştiğini fark eden babası, arkadaşları ile otururken artık oğlunun evlilik çağının yaklaştığı fikrini paylaşır ve gururla arkadaşlarına "ama benim Celaleddin'ime layık olan inciyi nerede bulabiliriz? Hangi denizlere açılmalıyız?"[139] diye sorar. Oğlu kendine layık olan inciyi, Hristiyan bir Rus ailesinden bulur ve evlenebilmek için Müslümanlıktan çıkıp Hristiyanlığa geçer. Celaleddin'in annesi, oğlunun Hristiyanlıktan dönmesi için Gürcistan'daki ve İstanbul'daki tüm güzelleri toplayıp bir harem oluşturacağı sözünü verir ancak Celaleddin sevdiği kız uğrunda her şeyi feda ederek onunla evlenmeye karar verir. Doğu kültüründeki harem bile Celaleddin'i aşkından vazgeçiremez.

[139] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 162.

Madalyon öyküsünde evlilik teması, öykünün başında Yuryeviç'in nişanlandığını arkadaşlarına ilan etmesi ile karşımıza çıkmaktadır. Yuryeviç arkadaşlarının ona uygun gördüğü Parisli bir modacı ya da bir prenses yerine Tambovskili bir çiftlik sahibinin kızı ile evlenecektir. Evleneceği kızı amcası seçmiştir. Parasız kalan Yuryeviç, amcasının yanında yaşamakta ve onun parasıyla geçimini sürdürmektedir; dolayısıyla da amcasının arzu ettiği kız ile de evlenmeye mecburdur. Henüz evleneceği kızı görmemiştir bile, ama amcası dünürcü olarak her şeyi planlamış ve aralarında söz kesilmiştir. Yuryeviç'in evlenmekten vazgeçmesi ve amcasını yalnız başına bırakması ile, amcasına arkadaşlık eden Mistislavov Tambovskili gelin için yeni damat adayı olur. Böylece amca, damat adaylarında değişiklik olmuş olsa da, arkadaşına verdiği sözü tutmuş olur. Genç kızın fikrinin bir önemi olmadığı için, aileler kendi arasında anlaşır ve zaten hiç tanışmamış oldukları için de damat değişikliğinin bir sakıncası olmayacağı düşünülür.

Yazar, Yuryeviç'in evliliğe bakışı ile erkeklerin evlilik anlayışını bir anlamda eleştirmeyi amaçlar. Yuryeviç, kadınları oyuncak gibi gören ve onlarla istediği gibi oynayan sıkılınca bırakıp bir diğeri ile oynamaya geçen "hovarda ve çapkın" bir erkektir. Dolayısıyla evliliği, sadece çapkınlık yaparken çıkarları doğrultusunda kullanmaktadır, yani arzuladığı kadını ağına düşürmek için oyununa alet etmektedir. Elde etmek istediği kadınlar, ona sırt çevirince ilk başvurduğu yol evlilik teklifidir. Yalandan yapılan söz ve nişan ile kadınına daha da yakınlaşabilecek ve ihtirasını giderebilecektir. İhtiraslı Yuryeviç, evlendiğinde nasıl bir koca olacağının ön bilgisini de baronesin yazma hevesi ile kendisinden uzaklaştığı zaman, "evlendiğimizde giderlerimizi yazman için bile eline kalem vermeyeceğim"[140] sözüyle belirtir. Böylesi evlilik düşüncesinin yanında baronesin ilk eşiyle olan evliliği mutlu ve huzurlu geçmiştir. Birbirlerini seven çift, evlilik kararı verdiğinde, barones ailesinden ayrılmamak için evlenmeye eğilimli değildir. Hanımı için emekli olan ve ailesinden ayırmamak için de aynı eve yerleşen bir damat zıtlık olarak verilmektedir. Ancak yazar, bunun gerçek hayatta var olmayacağını vurgulamak istercesine bu evliliği kocanın ağır hastalanması ile karikatürize eder ve bu mutlu evliliğe kocanın ölümü ile son verir.

[140]Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 258.

Olimpiya'ya komşusu Aleksin evlenme teklif eder. On beş yaşındaki Olimpiya evliliği hiç aklına dahi getirmediği için evlenme teklifini kabul etmek istemez ancak anneannesi bu evliliğe çok istekli göründüğü için hemen ret cevabını vermez, biraz düşünmek ister. Aylar geçtikten sonra Aleksin teklifini yeniler, ailesinin iyiliği için ve şayet Aleksin ile de evlenecek olursa ailesinden, köyünden ayrılmayacağını düşündüğü için evlenme teklifini kabul eder ve Aleksin ile Olimpiya sözlenir. Aleksin'e âşık olmadan evlenme kararı alan Olimpiya, aralarındaki dostluğun zamanla saygı ve alışkanlık ile birlikte ikisini birbirine daha da yakınlaştıracağına ablası Sofya tarafından ikna edilir. Bu evlilik fikri Olimpiya'yı biraz daha düşünceli, dalgın ve kadınlığının farkında kılıyor. Yine karşılıklı sevgi olmadan sadece ailelerin öngörüsü ile kararlaştırılmış bir evlilikle karşılaşmaktayız ve bu evlilik öncesi söz de Olimpiya'nın başka birisine duyduğu karmaşık hisler doğrultusunda sadakatsizlik ile bozulur. Olimpiya, Aleksin'e başkasını sevdiğini ama yine de sözünde durup onunla evleneceğini bildiren bir mektup yazar ve gönderir. Aleksin, Olimpiya'yı tamamen özgür bırakır ve Olimpiya bu defa sevdiği, âşık olduğu Prens L*** ile evliliğe ilk adım olarak aile arasında sözlenir. Aşk evliliği hazırlığında olan Olimpiya, nişanlısının ihtirası uğruna oynamış olduğu bir oyuna alet olur ve evlilikleri prensin sadakatsizliği üzerine gerçekleşemeyecek bir hâl alır.

Sosyete Yargısı'nda Zenaida, kardeşinin geleceğini kurtarmak için sevmediği bir general ile evlenmek zorunda kalır. Kendi anne babasının evliliğinin mutlu bir evlilik olduğunu, ancak bu mutlu giden evliliğin toplum tarafından farklı bulunup, ailece dışlanmalarına sebep olduğunu bildiği için, kendisinin mutsuz giden evliliği için üzüntü duymamakta sadece kaderini yaşamaktadır. Evliliğinde bulamadığı mutluluğu, başkasında yakaladığında dahi eşine karşı sadıktır ve aşkı kalbine gömüp sadece hayallerinde ve rüyalarında yaşatmaya karar verir.

Tanrısal Yargı adlı öyküsünde batıdaki evliliklerin de Rusya'daki gibi olduğunu öğreniyoruz. İtalya'da babası, on yedi yaşındaki kızı Kamilla'ya sormadan, onu kendi bulduğu ve istediği damada verir ve Kamilla'nın başkasını seviyor olmasına aldırmaz. Öyle ki Kamilla teğmen L-ov ile evlenmek istediğini vurguladığında, babası Kamilla'nın ölümünün "yabancı bir asker ve basit bir soyluyla evlenmesinden daha iyi

olacağını”[141] söyler ve önceden sözü verilmiş olan düğünün hazırlıklarına başlar. Düğünden intihar süsü vererek kaçmayı başaran Kamilla, sevgilisi L-ov ile evlenir ve mutlu bir evlilik yürütürler. “Evliliklerinin sekizinci yılında dahi birbirlerine ilk günkü kadar âşıktırlar.”[142] Ancak yazar yine, bu mutlu evliliğin üzerine eski kıskanç damadın kara bulutlarını gönderir ve bu mutluluğu Kamilla’nın hazin ölümü ile yıkar.

Aynı öyküde Aleksandr, kardeşi gibi gördüğü Lidiya ile evlenme kararı alır. Aşk evliliği olmayacaktır, çünkü gerçekte Aleksandr Lidiya’ya âşık değildir, ama onun ailesine yardımcı olmak için yaptığı fedakârlıklara hayran olur ve kendisini sevdiğini öğrendiğinde de ona bir iyilik yapmak ister ve Lidiya ile evlenmeye karar verir. Diğer yandan maddi durumu kötü olan ailesine de yardımcı olmak ister. Lidiya’nın babası uzun süre kızının Aleksandr ile evlenmesine razı olmaz, bir sebep de belirtmez ancak kızının üzüleceğini anladığında tüm karşı çıkmalarını geri çeker ve kızının sevdiği adamla evlenmesini kabul eder.

Örtülü Loca’da da genç kız karakteri Korneliya sevdiği adamla evlenebilen kadınlar arasında yerini alır. Ancak evlendikten sonra kocasının değiştiğine tanık olur. Kocasının kendisi ile sadece para ve çeyiz için evlendiğini öğrenir ve parasız kaldığında kocası tarafından terk edilir. Ama her şeye rağmen kocası ölmeden hiç kimse ile evlenmeyi kabul etmez, çünkü onun için dinî yapılan evlilik töreni, Tanrı’nın huzurunda verilen söz sonsuza kadar tutulmalıdır.

Ailelerin girişimleriyle gerçekleşen evliliklerde, genelde genç kızlar daha çok ebeveynlerinin etkisi altındadır. Genç kızların evlilikten beklentisi, kocadan biraz ilgi, sevgi ve şefkat görmektir. Erkekler ise, ülkenin içinde bulunduğu savaş durumunu da göz önünde bulundurarak söyleyebiliriz ki, kadınlarla çok yakın ilişki içinde olmadıkları için onların beklentilerine cevap veremezler. Onlar hanımları için “sıkıcı” olabilecek asker yaşamlarına devam ederler; av, asker anıları, kart oyunları, puro içmek onların en büyük eğlenceleridir. Hanımlarından tek beklentileri ev işlerini gerektiği gibi yapıp, güzel yemek hazırlamaları ve çocuğun kişisel bakımıyla ilgilenmeleridir. Kendilerine karşı da özel ilgi beklemeyen erkekler, hanımlarının da isteklerini görmezden gelir.

[141] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 374.
[142] A.g.e., s. 376.

Yazarın öykülerinde kadın ve erkeğin evliliğe bakışı da farklıdır. Genç kızlar tamamen saf duygularla, çıkar gözetmeksizin sevdiği erkekle evlenmeyi arzularken, genç erkekler evliliği sadece kadına sahip olmak için başvurulan bir yol olarak görür. Daha yaşlıca olan kadınlar evliliği, toplumda itibar ve para sahibi olmak olarak görürken, daha yaşlıca olan erkeklerden bazısı evliliğe daha dostça ve aile kurmak amacıyla yaklaşır; bazısı da zengin gelin adayını rahat bir gelecek olarak görür ve para için evlenmeyi arzular. Artık yaşı hovardalığı geçkin erkekler, çocuk sahibi olmak ya da yalnızlıktan kurtulmak için evlenmeyi tercih etmektedir. Olga ile evlenen yaşlı albay aile kurmak ve yalnızlıktan kurtulmak için evlenir ama karısının isteklerine karşılık vermek için çaba sarf etmez; Utballa ile evlenmek isteyen yaşlı general de Utballa'yı sevdiği için değil ona kalacak olan miras için evlenmeyi ister, imparator ise Utballa için sadece yalnızlığına arkadaş olsun diye evlenmek ister; *Celaleddin*'de Lüdmila'nın babası ikinci hanımı ile sadece kızına annelik edebilsin diye evlenir; Yuryeviç Olimpiya'ya daha yakın olabilmek ve ihtirasına karşılık alabilmek için ona evlenme teklifi eder, baronese ise, onun parasına ihtiyacı olduğu için evlenme teklifi eder; *Sosyete Yargısı'*ndaki general Zenaida'ya sevdiği için evlenme teklif etmiş gibi görünüyorsa da, evlenmesine karşılık olarak Zenaida'nın kardeşini affedeceğini belirtir ve Zenaida'y*ı* kendisi ile evlenmeye zorlar. *Tanrısal Yargı'*da yine karşımıza sevgiden önce, merhamet ve acı duyduğu için Lidiya'ya evlenme teklifi eden erkek Aleksandr karşımıza çıkar. *Örtülü Loca*'da ise Korneliya ile evlenen adam, sadece onun parası için evlenmiştir, karısı parasız kalınca da ondan hemen boşanmış ve evliliği boyunca da karısına zulmetmiştir.

Yazarın öykülerinde karakterleriyle birlikte birleştirdiği evliliklerin çoğu mutsuzdur; aşklardaki ihtiras ve tutkudan mahsurdur. Mutlu olan evlilikler ya ölümle sonuçlanır ya da toplum tarafından dışlanma tehlikesiyle sarsılır.

3. 2. 3. Kadının Statüsü ve Kadın Eğitimi

Bu bölümde yazarın öykülerindeki dönem kadınlarının yetersiz eğitimindeki gözlemlerine ve giyimiyle ya da millî kimliğiyle diğerlerinden farklı olmalarıyla eleştirilere ve toplumdan dışlanmaya maruz kalan kadınlara yer vereceğiz. O dönemde kadınlar aldıkları sınırlı eğitim dolayısıyla erkekler tarafından alay konusu olurken, yüksek düzeyde eğitimli kadınlar da farklı olmaları dolayısıyla dışlanmaktaydı. Çalışan

kadın olgusu henüz gelişmemişti. 19. yy. Rusya'sına gelindiğinde köylü kadınlar işçi olarak çalışabiliyor, kazandıkları para ile aile geçimlerini sağlayabiliyorlardı. Soylu kadınlar ise, maddi açıdan çalışma gerekliliği hissetmiyor olsa da, dönemin eğitim sisteminden dolayı isteseler de çalışabilecek durumda değillerdir. Fransız devrimi ile tüm dünyaya emekçi ve çalışan kadın olgusunun yayılması ile, Rusya'da da kadınlar özellikle çocuklarının eğitimleri için para kazanma kaygısına girdiler. İçlerinde donanımlı eğitime sahip olan soylular yazarlık ya da şairlik gibi mesleklere adım attılar. Öykülerin içinde işlenişlerine göre, eğitimli ya da eğitimsiz kadınların aktarılmasını ele alacağız.

Gan'ın öykülerindeki eğitim temasını analize geçmeden önce 19. yy. Rusya'sında eğitimden, özellikle kadın eğitiminden söz etmek istiyoruz.

Kadın eğitiminin temel taşları, Rusya'da 18. yy.'ın ilk çeyreğinde Büyük Petro (1682-1725)'nun "Ben okur yazarım, bana da okur yazar lazım"[143] sözüyle atılır. Dilde yapılan sadeleştirme devrimiyle, okur-yazar sayısını arttırmayı hedefleyen Büyük Petro, özellikle eğitimli kadın oranını yükseltmek için"evliliği" kadının okur-yazar olmasıyla ilişkilendirir: kendi soyadını yazamayan hiçbir genç kız evlenemeyecektir. Böylece Büyük Petro döneminde okuma yazma bilmeyen kadın sayısı giderek azalır. Ancak eğitimde kadın ve erkek eşitliği henüz kabul edilmemiştir. Erkekler evde ve okulda eğitim alabiliyorken, kızlar sadece evde belirli konularda eğitim alabiliyordu. Sadece soylu kızların gidebildiği enstitüde dahi, bilim derslerinin dışında piyano, müzik ve erkeğe kur yapma dersleri veriliyordu. Kızlara nasıl iyi koca bulabilecekleri ve yapılan kurlara nasıl karşılık verileceği öğretiliyordu. Böylece eğitim düzeyi düşük bir kadın soylu topluluğu oluşuyordu.

Lotman, "Petersburg kadınları" olarak adlandırılan bu soylu kadınların aile yaşamını, ev hanımlığını, eğitimi ve hatta anneliği ikinci plana atıp, sadece dans, balo ve moda ile ilgilendiklerini belirtir. Öyle ki yeni doğum yapmış anneler, sosyete yaşamından geri kalmamak için çocuklarını dahi emzirmez, onları süt annelerine emanet edip eğlence dolu hayatlarına dönerler.[144] Balolardaki moda ve dedikodu konuları dışında, "içeriği

[143] Yuriy Mihayloviç Lotman; Besedı o russkoy…, s.77.
[144]Yuriy Mihayloviç Lotman; Besedı o russkoy…, s. 54.

boş olmayan" sözcüklerle sadece edebî salonlarda düzenlenen okuma saatlerinde ya da dans öncesi erkeklerin iltifat gösterilerini şiir bilgileriyle yaptığı cilveleşme ortamında karşılaşırlar. Sosyete kadınlarının, eğlenceye düşkün bu hayatları, toplumun çoğunluğunu oluşturan asker erkekler tarafından kabul görse de, yazarlar tarafından edebiyatta trajikomik halleriyle ele alınır. Ünlü anı yazarı A. Bolotov (1738-1833) bir anısında çok kitap okuduğu için "büyücü" olarak tanındığını ve bu yüzden evlenecek bir kız bulamadığından yakınır, kendine dünür olacak kişiden okuma yazma bilen, iyi eğitimli bir gelin bulmasını ister[145].

19. yy.'da romantizm ile birlikte, artık Rusya'da yaşam şeklinde doğallık hüküm sürmeye başlar. Hayatta doğallığa dönen kadınlar da, ev ve çocuklarıyla ilgilenmeye yönelirler. Aile içinde, çocuk kıymetlenir, daha önce rastlanılmayan özel çocuk kıyafetleri ve oda takımları ortaya çıkar. Baba ya işinde, ya kâğıt oyununda ya da avda olduğundan, çocuğun değer kazandığı aile kavramında, çocukla ilgilenme ve oyun oynama işi anneye kalır. Kadını çocuğu ile ilgilenmeye, onu eğitmeye itecek çocuk pedagoji konularının yanı sıra, çocuk hikâyelerinin yer aldığı ilk haftalık çocuk dergisi *Detskoe çtenie dlya serdtsa i razuma* (*Детское чтение для сердца и разума*, 1785-1789) yayınlanır.[146] Artık anne olan kadın, çocuğunun eğitimi için kendini geliştirmeye başlar.

Dönemin erkek yazarları tarafından da kaleme alınan kadın eğitimi sorunu Gan'ın, öykülerinde "eğitimli anne", "dışlanan kadın yazar", "eğitimden yoksun sosyete kadınları" tiplemeleriyle karşımıza çıkar.

İdeal adlı öyküsünde Gan, yıllar sonra buluşan iki kız arkadaşın konuşmasında o yıllarda eğitimdeki eşitsizliği ana hatlarıyla okuyucuya Olga'nın sözleriyle şöyle yansıtır:

> "Kadın mı? Erkeklerin boş vakitlerinde onları cilveleriyle eğlendirecek, cezp edecek, mutlu edecek, güzel dansıyla büyüleyecek, giyimi ve süsüyle toplumda üst düzey

[145]Slovari i entsiklopedii na akademike, http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/70252/Болотов, (E. T., Ağustos 2009).
[146]Yayıncı ve yazar N. İ. Novikov (1744-1818) ve Rus yazınında kullandığı dille yeni bir çağ başlatan N. M. Karamzin (1766-1826) ortaklığında yayınlanır. Bkz. Yuriy Mihayloviç Lotman; Besedı o russkoy…, s. 55.

> görünecek. Erkekse ondan sıkıldığında, onu bir kâğıt parçası gibi fırlatıp bir köşeye savuracak. Sanat da, okumak da erkekler için, özgürlük ve hayattaki mutlu olma hakkı onlar için. Kadınlarsa daha beşikte edebin zincirleriyle bağlılar. Hep 'Toplum ne der?' diye düşünüyorlar. Ve ailede, evliliğinde istediği mutluluğu bulamayınca içe dönüyor kadınlar. Zayıf ve sınırlı eğitimi kadının kendini aydınlatmasına yetmiyor, ya sosyetenin boş dedikodulu, anlamsız eğlencelerine katılıyor ya da yalnızlığa kapanıyor."[147]

Eleştirmen Belinski, Gan hakkında yazdığı makalesinde, "aldıkları yetersiz eğitim dolayısıyla kadınlar bekâr oldukları sürece ebeveynlerinin kölesi, evlendiklerinde de kocalarının *eşyası* oluyorlar"[148] sözüyle kadın eğitimi sorununu destekler.

"Yalnızlığa kapanmayı" tercih eden Olga'nın eşi albay Goltsberg'e göre ise, kadınların tek eğlencesi balo ve modadır, bu yüzden eşinin sürekli "Fransız romanlarını, Hugo'nun son şiirlerini ve yeni çıkan her eseri merakla okuyor"[149] olmasına bir anlam veremez, hatta "bu *kitapcağızlardan* (*knijki*, *книжки*) öyle sıkılmıştır ki, onları sobada yakacak olarak kullanmak için her zamankinden daha fazla ava gitmektedir."[150] Diğer yandan hem cinsleri de Olga'yı yazar olduğu için dışlamakta ve alay konusu yapmaktadır. Valinin eşi, Olga'nın baloya gelip gelmeyeceğini sorduğunda, polis komiser eşi "Şüpheliyim, çünkü o bulutların üstünde uçuyor ve bizim dünyevi eğlencelerimize pek inecekmiş gibi görünmüyor" diyerek Olga ile alay eder. Diğer birisi "Bir kadını tanımak için yüzyıllar boyunca tanışık mı olmak lazım! Görünen köy kılavuz istemez" diyerek Olga'nın sosyeteye soğuk duruşundan dolayı alay konusu olmasının aşikâr olduğunu vurgular adeta. Dedikoduya savcının kızı da şu sözleriyle katılır: "Böyle konuşmamalısınız, (…), paruçik[151] bayan Goltsberg'in roman yazdığını ve yakında yayınlayacağını söyledi".[152] Bu iddiaya, polis komiser eşinin cevabı sert ve iğneleyici olur: "A, elbette, ahlakî bir romandır! Böylesine alçak gönüllü kadınlar kendilerinde olmayan erdemi teşhir etmeyi pek severler."[153] Öfkesi dinmeyen kalabalık, Olga salona girdiğinde, modayı takip etmiyor olmasıyla, "baloya çoban sadeliğinde gelmeyi tercih

---

[147]Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 21.
[148]Vissarion Grigoryeviç Belinski; Soçineniya Zeneidı…, http://az.lib.ru/b/belinskij_w_g/text_2730.shtml, (E. T.: Şubat 2008). .
[149]Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 15.
[150]Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 3.
[151]Eski Rus ordusunda mülazım rütbesinde subay. Bkz. Sergey İvanoviç Ojegov; Tolkovıy Slovar'…, s. 666.
[152]Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 3.
[153]Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 3.

etmesiyle" alay eder. Olga'nın eğitimli ve farklı oluşunu hor gören sadece eşi değil, sosyetedeki geçinemediği diğer hanımlardır. Gan, öykülerinde özellikle bu tiplemelere yer vererek, kadın eğitiminin noksanlığının yarattığı sorunları gündeme taşır.

Yazar, Olga ve Vera'nın tasvirinde öncelikle onların eğitimine değinmek ister. Küçük yaşta okuma yazma öğrenen iki arkadaş, henüz küçükken günlerini Yunan tarihçi Plutarkhos'u (M. S. 46-120)[154], Fransız kadın yazarları Genlis (1746-1830) ve Madame de Staël'un eserlerini okuyarak geçirir. Gan'a göre eğitim, anne ile başlar ve sadece matematik ya da tarih gibi bilimsel içerikle sınırlı değildir, aynı zamanda kişinin karakterinin olgunlaşması ve oturması ile gelişir. Olga ve Vera'yı da, "Fransız okullarında okutulan filozofların tüm eserlerini dahi okumuş, ahlaki yönden de kendini çok iyi yetiştirmiş"[155] bir anne eğitmiştir. Gan, Olga ve Vera'nın eğitimini överken, değişen eğitimi öyküde duraksama yaparak kendi sesiyle şöyle eleştirir: "Artık eğitim eskisi gibi değil. Eskiden Roma kanunları, yasaları okutulurken, sanki insanlar daha eğitimliydi. (...) Şimdilerde ise gençlere evde verilen eğitimde Cicero'nun (M.Ö. 106-M.Ö. 43), yerine Balzac (1799-1850) okutuluyor, dolayısıyla eğitim çok değişmiş."[156]

Baloda entelektüel Neretski ile nasıl cilveleşmesi gerektiğini iyi bilen bir genç kızın, *bir zamanlar enstitüde* eğitim aldığını belirten yazarın bu yorumu, dönemin enstitü eğitimini bilmeyenler için özellikle yayında "*bir zamanlar*"ın italik yazılmasıyla vurgulanmıştır. 11. yy.'da genç kızlara dinî eğitim vermek amaçlı kurulan manastırın ardından, ilk kez 18. yy.'da (1764) Petersburg'da aristokrat kadınlara eğitim vermek amaçlı enstitü kurulur. Enstitü eğitimi 5-6 yaşında başlar, 9 yıl sürer. Eğitim süresince yatılı okuyan kız çocuklarının aileden birisiyle görüşmesi yasaktır. Yabancı eğitmenler tarafından, en az iki yabancı dil (Almanca, Fransızca ve İtalyanca), fizik, matematik, sanat tarihi, coğrafya, mimari, dans ve müzik dersinin verilmesi öngörülür. Ancak eğitim şekli öngörülen taslağa göre uygulanmaz. Dans, müzik ve elişi derslerinin dışında, aristokrat düğünlerinde nedime olmak üzere kızlar yetiştirilir. O dönemde genç kızlar arasında en önemli olay ve moda olan, enstitüden iyi derece ile mezun olup ya saray düğünlerinde nedime olarak taçlandırılmak ya da sosyete gelini olmaktır. Edebiyat

[154]Daha detaylı bilgi için Bkz. Antiçnaya Literatura, http://ancientrome.ru/antlitr/plutarch/index-sgo.htm, (E. T.: Mayıs 2009).
[155]Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 8.
[156]A.g.e., s. 9.

eğitimi nispeten diğer dallara göre iyidir. Rus yazarı İ. Gonçarov (1812-1891) 19. yy.'ın 20'li yıllarını eleştirdiği *Milyonlarca Istırap* adlı eleştiri yazısında kadın eğitiminin yanlışlığını ve eksikliğini şöyle yorumlar:

> "Fransızca kitaplar, piyano, şiir, Fransızca ve dans: işte küçük hanımların aldığı eğitim. Ve sonra Kuznetski Most[157] ve sonu gelmeyen kumaş ve kıyafet alışverişi, balolar… ve işte küçük hanımların hapsolduğu toplum. Kadınlar sadece hayal etmeyi ve hissetmeyi öğreniyorlar, düşünmeyi ve tanımayı değil. Düşünceler susuyor, yalnız içgüdüleri konuşuyor. Yaşama dair her şeyi romanlardan, hikâyelerden öğreniyorlar ve bu onların içgüdülerini yanlış yorumlamalarına sebep oluyor."[158]

Ama Gan'a göre, kendini geliştirmek için pek fazla çaba sarf etmeyen kadınlar, edebî eserleri dahi sadece moda oldukları için ya da balolarda, yazılan kahramanların gerçekte kim olduğunun dedikodusu yapılırken söz hakkı almak için okuyor. "Kadınlar öyle sıradan ki, bir erkek ona iltifat etmek için kullandığı şiiri katletse, yanlış okusa kadın farkında olmuyor. Çünkü sadece dans, moda ve opera konuşuyorlar ve tabii ki vazgeçilemeyen dedikoduları".[159]

Jeleznovodsk Anısı adlı öyküsünde yazar Zeneida Petrovna, arkadaşları ile buluşma vaktinin gelmesini beklerken, eline Fransız okullarında okutulan bir kitabı alır ve dönemin batılı eğitimini eleştirir: "Kadınlar bu kitapları okuyarak, limonata içer gibi zehir içiyorlar"[160] benzetmesi kendi aldığı eğitim ile yeni eğitim arasındaki farklılığa dikkat çekmek ister.

Utballa adlı öyküsünde, Utballa vaktinin çoğunu Avrupai ve kültürlü komşuları Snejina'nın evinde geçirir. Yazarın "Bozkır çiçeği" diye adlandırdığı bu Kalmık kızının eğitimli ve görgülü olması sosyetede şaşkınlık ve geçmişini öğrenme isteği uyandırır. Bir akşam baloda, meraklılara Kalmık kızının geçmişini anlatmaya hazırlanan "kültürlü" beyefendi, konuya girmeden önce Astrahan'daki Kalmıkların yaşayış biçimlerinden ve uğraşlarından bahseder. Ama dinleyiciler arasında dedikodu

---

[157]Dönemin Rusya'sında Fransız kültürünün hakim olduğu mağaza dolu bir sokak.
[158]İvan Aleksandroviç Gonçarov; Milyon Terzaniy, Kritiçeski Etüd 1856, http://gym91.k26.ru/%5Cfiles%5Cliter+mla%5Ckritika_griboed.doc?PHPSESSID=vevffyhmzmmfnr, (E. T.: Mayıs 2009).
[159]Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 223.
[160]Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 50.

malzemesini merakla bekleyen bir kadın, "görülüyor ki bizlere Kalmık halkının tarihini ve yaşam şekillerini anlatmak istiyorsunuz. Oysa biz böyle eğitim içerikli bilgileri öğrenmeye hiç istekli değiliz"[161] der ve gereksiz gördüğü ayrıntıların yerine esas ilgi uyandıracak çarpıcı bilgileri edinmek ister.

Utballa'nın farklı ismi de sosyete arasında dedikodu ve alay konusu olur. Geçmişini bilen birisi, Utballa'ya önceden Thekla (Fokla, Фёкла, iftiraya uğradığı için sirkte hayvanlara yem olarak bırakılan azizenin adı) ve Matrona (Matrena, Матрёна, Latince azize anlamına gelen ve 18.yy.'da yaşamış bir aktristin ismi) gibi *talihsiz* isimlerin konulduğu ama sonrasında Bayan Snejina'nın yanına geldiğinde Moğol dilinde "açan çiçek"[162] anlamına gelen Utballa ismini aldığını açıklar. Balolarda Utballa'dan tabure getirmesini isteyen ya da herhangi bir iş buyuran yaşlı kadınlar da olmaktadır.

Gan bu öyküsünde eğitimli kadınların zayıf yönlerini de yansıtır. Anne olan Snejina'nın hayatı kocası öldüğünde değişir, kendini bir süre eve kapatır, kimseyle görüşmez. Zamanının çoğunu kızı Sofya'nın ve komşusunun kızı Utballa'nın eğitimiyle ilgilenerek geçirir. 14 yaşındaki Utballa'yı, 60 yaşındaki bir general ile sırf toplum içinde saygın bir yere sahip olacağı için evlenmeye ikna etmeye çalışan da anne Snejina'dır. Diğer yandan Sofya evde annesinden kaliteli bir eğitim almış olsa da, katıldığı gösterişli balolardan ve erkeklerin ilgisinden etkilenir, artık "tek derdi kostümleri, saçı, başı ve dış görünüşü olur." Kendisine çok geçmeden sevgili edinen Sofya, okuma saatlerini odasında hayal kurarak ya da ağlayarak geçirmeye başlar. Gan, Sofya karakteri ile, eğitimli olmalarına karşın sosyetede yer edinebilmek için çoğunluğun yaptığı gibi boş şeylerle ilgilenmeyi uygun gören kadın kimliklerini yansıtır. Âşığıyla astronomi ve botanik konusunda tartışabilecek kadar bilgiye sahip olan Utballa, mirasçılar tarafından kaçırılıp doğduğu topraklara terk edildiğinde, çaresizce âşığının gelip onu kurtarmasını bekler. Rusya'ya dönemediği gibi, hukuki haklarını bilmediği için, babasından kalan mirasa da sahip çıkamaz ve zengin bir kız olarak Kalmıklardaki vahşi ve fakir hayata alışmak zorunda kalır. Gan, Utballa'nın almış olduğu eğitimi över, ancak "zayıf ve kaleden kurtarılmayı bekleyen bir prenses" imajıyla eğitim haklarını arayacak kadar cesur olmadığını vurgular.

[161]Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 65.
[162]Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 80. Eserde "*" ile dip not olarak verilmiş.

Özel hayatında eşinin ve babasının görevi ve kendi sağlık sorunları dolayısıyla Kafkaslarda sıkça bulunan Gan, bu eserinde sadece burjuva eğitimine değil, eğitimden yoksun Kalmık kadınlarının ağır yaşam koşullarına da dikkat çeker. Utballa'nın annesi, Rus general ile evlilik dışı ilişki yaşar. Utballa doğduğunda, Rus general, eşini bir Kalmık ile evlendirir ve Rusya'ya döner. Yıllar sonra diğer mirasçılarına para bırakmamak için kızını yanına alır. Ancak öldüğünde kızını, mirasçılar Kalmıklara kaçırır; Utballa'yı seneler sonra karşısında gören anne, aynı dili konuşamasalar da üzüntüsünü gösterir, ama kızına kaçış konusunda yardımcı olamaz, çünkü vahşi hayatta kadın erkeğin kölesidir adeta, ondan izinsiz hiçbir şey yapamaz.

Rusya'da kendinden büyük general ile evlenmeye karşı çıkan ve dediğini kabul ettiren Utballa, Kalmıklarda hiç söz hakkı bile tanınmadan yetmiş yaşındaki hükümdar ile evlendirilir. Farklı dine mensup olan Utballa, cahil halk tarafından "büyücü" olarak adlandırılır. Diğer taraftan Utballa, modern görünüşü, görgüsü, iyi Rusçası ile ziyarete gelenleri şaşırtır, çünkü o topraklarda doğup büyümüş kadınlardan çok farklıdır. Çocukluğunda Rusya'da vahşi Kalmık kızı olarak dışlanan Utballa, on yedi yaşında evlendiği Kalmıklarda eğitimli olduğu için yerel halk tarafından dışlanan, yabancı ziyaretçiler tarafından ise imrenilen kadın olur.

Kalmıklarda geçen altı yılın ardından Utballa'nın umutla beklediği sevgilisi Boris sonunda gelir. Utballa "Büyücü" hükümdar karısı olarak herkes tarafından mercek altına alınmış olsa da, kaçış gününe kadar, hiç çekinmeden âşığı ile baş başa vakit geçirmek ister. Ancak Boris halkın tepkisinden ve Utballa'nın korumalarından tedirginlik duyar. Utballa ise "Sezar'ın eşinden kimse şüphelenmezdi. Gördün mü sevgilim hâlâ hatırlıyorum Roma tarihini"[163] der ve sevgilisiyle gizlice buluşmalarını sürdürür. Utballa'nın cesaretini, yazar yine kadın eğitimini vurgulayarak gösterir.

[163] Pompeia,Sezar'ın ikinci karısı, M.Ö. 62 yılında Bona Dea ("iyi tanrıçalar") adıyla düzenlenen ve erkeklerin girmesi yasak olan bir festivale ev sahipliği yaptı. Pompeia'nın genç sevgilisi Publius Clodius Pulcher kadın kılığında gizlice eve girdi ve ulu orta Pompeia'yı taciz etti. Genç adam yakalandı ve mahkum edildi. Ancak Sezar duruşmada Pulcher'a karşı bir delil sunmayınca genç adam beraat etti. Sezar, karısı Pompeia'dan "karım hakkında hiç bir şüphe olmamalı" diyerek boşandı. http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Plutarch/Lives/Caesar*.html#9, (E. T.: Eylül 2009); Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 129.

Celaleddin'de iyi eğitim almış soylu bir kız olan Lüdmila, "süsüne düşkün" üvey annesinin etkisinde kalarak iyi ile kötüyü karıştırır ve bu olanlar talihsiz bir biçimde sonuçlanır. Gan'ın öykülerinde kadın eğitimi açısından ön planda tutulan eğitimli anne öğesi, bu öyküsünde kötü sonuçlara sebep olması ile vurgulanır. Lüdmila'nın annesi, kontes G***'nin yanında o yıllarda orta sınıf toplumuna göre iyi eğitim almış akıllı bir kadındır. Kızı on üç yaşına gelene kadar, eğitimiyle bizzat kendi ilgilenir. Üvey anne Anisya İvanovna ise "mektup alabilen, ancak onları okuyamayacak"[164] düzeyde eğitim alanlardandır. Lüdmila'nın kitap okumasını önlemek için, ona sık sık dikilmesi zor kıyafetler diktirir. Çünkü üvey anneye göre, Lüdmila'nın annesinden öğrendiği hiçbir şey ona mutluluk getirmeyecektir, kadınları mutlu eden tek şey zengin kocadır. Öyle ki, o kadar çok okuyan Lüdmila'nın annesine de "kitaplar mutluluk değil, erken ölüm getirmiştir". Öykülerinde hep eğitimli annelerin ya da aile yakınlarının yetiştirdiği kızları elen alan Gan, bu öyküsünde eğitimine rağmen üvey annenin hazırladığı oyunlarla, dininden bile vazgeçirdiği âşığına ihanet eden hoppa bir kızı anlatır. Diğer öykülerinin aksine, bu öyküsünde Lüdmila tarih bilgisi ile üvey annesi tarafından alay konusu olurken, Celaleddin tarafından aşk ile yüceltilir.

Madalyon adlı öyküsünde Gan, erkeklerin gözünde "oyuncak" olan kadınların düştükleri duruma ve "kadın yazar" üzerinden kadın eğitimine dikkat çekmek ister. Prens Yuryeviç, kendi eğlence anlayışı doğrultusunda Olimpiya'nın duyguları ile oynamış ve ondan sıkıldığında da onun namusunu lekeleyecek şekilde konuşmalarda bulunmuştur. Onu şimdiye kadar kimse yaptıklarının yanlış olduğuna dair uyarmadığı gibi, herkes onun bu rahat ve istediği her kadını rahatça elde ediyor olmasındaki "tecrübesini" övmüşler ve onun taktiklerini öğrenme çabasına girmişlerdir. Sonunda intikam peşindeki bir dul baronesin ağına düşmek üzeredir. Kendine hazırlanmış planlardan habersiz olan çapkın ve her istediğini elde etmiş olan prens, herkese karşı soğuk ve ilgisiz duran dul baronesi "kolay lokma" olarak görür. "Dul kalabilmeyi başarmış mı!" sözleriyle kadınların dul yaşamalarının maddi ve manevi açıdan zor olduğu bir dönemde bunu başarmış olmasına hem şaşırır hem de işinin daha kolay olacağını düşünerek sevinir. Yuryeviç, "Kıskanç eşlerin hançerlerinin ve kafeslemelerinin kol gezdiği Türkiye'de sadece âşığının penceresinin önünden geçilir. Buna benzer bir gezinti ile de ancak on beş yaşındaki bir kızı tavlayabilirsin. Deneyimli

[164] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 150.

bir dul ise bu mütevazılıklardan hoşlanmaz”[165] sözleriyle de dul baronesin isteklerinin fazla olacağını, ama diğer yandan “deneyimi” sonucunda kendisine ilgi duyan erkeğe karşı tepkisiz kalamayacağını ve dul bir kadını elde etmenin daha kolay olduğunu vurgular:

> “Sadece nazlanıyor!.. Böyle kadınların sabretmesi zordur. Denemeyi tavsiye ediyorum: soğukluk ve sertlik aslında cilvenin özüdür. Buna inanan kişi mutlu kişi mutluluğu bulacaktır. Ben böylesine kolay zaferler için gönüllü değilim.”[166]

Başka bir gün tesadüfen barones ile karşılaştıklarında tanışma ortamı yaratmak ve baronese nasıl yaklaşılması gerektiğini arkadaşına, “oğluna şefkat göstermelisin. Bu bir annenin kalbine giden en iyi yoldur”[167] tavsiyesi ile açıklar.

Aynı öyküde Agripina, Sezar’ın kayınpederi Piso hakkında yazan bir kadın yazardır. Erkekler, dönemin modası şatafatlı Fransız kadın giyiminden farklı olarak kahverengi manto ve şapka ile Agripina’yı gördüklerinde, onu “Sezar’ın tozlanmış tefsirleri”ne benzetir ve “gereksiz bilgilerle boğulmamak için” onunla konuşmaktan kaçınır.[168]Agripina, Yuryeviç ile daha önceden tanışıktır, onu tekrar görünce hemen yanına gider ve heyecanlı bir biçimde konuşmaya başlar. Bunlara tanık olan Yuryeviç’in arkadaşı ise “artık Yuryeviç’i sonsuz bir huzur kaplar, çünkü Agripina şu an onu gizli Mısır ayinlerinin hükümleriyle boğuyor”[169] diye düşünür. Diğer tarafta, kadınların neler yazabileceğini merak eden bir grup erkek, akşam toplantılarında kendi yazdıkları öyküleri okumayı teklif eder. Kadınların kaleminden çıkacak konuların “cilve ve koca” (koketsvo i muj, кокетсво и муж) ile sınırlı olduğu konusunda hemfikirdirler, çünkü onların gözünde hiçbir kadın “değerli duygularını” dışarıya vuracak cesarete sahip değildir. Ama barones Engelsberg yazan ilk kişi olmayı kabul eder, kolundaki gizemli madalyonun sırrını açıklayan bir intikam öyküsünü kaleme alarak da tüm topluluğu hayranlık içinde bırakmayı başarır. Öyküyü yazma aşamasında intikamını almak üzere olduğu müstakbel eşi prens ile görüşmeyi kabul etmez. Sevgilisinin yazma hevesi ile kendinden uzaklaşmasından hoşlanmayan prens, “evlendiklerinde giderlerini

[165] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 215.
[166] A.g.e., s. 213.
[167] A.g.e., s. 221.
[168] A.g.e., s. 216.
[169] A.g.e., s. 216.

yazması için bile eline kalem vermeyeceğini”[170] belirterek tepkisini dile getirir. Aynı prens dostlarına öykünün daha ilk sayfalarında karşımıza eğitimli bir prenses yerine, Tambovski’li bir çiftlik sahibinin kızı ile evlenmeyi tercih ettiğini açıklar. Çünkü prense göre akıl, evlilik yolculuğunda “ağır bir yüktür”. Oysa daha önce aldatmış olduğu Olimpiya, yaşadıklarının acısını okuduğu kitaplarla dindirir, beynini besledikçe de boş melankolik ruh hâlinden sıyrılır.

Sosyete Yargısı adlı öyküsünde, annesi ölmüş olan Zenaida, babası erkek kardeşini eğitirken tüm derslere iştirak eder ve “sosyete öyküleri dışında bütün tarih öykülerini de” öğrenir küçük yaşta. Erkek kardeşi liseye gittiğinde, Zenaida’nın eğitimi ile halası ilgilenir. Ancak halası “tipik bir sosyetik” olduğundan, ona nasıl yürümesi gerektiğini ve zengin koca bulabilmesi için yapması gerekenleri öğretir. Yaşam tarzına uzak olan bu hayattan bunalan Zenaida, kendi dünyasına çekilir ve yalnızlığını kitaplarla paylaşır. Zenaida’nın bu tepkisini anlayamayan halası ve sosyete burjuvaları, onu “aptal” olarak etiketlerler. Kardeşinin orduda yaptığı bir hatanın su yüzüne çıkmasını engellemek adına, Zenaida sevmediği ve kendinden yaşça büyük Alman bir general ile evlenir. Evliliğinde mutlu değildir, ancak “Asker eşi” hayatının monotonluğundan ve sosyetenin yapaylığından annesinden kazandığı bilgilerin doğrultusunda edindiği yazma kabiliyeti sayesinde kurtulur.

Öykünün başında köye yeni gelecek bir kadın yazarın toplumda alay konusu olmasını şu cümlelerle eleştirir:

> “İki kadın hayal edin. Biri Missisipi nehrinden Oka kıyılarına çeyiziyle düşmüş bir Kuzey Amerikalı bir kaptan, diğeri de iki-üç öykü yazmış bir kadın yazar. ‘Ne? Kaptan mı kadın yazar mı? (…) Bu saçmalık! Böyle bir şey gerçek olamaz!’ der birçokları bana. Genlis yazar, çünkü soylu ve eğitimli, Madame Staël da yazar, onun da babası devlet adamı. Her ikisi de iyi eğitimli, peki ya kap...? (…) Buraya da bir kadın yazarın geleceği söylenmiş. O gelmeden herkes hakkındaki her şeyi yalan yanlış biliyor. Peki onu nasıl görecekler, nasıl tanıyacaklar? Galiba başında dahi olduğunu belirten bir iz vardır. Sadece şiir ve edebiyat hakkında konuşur, imparatorluktan kalan malikanesini anlatır, teknik kelimeler kullanır, üzerinde sürekli kâğıt ve kalem taşır. Kadın yazarın erkek yazardan ne farkı olacaksa?”[171]

[170] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 258.
[171] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 302.

Sosyete merakla gelecek olan kadın yazarı beklemektedir, daha o gelmeden hakkında her şey konuşulmaya başlanır. Kadınların hem cinslerine olan kıskançlığı yazar kadınların konuşmasıyla şöyle ifade eder:

- Perşembe öğleyin bana yemeğe gelin.
- İsim günü kutlaman mı var?
- Hayır, madam *** bana yemeğe gelecek, biliyorsun o kadın yazar.
- Çok memnun olurum. Bakalım kadın yazar nasıl bir şey?
- Peki siz, Avdotya Trifonovna, onunla tanışmak ister misini?
- Tanışmaya değil, ama onu incelemeye geleceğim.
- Eserlerini okudun mu?
- Hayır! Öyle saçmalıkları okuyacak vaktim yok.
- Peki ne yazmış?
- İşte, Revue éntrangére[172]'den çalıntı saçma sapan şeyler.
- Yo, hayır, Marlinski'nin temiz kopyası.[173]

İçlerinden bazısı kadın yazarın yazmış olduklarının başka bir erkek yazar tarafından değiştirildiğini dahi savunur. Kadın yazarı desteklemedikleri gibi, hemcinsleri onu toplum içinde de dışlar ve kimse onunla yakınlık kurmaz. Eğitimli kadın herkesten farklıdır ve yalnızlığa mahkûm olur.

Tanrısal Yargı adlı öyküsünde Gan, eğitimli erkeklerin kadınlara karşı aşağılayıcı duygular beslediğini Lidiya'nın arkadaşına söylediği "(…) Halbuki ben zengin ve asil olsaydım, Saşa'yı (Aleksandr isminin kısaltılmışı) aşağılamaz, onu yüceltir, ona el verip varımı yoğumu onun mutluluğuna harcardım"[174] sözleriyle vurgular. Rus edebiyatında kadının toplum ve aile içindeki aşağılayıcı duruma karşı protestosu, açık şekilde ilk kez Gan'ın eserlerinde ifade edilir.

Örtülü Loca'da parasız kalan Korneliya, aldığı eğitim sayesinde kimseye muhtaç olmadan bir çiftlik sahibinin yanında mürebbiye olarak çalışmaya başlar. Kadınların, para kazanmak için çalışmaya başladıklarının bir önsezisi Korneliya üzerinden bu öyküsünde eğitim ile birleştirilerek verilmektedir.

---

[172] Bellizar Ferdinand Mihayloviç (1798-1863)'in yayımladığı aylık dergi. Bkz. http://az.lib.ru/s/senkowskij_o_i/text_0110-1.shtml, (E. T.: Temmuz 2009).
[173] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 302-303.
[174] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 385.

Nafile Armağan adlı öyküsünde ise yazar, eğitim olgusunu duygularını kâğıda döken kadın şairin kendisini erkek şairlerle yarışacak kadar yetenekli görmeyen monologunda dile getirirken bir kadın yazarın erkek yazarların arasında var olabilme çabasının zorluğunu anlatır:

> "Alman, Fransız ve Rus şairlerinin tamamını biliyordu. (…) ama yazdıklarında dili zayıf ve yetersiz göründü kendine, dildeki bu yetersizlik düşüncelerin uçuşmasını yavaşlattı. O sabırsızlık içinde yazdıklarını yırtıp kalemi savurdu. 'Saçmalık, delilik bu!' diye düşündü. Bu mucizevî sesleri taklit etmesi mümkün değildi."[175]

Ayrıca bu öyküsünde Gan, kadın erkek eşitsizliğini, "yazarlık" açısından değerlendirir. Kadın yazarlara olan yaklaşımı eleştirirken, kadın gözüyle yazılanların önemini ve bununla birlikte kadın yazar olmanın zorluğunu vurgulamak ister.

Eğitim hakkında yazarın ele aldıklarını açıkladıktan sonra, yazarın öykülerinde birebir kastetmediği ama "kadın sorunları" altında bizim dikkatimizi çeken unvanlandırmaya değinmek istiyoruz.

Lotman'ın *Rus Kültürü Hakkında Müzakereler* kitabından destekleyebileceğimiz gibi, Rus tarihinde çok önceleri kadınlar kıyafetlerindeki altın ve gümüş sayısına göre sınıflandırılırken, 19. yy.'da evli kadınlar eşlerinin mesleğine göre unvan almaya başlarlar. Örneğin, sekreterin hanımı (sekretarşa, секретарша), polis komiserinin hanımı (politseymeysterşa, полицеймейстерша), valinin hanımı (gubernatorşa, губернаторша) vb.. Kadınlar kendilerini ikinci sınıf vatandaş olarak hissettikleri için, evden kaçtıklarında erkek giysileri ile yaşamlarını sürdürmeyi tercih etmek zorunda kalırlar. Kadın olarak hiçbir görevde çalışamıyorken, erkek olarak her işte, örneğin askerlik gibi maneviyatı yüksek bir meslekte görev alabilirler.[176] Buna en iyi örnek olarak yazar Durova'yı verebiliriz. Yazarın öykülerinde geçen sekreter, polis komiseri, vali, albay ya da subay eşlerini isimleriyle değil, unvanlarıyla kullanması; diğer yandan Gan'ın kadın sorunlarıyla mücadelede lider olarak kabul edilmesi, unvan kullanarak yazarın bilinçli olarak kadınların statü problemlerine değindiği düşüncesini uyandırıyor.

---

[175] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. XV.
[176] Yazar Nadejda Durova gibi. Bkz. Yuriy Mihayloviç Lotman; Besedı o russkoy…, s. 48.

Kıyafet konusunda da Gan, *İdeal* adlı öyküsünde, sadeliği seçen, hatta giysisinde hiç "bronz" bulundurmayan Olga'nın, dış görünüşünden ve giyiminden dolayı acımasızca yalan itiraflara maruz kaldığını, diğer taraftan çok şık ve modaya uygun giyinen başka bir albay hanımının da sosyetede yakınlık göremediğini belirterek kadın dayanışmasının olmadığının altını çizer.

Yine yazar *Utballa*'da Kalmık kadınlarının Zerkov tarafından küçümsenerek anlatılmasına dikkat çeker: Boris Zerkov'un anlattığı Kalmık kızının Utballa olduğunu hisseder. Hemen bahsettiği Kalmık kadınının ismini bilip bilmediğini sorar. Zerkov da bilmediğini söyleyip "kim hatırlar ki onların Fino-Ugric isimlerini. Bugün karşılaştığında kendin sorarsın artık ismini"[177] der. Zerkov'un bu yaklaşımında halk olarak ya da kadın olarak biraz da olsa küçümseme göze çarpmaktadır.

Gan öykülerinde, kadınların toplumdaki konumlarını aşk temasıyla harmanlayarak, didaktik bir yaklaşımla erkekleri ve eğitimli kadına destek olmayan hem cinslerini eleştirir. Kadınlar için uygun görülen ev hanımlığı ve annelik görevlerinin dışında, kadınların da alınan eğitimle erkeklere özgü görülen yazarlık mesleğini edinebileceğini vurgular. Fransız edebiyatının Avrupa'daki kadın hareketine yarattığı etkiyi, kendi ülkesinde yazdıklarıyla destekler ve erkek yazarlardan aldığı övgülerle bu desteğine inancı daha da artar, hasta yatağında dahi yazmaya devam eder.

3. 2. 4. Sosyete Yaşamı ve Eğlence Dünyası

Soylu bir aileden gelen Gan, öykülerinde de aristokrasi ve burjuva kesimin yaşamlarına yer verir. Batılılaşma hevesinde olan, her şeyini Avrupa'dan ithal eden[178] sosyetenin giyimde ve ev yaşantılarında lükse ve şatafata gösterdikleri özeni okurlarına tasvirleriyle aktarır. Gan soylu olmasına karşın, aristokrasi yaşamının vazgeçilmez eğlencesi baloları, dansları ve dedikoduları "hayatın zorunlu, sıkıcı ve anlamsız" faaliyetleri olarak değerlendirir. Balolardaki, ortalığı karıştıran "şeytanî" (demoniçeskaya, демоническая) gözcü ve dedikoducu kadınlara, diğer yandan düello

[177] Çuhonskie imena (чухонские имена), Rusya'nın Avrupa bölgesindeki cumhuriyetlerde konuşulan yerel bir dildir. Bkz. http://tr.wikipedia.org/wiki/Rusya'n%C4%B1n_cumhuriyetleri, (E. T.: Haziran 2009); Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 104.
[178] Ayrıntılı bilgi için Bkz. Orlando Figes; Nataşa'nın Dansı…, s. 51-52.

kapışmalarının vazgeçilmez sahnesi olan kart oyunlarının oynandığı salonlara eleştirel yaklaşımlarını dile getirir. Balolar dönemin toplumsal ve edebî yaşamında "ikiyüzlülüğü" temsil eder. Dönemin tanınmış yazarlarından Lermontov'un *Maskeli Balo* (*Maskarad, Маскарад*, 1835)'su ile Odoyevski'nin *Prenses Mimi* (*Knyajna Mimi, Княжна Мими*, 1834) öykülerinde görülen ikiyüzlülüğün çarpıcı örneklerine Gan'ın öykülerinde de rastlanılmaktadır. Rus edebiyatının vazgeçilmez temalarından sayılan "balolar" veya "sosyete yaşamı", Gan'ın hemen her öyküsünde vardır.

İdeal adlı öyküsü bir balo tasviri ile başlar. Daha ilk satırında balonun yapıldığı asilzade evinin giriş kapısında görkemli arabalardan inen kalabalık topluluğun tasviri yapılır. Arabalarından inen ziyaretçiler, uşaklar eşliğinde içeriye girdikten sonra, paltolarını çıkarıp gerekli düzeltmelerini yaptıktan sonra *ancak* salona girebilirler. Kadınlar tek tek birbirlerini süzer ve kimin en şık, kimin en rüküş olduğu dedikoduları fısıldanılmaya başlar. Baloya en üst rütbeli kişi teşrif edinceye dek ne müzik ne de dans başlar. Ancak erkekler genç kızlardan dans sözü alabilmek için, kızların peşlerinden bir dakika olsun ayrılmazlar. Vali baloya geldiğinde, kadın-erkek herkes ayağa kalkar; valiyi ve eşini reverans ile selamlarlar sonrasında müzik ve dans başlar.

Balolar ilk dans olan Leh dansı "Polonez" ile başlar, daha sonra "vals"[179], "kadril" ve Leh dansı "mazurka" ile devam eder. Balolarda dans arası eğlence olarak on iki yaşındaki erkek çocuk Kazak kıyafetleri için küçük bir gösteri sunar. O yıllarda dans eğitimi beş-altı yaşlarında başladığı için soylu olan herkes iyi dans etmektedir.[180] Balolar tüm yaşamını cephede ya da taburda, alayda geçiren erkeklerin genç bayanlarla konuşup cilveleşebildiği nadir mekânlardandır.

Öyküde dans başladığında, dedikodular da başlar. Öncelikle Olga'nın sade giyimi ve dönemin modası yapmacık gülüşme ve cilvelenmelerden uzak tavırları alayla karşılanır.

[179] Vals sosyete tarafından sevilen, ama bir o kadar da çabuk bitmesini istediği bir dans şeklidir. Sıkışık ve kalabalık balolarda, vals "kurnaz ve becerikli" erkeklerin damlarını tutarak desteklediği değil, arkalarından tutunup destek aldıkları bir dans hâline gelir. Bunun sebebi nezaketi bozmamak ve önündeki çift ile çarpışmamak içindir. Yakın dans edilen bir dans türü olduğundan, asker giysilerinin özelliklede botlarının mahmuzlarının rahatsız edici özelliğinden dolayı, balolarda çabuk bitmesi umulan tek danstır. Diğer taraftan ihtiraslı ve hareketli bir dans olduğundan eşinizin sizden başkası ile birlikte dans etmesini istemeyeceğiniz bir dans türüdür. Bkz. Yuriy Mihayloviç Lotman; Besedı o russkoy…, s. 94-96; Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 4.

[180] Yuriy Mihayloviç Lotman; Besedı o russkoy…, s. 90-98.

Meraklı bakışlar içinde ilerleyen Olga senelerdir görmediği yakın arkadaşı Vera ile karşılaşır. Birbirlerini gördüklerinde ikisinin de gözleri dolar, ancak Olga ve Vera için bu mutlu anı meraklı bakışların önünde "baloda yaşamak ne üzücü bir tesadüftür"[181]. İftiralar sadece kadınlara değil, erkeklere de atılır; dedikoduyu sadece kadınlar değil, erkekler de yapar. Ama nedense kadının soyadına atılan bir çamur, ömrü boyunca leke olarak kalır:

"İsmine leke düşen erkek, o lekeyi insanların hafızasından şan ya da bilimin farklı alanlarındaki başarıları ile silebilir; kadın ise lekeyi mezara kadar taşır, ismindeki lekeyi düzeltebileceği bir yol yoktur, çünkü şan da gurur da servet de onun isminde saklıdır."[182]

İdeal'de Anatoli Olga'ya aşkını itiraf ederken "siz" yerine "sen" demeyi uygun bulur, çünkü Anatoli'ye göre "siz" demek sosyetenin soğukluğunu vurgulamaktır.[183] Sosyete yaşamının acımasız davranışları ise, Olga'dan hoşlanmayan sosyete ve aşkına karşılık alamayan Anatoli'nin çirkin bir hastalık oyunuyla Olga'dan intikam almak istemesi ile vurgulanır.

Yazarın Kalmık yaşamını aktardığı *Utballa* adlı öyküsü de bir balo sahnesi ve balodaki dedikodulu konuşmalarla başlar. Meraklı bir grup, Utballa hakkında konuşmaktadır. Yaşlı erkekler kâğıt masalarında oyun oynamakta, genç erkeklerin bir kısmı bilardo masasının, bir kısmı da piyanonun başındadır. Genç kızların bir kısmı da yeşil odada çay içmektedir.[184] (buradaki yeşil oda ile, Yeşil Lamba (Zelenaya Lampa, Зеленая лампа, 1819-1820) topluluğu vurgulanıyor olabilir.) Bayan Snejina, eşi öldüğünde tüm balolara katılmayı bırakıyor ve eğlence yaşamından uzak bir hayat sürmeyi tercih ediyor. Ancak kızı genç kız olduğunda, onun iyi bir kısmet bulabilmesi için balolara katılmaya başlıyor. Sonrasında oğlu görevinden döndüğünde de balo ve eğlence dünyası daha da hızlı yaşanmaya başlıyor. Yazar Petersburg'daki yaşamlarından tam olarak bahsetmemiş olsa da, savaştan sonra ailesinin yanına dönen Boris'in tüm başkent hayatından koşuşturmasından sıkıldığını belirtmesi ile Petersburg'da da hareketli bir yaşam geçirdiklerini söylememiz mümkündür.

---

[181] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 5.
[182] A.g.e., s. XIII.
[183] A.g.e., s. 34.
[184] A.g.e., s. 63.

Baloların en önemli diğer konusu erkeklerin gelecekteki eşlerini ya da flörtlerini belirlemek için dansa kaldırmada birbirleriyle rakip oldukları dans sahneleridir. *Utballa*'da Utballa'yı bir genç erkek dansa davet eder, ancak söz verdiği şekilde dansa kaldırmaz. Gururu incinen Utballa ise farklı olduğunu bir kez daha hissederek bir köşeye çekilir ve bekler. O sırada Boris gelir ve Utballa'yı dansa kaldırır. Önce reddeder ama daha sonra Boris'in ısrarlarına dayanamayıp dansı kabul eder. Ve tüm balo boyunca ikisi dans eder.

Utballa'da sosyete yaşamındaki dedikodular, eğitimli ve farklı kültürden olan kızın dışlanması, evliliklerin sadece itibar edinebilmek için yapılıyor olması işlenir. Sosyetenin eğlence ve balo anlayışının karşısında Kalmıkların basit ve sıradan hayatı sunulur.

Madalyon'da Kafkas kaplıcalarında yerel halktan çok sosyete yaşamı ele alınır. Sürgün dolayısıyla Kafkaslarda bulunan Dekabristler ya da tedavi için kaplıcaları ziyarete gelen soylu kişilerin Kafkaslardaki yaşamları aktarılır. Gündüzleri şifalı sularda olan topluluk, akşam üstleri doğa gezintilerinde, akşamları da birbirlerine ziyarette bulunmaktadırlar. Bazen ava giderler, bazen eğlence düzenlerler. İlk katıldığınızda insanlarla tanışmaktan çekinseniz de, birkaç gelişinizden sonra siz kendinizi tanıtmasanız da çevrenizdekilerden edinilen bilgiler doğrultusunda isminiz, durumunuz, yaşamınız herkesin ağzında dolaşır, çünkü toplumun elinde sanki yanınızdan geçen herkese hakkınızdaki tüm her şeyi yansıtan bir ayna vardır.[185]

Gan, bu topluluğu "Seçilmiş topluluk" ya da Viyana'daki adıyla "Toplumun kaymağı" olarak adlandırır. Bu toplulukta; birkaç eğitimli aile, birkaç yaygaracı ekselans, Alman, Tatar ve Slav Prensler, kontlar ve eşleri, dört yabancı gezgin, bir gökbilimci, iki natüralist, iki edebiyatçı, yarım düzine şair, şiir yazan asker ve devlet adamı bulunmaktadır.[186] Kafkaslardaki soylu insanlar tüm vakitlerini birlikte geçirirler, yazar sosyetenin sürekli beraber olmasını ve bu beraberliğin altında yatan sınıf farklılığını ve ikiyüzlülüğü şöyle dile getiriyor:

[185] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 218.
[186] A.g.e., s. 226.

> "Burada başkentteki ya da şehirlerdeki gibi kimsenin tanışık olacağı kişileri seçme imkanı yok; can sıkıntısından ölmemek için herkes birbiriyle kaynaşmak zorunda, Anglisyskaya kıyısında size pleb (eski Roma'da ikinci sınıf vatandaş) gibi bakan aristokrat bayan bile burada durumları eşitliyor. (…) Bundan tüm sosyetenin bir grup içinde birleştiğini düşünmeyiniz; yok hayır! Kaplıcalarda da her yerde olduğu gibi birinci sınıf topluluğu, orta sınıf ve alt tabaka sınıf topluluğu vardır."[187]

Bu sınıf topluluklarından bir grup, can sıkıntılarını gidermek için ve doğadaki kaplıcalardan faydalanabilmek için dağların arasında kalan vadide gezinmeye ve orada kamp kurup yerleşmeye gider. Eğlenceleri de şehirdekileri aratmamaktadır. Kâğıt oyunları, danslar, sohbetler ile birlikte şehir balolarının havasını orada yaşatmaktadırlar.

Sosyete Yargısı adlı öyküsünde, isminden de anlaşıldığı gibi, sosyetenin insanları suçsuz yere yargılamasında en üst mecrada yer aldığı ve sosyetenin kişilerin hayatında sebep olduğu acımasızlıkları karşımıza çıkar. Sosyetenin savaş dolayısıyla hareket halinde olan kadınları eğitimine düşkün ya da giyimine önem veren olarak ayrılır: "Moda düşkünü kadınlar giyeceklerini, aydınlanma ile ilgilenen kadınlar da kitaplarını toplar. (…) ve yeni mekâna gelinir; yeni toplumda atılan her adım, buzda atılmış kaygan bir adım gibidir. (…) Genç insanların alışması zaman alır, birkaç danstan sonra her biri ustalaşır ve âşık olmaya başlar. Tüm hayat kadınların etrafında döner."[188] Çiftlik sahipleri ve şehirliler yeni gelenleri ağırlar.

> "Asker eşleri, rakip hakim eşini süzer; baştan aşağı tüm giysilerini, yüz hatlarını, görünüşündeki karakteristik özellikleri inceler. İçlerinde biraz daha yetenekli, zengin ve güzel olanı varsa da rakipleri tarafından doğru-yanlış, eksik-fazla bilgileri daha o kimse ile tanışmadan herkese ulaşır, ve o zavallı artık 'bilinmeyen' değil, nefret edilen 'kurban' olur. 'Peki kadınlar arasındaki bu ihtiras, bu hırs da ne?' Kadınlar dışlanır, bu tıpkı düz duvar kağıdının üstündeki kabartma gibidir."[189]

Bu öyküsünde kahramanlar sosyeteden en ağır darbeleri alır. Zenaida faklı güzelliğiyle ve içe kapanıklığı ile rakiplerince hep dışlanmış ve dedikodulara maruz kalır.

---

[187]Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 219.
[188]A.g.e., s. 301.
[189]A.g.e., s. 302.

"Yine etrafında bir sürü erkekle dağlarda, vadilerde dolaşacaktır, elinde kitapla ormanda dolaşacaktır, baloda herkes dans ederken o uyuyacaktır, metafizik ve yunan filozofları hakkında yorum yapacaktır ay da erkeklerin bile kulaklarına inanamayacağı bir laf atacaktır ortaya"[190] diye Zenaida hakkında alay ederler. Zenaida'nın toplum tarafından dışlanması hakkında asılsız dedikoduların yayılmasına sebep olur, ama sosyete yargısını yapmıştır ve herkes için bu kesinlikle doğrudur. Kimse Zenaida'nın gerçek kimliğini, yaşadıklarını öğrenmeye çaba sarf etmez, toplum onu kolayca yargılar ve beraberinde ona âşık olan insanı da yaralamayı başarır. Baloda Zenaida'yı görmeyi bekleyen Vlodinski, onunla karşılaşamayınca duyduğu dedikoduların gerçekliğine inanır ve intikamını almak üzere, baloların vazgeçilmezi olan oyun salonuna girip sözde âşığına düello teklifinde bulunur. Zenaida kardeşini kaybettiği düello sonucunda, yalnızlığı seçer ve hayatında derin yaralar açan sosyeteyi sevdiğine mektupta yazar:

"Sosyetedeki insanlar sürekli telaş içinde, çocuk gibi. Birbirlerinin ne giydikleriyle ilgilenip dış görünüşlerini süzüyorlar, sonra herkesi diledikleri gibi görüp, diledikleri gibi de yargılıyorlar ve hep haklı olmalılarmış gibi davranıyorlar."[191]

Sonrasında da sosyetenin vicdansızlığına karşı kendisinin gücünün kalmadığını ama Vlodinski'nin sonuna dek savaşması gerektiğini belirtir:

> "Sosyetenin yargısı ikimize de acımadı. Beni, zayıf bir kadını kırılgan bir baston gibi ezdi, sizi, sosyete ile savaşan güçlü bir adamı ise talih ve insanların ihtirasıyla ezdi. Haklı çıkmakla kalmadı, sosyeteye ait olan insanların neden korkak ve cesaretsiz olduklarını da gösterdi başımıza gelenler. Ondan (Sosyete yargısından) korkmayın… o güçlünün kölesi ve sadece zayıfları öldürüyor."[192]

Sosyete yaşamı en kötü haliyle, *Sosyete Yargısı* adlı öyküde karşımıza çıkmaktadır. Kişileri tanımadan değerlendirmesi ve tehlikeli sonuçlar doğurabilecek dedikodular bu öyküde ele alınır. Balo sahneleri, dans kâğıt oyunları, kadınların birbirlerini süzmesi ya da rakiplerin tatlı rekabetlerinden çok düello ve ölümle sonuçlanmasına neden olan tehlikeli dedikodularıyla sosyete ele alınmıştır.

---

[190]Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 332-333.
[191]A.g.e., s. 364.
[192]A.g.e., s. 366.

Tanrısal Yargı'da sosyete yaşamında sıkılan bir gencin köyüne dönmesi aktarılırken, sosyete kötü yanlarıyla anılır. Aleksandr sosyetedeki yalanlardan ve boşluktan yorulduğu için doğduğu köye döner, köylülerin sağlıklı yaşamlarını gördüğünde şehirdekilerin neden onlar kadar sağlıklı olmadıklarını da yine sosyete ve şehir hayatının insan üzerinde yarattığı sıkıntı ve basitlik istediği için köyüne dönmeye karar verir. O dönem Rusya'nda Batıcılık ve Slavcılık akımlarının çarpıştığı bir arenada Avrupa'ya özenen bir grup ile aslı gibi kalmayı amaçlayan bir grup da söz konusudur. Savaş dolayısıyla aylarca Avrupa'da bulunan askerler, oradaki düzeni benimser ve ülkesine aynı beklentiler içinde döner. Fakat soylu kesim Avrupa'nın siyasi düzeni dışında, lüks ve görkemli yaşamını örnek alır. Ancak bu durum bazıları tarafından uygun bulunmaz ve sosyete yaşamının oyunlarına ayak uyduramayan bir grup insan inzivaya çekilir. Aleksandr kendini başkent koşuşturmasından, sahte oyunlardan ve hayatlardan kurtarmak için köyüne döner.

Yazarın kendisinin de soylu kesime ait olup, sosyete yaşamının birebir içinde bulunduğu düşünürsek öykülerindeki eleştirel yaklaşımla "kendi bindiği dalı kestiğini" söyleyebiliriz. Sosyete yaşamının ikiyüzlülüğünü ve insanların dedikodu uğraşlarının çirkin sonuçlara vardığını sivri kalemi ile yazmaya çekinmemiş ve dönemin Rus soylularının yaşama bakışlarını gözler önüne sermiştir. 19. yy. edebiyatının vazgeçilmez temalarından olan soylu yaşamın eğlence anlayışı balolar ve erkeklerin kâğıt oyunları da ve tabii ki düello da öğe olarak sosyete yaşamını desteklemiştir.

O yıllarda kimi zaman çok büyük yanlışlıklara, hatta düello sonucu ölümlere yol açmış olsa da balolardaki dedikodu yapılması, sosyete yaşamının vazgeçilmez bir eğlencesidir. Öykülerinde sosyete yaşamından kesitler sunan Gan'ın karamanları da sosyetenin dedikodularına maruz kalır. *Jeleznovodsk Anısı*, *Celaleddin*, *Tanrısal Yargı* ve *Nafile Armağan* öykülerinin dışındaki tüm öykülerinde sosyete yaşamında önemli yeri olan dedikodu unsuruna rastlanılmaktadır.

İdeal'de daha ilk sayfalarda balo sahnesinde dedikodu ile tanışır okuyucu. Gan kendi sesiyle, o dönemde baloların en önemli dedikodu malzemelerini şöyle açıklar: "Albayın

hanımı Goltsberg, albay Listkov'un hanımı ve Petersburg'dan gelen Neretski."[193] Albayın hanımı, Olga, taşralıları dışlarmışçasına sosyete yaşamına soğuk davrandığı ve dönemin giyim modasına uymayarak sadeliği, farklı olmayı seçtiği için; albay Listkov'un hanımı ise son modaya uygun giyindiği ve sosyetede en güçlü rakip görüldüğü için; Petersburg'dan gelen Neretski ise erkeklerin görevinden atıldığını, kadınların ise Petersburg'da evlenecek kimseyi bulamadığını düşündükleri için dedikodu malzemesi olarak gündemde kalmayı başarırlar.

Baloda dans başladığında, Neretski Olga'ya dans teklifinde bulunur, ancak reddedilir. Reddedilince "elinden şapkasını indirmeden ve kimse ile konuşmadan"[194] tüm geceyi yalnız başına geçirir. Gan'a göre bu hareket, "dedikodu çıkması için bilinçli yapılmış kötülüğün işareti"[195] olan bir harekettir. Bu olaydan bir hafta sonra Neretski albay Goltsberglerin evine ziyarete gider, bu ziyaret de çok geçmeden sosyetede dedikodu malzemesi olur. Sadelikten hoşlanan Olga'nın sırf o yemek için "özel bir ipekten elbise diktirdiği" ve "menüye âşığı için fazladan iki çeşit hazırlattırdığı"[196] dedikoduları çok geçmeden yayılır. Bir başka baloda, Olga'nın kendisi bizzat hakkında çıkan dedikodulara tanık olur. birisi hakkında yalan yanlış kocasını Neretski ile aldattığını vurgulamak için iki "ahlaksız sevgili"nin her gün kocasının gözlerinin önünde evde buluştuğunu söylerken, içlerinden daha "saf" olanı Olga'lara kaç defa gittiğini ancak hiç Neretski'ye rastlamadığında, "Daha neler! Evinde başka gizli bir kapı mı var acaba? Sırlarını gizlemeyecek kadar aptal değildir herhalde, ama biz de gözümüzün önünde gerçekleşen bu olayları fark etmeyecek kadar aptal değiliz"[197] şeklinde olur. Olga'nın farklı duruşuna, sadeliğine ve soğukluğuna sosyetenin tepkisi acımasız ve öfke doludur.

Utballa adlı öyküsü balo sahnesindeki Utballa hakkında konuşulan dedikodular ile başlar: "Utballa nasıl bir barbar isimdir? Utballa gerçekte kimdir? Utballa vaftiz edilmiş midir? Nasıl böylesine vahşi bir doğadan gelen kız kendini geliştirmiştir? Babasının parası Utballa'ya kalacak mıdır?"[198] gibi sorularla bir grup meraklı kadın ve erkekten oluşan bir grup Utballa'yı konuşmaktadır.

---

[193]Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 6.
[194]A.g..e., s. 6.
[195]A.g.e., s. 6.
[196]A.g.e., s. 6.
[197]A.g.e., s. 16.
[198]A.g.e., s. 63-65.

Madalyon'da Yuryeviç, Olimpiya'nın portresi ile herkese onun bir aktris olduğunu ve kendisinin onunla nasıl eğlendiğini anlatan dedikodu hikâyelerini paylaşır; kaplıcalarda da barones Engelsberg'in dul olmasından dolayı erkeklere karşı zaafı olacağı ve "kolay av" olacağına dair dedikodular yayar.

Sosyete Yargısı'nda köy halkı ve orada yaşayan soylular ya da görevli kimseler Vlodinski hakkında zamanında bir prensese âşık olduğuna dair yayılan dedikodular; Zenaida hakkında uydurulan "her erkekle gönül eğlendiriyor" tarzında çıkan dedikodular; *Örtülü Loca*'da da çıkabilecek dedikodulardan endişe duyan dul bir kadın herkesten kaçıp yalnızlığı seçmesi, ama yine de gizlendiği yerde meraklı gözlerin dikkatini çekip ve gittiği yerlerde ilgi odağı ve konu malzemesi olması yönünden sosyete yaşamı ele alınır.

3. 2. 5. Doğa ve Kafkaslar

Kendi yaşamında da önce babasının daha sonra da eşinin görevi dolayısıyla sık sık seyahat eden, diğer taraftan hastalığını tedavi etmek amacıyla sürekli kaplıcalara ve Kafkaslara giden Gan, öykülerinde doğa güzelliklerini ele alır. Dekabristlerin sürgün için Kafkaslara gönderilmesi ve bu yüzden eserlerde dağların özgürlüğü sembolize etme olgusu Gan'ın öykülerinde de karşımıza çıkmaktadır.

İdeal'de Olga ve Vera Kırım'ın güney kıyısında büyürler. Deniz kıyısı özgürlüklerinin bir parçasıdır, evlenip başka şehirlere geldiklerinde denizden ve geçmişten uzak yalnızlıklarını yaşarlar.

Olga ile Anatoli'nin karşılaşmasında ilkbahar akşamının güzelliğinin aşka ve hayalperestliğe yol açacağını düşünen bayan Nedoumova, talihsiz olayların gerçekleşmesinden korkar ve odasına geçer. Olga, Yevgeniya ve Anatoli bu doğanın güzelliği karşısında aşka ve fantezilere boyun eğmek üzere kendilerini ilkbaharın havasına bırakırlar.

Jeleznovodsk Anısı adlı anekdot tadındaki kısa anlatısında Gan Kafkasların büyülü güzelliğinden, zirveye tırmanma isteğinden ve doğanın insana kattığı huzurdan

bahseder. Jeleznovodsk şehri, Kafkas Mineral Sularının bulunduğu dağlarla çevrili, dönemin şair ve yazarları tarafından sevilen ve sıkça ziyaret edilen bir kaplıca şehridir.[199]

Jeleznovodsk'da olmak Zeneida'ya huzur verir, o yüksek dağların ortasında, sonsuz vadinin sürüklendiği topraklarda insan kuş kadar özgür hisseder kendini; yarınını, içinde yaşadığı toplumu düşünmeden sadece kendisi için yaşar.[200] Yazar, kendi hastalığı için de sık sık ziyaret ettiği mineral suları, kaplıcaları "insanlar bu sulara vücutlarındaki ve ruhlarındaki acıları dindirmeye geliyorlar"[201] diye tasvir eder. Kafkasların gücüne, yalnızlığına rağmen güçlü duruşuna hayranlığını dile getirir. Biraz olsun bu gücü kendi içinde hissedebilmek için Zeneida da zirveye tırmanmayı arzular. Dağların tepesinde her şeyden uzak ama her şeye sahipmiş gibi bir hisle, doğanın güçlü duruşunu kendi içinde hissetmek ister.

Yazar rüyasında esir düştüğü, Çerkez yaşamını şöyle tasvir eder:

> "Tüm kalabalık bize bakıyordu meraklı bakışlarla. Köpekler havlıyor, kuzular meliyor, çocuklar birbirleriyle kavga ediyor ve birbirlerine çamur atıyorlardı. (…) karşımızda duran erkekler pipo içiyor, kendi aralarında ateşli bir biçimde konuşuyorlardı. Bazı kadınların kiminin kucağında çocuk vardı, çocuklar bağrışıyordu, ama sanki anneleri onları duymuyordu, kadınlar çocukların bağrışmalarına, ağlamalarına hiç aldırmıyordu. Sanki bu dağların büyüklüğü ve yüceliği insana da güç katıyordu."[202]

Utballa'da yazar Kalmık yaşayışını Boris ve Zerkov Kalmıklara vardığında tasvir eder:

> "Yüz kadar keçe çadırın etrafında yerleşmiş bir kalabalık vardı; ortada tapınakları, Tanrı'larının tapınakları ve imparatorun çadırı vardı. Bazı çadırların kapıları yırtıktı ve içeride ateş yandığını ateşin etrafında oturmuş pipolarını içen yaşlı Kalmıkları görebiliyorduk, duman çadırın her yerini kaplamış, en üst noktasından çıkmaya çalışıyordu. Kadınlar ve erkekler kendi çadırlarının eşiğinde ya grup halinde oturmuş ya da birbirlerine gidip geliyorlar koşuşturmayla. Çocuklar karmakarışık saçlarıyla nerdeyse tamamen çıplak bir biçimde köpeklerle oynaşarak çimlerde koşuşturuyor,

[199]Daha detaylı bilgi için Bkz. http://www.zheleznovodsk.narod.ru/, (E. T.: Mayıs 2009).
[200]Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 48.
[201]Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 49.
[202]A.g.e., s. 55.

> çimlere yatıyor. Sadece imparatorun çadırının yakını sessiz ve sakin, ne oyun oynanıyor ne de bir gürültü yaşanıyor. Kalmıklar imparatorun çadırının yakınından geçerken ona saygılarını iletmek için sessizce gelip, konuşuyorlar."[203]

Kalmıklar göçebe yaşamaktadırlar, tam bayramdan iki gün sonra da imparator ve halkı yer değiştirecektir. Güneşin doğuşu ile halk toparlanmaya başlar ve göç hazırlığı yapılır. Yeni yerleşim yerine geldiklerinde, çadırlar kurulur, ortada dinî ibadetlerini yaptıkları alan ve İmparatorun çadırı bulunur. Utballa sosyete yaşamından sonra ait olduğu bu steplere döndüğünde yabancılık çeker, ancak doğanın güzelliğini görmezden gelemez. Esaret yaşamında bozkırların ve yeşilliğin tadını çıkarır, el ve ayaklarında zincirler olsa da doğanın uçsuz bucaksızlığı, görkemli dağlar ona özgürlüğü çağrıştırır ve umudunu yitirmesine engel olur.

Madalyon'da Pyatigorsk'daki kaplıcalardaki yaşamı yazar şöyle tasvir eder:

> "(…) Çerkezler dahi o akşam en iyi atlarıyla teşrif etmişlerdi, Ermeniler ise meydanda en pahalı halılarını sermişlerdi. Daha önce Pyatigorsk'da bulunmayanlar bu bulvarı Moskova'da Tverskaya Bulvarı ya da Petersburg'daki amiral dairesinin olduğu bulvar gibi düşünebilirler. Ama hayır! Burada fıskiyeli havuz ya da heykel göremezsiniz. Burada sadece basit kesilmiş ağaçlı yollar var. (…) Sizi banyoların en üst noktasına taşıyan oyulmuş basamaklı büyük vahşi bir kayalık görürsünüz, diğer tarafta şehrin üzerinde, düzensizce dizilmiş fantastik, kocaman kayalar görürsünüz, ormanlıklarıyla ya da çıplak dişleriyle Niobe'nin çocukları gibi Beştau'ya bükülen ve yaklaşan kayalıklar görürsünüz. Bunların dışında, son moda şapkalar ve genç moda düşkünleri ile karşılaşabilirsiniz."[204]

Doğada yaptıkları gezi sonrasında Maşuk dağına varan baronesin gözüyle okuyucuya doğa tasvir edilir:

> "Maşuk dağının eteklerinden Pyatigorsk şehri görünüyor; aşağıda vadinin en dip yerinde Podkumok nehri hızlıca akıyor, kah sularını fışkırtıyor kenarlara, kah tüm suyunu tek bir yatakta topluyor, çayırları ve Kazak bahçelerini suluyor; köyün ortasında soğan başı kubbe gibi Bojiy tapınağının kulesi görünüyor; diğer yanda çingenelerin kampı, ocakları yanıyor, onların arkasında, yeşilliğin denizi baştan başa koru, tepe ve

[203] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 105.
[204] A.g.e, s. 214-215.

> Kafkas köyü ev Çerkez köyleri. Bu yeşil denizin güney batısından doğusuna doğru karlı dağların amfi tiyatro misali dağ sıra dizisi, içlerinde en yüksek ve en muazzam iki tepeli Elbrus ile başlayan sıra dizisi görünüyor."[205]

Madalyon'da kendi öyküsünü yazan barones Engelsberg de öyküsüne kendi köyünün tasviriyle başlar:

> "Avrupa'nın en güzel manzaralarıyla yarışabilecek düzeyde olmasına karşın, kimse tarafından bilinmeyen, tarihçiler ve romantikler tarafından çok seneler önce unutulmuş bir bucak varmış. Geniş nehrin ormanlık kıyılarına yerleşmiş bir ahali, bir yanında gür ve sık akağaç korulukları, bir yanında nehre dik uzanan kalenin surları misali dağlar."[206]

Gan, kendisinin de ziyarete gittiği Kafkasları ve kaplıcaları gözlemci gözüyle eserlerinde kullanarak orada var olan kültürü de yansıtmayı amaçlar.

3. 2. 6. Din

Gan öykülerinde aşk, evlilik, sosyete yaşamı ya da kadın sorunları gibi temalar dışında, birebir tanık olduğu farklı dinleri öykülerinin kurgusuna başarıyla yerleştirmiştir. Öykülerinde din öğesi, farklı dine mensup kişilerin aşkıyla, dinini değiştiren bir kahramanınla, dinden aforoz edilme ya da farklı dinlere ait dinî öğretilerle karşımıza çıkmaktadır.

Jeleznovodsk Anısı'nda Zeneida esir alındıklarını anladığında çaresizlik içinde, ölümünü düşünür ve Çerkezlerin elinde başka topraklarda mezarında Hristiyanlığın sembolü olmayacak diye üzülür.[207]

Utballa'da daha ilk balo sahnesinde Utballa'nın Hristiyanlığa uygun şekilde vaftiz olup olmadığı konusu tartışılırken, bilir bir kişi Kalmıkların da Ruslar gibi vaftiz edildiğini anlatmasıyla bir sonuca bağlanır. Utballa'ya vaftiz ismi olarak Thekla (Фёкла, iftiraya uğradığı için sirkte hayvanlara yem olarak bırakılan azizenin adı) ya da Matrona (Matrena, Матрёна, Latince saygıdeğer kadın anlamında; Bir azize ve 18.yy.'da

[205] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 232.
[206] A.g.e., s. 259.
[207] A.g.e., s. 52.

yaşamış bir aktristin ismi) gibi bir isim verilmiş ancak, daha sonra bayan Snejina bu isimleri uygun bulmayarak Moğol dilinde "açan çiçek" anlamına gelen Utballa adını vermiş.

Kafkaslarda olduğu yıllarda Budizm öğretilerine[208] ilgi duyan yazar, Utballa'nın Boris'e olan aşkını Tibet'te öksüz kalmış bir çiçeğin öyküsü ile anlatırken o çiçeği şöyle tasvir eder: "Lotus çiçeği gibi diğer çiçeklerden üstün göremedi kendini, alçakgönüllü ve çirkindi, başını kapadı ve çekinerek baktı yüce Buda'nın dünyasına."[209]

Utballa küçük yaşta geçirdiği çiçek hastalığının o zamanlar ulus tarafından "Tanrı'ların öfkesi"[210] olarak adlandırıldığını söyler. Bu "Tanrı'ların öfkesi" imparator Noyon (Moğol dilinde prens) Jirgal'ın Utballa ile olan evliliğine de karşı çıkar ve papazlar engel olmaya çalışır, ancak imparatorun öfkesi Tanrı'ları durdurur ve evlilik imparatorun Utballa'yı üvey babasından, Buda'nın ve büyük Cengiz Han İmparatorluğu'nun hükümdarı Beyaz Çar'ın minnettarlığını bildirerek istemesi ile gerçekleşir.[211] ("Bizdeki Allah'ın emri , peygamberin kavliyle gibi") İmparator'un kardeşi bu evliliğe engel olamasa da, "başka Tanrı'ya mensup bu yarı Rus kızını"[212] asla kabullenmez ve halkı da Utballa'nın büyücü olduğuna inandırmaya çalışır. Evliliklerinin ikinci yılında hava şartlarının kötü gitmesini Hartsıg, Utballa'nın farklı dine mensup ve büyücü olmasına, ağabeyinin de bu günahkâr ile evlenmesinin Tanrı'larını kızdırmasın bağlar ve halkı da bu çerçevede kışkırtarak Utballa'ya karşı cephe almalarını sağlar.

Utballa'nın annesi kızı ağır bir şekilde çiçek hastalığı geçirdiğinde, içebileceği su kalmadığında içmesi için kendi gözyaşlarını akıtmıştır.[213] Bu davranış "Buda ve

---

[208] 1. gerçek, Dukkha: acı hayatın ve varoluşun bir parçasıdır.
2. gerçek, Samudaya: acıların kaynağı arzu ve isteklerdir.
3. gerçek, Nirodha: istek ve arzular bırakılırsa acılar sona erdirilebilir.
4. gerçek, Magga: acıların sona erdirilmesinin yolu *Sekiz Aşamalı Asil Yoldan* geçer.
Doğru kavrama, doğru düşünce, doğru söz, doğru eylem, namuslu kazanç, doğru çaba, uyanıklık, ve doğru konsantrasyon. Daha detaylı bilgi için Bkz. Abdülbaki Güçlü; Erkan Uzun; Serkan Uzun ve Diğerleri; Felsefe Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2003, s. 263.
[209] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 77.
[210] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 85.
[211] A.g.e., s. 97.
[212] A.g.e., s. 98.
[213] A.g.e., s. 74.

Öğretisi" başlığı altında, dört temel gerçeğin ele alındığı derlemenin birincisi olan *Istırap* (*Dukkha*)'ta Buda tarafından şöyle buyrulmaktadır:

> "Dört okyanusun suyu mu daha çoktur, yoksa sizlerin inleye sızlaya sürdürdüğünüz bu yolculukta sevdiğiniz istediğiniz şeyleri elde edememek, sevmediğiniz istemediğiniz şeylerden kaçınamamak, istediğiniz şeylerin istediğiniz gibi olmaması, istemediğiniz şeylerin istemediğiniz biçimde olması yüzünden akıttığınız göz yaşları mi daha çoktur? Ananızı, babanızı yitirmek, kardeşlerinizi, kızınızı yitirmek, malinizi, mülkünüzü yitirmek... Bu uzun yolculukta tüm bunlara katlandınız ve dört okyanusun suyundan daha çok göz yaşı akıttınız."[214]

Budizm'de Mayıs ayında Buda Günü ve Vesak Bayramı kutlanmaktadır. Her iki bayramda da Buda'ya dua edilir ve meditasyon yapılır.[215] Yazar Kalmıkların kutladığı bayramı tasvir ederken, yazın gelmesini kutladıklarını söyler ve tapınakta yapılan herkesin özel kıyafetleriyle katıldığı dinî ayinlerden ve meditasyondan bahseder.[216] Boris ve Zerkov'un onları baharda ziyarete geldiğini düşünerek bu kutlamaların Buda günü ya da Vesak bayramı olduğunu söyleyebiliriz. Bu bayram kutlamasını bahane ederek Boris günlerdir merak ettiği prensesi görmeyi planlar, ancak Zerkov Boris'in bir anda Budizm'e olan bu ilgisine bir anlam veremez.

Hartsıg Utballa'yı takip eden rahipten buluşma yerini tam net olarak öğrenip öğrenmediğini sorduğunda rahip "yemin ederim. Eğer size yanlış bir şey söylediysem Oçirvani'nin yerinde benim vücudumun külleri essin"[217] der. Budizm'deki bir mite göre Oçirvani, başlangıçta kötü ancak sonrasında güneşi ve ateşi dünyaya bahşeden tanrıdır.[218]

Rahibin Hartsıg'a "yüce tanrılarımızın karşısında gülen ve yaşadığı çadırda acımasızca solucanları öldüren bu büyücüyü ya parçalara ayırmalı ya da kurtların önüne yem diye atmalı"[219] önerisinin anlaşılır olması için, solucanların Budizm'deki önemini, solucanları öldürmekle ilgili "Canlıları öldürmemeli ve yaşamlara merhametli olmalı; Canlılar

---

[214] http://www.minikjaponya.com/icerik/din/budizm.asp, (E. T.: Haziran 2009).
[215] Mustafa Ünal; Dinlerde Kutsal Mekanlar, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 87-88.
[216] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 113.
[217] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 122.
[218] http://myths.kulichki.ru/enc/item/f00/s26/a002635.shtml, (E. T.: Haziran 2009); Vsya Biblioteka, http://bibliotekar.ru/rossia/39.htm, (E. T.: Haziran 2009).
[219] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 123.

öldürülürse, öldüren kişi mutlaka kendi hayatıyla bunu öder. Borç olunca ödemeli, canlıyı öldürürse kendi hayatıyla ödemeli, bu işte evrenin prensibidir"[220] ilkelerini bilmek gerekmektedir.

Utballa Boris ile sonsuza dek ayrılacağı sırada bir güvercin yuvasından çıkıp acıyla üveyerek âşıkların üzerinde uçar. Bunun üzerine Utballa Boris'e kendi halklarındaki bir inanışı anlatır:

> "Biliyor musun halk arasında, öldükten sonra sadece iyi ruhların kuşa dönüşüp uçtuğu, kötü ruhların ise hayvanlara dönüştüğü ve toprağa zincirlendiğine dair bir efsane dolaşmaktadır. Belki ben de ölümümden sonra, bir kuş olarak devam ederim hayatıma: o zaman nasıl bir mutlulukla uçarım kuzeye! Senin çatının üzerine yaparım yuvamı."[221]

Budizm'de ruh, beden öldüğü zaman bir başka bedenle tekrar dünyaya gelmektedir.[222] Utballa'nın bu efsaneyi Boris'e anlatması bir nevi Budizm ile kendi ölümünün yakın olduğunu vurgulamasına yöneliktir.

Utballa, Boris yola çıkmadan hemen önce onu divana oturtur ve (Boris'in) yeleğinin içinden hacını çıkarıp kendisini kutsamasını ister. Öleceğini bilen Utballa Hristiyan olarak kutsanıp öyle ölmek istemektedir, olacaklardan habersiz olan Boris tüm bunlara bir anlam veremez ve gözyaşları içinde Utballa'yı istavroz çıkararak kutsar.[223]
Celaleddin'de Kırım'da Rusların yenilgisiyle karşılaşan Müslümanları "Muhammed'in nesli içinde korku ve ölüm beliriyordu. Hristiyanların egemenliğinden nefret edenlerden bazıları, doğdukları vatanı terk ediyordu"[224] diye tasvir eder. Budizm ve Hristiyanlıktan sonra bu öyküsünde Gan, Celaleddin'in dinî inanışını, Müslümanlığı aktarır okuyuculara. Vaktinin çoğunu doğada tek başına geçiren Celaleddin, doğada tek başınayken dahi ibadetini unutmaz ve aksatmaz, "ilk kaynakta abdestini alır ve Kuran'ın ilk suresini okur ve ibadetine sırayla devam eder."[225]

---

[220] Antik Çin Hikâyeleri: Solucan, İmparator ve Keşiş, *Clear Harmony*, (08.06.2009), http://tr.clearharmony.net/articles/200906/5857.html, (E. T.: Eylül 2009).
[221] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 132.
[222] http://www.turkleronline.com/turkler/soylesiler/tarihve_menakibnameler1.htm, Eylül 2009.
[223] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 136.
[224] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 139.
[225] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 142.

Lüdmila'ya aşkını itiraf eden Celaleddin aralarındaki din farklılığının bir öneminin olmadığını "Çamfıstığı senin karlı toprağında değil de, Lübnan da yetişiyorsa bunda çamfıstığının suçu ne? Dinimden kimliğimden ötürü ben mi suçluyum? Ben senin Rus olduğunu unuttum, sen de benim Tatar olduğumu unut"[226] sözleriyle dile getirir. Yine de Lüdmila'dan aşkına karşılık alamayınca "Sen beni seviyorsun ben de seni… Bizi artık ancak Azrail'in kılıcı ayırabilir"[227] diyerek isyan eder. Lüdmila Celaleddin'in Hristiyanlığa geçmesi için ısrar edince Celaleddin'in cevabı, "Senin için şanımı, ülkemi, her şeyimi terk edebilirim ama benden bunu isteme. Birlikte Rusya'ya kaçalım, sen kendi ibadetini et ben kendiminkini" olur.[228] Lüdmila ise "Peki ben bir Müslüman'a ait olduğumu bilerek vicdanen nasıl rahat edeceğim? Ne için babamın hayatını tehlikeye atacağım? Ama sen dinini değiştirirsen eminim babam çok mutlu olacak ve bizi kutsayacak"[229] cevabını verir. Bunun üzerine Celaleddin dinlerinin ve kültürlerinin katı kurallarının böyle bir şeyi asla onaylamayacağını, dahası babasının kendisini evlatlıktan reddedeceğini belirtir ve Lüdmila'nın din değiştirme teklifini reddeder. Lüdmila da kilisede evlenmedikleri sürece bu aşkın yürüyemeyeceğini söyler ve Celaleddin'in yanından ayrılır. Günlerce görüşmeyen âşıklar, Lüdmila'nın üzüntüden hastalanması sonucu bir araya gelir ve sonunda Celaleddin sevdiğinin hayati durumu için dinini değiştirmeyi kabul eder. Nikolay, Celaleddin'den Hristiyanlığı iyice öğrenmesini ve kavramasını ister, en basit örnek olarak da Müslümanlıktaki harem kurma geleneklerinin Hristiyanlıkta olmadığını gösterir. Celaleddin'in kararı kesindir; "Lütfen beni oğlunuz olarak kabul edin ve Lüdmila'yı bana verin. Ancak dinimi değiştirdiğim için lütfen bana hain demeyiniz"[230] diyerek Hristiyan ve Rus olur. Lüdmila Celaleddin'e yeni dininin öğreticisi olur. Celaleddin yeni dinine göre dua etme de oldukça başarılıdır. "Eskiden dua ederken yüzümü Mekke'ye dönerdim, artık sana dönüyorum; benim yeni hayatımın şafağısın; sen nerdeysen orası benim doğum"[231] der Celaleddin Lüdmila ile ayrılık vakti yaklaştığında, Lüdmila da ölmüş annesinin hacını Celaleddin'in boynuna takar ve sadakat yemini ederler. Müslümanlıktan aforoz edilen Celaleddin ailesi tarafından da reddedilir.

[226] A.g.e., s. 166.
[227] A.g.e., s. 167.
[228] A.g.e., s. 168.
[229] A.g.e., s. 168.
[230] A.g.e., s. 171.
[231] A.g.e., s. 174.

Aylar sonra evine dönen Celaleddin anne ve babasını virane olmuş evlerinde bulamayınca, molla Abdülmelik'in evine gider. Celaleddin'i karşısında gören Abdülmelik "Ruslar sana ekmek ve yiyecek vermedi mi?" diyerek Celaleddin'i tersler. Celaleddin ekmek istemediğini, sadece para karşılığında konaklayabileceği bir ev aradığını söyler. Abdülmelik, "Senin paranı ya da altınını istemem. Para sadece dindar parmaklarda değerlidir" diyerek Celaleddin'in aforoz edildiğini ısrarlar vurgular ama yine de son görevi olarak anne ve babasının başına gelenleri anlatmaya başlar. Babası savaşta ölürken bile oğluna lanet okumuştur, annesi de daha sonra kahrından ölmüştür. Sonrasında Kuran'dan bir ayet ile Celaleddin'e gitmesini söyler: "Allah hainlere yardımcı olmaz!"[232] ve yine yaptıklarının, ihanetinin cezasız kalmayacağına dair bir ayet söyler; Celaleddin uzaklaştığında da "kabrinin üzerinde kargalar ve atmacalar yuva kursun!"[233] diyerek beddua eder. Gerçekten de Celaleddin öldüğünde dahi, dinden aforoz edildiği için Müslümanlık gereğince gömülemez, bir adamı öldürüp sonra da intihar ettiği için de Hristiyanlıktan atılır ve cenaze töreni hiçbir şekilde yapılmaz, mezarının yeri dahi belli değildir. Ayrıca yazar bu öyküsünde din öğesini doğu kültürünü tanıtmak için kullanır: "Akşam namazından sonra Tatarlar evlerine dağılırken Molla ve arkadaşları Çagir Agadir'in evine gider."[234]

İngiliz araştırmacı Andrew Joe'ya göre *Sosyete Yargısı*'nda Vlodinski'nin hasta haliyle Zenaida'yı görmesiyle birlikte iyileşmesini, Gan "yeniden doğuş (pererojdenie, перерождение)" ve "diriliş (voskreşenie, воскрешение)" sözcükleriyle ifade ederek Hristiyanlıkta İsa'nın mezarında ölü yatan Lazarus'u diriltmesi çağrışımını yapmaktadır.[235]

Tanrısal Yargı'da din öğesi farklı yerlerde karşımıza çıkmaktadır: Romalı 4. Ferdinand'ın mirasçılarından olan Kont B ***, dinleri ayrı olan Ruslarla artık kardeş olması[236]; İtalya'da Kamilla'nın dinî düğün sahnesi; Kamilla'nın yalan ölümünün ardından cesedinin bulunamamasına rağmen dinî tören düzenlenmesi; ölen anne ve babası için düzenlenen ölü ayinleri gibi.

---

[232] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 186; Abdullah Aydın; Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali, "Nisa suresi, 105. ayet", Aydın Yayınevi, İstanbul 1996, s. 96.
[233] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 186.
[234] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 161.
[235] Anastasiya İgorevna Kalmıkova; Gendernaya problematika…, s. 61.
[236] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 374.

Örtülü Loca'da Korneliya hayatındaki tüm olumsuzluklara rağmen Tanrı'dan umudunu hiç kesmez, merhametini esirgememesi için her gün dua eder.[237] Bu yüzden her şeye rağmen Tanrı'nın katında verdiği sözden dönemez: Kocası boşanma davası açar ve boşanırlar. O sırada Vseslavin Korneliya'ya aşkını ilan eder ve birlikte olmaları için yalvarır ama Korneliya, Tanrı'nın huzurunda "ölünceye dek sadece kocasına ait olacağına dair söz verdiği"[238] için Vseslavin'in aşkına karşılık veremez. Ancak aylar sonra kocası öldüğünde bu sadakât yemininin Tanrı katında bozulduğunu düşünerek Vseslavin ile evlenir.

Nafile Armağan'da Anyuta'nın kendisine yasaklanmış olan kitapları ihtiraslı bir merak ile arayıp bulması ve okuması, İngiliz araştırmacı Andrew Joe'ya göre de Allah'ın Havva'ya yasakladığı elmayı bulup yemesi ile ilişkilendirilmektedir.[239]

Hindu geleneğindeki "dul kalan kadınların (Sati geleneği) kendilerini yakması veya yaktırması"[240] *Madalyon'*da Yuryeviç'in dul Engelsberg için yaptığı yorumda karşımıza çıkmaktadır: "Hindu geleneğine göre, görülüyor ki, rahmetli kocasının mezarında kendini değil sadece kalbini yakmış."[241]

Farklı dinlerin inanışlarını öyküsünde kaleme alan Gan, kişinin ilâhî gücünün her şekilde olmasını defalarca vurgular: İdeal aşkın ilâhî aşk olması; dinden aforoz edilen ve mezarı dahi belli olmayan bir kahraman; din adamının tutan bedduası; Tanrı önünde verilen sözün ölünceye kadar geçerli olması ve dindar olma olguları gibi öğelerle dinî inanışın yüceliğini göstermek ister.

3. 2. 7. Vatan Duygusu

Gan'ın öyküleri genellikle Napolyon savaşları dönemini yansıttığı için, tarihî olaylara, vatan ve savaş konusuna rastlamaktayız.

---

[237] A.g.e., s. 404.
[238] A.g.e., s. 420.
[239] Anastasiya İgorevna Kalmıkova; Gendernaya problematika…, s. 73.
[240] http://www.karaklavye.com/hindularin-korkunc-gelenekleri.html, (E. T.: Ağustos 2009).
[241] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 221.

Jeleznovodsk Anısı'nda savaş duygusu Kafkaslarda Çerkezlerin Rus atlı alayını alı koymaları haberi vurgulanır. Gerçekte yaşanan bu haber, Zeneida'nın rüyasında kendisini ve arkadaşlarını Çerkezlerin elinde tutsak olarak görmesi ve özgürlükleri için çaba sarf etmelerini anlatması ile bağdaştırılır.

Utballa'da savaş konusu, öncelikle Boris'in dört yıllık bir askerlik görevinde olması ile karşımıza çıkmaktadır. Başkent hayatına geçtikten sonra da, Utballa'dan mektup alamayan Boris şehir ve asker yaşamından uzaklaşır. Ancak ülkede savaş yankıları duyulunca askerlik görevinin gerektirdiklerini yerine getirmek üzere ülkesi için cephede savaşmaya gider. Yazar öyküsünde çıkan bu savaşın tam olarak hangi savaş olduğunu belirtmemiş olsa da dönemin resmi ordu gazetesi olan *İnvalid* (*Инвалидъ*, 1813-1917)'in tüm tiyatro ve bale eserlerinin yerini aldığını ve savaşın Rusya'nın büyüleyici zaferi ile sonuçlandığını belirtmesiyle, çıkan savaşın Rusya'yı derinden sarsan Fransa savaşları (1812 yılında başlayan) olduğunu söyleyebiliriz.

Celalattin'de yazar 1768-1774 yıllarında II. Katerina liderliğinde Rusya ve III. Mustafa liderliğinde Osmanlı devleti arasında yaşanan savaş sonucunda, Osmanlı'nın yenilgisi ile sonuçlanan ve bitiminde Küçük Kaynarca Antlaşması'nın (1774) imzalandığı savaş[242] sonrası Kırım'a yerleşmiş olan Rus asker ile yerel halkın münasebetleri bu savaşın getirdikleri ve devamında yaşanan savaşların rolü ele alınır. Bunları öykünün başında II. Katerina ve Kazan-Kırım Hanı Sagib-Giray'in anlaşmazlığı üzerine Osmanlı'nın da dahil olduğu Kırım Savaşı olarak da bilinen 1768-1774 Osmanlı – Rus Savaşı'nın anlatılmasından anlıyoruz. Bu savaşta Lüdmila'nın babası Nikolay Lavrentyeviç Z***'nin cephede Potomkin'den Svetleyşiy Knyaz' unvanı ile onurlandırılması ile kurmaca ve gerçek bir arada karşımıza çıkıyor. G. A. Potomkin (1739-1791) gerçekte savaşta savaşmış bir general ve kont ayrıca II. Katerina'nın gözdelerindendir.[243]

Daha öykünün başında bir Rus erkeğinin (daha sonradan Belogradov olduğunu anlıyoruz), kalede karşılaştığı bir Tatar erkeğe (sonradan Celaleddin olduğunu

[242] Akdes Nimet Kurat; Rusya Tarihi…, s. 25-33; Kezban Acar; Başlangıçtan 1917…, s. 158-161; http://hronos.km.ru/dokum/1700dok/1774ru_tur.html, (E. T.: Temmuz 2009); http//:www.vehi.net/istoriya/potto/kavkaz/19.html, (E. T.: Temmuz 2009).

[243] Soderjanie voennaya literatura biografii, http://militera.lib.ru/bio/bantysh-kamensky/31.html, (E. T.: Ağustos 2009).

anlıyoruz) “Tatarlar kaleyi fethettiğinde, Cenevizli Prensesin kendini bu camdan attığı doğru mu?” diye sorar. Celaleddin de “Doğrusu bilmiyorum. Ama atalarımın bizimle eğlenen, alay eden küstahları bu camdan dışarı attığını biliyorum” der. Antlaşma imzalanmış olsa da gizliden süren bir düşmanlık Belogradov ve Celaleddin’in konuşmalarında görülürken, Lüdmila Celaleddin’in tavrını doğru bulur ve “İlk olarak Kırım silah ya da güçle kazanılmadı. İkincisi de barış antlaşmasına göre ne yenilen ne de yenen var, artık siz kardeşsiniz!” diyerek gizli savaşa da son noktayı koyar.[244]

Öykünün ortalarında Belogradov ikinci Osmanlı – Rusya Savaşı (1787-1792)’nın başlamış olduğu haberini alır. Belogradov savaş haberini e halkıyla paylaşırken, Celaleddin’e aldırış etmeden Tatarlara olan düşmanlığını “Haçlı seferleri düzenlemeli, Türkiye’ye girmeli, tüm Müslümanları boğmalı ve İstanbul’u ele geçirmeliyiz. Oley! Ne kadar değerli ganimetler ve güzel kızlar elde ederiz kim bilir. Harika! Haçlı seferine ilk katılanlardan olacağım” sözleriyle dile getirir. Aynı savaş Tatarlar arasında konu olur. Celaleddin’in babası ve arkadaşları “Ruslara küfür ederek” çıkmak üzere olan savaş hakkında konuşurlar.

> – “Gökyüzündeki ala doğan kurnazdır! Ama onu yenecek başka bir kuş daha vardır!” dedi Agadir. Molla ise,
> – “Peki bu kuş nerede? Artık kanatlarını açmasının zamanı geldi” dedi.
> – “Tırnaklarını gösterdi bile: yoksa bilmiyor musunuz? Padişah Rusya’ya savaş açtı.”[245]

Bu savaşa Agadir’in destek vereceğini ve Celaleddin’i de cepheye göndereceğini düşünür herkes, ancak büyük oğlu Türkler tarafından öldürüldüğü için hayatta kalan tek oğlunu savaşa cepheye göndermeye, özellikle de Türklere destek için göndermeye hiç niyeti yoktur. Ancak oğlu din değiştirip Rusların tarafına geçince, kendisi bizzat Ruslar tarafında saf tutarak Türklerin tarafında savaşır. O sırada Celaleddin de Rusya’nın müttefiklerinden olan İsveç’e gider ve bir zamanlar düşman gördüğü taraf için var gücü ile savaşır.

[244] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 145.
[245] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 160.

Sosyete Yargısı'nda öykü hizmetçinin "Sizin savaşınızı kutlamaktan onur duyarım"[246] karşılaması ile başlar ve okuyucuda savaş ve zafer sahneleri belirir. Savaş zamanındaki göçlerden bahsedilir, çünkü savaş esnasında sürekli yer değiştirilir. Herkes eşyasını topladığında, zafer edasıyla borazanlar eşliğinde yola çıkılır. Anlatıcı, savaşı öykülerden, masallardan değil bizzat kendisini yaşayarak öğrendiğini vurgular. Savaşın o günlerde ne kadar da tanıdık bir sözcük olduğundan ve aralık ayının karanlığından bahsedilir. Yazarın bu tanımlamalarla Dekabrist ayaklanmasına gönderme yaptığını anlıyoruz. Öykünün sosyete yaşamının kötü yanlarını öne çıkardığını diğer yandan köylü rejimine değinildiğini düşünürsek, Dekabrist ayaklanmasının bir nevi bu düzene karşı olduğu için bu öyküde desteklenmiş olduğunu söyleyebiliriz.

Aynı öyküde baş kahraman Vlodinski, 1809 yılında orduya girer. 1815 yılında Napolyon Savaşlarında ülkesi adına savaşır, aldığı ağır yaradan dolayı ülkeye dönüş yolunda mola veren alayından ayrılır ve yakındaki küçük bir şehirde tedavi olmak için bir baronun evine yerleşir. Günlerce bilinçsiz yatar, o hasta yatağında dahi kalkıp, gece gündüz atıyla yol alarak alayına yetişmeyi ister. Odasının camından dışarıya baktığında, uçan kuşları gördüğünde onlara imrenir ve özgür olmayı ve vatan hasretini yüreğinde hisseder.[247] Rusya'dan aldığı her mektupla ya da ilgili her haberle hiç olmadığı kadar mutlu olur, az da olsa vatan hasretini giderir. Yürüyecek hâle geldiğinde, baron onu da yemeğe kabul eder. Baron, kızı Zenaida'ya Vlodinski için şarkılar çalmasını rica eder. Piyanonun başına geçen Zenaida Rus müzikleri çalmaya başlar ve şair ve eleştirmen A. F. Merzlyakov'un (1778-1830) *Dümdüz vadinin ortasında (Sredi dolını rovnıya, Среди долины ровныя)* adlı şarkısını seslendirir:

> "Tüm altınları, saygı ve şerefi alın benden,
> Bana vatanımı, sevdiğimi, bana o sıcak bakışı verin!"[248]

Bu sözlerden sonra göz yaşlarına hakim olamayan Vlodinski, odasına çekilir; herkes telaşlanır, doktor ve baron da arkasından giderler. Vlodinski'nin rahatsızlığının sadece vatan hasreti olduğunu fark ederler. Günler sonra Vlodinski Rusya'ya göreve çağrılır. Daha önceleri vatanına gitmek için gün sayarken, şimdi âşık olan Vlodinski bir an için

[246] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 300.
[247] A.g.e., s. 314.
[248] A.g.e., s. 320.

tereddüde düşer gibi olur ancak vatan aşkı her şeyden daha önemli olduğundan aşkını sonsuza dek görmekten vazgeçip vatanına hizmet etmeye gider.

Tanrısal Yargı'da 1812'de Fransa ve İtalya ile yapılan savaşlar konu olmuştur. İtalya ile yapılan savaş sonrasında Neopol'da bulunan Ruslar arasında Aleksandr'ın babası L-ov Kamilla ile tanışır; Aleksandr'ın komşusu Zolikov da Fransa ile yapılan savaşlar sonrasında 1815'te yaralı düşmanı Lafaryer ile tanışır ve onu köyüne getirip kız kardeşi ile evlendirir. Bu öyküsünde savaşlar evlilikle son bulduğundan, savaşların karşısına evliliği getirerek zıtlık yaratıldığını söyleyebiliriz.

İdeal ve *Madalyon* adlı öykülerinde savaş ya da vatan duygusu birebir işlenmemiş olsa da, sık seyahat eden asker karakterleri ve kaplıcalardaki yasaklı şairlerden Dekabristleri ve ülkenin iç ya da dış siyasetindeki pürüzlerden savaş öğesinin kullanıldığını söyleyebiliriz.

Gan'ın öykülerini incelerken aşk, evlilik, sosyete yaşamı, doğa, kadın eğitimi ve vatan duygusu gibi ana konuların dışında, bu konulara renk katan öksüzlük, hastalık, ölüm ve yalnızlık gibi öğeleri içeren **yan konularla** karşılaştık. Karakterlerin hayatına ve duygusal yaşamlarına yön veren bu öğeleri incelemek istiyoruz.

Gan'ın annesinin ağır hastalığı ve küçük yaşta öksüz kalabileceğini hissetmesi, diğer yandan annesinin öksüzler yurdundaki çocuklarla birebir ilgilenmesi sebebiyle, **öksüzlük** duygusu yazarın hemen hemen her öyküsünde yerini alır.

İdeal'de önce Vera'nın öksüz kalmasıyla birlikte, Olga'lara yerleşmesi ve Olga'nın annesinin her ikisini en iyi şekilde yetiştirip eğitmesiyle yazar bizi buluşturur. Sonrasında Olga da annesinin ölümüyle öksüz kalır. *Jeleznovodsk Anısı*'nda Zeneida kendini ölüme yakın hissettiğinde aklına öncelikle çocukları, öksüz yaşamak zorunda olacak kızları, "zavallı Vera'cığı" gelir.
Utballa'da baş kahraman Utballa küçük yaşta babası ile birlikte annesinden ayrılır ve öksüz gibi büyür. Ona en yakın komşuları annelik eder, seneler sonra annesine geri döndüğünde kendisini ona karşı yabancı hisseder ama yine de o vahşi toplumda ona en iyi davranan annesidir. Rusya'da olduğu dönemde de Utballa'nın annesine duyduğu

özlem hakkında yazar, net olarak bir şeyler belirtmemiş olsa da, Boris ile ayrılacaklarında geçmişinden annesi ile birlikte bir anı ile kavuşmalarını bağlaması, annesinin fedakârlığını anımsaması anne sevgisi duygusunu niteler özelliktedir: Öyle ki Utballa ağır bir şekilde çiçek hastalığı geçirdiğinde annesi, içebileceği su kalmadığında içmesi için kendi gözyaşlarını akıtmıştır.[249] Annesi Utballa'yı Kamlıklardan kaçması halinde yaralanabileceği ya da öldürebileceği konusunda uyarmış ve ona Kalmıklardaki yaşama, farklı dile ve kültüre alışmasında yardımcı olmuştur.

Diğer öykülerinde öksüzlük öğesi, *Celaleddin*'de Lüdmila ve Emina; *Madalyon*'da Sofya ve Olimpiya; *Sosyete Yargısı*'nda Zenaida ve Vlodinski; *Tanrısal Yargı*'da Aleksandr; *Örtülü Loca*'da Vseslavin ve Korneliya karakteri ile karşımıza çıkar.

Bu karakterlerden Sofya, Olimpiya ve Zenaida küçük yaşta annelerini kaybetmiş ve akrabaları tarafından büyütülmüşlerdir. Lüdmila önce annesini kaybeder, daha sonra babası ikinci evliliğini yaparak kendi annesinden çok farklı fikirlere sahip olan üvey annesi ile yaşamaya ve hayatına yön vermeye başlar. Korneliya annesini küçük yaşta, babasını da kendisi evlendikten sonra kaybeder. Annesini kaybettiğinde babası ile yaşar, bir akraba ya da üvey anne ile büyümez. Emina'nın annesini kaybettiğine dair, yazar okuyucuya kesin bir bulgu sunmamıştır, ama babaanne ve dedesi ile yaşadığından ve doğu kültürünün yabancılara farklı gelen yanlarını vurgular nitelikte yazdığı öyküsünde, annesi hayatta olan Emina'yı annesinden uzaklaştıran babaanne ve dede figürünü yazarın atlamayacağını düşündüğümüzden Emina'nın da annesinin öldüğünü söyleyebiliriz. Aleksandr, Vlodinski ve Vseslavin küçük yaşta hem annelerini hem babalarını kaybeder. Öksüzlük ile birlikte yetimliği yaşayan askerler, yazarın diğer erkek kahramanlarına göre kadın ruhundan daha iyi anlayan erkeklerdir. Belki küçük yaşta yaşamış oldukları bu travmalar onlarda duygusal gelişimin daha erken yaşanmasına ve olgunlaşmasına sebep olmuştur diye düşünmektedir yazar. Bu karakterlerini tasvir etmek için öksüzlük öğesini kullanan yazar, Celaleddin'i öykünün işlenişinde yetim ve öksüz bırakır.

Hastalık ve **ölüm öğesi**, öykülerinde mekân seçimlerinin kurgulamasında rol oynadığı gibi, öykünün rotasını da çizer. Öykülerde hastalık öğesi zayıf kadınların sonu gibi

[249] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 74.

aktarılmaktadır. Erkeklerde ise kadınlardan kaçmak ya da onları aldatmak için kullandıkları bir yol ya da savaşın sebep olduğu yaralar olarak nitelendirilmektedir. Bazı öykülerde hastalık, sağlık ile zıt kavram olarak kullanılırken, bazı öykülerde beraberinde ölümü getirmemektedir.

İdeal'de ölümle Olga'nın annesinin ölmesi sonucu Vera'dan ayrılması ve bir albay yakınının yanına taşınmış olması ile tüm hayatının değişmesi şeklinde karşılaşmaktayız.

İdeal'de hastalığa Anatoli'nin Olga'ya oynadığı aşk oyununun bir parçası olarak rastlamaktayız. Anatoli her gününü Olga ile geçirirken birden ortadan kaybolur ve günlerce kimse Anatoli'den haber alamaz. Birden bir akşam Olga'nın evine gelen Anatoli bu yokluğunu kendini iyi hissetmediğine hastalandığına bağlar. Ve Olga üzerinde acıma hissi yaratmayı başararak aşk oyununu kendi istediği yönde devam ettirir. Aşkına karşılık görmediğinde de Anatoli ölümcül hastalığa yakalandığı yalanının uydurulmasını sağlar, böylece Olga'yı endişelendirmeyi ve onu kendi yanına getirmeyi başarabilecektir. *İdeal*'de son olarak Olga'nın yaşadıklarından dolayı verem hastalığına yakalanması ile karşılaşmaktayız. Yaşadıkları zayıf bünyesine ağır gelmiş ve hastalanmıştır.

Jeleznovodsk Anısı'nda Zeneida esir alındıklarını anladığında çaresizlik içinde ölümü bekler ve o sırada çocuklarını öksüz bırakmak zorunda kaldığı için üzülür. Zeneida baygınlık halinde kendinden geçtiği sırada ise Çerkez'in gülüşünü Giacomo Meyerbeer (1791-1864)'in *Robert le Diable* (*Şeytan Robert*, 1831) operasındaki şeytanın kahkahasına benzetir. Daha sonra bu kahkaha Otello'daki (William Shakespear (1564-1616)'ın yazdığı Giuseppe Verdi (1813-1901)'nin 1887'de bestelediği opera) çığlıkları ve sonrasında da Romeo ve Juliet'ten Juliet'in zehri içtiği ve ölümü seçtiği sahneyi hatırlatır ve kendi de "Ölüm! Ölmek zamanı!" diye haykırır. Baygınlıkla ne düşündüğünü ne yaptığını bilmeyen Zeneida çaresizlik içinde ölümü düşünmektedir. Her şekilde özgür ölmek istediğini ve vatanında ölmek istediğini Zeneida, "Öleceksem de özgür öleyim. Son bir kez daha akrabalarımın sesini duymama izin verin, onları

sevmeme izin verin, olsun varsın sonra gömün beni, küllerimi savurun… ancak küllerim Rus topraklarına düşsün"[250] sözleriyle dile getirir.

Utballa'da ölüm ilk olarak yazarın Bayan Snejina'yı tanıtırken, eşinin ölümünden sonra evine ve yalnızlığına kapandığını, adeta manastır hayatı sürdüğünü belirtmesiyle karşımıza çıkmaktadır. Daha sonra Utballa'nın babasının ani ölümüyle karşılaşmaktayız. Babasının ölümü ile yıkılan Utballa günlerce bilinçsiz yatar. Utballa'nın bu hastalığını fırsat bilen yakın akrabaları, onu Kalmıklara götürür. Orada da Utballa'nın hastalığı devam eder. İyileşen Utballa, esaretten kurtulamayacağını hissettiğinde ölümü özgürlük olarak algılar ve gizlice edindiği hançer ile kendini öldürmeye çalışır. Böğründen ağır yaralanan Utballa iyileştiğinde hayatına sağlıklı biçimde devam eder. Öykünün sonunda ise, Utballa'nın aşkı için kendini barbarların elinde vahşice ölüme bırakması ile karşılaşmaktayız. Sevgilisiyle özgür olamayacağını anlayan Utballa, Boris'in hayatının bağışlanması adına kendini "kötü büyücü" olarak tanıtan imparatorun kardeşine karşı gelmez ve kendini halkın öfkeli ellerine bırakarak kendi isteği ile ölümü seçer. Boris ile kaçma planını yaptıklarında Boris'in ayrılırken "yarın burada olacak mısın?" sorusuna Utballa'nın cevabı da "beni ancak ölüm durdurabilir" olmuştur. Kaçış gününden bir önceki gece Utballa hüzünlüdür, mutlu olduğu bir hayatı bırakıp bilinmezlerin yaşanacağı yeni bir hayata başlayacağı için hüzünlenir ve bu hüznü öyle bir hâl olur ki o an için ölmeyi yeğler. Neden ölümü düşündüğünü Boris'e şöyle anlatır:

> "Kaçışımız olmayacak, beni bırakmayacaklar… seninle burada beş altı gün geçirmek, ve arkasından senin son öpücüğünle ölmek, işte benim tüm mutluluğum bu olur. (…) ölüm beni bekliyor. Biliyorum, seziyorum… hatırlıyor musun?.. Petersburg'a gideceğin zaman da görüşeceğimizden emindim hatırlıyor musun?"[251]

Yazar öyküsünün sonunda Utballa'yı belki de yüceltmek için öldürmüştür. Evlendikleri ve Petersburg'a döndüklerinde yazara göre, Utballa mutsuz ve yalnız olacaktır. Sosyete yaşamında dışlanacak, belki de kocası tarafından aldatılacaktır. Bu yüzden aşkı uğruna ölmek Utballa'yı daha mutlu yapacak ve hep mutlu günleriyle yaşamış olacaktır. Kaçış planları istedikleri gibi gitmeyince Utballa'yı iki düşünce sarar. Ya kendi zavallı

[250] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 59.
[251] A.g.e., s. 121.

hayatını kurtarmak için *sonsuza dek* Boris'ten vazgeçecektir ya da onunla son birkaç gününü daha doyasıya yaşayacaktır. Her iki seçiminde de Utballa ölümü düşünmektedir, yazarın italik yazdığı *sonsuza dek*'ten de bunu anlamak mümkündür.

Celaleddin'de öykünün girişinde yazar Osmanlı–Rusya savaşının başlama şeklini anlattığı için, öykünün daha ilk satırlarında savaşa neden olan, aynı zamanda Celaleddin'in ağabeyi olan barış elçisinin kafasının kesilip gönderilmesi ile karşılamaktayız. Ölüm, bu öyküsünde savaş duygusuyla vurgulanmaktadır. Sonrasında Lüdmila'nın sahte hastalığı ve ardından gelen gerçek hastalığıyla karşılaşmaktayız. Lüdmila'nın iyileşmesinden sonra, Osmanlı–Rusya savaşının başlamasıyla İsveç'te savaşmaya giden Celaleddin iki kurşun yarası alarak ağır yaralanır ama durumu ölümcül değildir. Bir süre hastanede, daha sonra da kont Saltıkov'un yanında tedavi görür. Celaleddin kendini toparladığında tamamen iyileşinceye dek evinde istirahat etmesi için evine döner ve babasının savaşta bir Rus tarafından öldürüldüğünü, annesinin de ağlamaktan kör olup kahrından öldüğünü öğrenir. Sevdiğinin kendisine ihanet ederek Belogradov ile evleneceğini öğrenen Celaleddin, geçmişte yarım kalan düellosunu tamamlamaya karar verir. Celaleddin düğün günü yeğeni Emina ile gelmeyecekleri takdirde düğünde kargaşa çıkacağına dair tehditkar ithamların olduğu isimsiz bir not gönderir. Belogradov kardeşi ile birlikte silahını da alarak Emina'yı takip ederek Celaleddin'in yanına gelir. Belogradov hâlâ iki yıl önceki sebepten dolayı düello edeceklerini düşündüğünden, o dönemde Rus olmadığı için özür dilemediği Celaleddin'den, artık Rus olduğu için aynı sınıfa mensup olduklarından özür dilemeye hazır olduğunu belirtir. Ancak Celaleddin iki yıl önceki düello için değil sevdiğini elinden almış olan erkekten intikamını almak üzere düelloya çağırmıştır. Belogradov bu kez de düello etmek istemez, üstelik yasalara da aykırı olduğunu belirtir, Celaleddin ise eğer bu kez de kaçacak olursa onu hançeri ile öldüreceğini söyler ve Belogradov zorla da olsa düello etmeye karar verir. Silahlar alınır, adımlar sayılır ve silahlar patlar. Celaleddin yara almadan çıkar düello sonrasında. Karşı taraf vurulur, Belogradov'u vurduğunu zannederek düğüne gider, herkesi damadın kendi düğününe gelmediğini öğrendiğindeki yüz ifadesini görmek için büyük bir heyecanla Lüdmila'ların evinin yolunu tutar. Düğüne geldikten az sonra Belogradov beliriverir. Celaleddin şaşkınlık içinde kimi vurmuş olabileceğini düşünür. Düello sahnesi sabahın ilk ışıklarında gerçekleştiği için Celaleddin, düşmanının kardeşi Aleksandr'ı vurduğunu anlar ve

sevgilisinin düğününe şahit olduktan sonra kendini hançer ile öldürür. Aleksandr'ın cenazesi Hristiyanlık dininin gereklerine göre görkemli bir biçimde yapılırken, Celaleddin'inki yapılmaz. Müslümanlar Celaleddin'in cenazesini dinden aforoz edildiği için kabul etmez, Hristiyanlar da birini öldürdüğü ve daha sonra intihar ettiği için defin işlemlerini üstlenmez.

Madalyon'da hastalık öğesi ilk olarak Yuryeviç'in hasta amcası ile karşımıza çıkmaktadır. Onun tedavisi için Pyatigorsk'a gelen Yuryeviç, hasta oğlunun tedavisi için orada bulunan barones Engelsberg'e yakın olabilmek için onun hasta oğlu ile vakit geçirmeye başlar. Yazar öyküsünün kaplıcada geçiyor olması nedeniyle, hastaların ve hastalık sohbetlerinin çok olduğunu okuyucuya aktarır ancak kaplıcadaki hastalıklarla değil, baş kahramanların başından geçmiş hastalık öykülerine yön verir.

Engelsberg dört yıllık evliyken kocası ağır hastalanır, doktorlar ölümcül olmadığını sadece bir süre yatağa bağlı kalacağını söylerler. Evde uygulanan tedavi yetersiz kalınca, Sofya eşi ile birlikte Almanya'ya gider, ancak kocası yapılan tedavilere cevap vermez ve çok geçmeden ölür. Kocasının ölümünden sonra köyüne dönüş yolunda Sofya bir tesadüf sonucu kız kardeşi Olimpiya ile karşılaşır. Olimpiya Yuryeviç'in kendisine ihanet ettiğini öğrendiğinde, "aşkına sadık olarak ölmüş olduğunu bilseydim bundan daha çok mutlu olacaktım" diye düşünür.[252] Kardeşi Yuryeviç'in kendisini aldatmış olmasından dolayı ağır hastalanmış, doktorlar rahatsızlığına bir çare bulamamış ve kör olmuştur. Ona gözcülük ve annelik eden anneannesi de yaşlılıktan dolayı hayata veda etmiştir.

Sosyete Yargısı'nda hastalık öğesiyle ilk olarak Vlodinski'nin gizemli rahatsızlığı ile karşılaşmaktayız. Vlodinski'nin tıbbi bir rahatsızlığı yoktur, yaşadığı ruhsal sıkıntılardan dolayı çökmüş ve kendini herkesten dışlayıp ölümünü beklemeye başlamıştır. Bu on sekiz yıllık yalnızlık ve acı dolu yıllar sonrasında Vlodinski beklediği ölümle buluşur. Sonrasında Vlodinski'nin yeğeni Elisaveta da vefat eder, ancak anlatıcı Elisaveta'nın ölüm vakti ya da şekli hakkında okuyucuya hiçbir bilgi vermez.
Vlodinski savaşta ağır yaralanır; günlerce bilinçsiz yatar. Kendine gelene kadar alayından ayrılıp, bir baronun evinde doktor gözetiminde hasta yatar. Bu hastalık onun

[252] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 291.

tüm hayatını değiştirir. Hayatında ilk kez bir kadına yakınlık duyar ve âşık olur. Ancak bu aşkı yaşanılması imkânsız hâle getiren yine ölüm öğesi olur. Yıllar sonra sevdiği kadına kavuşan Vlodinski, sosyetenin Zenaida hakkındaki söylentilerine inanır ve tamamen bir yanlış anlama sonucunda Zenaida'nın erkek kardeşini düelloda öldürür. Hastalık öğesi üzerinden tanışan ve birbirine âşık olan Vlodinski ve Zenaida, ölüm öğesi ile birbirlerinden sonsuza dek ayrılırlar. Kardeşinin apansız ölümünden sonra Zenaida da kendini yalnızlığa bırakır ve ölümünü bekler.

Tanrısal Yargı'da ölüm önce Aleksandr'ın annesinin kandırmaca ölümü ve daha sonra dedesinin ve anneannesinin gerçek ölümü ile karşımıza çıkar. Daha sonra Aleksandr'ın annesinin gizemli ölümü ile karşılaşmaktayız. İtalyan asıllı annesi Kamilla, görev için gelmiş olan Rus denizci L-ov'a âşık olur. Sevdiği L-ov ile gizlice kaçan Kamilla'yı, âşığı seneler sonra hazin bir şekilde oğlu ve eşinin önünde kaçırır ve öldürür. Babası L-ov eşini kurtarmak için çabalarken ağır yaralanır, ertesi gün eşinin cesedinin bulunduğunu öğrenince çok fazla yaşayamaz ve üzüntüsünden verem olur ve ölür. Öykünün sonunda Aleksandr'ın annesinin 20. ölüm yıldönümünde, düğün öncesinde Aleksandr'ın nişanlısı kaza kurşunu sonucunda ölür. Tüm bu ölümler sonucunda baş kahraman Aleksandr da üzüntüsünden yataklara düşer ve ağır şekilde hastalanır. Aleksandr'ın ölüp ölmediği hakkında net bir bilgi olmasa da, ölümünün bekleniyor olmasına dair yazılmış bir mektuptan dolayı ölmüş olduğunu söyleyebiliriz. En çok bu öyküsünde ölümü işleyen Gan, öykünün adından da anlaşıldığı üzere bu ölümlerin bir nevi Tanrı'nın yargısı olduğunu açıklamaktadır. Sevgilisi Kamilla'yı başkasına kaptıran İtalyan âşık Kont Monterosini (Lafaryer), sevgilisinin başkasını sevmiş olabileceği gerçeğini kabul edemez ve onun mutlu olabileceğini, öldüğünde geride öksüz kalacak olan çocuğunu düşünmeden "onu kendinden başka hiç kimseye yar etmemek" için öldürür. Öldürdükten sonra pişmanlık duygusuna kapılır ve kendini öldürmek için gönüllü olarak savaşa yazılır. Savaşta ağır yaralanır ve düşmanı olan bir Rus tarafından kurtarılır. Kurtarıcısına borcunu ödemek ve bir nevi günahlarından arınmak için Rusya'ya yerleşir ve kurtarıcısının kız kardeşi ile evlenir. Seneler sonra kızı, Kamilla'nın oğluna bilmeden âşık olur ve düğün arifesinde kendi eşinin silahından

çıkan kurşunla vefat eder. Kızının cenazesinde tüm olanların sebebini anlarcasına "Tanrı'nın yargısı bu!"[253] diyerek isyan eder.

Örtülü Loca'da ölüm, Korneliya'nın babasının ölümü ile karşımıza çıkmaktadır. Yaşadığı üzüntüler sonucunda Korneliya hastalanır ve bu hastalık emzirdiği oğlunun ölümüne sebep olur. Eşi tarafından terk edilen Korneliya'ya bu kayıplar ağır gelir; Korneliya kendini yalnızlığa teslim eder ve üzüntüsünün artması sonucunda kör olur. Vseslavin, Korneliya'yı bu zor günlerinde de yalnız bırakmaz ve onun iyileşmesinde büyük rol oynar. Hastalıkların aşıldığı, mutluluğun erişildiği bu öyküde ölüm olumlu sonuçlara vesile olan öğe olarak karşımıza çıkmaktadır. Vseslavin, Korneliya'ya aşkını itiraf eder, ancak reddedilir. Korneliya, Tanrı katında verdiği evlilik yeminini bozamayacağını, ancak eşinin ölümü ile başka biriyle birlikte olabileceğini söyler ve Vseslavin'den ayrılır. Korneliya'nın kocası kumar sonrası yaptığı düelloda ölür ve bu ölüm iki sevgiliyi birbirine bağlar.

Gan on üç yaşındayken annesi ağır şekilde rahatsızlanır ve Gan'ın sorumlulukları artar. Kendi yaşamında da sık sık hastalanan ve tedavi olmak üzere kaplıcalara giden Gan, öykülerinde hastalık öğesini kimi zaman zayıflık kimi zaman tamamen öyküye yön veren bir unsur olarak kullanmıştır. Bir anne olarak ilk oğlunu kaybederek, ölümün derin acısı ile karşılaşan Gan, öykülerinde ölüm ile kişinin zorluklardan kaçmasını ya da tam tersi olarak olanlara meydan okumasını sembolize eder.

19. yy.'da erkekler arasında onurlu bir davranış olarak kabul edilen **düello**, Gan'ın öykülerinde ölüme neden olan bir olgu olmasının dışında dönemin Rusya yaşam şekli hakkında bilgi veren yan konu niteliğindedir. Öykülerindeki düello öğesini inceleyecek olursak, düellonun sevgilileri bazen ayırıcı bazen de birleştirici özelliğinin olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin; *Celaleddin*'de Belogradov Osmanlı ve Rusya arasında çıkan savaştan duyduğu memnuniyeti Celaleddin'in yanında çekinmeden dile getirir. Celaleddin tatsızlık çıkmasına izin vermez ve vakti gelen namazını kılmak için odadan çıkmaya hazırlanır. Belogradov bu defa Celaleddin'in dinî ibadetleri hakkında kinayeli konuşunca, Celaleddin düello teklif eder. Ancak Belogradov Çarlığın 21 Nisan manifestosu dahilinde düello yapmanın yasaklandığını hatırlatır ve düello teklifini

[253] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 389.

reddeder. Sonrasında Lüdmila, Celaleddin'den Belogradov'u affetmesini rica eder ve düello böylece yapılamadan sadece bir teklif olarak kalır ve barış sağlanır. Ancak Rusya'dan dönen Celaleddin sevdiği kadını Belogradov ile evlenmek üzere yakaladığında kapanmış olan düello konusu tekrar gün ışığına çıkar ve Celaleddin düğün sabahı Belogradov'u şahidi ile birlikte üstü kapalı olarak düelloya davet eder. Düello yapılır, silahlar patlar, hava puslu olduğundan Celaleddin tam olarak kimi öldürdüğünü göremeden düello yerinden ayrılır. Düğüne Lüdmila'yı teselli etmeye geldiğinde, Belogradov'u görünce, yanlışlıkla Belogradov'un kardeşi Aleksandr'ı öldürdüğünü anlar ve düğünün gerçekleşmesine engel olamaz.

Sosyete Yargısı'nda ise sevdiği kadının, kendisini reddedip başka birisi ile aşk yaşadığına inanan Vlodinski, katıldığı partide oyun masasında bilerek kaybetmeye başlar. Oyun için verecek parası kalmadığında, Zenaida'nın portresinin bulunduğu madalyonu masaya bırakır ve artık kendisi için bir değeri kalmadığını söyler. Masadaki kişi öfkeyle madalyonu hemen satın almak ister ve Vlodinski hemen düello teklif eder. Düello vakti geldiğinde iki taraf da şahitleriyle birlikte hazır durumdadır. Silahlar ateşlenir, Vlodinski ayağından yaralanır, diğer kişi sırt üstü düşer ve sonrasında ölür. Vlodinski intikamını aldığını düşünüyorken, ölmek üzere olan genç "Suçsuz… birinin… namusunu kirlettiniz… ve kardeşini… öldürdünüz… toplumda… onu temize… çıkarınız…"[254] der. Vlodinski, Zenaida'nın âşığı yerine, onun tek erkek kardeşini öldürdüğünü anlar ve affedilemeyecek bir suç işlediğinin ve Zenaida'yı tamamen kaybettiğinin farkına varır.

Örtülü Loca'da düello âşıkları birbirine kavuşturan bir olgudur. Korneliya, Vseslavin'i sevmesine rağmen, Tanrı katında bir kez eşi ile evlenirken sonsuza dek ona sadık kalacağına dair söz verdiği için, eşinden boşanmış olsa da sevdiği adamla birlikte olamaz. Korneliya'nın kumara düşkün kocası, Fransa'da kumar borcundan dolayı düello yapmak zorunda kalır ve ölür. Kocanın ölmesi, Korneliya ve Vseslavin'i birleştirir.

İlk iki öyküsünde yanlış kişilerin öldürülmesiyle, ayrılıklara ve üzüntüye yol açan düello, son öyküsünde birleştirici yönüyle kurgulanır.

[254] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 350.

Yazar **yalnızlık duygusu**nu özellikle kadın karakterleriyle vurgulamak ister. Kadın yazar ya da eğitimli kadın toplumdan dışlandığı için, evli kadın aradığı ilgiyi bulamadığı için, beklentisi olan âşık kadın beklentilerine cevap alamadığı için yalnızdır. Kendi yaşamında da yalnızlığı hisseden ve yaşayan Gan, öykülerinde karakterlerinin toplum içindeki davranışlarını ya da öykünün sonunda karşılaşacaklarını yalnızlık öğesi ile kurgular.

Gan'ın kadın karakterleri kalabalığın içinde olsalar da, özlerinde yalnız kadınlardır. Ya eğitimli oldukları, ya faklı kültürden geldikleri ya da evliliklerinde mutsuz oldukları için yalnız kişilerdir. Kimisi yazarlığıyla toplumdan dışlanır, kimisi sosyete yaşamına farklı yerlerden "vahşi doğadan" geldiği için dışlanır, kimisi de yaşadığı ihanet ve aldatmacalar sonucunda ya da sevdiğini kaybettiği için inzivaya çekilir. Kadınları yalnızlığı seçerken, yazar olan erkeklerin etrafları saygın bir tabaka ile çevrilidir, yazarlık erkeğin toplumdan dışlanıp yalnızlığa itilmesine değil, aksine itibar görmesine vesile olur. Aşk hayatında mutsuz olan bir erkek de, kendini odasına değil "başka kadınların kalbine" kilitler.

İdeal'de kendini sosyete yaşamından soyutlamış olan ve kendi hayatını sebepsizce varlığını sürdüren "bir ota benzeten"[255] Olga yalnızlığını arkadaşı Vera'ya şöyle aktarır:

> "(…) insanlardan tamamen sıyrıldım, dünya ile tek bir bağım kalmadı, ne evlenmeden önceki arkadaşlıklarım ne sonradan edindiğim arkadaşlar kaldı etrafımda; geleceğe dair ne umudum, ne bir arzum ne de korkum var. (…) Bütün geçmişim, bugünüm ve geleceğim bir araya toplandı ve hepsi varlığımın yalan gayelerinde öldü. Nereye ya da kime gideceğimi bilmeden karanlık bir sisin içinde yürüyorum sanki."[256]

Vera da Olga'ya yaşadığı yalnızlığı "istiridyenin yaşamına" benzeterek şu şekilde anlatır:

> "Sosyetede fikirlerimden dolayı tamamen yalnızım. Kimse beni sevmiyor, kimse benim hakkımda endişe duymuyor, kalbimin tüm güzel duygularını, arkadaşlığımı,

[255] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 21.
[256] A.g.e., s. 18.

> fedakârlığımı, aşkımı her şeyi kendi kendime yaşamaya karar verdim. İşte benim egoizmim, işte benim hayat yolum bu!"[257]

Gan karakterlerinin kendi replikleriyle yalnızlıklarını ifade etmesinden sonra, kendi sesiyle sosyete yaşamının ikiyüzlülüğünü eleştirirken, kahramanlarının bu sosyete yaşamında tamamen yalnız olduklarını "sesleri tüm dünyaya farklı gelecek ve hiçbir zaman hiçbir yerde seslerine eko eşlik etmeyecek"[258] tanımlamasıyla vurgular.

Jeleznovodsk Anısı'nda Zeneida rüyasında, eşi ve çocukları olmadan yalnız başına iki arkadaşı ile birlikte Kafkasları ziyaret ettiği sırada Çerkezler tarafından tutsak edilince yalnız başına bir mağaraya kapatılır ve burada yalnızlığı ile baş başa kalan Zeneida günlerini umutsuzluk içinde geçirir.

Utballa'da farklı dış görüntüsü ve kimliği ile Utballa kendini yalnız hisseder. Aldığı eğitim ve görgü ile etrafındakilerden pek farklı sayılmasa da toplum tarafından hep dışlanır. Küçüklüğünde vaktinin çoğunu arkadaşı Sofya ile geçiren Utballa, Sofya'nın evlilik çağına gelmesiyle balolara, dansa giyime ve erkeklere olan ilgisinin artmasıyla, kendini iyice yalnız hissetmeye başlar ve içine kapanır. Öyle ki evlerinin önünde bir araba yaklaştığında, kalabalıktan kaçmak ve kimse ile karşılaşmamak için kendini kütüphaneye kapatır ve hiç dışarı çıkmaz. Daha sonra Sofya'nın ve Boris'in Petersburg'a taşınması ile "yalnız, tamamen yalnız kalır."[259] Yazar Utballa'nın yaşadığı acıyı sessizce kendi içinde hesaplaşmasını kadınların genel yapısını bir "sessiz, kendi halinde, fark edilmeyen" buluta benzeterek dile getirir: "yalnız ve sönük bir bulut var, fark edilmeyen bir bulut. Şafakla birlikte doğudan yükseliyor, güneşe bir parça ışık için yalvarıyor, eli boş dönüyor, güneş gidince yine batıya yöneliyor hiç fark edilmeden. Ve böyle geçiyor bulutun günleri, fark edilmeden, sessiz ve yalnız."[260]

Bu öyküsünde yazar kadınların yalnızlık duygusu dışında, savaştan dönen askerlerin içinde bulunduğu yalnızlık duygusunu Boris karakteriyle dile getirir. 1812 Fransa-Rusya savaşından dönen askerlerin yaşadığı karmaşayı Boris de yaşamaya başlar. İçinde

---

[257] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 9.
[258] A.g.e., s. 9.
[259] A.g.e., s. 86.
[260] A.g.e., s. 88.

bulunduğu sosyete ve soyluların yaşamı, kendisine savaştan sonra anlamsız ve boş gelmektedir. Kendini hiçbir yere ait hissedemeden, sadece kaybettiği sevgilisini düşünerek yalnızlık duygusuna kapılır ve yalnızlığıyla vakit geçirmeyi tercih eden Boris, daha önceleri alışık olduğu başkentin hızlı yaşamına bu kez ayak uyduramaz.

Celaleddin'de yine annesini kaybettikten sonra kendini yalnızlığa hapseden, yalnızlığını kitaplarıyla ya da nakış işlemeleriyle paylaşan on üç yaşındaki Lüdmila ile karşılaşıyoruz. Celaleddin'in aşkından emin olan Lüdmila, bu aşkın imkansız olduğunun farkındadır ve işleri daha da zorlaştırmamak adına hastalık bahanesi ile kendini yalnızlığa iter, günlerce kimseyle görüşmez. Bu duygularını arkadaşına yazdığı mektubunda da dile getirir:

"Korktuğum başıma geldi! Neden sanki ondan daha ilk karşılaşmamızda uzaklaşmadım ki? Ne yapacağım şimdi? (…) Artık sen de beni sevmiyorsundur! Daşa, artık arkadaşlığını hak etmiyorum, hayır! Tamamen yalnızım. Bir daha onu görmeyeceğim."[261]

Lüdmila kararlı davranır ve tüm ısrarlara rağmen kimse ile görüşmeyi kabul etmez. Günlerdir sevgilisini göremeyen Celaleddin de yalnızlığa ve umutsuzluğa kapılır. "Ruhu karanlık ve ağırdı. Ufukta tek bir umut yıldızı dahi parlamıyordu, tek bir ateş parçası kıvılcım dahi yoktu, umutsuzluğunda bir anlık teselli olacak dahi bir şey yoktu."[262]

Celaleddin Petersburg'a gittiğinde yalnızlık duygusuna kapılır. Kırım'dan sonra başkentin kalabalığı ve koşuşturmalı hayatına alışmakta zorluk çeker. İlk etapta "vahşi" Tatar herkes tarafından ilgi odağı olur, farklı görünüşü ve aşkı için dinini değiştirmiş olması diğer askerlerin Celaleddin ile yakından ilgilenmelerine ve onun hakkında çok konuşmalarına neden olur, ancak çok geçmeden Tatar'da çok farklı şeyler olmadığını gördüklerinde Celaleddin yalnız kalır. Ailesine yazdığı mektuplara cevap alamaz, Lüdmila'nın geliş tarihinde de gecikme olacağını öğrendiğinde iyice yalnızlığa kapılır. Tüm vaktini kitap okuyarak geçirmeye başlar. Lüdmila'nın karşısında mahcup olmamak

[261] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 160.
[262] A.g.e., s. 162.

için kendini eğitime verir. Lüdmila'ya yazdığı mektuplarda dahi hep yalnızlığından ve özleminden bahseder. Bir gün Kont *** ile Tsarskoye Köyü'ne giderler, Celaleddin o kadar güzel kızın arasında bile gözlerinin hep Lüdmila'yı aradığını itiraf eder. Hasrete dayanamayıp ağlamaya başlar, utanır ve tüm insanlardan kaçar.

Madalyon'da Olimpiya duygusal anlamda nişanlısı ve yeni tanıştığı prens arasında kaldığında kendini dinlemek ister ve yalnız kalmayı tercih eder. Gerçekten kime âşık olduğunu iyice düşünmek istemektedir. Kararını verir, nişanlısından ayrılır ve prens ile birlikte olmaya başlar, aile arasında söz yapılır. Daha sonra prens ailevi sorunları çözmek amacı ile Olimpiya'dan ayrılmak zorunda olduğu yalanını uydurur ve gider. Kendini her şeyin yalan olmadığına inandırmak isteyen Olimpiya yine içine kapanır, anneannesi ile köydeki evlerindeki vakit geçirmeye başlar. Gerçekleri öğrendiğinde üzüntüsünden hastalanır ve kör olur. Ablası onu buluncaya dek, bir dinlenme yerinde yalnız başına piyano çalarak gününü geçirir.

Yuryeviç gelene kadar Engelsberg, inzivaya çekilmiş bir dul rolü oynar; Yuryeviç geldiğinde onun dikkatini daha çabuk çekebilmek için inzivadan çekilir ve her gün toplantılara katılmaya başlar.

Sosyete Yargısı'nda Vlodinski, önce savaşta yaralanması sonucu tedavi gördüğü Kontun evinde yalnızlık çeker. Daha sonra da sosyetenin kararlarının etkisinde kalarak yanlışlıkla sevdiğinin erkek kardeşini öldürdükten sonra inzivaya çekilir. Kimseyle konuşmadan, içindeki acıyı dahi kimse ile paylaşmadan yeğeni ile birlikte yaşamaya başlar. Vlodinski öldükten sonra aynı yalnızlığa yeğeni kapılır, dayısı ile birlikte inziva yaşamı sürmeye alışık olan genç kız normal hayata alışmakta güçlük çeker.

Tanrısal Yargı'da Aleksandr "sosyete yaşamının koşuşturmasından, bayram havasında geçen eğlencelerinden ve avareliklerinden"[263] sıkılır ve yalnız yaşamayı, biraz daha dingin bir hayat sürmeyi tercih ettiğinden seneler önce terk ettiği köyüne geri döner. Anne ve babasını erken yaşta kaybettiği için de kendini hep yalnız hissetmiştir. Köyde komşularıyla tanışır, ama tüm vaktini de onlarla geçirmeyi yeğlemez, çünkü biraz yalnızlığa ihtiyaç duyar. Vaktini kitap okuyarak, resim yaparak, geçmişini hatırlayarak

[263] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 369.

kimi zamanda ava giderek geçirir. Şehirde yaşamış olduğu ihaneti yalnızlığa gömülerek unutmaya çalışır, çektiği aşk acısı onu herkesten her şeyden soğutur.

Örtülü Loca'da Korneliya eşinin ihaneti karşısında yalnızlığı seçer. Ardından babasının ve kendi oğlunun ölümü üzerine tamamen inzivaya çekilir. Bu üzüntüler soncunda kör olan Korneliya kimse ile görüşmeyi kabul etmez, tek tesellisi müzik olur. Ancak opera dinlemeye gittiği salonun bir locasının tamamen örtü ile kapattırır, kendisinin göremediği insanlardan kaçar, onu perişan halde görmelerini istemez. Ona âşık olan Vseslavin de bir nevi yalnızlığı seçmiştir, tüm hayatını Korneliya'ya adayan Vseslavin arkadaşlarını, yakınlarını bir kenara iterek sadece sevdiğinin iyileşmesi ve mutlu olabilmesi için tüm vaktini onunla geçirmeye başlar.

Öykülerinde yalnızlık kimi zaman içe kapanıp kendini dinleme kimi zaman da içinde bulunduğu hoşnutsuzluktan kaçış olarak görülmektedir.

Bir kadın yazar ve Alman asker eşi olarak Gan, **asker yaşamı**na da kadının penceresinden bakar ve yorumlar. Savaşı toplum üzerindeki genel etkisinden çok, bireysel etkilerini, özellikle erkeklerin ruhsuzlaşması ve kadınlara göstermeleri gereken incelikleri kaybetme sebepleri olarak ele alır, mutsuz devam eden evlilikleri de yine asker yaşamına bağlar.

İdeal'de Gan'ın "Asker eşi olmak ne demektir, bilir misiniz?" sorusuna cevap olarak asker yaşamı anlatılır. Rusya'nın o dönemde içinde bulunduğu, özellikle Kafkaslarda, savaşlar dolayısıyla ülkenin bir çok erkeği asker görevindedir. Savaşların değişik yerlerde belirmesi ya da ek kuvvet istenilmesi dolayısıyla askerler "göçebe hayatı" sürmektedir. Geçmişteki uzun süren savaşlar dolayısıyla askerler hayatlarının çoğu zamanını cephede erkek erkeğe geçirmiş ve kadınlarla iletişim kurmakta çekingenlik göstermişlerdir. Onların kalbine hitap edebilecek girişimlerden uzak, av ya da askerlik hikâyeleri, puro, kâğıt oyunları gibi kendi eğlenceleriyle vakit geçirmekten hoşlanırlar. Bu monoton yaşam Olga'yı o kadar mutsuz eder ki, eşinin general rütbesine

yükseleceğini öğrendiğinde tepkisi "Ah, bana bunu söylemeyin, hiç sönmeyen on iki puro daha eklenecek!"[264] olur.

Utballa'da ise asker yaşamı, askerlik görevinden ya da savaştan dönen askerlerin içine düştüğü bunalım ve bir yere ait olamama duygusu; Boris'in kendini başkent ve sosyete yaşamından uzaklaştırmak istemesi ile aktarılır. Savaştan sonra ülkesindeki siyasi karışıklık ve batılılaşma ya da doğal Rus olmada kalınmış ikilem, bunların üstüne bir de sevgilisinden hiçbir haber alamama durumu Boris'i asker yaşamının boğucu yüzü ile karşılaştırır. Askerlerin zevk aldığı kâğıt oyunları, purolar ya da kahramanlık ve av hikâyeleri artık ona pek keyif vermez bir hâl alır ve kendini askeri yaşamından uzak tutmaya başlar. Yalnızlığı tercih ederek tek başına Neva nehrinde kayıkla dolaşmaya çıkar. Bu öyküsünde de asker yaşamından çok, asker olan erkeklerin kadınların kalbine giden yolu bilmemesi, rütbe ile her şeyi rahatça elde edebilecek duygusuna sahip olan generaller, aşktan anlamayan askerler aktarılmaktadır.

Celaleddin'de ilk olarak savaş ve bu savaş sonrası Tatarlar ile Ruslar arasında başlayan nefret ele alınır. Ama aşk yine bu nefretin üstüne çıkar ve bir zamanlar Ruslara kardeşini şehit vermiş olan Celaleddin, Lüdmila için Rusya cephesinde savaşa katılır. Diğer öykülerinin kahramanlarının aksine, Celaleddin askerlikte iyi ve cesur olduğu kadar aşkta da iyi ve cesurdur. Diğer taraftan Nikolay askerlikte gösterdiği cesareti, evliliğinde eşine karşı gösteremez. Savaşta cesaretinden dolayı onur madalyası almış olan Nikolay, evde eşinin ayak sesinden dahi ürper hâle gelmiştir.

Madalyon'da Yuryeviç askeri izin dolayısıyla, kaplıcalara gelir ve hasta amcası ile ilgilenmek zorunda kalır. Vaktinin çoğunu asker arkadaşlarıyla kâğıt oyunları oynayarak ve birlikte hoş kadınların etrafında dolanarak geçirir. Yazar, askerlere yaptığı en acımasız eleştiri ve hicivleri, yüklediği kötü huylarıyla Yuryeviç karakteri ile yaratır.

Örtülü Loca'da asker yaşamının katı kurallarının erkekler üzerindeki duygusallığı azalttığı süvarinin "her gün askeri marşları coşkuyla söylediği ve dinlediği için Bellini'nin (Vincenzo Bellini, 1801-1835, İtalyan besteci) eserinden hiç etkilenmiyor" tasvirinden anlaşılmaktadır.

[264] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 13.

Sosyete Yargısı'nda Vlodinski üzerinden asker yaşamı aktarılmaktadır. Vlodinski savaş ve askeriye ile ilgilenir. Napolyon savaşlarına katılır; Napolyon'un Avrupa'da çarı devirmesi, edindiği ün ve şöhret herkeste "silahla her şey yapılabilir, güç silahlanmada"[265] zihniyetine götürür.

Vlodinski 1809 yılında orduya girer. 1815 yılında, asker kimliği katıldığı davetlerde sosyete ile tanışma fırsatı bulur. Ama kadınlar hakkında sadece Fransız romanlarından bilgi edinebilmiştir. Asker için kadınlar, vatanından sonra gelmektedir. Bir kadına nasıl davranacağını bilmeyen tecrübesiz erkek, at binme ya da silah kullanma; ülkesini koruma ve savunma alanında başarılı sayıldığı tecrübeleri edinmek ister.

Yazarın öykülerinde tespit ettiğimiz temel konular dönemin etkileriyle birlikte özenle seçilmiş konulardır. Yazar sıradan bir aşk öyküsünü öğretici ve eğitici yanlarıyla okurlara aktarma endişesindedir. Aşkta ve evlilikte kadın açısından yaşanan olumsuz davranışları, dönemin sosyete yaşamını, diğer yandan kadın eğitimini dönemin eserlerine sıklıkla konu olan Kafkasların büyüleyici doğa güzelliği ile bir bütün içinde ele almıştır. Dikkatleri bu olumsuzluklara çekmek isterken, doğa güzelliği dışında, tespit etmiş olduğumuz karakterlerin ruh hallerini yansıtan, duygularının biçimlenmesinde rol oynayan yan konulara yer vermiştir. Temel konuları bu yan konularla besleyerek konu yelpazesini genişletmiştir.

3. 3. ÖYKÜLERİNDEKİ KAHRAMANLAR

Gan'ın öykülerinde ana kahramanlar genellikle kadındır; Şore'nin de makalesinde belirttiği gibi "sevdiği erkek için hayatını vermeye hazır âşık kadınlar çoğunluktadır."[266] Ana kahraman olan kadınlar gençken, evlendikleri erkekler kendilerinden yaşça oldukça büyüktür. Yazarın kendisinin de yaşça büyük birisiyle ailesinin kararı üzerine evlendiğini göz önünde bulunduracak olursak, dönemin sosyal şartlarını da düşünecek olursak öykülerinde genç kadınların yaşlı general ya da asker ile evlenmesi tesadüfî sayılamaz. Öykülerinde baş kadın karakter olarak kimi zaman kadın yazarları, kimi zaman da sosyeteden kendini soyutlayan ya da dışlanan eğitimli kadınları seçmiştir.

[265] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 312.
[266] http://www.a-z.ru/women_cd1/html/filologich_nauki_11.htm, (E. T.: Kasım 2008).

Ana kadın karakterlerinde eğitimi vurgulasa da, Gan'ın kadınları melankolik, duygusal açıdan travmalara açık ve zayıf karakterlerdir. Evliliklerinde mutsuz da olsalar, sadakatsizlikten yana değildirler. Kadın karakterlerde iyi-kötü, güzel-çirkin gibi zıt kavramları temsil eden tiplemeleri görürüz. Gan'a göre, kadının en tehlikeli düşmanı kadını aldatan ya da hor gören erkekler değil, asılsız dedikodularla hemcinsinin mutsuzluğuyla eğlenen kadınlardır. İyi karakter olarak tasvir ettiği ya da yücelttiği kadın kahramanları giyim ve görünüş açısından doğallıktan yanadır. 18. yy. sonlarında tüm Rus sosyetesini esir alan doğal güzellik, Gan'ın kadın karakterlerinde de göze çarpmaktadır. Eğitimli karakterleri daha sadeliği ve özgünlüğü tercih ederken, dedikodu ve lüks hayat düşkünü sosyete güzelleri şatafatı ve gösterişi tercih etmektedir.

Erkek karakterleri genellikle asker ya da şairdir. Hemen hemen her öyküsünde erkeklerin av, kâğıt oyunu ve askerlik anıları üçgeninde geçen, sıkıcı bulduğu hayatlarını tasvir eder. Kadının ruh halinden anlamayan, onları hor gören erkekleri hicveder. Dolayısıyla Gan'ın erkek karakterleri pek de sempatik değildir.

Hicivlere rağmen, kadınları aldatmalar karşısında güçsüz ve kurtarılmaya muhtaç durumda kalırken, erkek kahramanlarının hayatları olduğu gibi, hatta yeni heyecanlarla devam eder. Bu da erkeklere yapılmış en ağır "vurdumduymaz ya da ruhsuz" yapıya sahip olduklarının eleştirisi kabul edilebilir.

3. 3. 1. Sosyal Durumları Bakımından Kahramanlar

3. 3. 1. a. Millî Mensubiyet ve Yaş

Gan öykülerinde, farklı coğrafi bölgelerde bulunduğu dönemdeki deneyimlerinden faydalanarak Çerkez, Tatar, Kazak ve Kalmık gibi farklı kültürlerden karakterlere hayat verir. Bu karakterler kimi zaman ana figür, kimi zaman ise yan figür olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendisinin de birebir tanık olduğu yaşamların etnik öğelerini, karakterlerin giyimi, inanışı ya da konuşma dili olarak öykülerinde yansıtır.

*Jeleznovodsk Anısı'*nda Zeneida ve arkadaşları, rüyasında Çerkez bir topluluk tarafından kaçırılırlar. Rusça bilmeyen bu grup, pis ve kaba olarak tasvir edilir, yaşadıkları vahşi

doğaya uyum sağlamış kendileri de medeni hayattan uzak kalmış tiplerdir. "Yaşadıkları yer dağın zirvesine yakın, adeta kartal yuvasını andırmaktadır."[267]

Utballa'da Astrahan halkını balodaki bayanlara tanıtan yaşlı erkeğin sözlerinden bir kısım Kalmıkların şehirde köle ya da işçi olarak çalıştıklarını anlamaktayız. "Astrahan vilayetini Kalmık halkı oluşturmaktadır; bozkırlarda sürü halinde yaşamlarını sürdürmektedirler, şanssız ve zavallı (a bednıe, a бедныe) olanları ise şehirlerde işçi olarak kiralanmaktadır."[268]

Utballa'da Kalmık ulusunun imparatoru olarak karşımıza Utballa'nın eşi Noyon Jirgal, imparatorun kötü niyetli kardeşi Hartsıg ve arkadaşları çıkmaktadır. İmparator Noyon Jirgal, "yetmiş yaşında, yeni dul kalmış, iyi ama zayıf ve yumuşak başlı"[269] birisidir. İmparatorun varisi olacak bir evladı yoktur. Kardeşi Hartsıg ise ağabeyinin aksine, kötü, zalim bir ruha sahip olan ve halkın korktuğu birisidir. Utballa'nın kesimci olan Rus babası ise zengin bir mültezimdir. Kalmıklarda görev yaptığı sırada bir Kalmık kızı ile ilişkisi olmuş, ancak onunla evlenmemiştir. Yalnız o kızdan çocuk sahibi olduğunda kızı, bir Kalmık başçavuşu ile kendi elleriyle evlendirmiş. Zenginliği akrabaları tarafından rahatsız edici bir hâl alınca, kendine varis bırakmak ve akrabalarını bu mirastan alı koymak için Kalmıklara gidip kızını, Utballa'yı yanına alır. Bu öyküsünde Kalmık yaşamını tasvir ederken, yazarken Kalmık kadınlarının, Rusya'daki yaşamı tasvir ederken de Kalmık kızı Utballa'nın farklılığını vurgular.

Celaleddin'de Tatar halkından olan gerçek ve hayali kahramanlara yer verilmiştir. Kırım'ın başında bulunan II. Sahib Giray (Sahib II Geray, 1771-1775), Çagir Agadur ve ölen oğlu[270], gerçek hayattan alıntılanmış karakterlerdir. Çagir Agadur'un ikinci oğlu baş kahraman Celaleddin hakkında ise tarihte net bir bilgiye erişilmemiştir. II. Sahib Giray Kendini Osmanlı İmparatorluğu'na karşı güçsüz hisseder ve Rus çariçesi II. Katerina ile anlaşır. Osmanlı ile çıkan savaşlar sonrasında, barış yolunda adım atmak isteyen Sahib Giray Han, Osmanlılara barış elçisi olarak Çagir Agadur'un oğlunu gönderir ancak barış elçisinin başı kesilerek geri gönderilir. Molla Abdülmelik,

[267] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 55.
[268] A.g..e., s. 65.
[269] A.g.e., s. 96.
[270] http://www.hordecoins.folgat.net/e_rulersGR.htm, (E. T.: Ağustos 2009); http://www.vehi.net/istoriya/potto/kavkaz/19.html, (E.T.: Temmuz 2009).

Celaleddin'in annesi, yeğeni Emina ve süt ninesi karşımıza çıkan diğer Tatar karakterlerdir.

Alman, Tatar ve Slavyan Prens ve kontlar, *Madalyon*'da sokakta gezinen Çerkezler ve Ermeniler, restoranda sigara içen fesli Türkler; *Tanrısal Yargı*'da İtalyan anne ve babadan olan Kamilla ve onun Fransız nişanlısı Monterosini Lafaryer, Gan'ın öykülerinde Rusların karşısında yer alan öteki karakterlerdir.

Karakterleri ait oldukları yaş gruplarına göre inceleyecek olursak, öykülerinde kadın ve erkek karakterde genç ve yaşlı karakterler ana kahramanları oluşturmaktadır. Çocuk karakterlere ise yok denecek kadar az sayıda rastlanılmaktadır. Genç kadınlar evliliklerinde genelde kendilerinden yaşlı erkeklerle evlidir. İkinci evliliğini yapan ya da yasak aşk yaşan kadınlarda aynı yaşta olan erkek ile birliktelik görülmektedir. *İdeal*'de konunun geçtiği yılda, Olga yirmi üç yaşındadır, arkadaşı Vera ise ondan yaşça daha büyüktür. Olga evlendiğinde on beş yaşında, kocası ise kırk yaşındadır. Anatoli'nin net olarak yaşı verilmemiş olsa da, genç olduğunu evlenmemiş ve hareketli bir yaşam sürüyor olmasından anlıyoruz; Jorjinka ve Vasinka da şairliğe özenen genç erkek karakterler olarak karşımıza çıkmaktadır. Neretski de evlilik yaşı gelmiş de geçiyor denebilecek yaşta, ne çok genç ne de yaşlı bir karakterdir. Bayan Yevgeniya sevdiği adamla evlenmiş ve kocasına âşık genç bir kadını canlandırırken, kontes Ombrozo yaptığı evliliklerle gündemde olan ve güzelliği sayesinde hâlâ genç kabul edilen bir kadını canlandırır. Balolarda gözde olan erkekle dans etme konusunda birbirlerine rakip olan genç bekâr kızlar ile giyimleriyle birbirlerine rakip olan evli kadınlar (savcının eşi, polis komiserinin eşi, Albay Liskov'un eşi vb.) *İdeal*'deki diğer kadın tiplemelerdir. Olga'nın ideal olan aşkı, Tanrı aşkını bulmasını sağlayan da yaşlı bir erkektir.

Öykülerinde yaşlı kadınlar konuşmayı seven, hatta gereğinden fazla konuşan bir karakter olarak tasvir edilir. Örneğin; *İdeal*'de Olga'nın eşinin akrabası emekli albayın eşi Nedoumova ve *Celaleddin*'deki üvey anne karakterleri gibi.

Jeleznovodsk Anısı'nda Zeneida'nın yaşı verilmemiş olsa da otobiyografik öykü olduğunu var sayacak olursak, Zeneida yazarın kendisi gibi yirmi üç yaşında genç ve evli bir kadındır. Aleksandr ya da Vladimir hakkında yazar bir yaş ya da meslek tasviri

yapmamıştır. Zeneida'ya yardım eden yaşlı bir kadın, bir de genç ve güzel kadın Misyue vardır.

Utballa'da baş kadın kahraman on dört yaşında bir genç kız olan Utballa'dır. Utballa'nın birlikte büyüdüğü arkadaşı Sofya on altı yaşındadır. Utballa Sofya'nın ağabeyine âşık olurken, Sofya da ağabeyi yaşlarında bir delikanlıya âşık olur. Utballa'nın evlendiği imparator ise yetmiş yaşlarında yaşlı bir adamdır. Balolara katılan müşavirin hanımı, valinin hanımı, şefin eşi gibi kadınlar orta yaşlı, evli ya da duldur. Utballa'nın babası, Boris'in arkadaşı ve uzaktan akrabası olan Zerkov ve İmparatorun erkek kardeşi Hartsıg da orta yaşlı erkek karakterler arasındadır. İmparator Noyon Jirgal, yetmiş yaşındadır.

Celaleddin'de Lüdmila on altı, üvey anne Anisya İvanovna otuz beş yaşındadır. Emina genç, Celaleddin'in süt annesi Fatima ise yaşlı kadın karakterlerdendir. Celaleddin yirmi bir yaşındadır. Lüdmila'nın babası Nikolay Lavrantyeviç Z***, Çagir-Agadur ve molla Abdülmelik yaşlı, Piyotr Galaktionoviç Belogradov genç erkek karakterler arasındadır.

Madalyon'da Sofya Engelsberg yirmi üç, Olimpiya on yedi yaşındadır. Anneanne Bobrina ve Olimpiya'nın emanet edildiği kadın ise yaşlı kadın karakterler arasındadır. Öyküde küçük role sahip olan kadın yazar Agripina'nın yaşı hakkında net bir bilgi verilmemiştir. Bu öyküsündeki erkek karakterlerden komşu oğlu Aleksin, Yuryeviç, Mistislavov ve Kragin genç, Pyotr Andreyeviç Alkarov, Yuryeviç'in amcası ve komşu Aleksin yaşlı erkek karakterler arasındadır.

Sosyete Yargısı'nda Elisaveta Nikolayevna Z*** on yedi yaşında genç bir kadındır. Anlatıcı yazarın yaşı ya da kimliğini belirtilmemiş olsa da, onun Gan'ın kendisi olduğu düşünülmektedir. Öyküde balolarda farklı yaşlardan sosyete kadınlarından bahsedilmektedir. Baş kahraman Zenaida Petrovna N*** ve Vlodinski'nin teyzesinin kızları genç kadın karakterlerindendir. Zenaida'nın halası ve Vlodinski'nin teyzesi yaşlı kadın karakterlerdendir. Baş kahraman Dmitri Evoroviç Vlodinski öyküde genç ve yaşlı halleriyle karşımıza çıkmaktadır. Zenaida'nın kocası General N***, dedesi baron Gorh ve uşak Hristian yaşlı erkek karakterlerdendir. Zenaida'nın erkek kardeşi Vsevolod ve

Prens Svegorski aynı yaşlarda genç karakterlerdendir. Öyküde yaşları belli olmayan iki köylü ve bir doktor da yer almaktadır.

Tanrısal Yargı'da Aleksandr yirmi yedi yaşındadır, öyküde çocukluğu ve gençliği yer almaktadır. Aleksandr'ın şehirdeki sevdiği kadın Aspasiya hakkında tam bir bilgi verilmemiştir. Aleksandr'ın annesi Kamilla ve babası L-ov gençliklerinde aktarılmıştır, Kamilla'nın anne ve babası yaşlı karakterler arasında yer almaktadır. Kont Monterosini Lafaryer ve uşak Fedosiy Dvonikov hem gençliğinde hem yaşlılığında öyküde yer alan karakterler arasındadır. Komşu Zolikov ve kız kardeşi bayan Lafaryer orta yaşlı karakterler arasındadır. Komşu kızı Lidiya, Lidiya'nın arkadaşı Vera, Aleksandr'ın arkadaşı Arkadi ve onun kız kardeşi genç karakterlerdendir.

Örtülü Loca'da karakterlerin dış görünüşleri ya da yaşları hakkında pek bilgi verilmemiştir. Baş kadın kahraman Korneliya Brjezinskaya, baş erkek kahraman Vseslavin genç, Korneliya'nın babası kont Gobleviç ve Korneliya'nın yardımcısı kadın yaşlı karakterler arasındadır. Vseslavin'in arkadaşı süvari Aleksandr, yaver ve züppe (dandy) olarak bulunan karakterlerle, Korneliya'nın kocası ve uşak hakkında kesin bir bilgi verilmemiştir.

Nafile Armağan'da baş kahraman Anyuta on beş yaşında bir genç kızdır. Annesi orta yaşlı karakterler arasındadır.

Gan, öykülerinde çocuk karakterlere fazla yer vermemiştir. *Sosyete Yargısı*'nda baloda Kazak dans gösterisini sunan erkek çocuk; *Madalyon*'da Sofya Engelsberg'in oğlu; *Tanrısal Yargı*'da Aleksandr'ın çocukluğu ve Lidiya'nın erkek kardeşi; *Örtülü Loca*'da Korneliya'nın bebekken ölen oğlu rolünde çocuk karakterlere rastlamaktayız.

3. 3. 1. b. Sosyal Statü (Meslekler)

– Asker Erkekler

Gan'ın öykülerinde asker erkekler farklı rütbelerle karşımıza çıkmaktadır. Ast ya da üst fark etmesizin, yazar asker erkekleri "sıkıcı hayatları"ndan dolayı tahammül edilemeyen

ya da at sevgisinden başka ilgi alanları olmayan, av ve kahramanlık öyküleri dışında konuşacak bir konu bulamayan karakterler monoton yaşamlarıyla karşımıza çıkmaktadır.

İdeal'de Olga'nın eşi albay Goltsberg ve arkadaşları; *Utballa*'da Boris, Sofya'nın âşık olduğu ve evlendiği karakter, Utballa ile evlenmek isteyen general ve yaverleri; Belogradov, baba Nikolay, Sagib-Giray, Çagir-Agadur, Celaleddin ve ölen abisi; *Madalyon*'da Yuryeviç, Mistislavov, Kragin ve komşu oğlu Aleksin; *Sosyete Yargısı*'nda Vlodinski, general N***, Zenaida'nın erkek kardeşi Vsevolod ve Prens Svegorski; *Tanrısal Yargı*'da Aleksandr ve babası, komşu Zolikov ve damadı Lafaryer; *Örtülü Loca*'da Vseslavin ve arkadaşları yaver ve süvari Aleksandr, Korneliya'nın babası Kont Gobleviç asker görevini üstlenen karakterler arasında yer almaktadır.

– Yazarlar

Gan'ın öykülerinde yazarlık, hem erkeğe hem kadına yüklenilmiş bir meslektir. *İdeal*'de yazdıklarıyla kadınların kalbine hitap eden baş karakter şair Anatoli T., yan karakterlerden de şair Jorjinka ve çevirmen Vasinka erkek kardeşler karşımıza çıkmaktadır. *Jeleznovodsk Anısı*'nda Zeneida Petrovna yazarın kendisi olarak kadın yazar karakteriyle karşımıza çıkmaktadır. *Utballa*'da Boris ve *Madalyon*'da Sofya Engelsberg amatör bir yazar, Agripina ise Roma ve Mısır tarihi ile ilgilenen bir kadın yazar; *Sosyete Yargısı*'nda anlatıcı kadın yazar; *Nafile Armağan'da* ise Anyuta adında genç bir kız yazma sanatına yeni başlayan ancak istediği ilgiyi göremeyen bir kadın şair olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gan'ın erkek yazar karakterlerinden Anatoli, bir kadının idealini sembolize eder. Kadın yazar karakterleri ise kadın yazar olmanın zorluğu ve başkalarının, özellikle erkek karakterlerin eleştirileriyle karşı karşıya kalan karakterlerdir.

– Diğerleri (Başka Meslekler/ Uşak ya da Köylüler)

19. yy. Rusyası'nda aydınlar kölelik rejimine karşı tavırlarını eserlerinde yarattığı karakterlerle yansıtmışlardır. Gan'ın öykülerinde, kölelik rejimine değindiği

karakterlere sadece *Sosyete Yargısı* adlı öyküsünde rastlamaktayız: Vlodinski'nin yanında çalışan iki köylü, çiftlik sahibinin görünüşte soğuk ya da sinirli olmasından ancak gerçekte çok iyi niyetli bir iş veren olduğunu savunurlar. Gan'ın diğer öykülerinde köylü karakterlere, çiftlik sahibinin itibarını aktarmak amacıyla köylü sayısı verilmesinde rastlanılır: *Sosyete Yargısı*'nda "elli can sahibi olan Vlodinski."

Uşaklar, dadılar ve mürebbiyeler ise, yine o dönemin gerçekliğinden yola çıkılarak kullanılan yardımcı karakterlerdir. Balolarda eşikte, girişte, fuayede; malikanelerde mektup ya da haber ileten uşaklar; bebek bakımından sorumlu olan dadılar ve eğitimden sorumlu olan mürebbiyeler göze çarpmaktadır. Detaylı anlatıma girmeden bahsedilen bu karakterler, Gan'ın öykülerinde soylu yaşamını sembolize etmektedir: *İdeal*'de, Anatoli'yi gece geç bir saatte görmeye gelen Olga'yı ilgisizce ve kimin geldiğini fark etmeden karşılayan uşak; *Madalyon*'da Yuryeviç'in amcasına yardımcı olan uşak ve erkek oda hizmetçisi, handaki buluşmada Olimpiya'ya yardım eden iki kat görevlisi; *Sosyete Yargısı*'nda Vlodinski'nin hastalığında ona yardımcı olan uşak Kristian; *Tanrısal Yargı*'da çiftlik sahibi Aleksandr'ın arkadaşı Arkadi'ye hemen gelmesi konusunda mektup gönderen uşak Fedosi; dadı rolünde yaşlı, yarı kör, beyaz saçlı bayan ve bir zamanlar Lidiya'nın eğitimiyle ilgilenen mürebbiye; *Örtülü Loca*'da Vseslavin'e Korneliya'nın şehirden ayrıldığını haber veren uşak ve Korneliya'nın yardımcısı yaşlı bayan yardımcı bu karakterler arasındadır.

Öykülerinde asker ve çiftlik sahibinin dışında, *Celaleddin*'de, *Madalyon*'da, *Sosyete Yargısı*'nda ve *Örtülü Loca*'da doktor, *Sosyete Yargısı*'nda hakim ve komiser karakteri karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca botanikçi, gezgin, gökbilimci, devlet adamı ve sekizinci sınıfa mensup memur karşımıza çıkan diğer meslek gruplarına ait yan karakterlerdir.

3. 3. 2. Kadın ve Erkek Kahramanlar

3. 3. 2. a. Kadın Kahramanlar

– Âşık Kadınlar

İdeal'de kocasından aradığı ilgi ve şefkati göremeyen Olga, hayalindeki aşkı platonik olarak şiirlerde yaşayan bir kadındır. Kendini eğlenceli bulmadığı ve uyum sağlayamadığı sosyete yaşamından soyutlar ve bu soyutlama onda insanlara karşı soğuk ve çekingen bir tavır yaratır. Daha sonra yaşadığı aldatmaca sonucunda hayatının ideal aşkını, Tanrı ve iman aşkını bulur. Yevgeniya ise aşkı tatmış ve sevdiği adamla evlenmiş ve kocasına âşık bir kadındır. Yazar Vera'nın aşk hayatı hakkında tam bir bilgi vermiyorsa da, Vera'nın hayatının bir dönem kötü geçtiğini belirtmesini ve Olga'nın aşkına karşı pek vurdumduymaz davranmasını dikkate alacak olursak Vera'nın da aşk acısı yaşamış olduğunu söyleyebiliriz.

Utballa adlı öyküsünde Utballa ve Sofya âşık kadın karakterlerdir. Utballa, yakın ilişkiler içinde ailenin oğluna âşık olur. bu aşkı önceleri kendine dahi itiraf edemez. Aralarındaki sınıf, kültür ve din farkı birlikte olamamaları için en büyük engeller arasındadır. Ama Utballa aşkı için engel tanımaz ve cesurca davranarak, aşkına olumlu cevap alıp alamayacağını bilerek Boris'e ayrılıklarına üç gün kala bir mektupta anlattığı öykü ile aşkını dile getirir. Mektup sonrasında aşkına karşılık gördüğünde ise, aralarındaki engellerden dolayı Boris'i zor durumda bırakmamak adına birlikte olmayı reddeder, ancak sevdiğinin "ihtiraslı bir öpücüğü"[271] ile her şey değişir. Daha sonrasında geriye kalan üç günlerini doyasıya yaşarlar, ayrıldıklarında yıkılan Utballa'yı Boris'in mektupları ayakta tutar. Tüm gününü Boris'in mektuplarıyla geçiren Utballa, aşkını yalnızlığa kapanarak yaşar. Bu aşk yıllarca süren ayrılığa karşın, Utballa'nın kalbinde hiç sönmeden devam eder. Esaret yaşamında tek amacı Boris'i son bir kez daha görebilmektir. Bu yüzden tüm zorbalıklara göğüs gerer ve aşkıyla kavuşacağı günü beklemeye başlar. Utballa'nın başkasıyla evlenmesinden iki yıl sonra âşıkların yolları kesişir ve tekrar buluşurlar. Utballa önceleri sevgilisinin hayatını tehlikeye atmamak için gizlenir ve günlerce ortaya çıkmaz, Boris'ten kaçar. Ancak sevgilisinin de kendisini

[271] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 82.

görmeye ısrar etmesi sonucunda, Utballa da pes eder ve aşkını yine cesurca korkusuzca yaşamak ister, evli olması ya da onu gözlüyor olmalarını umursamadan sevgilisiyle vaktini geçirir. Yeniden ilk buluşmalarına yıllar önce son görüşmelerindeki siyah elbise ile gelir. Akrabaları tarafından bir çanta ile Kalmıklara terk edilen Utballa bu giysiyi hiç giymemiş, Boris'in geleceği güne saklamıştır. Buluştuklarında, Utballa Boris'in kaçma teklifini kabul etmek istemez; hem Boris'e uygun bir eş değildir hem de Boris'i mutlu edemeyeceğini düşünmektedir. Bu düşüncelerine karşı Boris'in tepkisi ağır olur ve "eğer duyguların benimkiyle aynı değilse, benimle gelme" der. Bunun üzerine Utballa Boris'in dizlerinin önüne çökerek "Ne diyorsun? Al beni, al beni de kendinle götür gittiğin yere. İstersen köle yap, sana eş olarak yetemeyeceksem. Her zaman, her şartta sana hayır duası ederim!" der ve kaçış planına uymayı kabul eder.[272] Ancak kaçış günü geldiğinde, gözlemcilerin kaçmalarına engel olacağını fark ettiğinde, sevdiğine bir zarar gelmesin diye Utballa kendini feda eder, halkın kendisine olan öfkeyi göstermesine izin verir ve "barbarların" elinde ölür.

Sofya'yı da aşkı duygusal ve içe kapanarak yaşayan kadın karakter olarak görmekteyiz. Baloda ilk görüşte âşık olduğu erkeği, odasına kapanarak hayallere dalarak bazen de Utballa ile duygularını paylaşarak yaşar. Aşkı için Utballa kadar çabalaması gerekmez, çünkü tanışmalarının henüz üçüncü gününde sevdiği adamdan evlilik teklifi alır ve çok geçmeden de evlenirler. Evlendikten sonraki mutluluk ya da mutsuzlukları hakkında yazar hiçbir bilgi vermemektedir.

Celaleddin'de aşkı bir oyun olarak yaşayan Lüdmila'nın karşısında, sevdiği için her şeyi göze alabilecek Emina karakterini görmekteyiz. Lüdmila aşkı için fedakârlık etmeye yanaşmazken, Emina aşkı için kendi hayatını hiçe sayar ve sevdiği Celaleddin öldüğünde sadece onun mezarını bulabilmek için günlerce umarsızca toprakları eşeler. Lüdmila ise, Celaleddin'i unutup bir başkası ile evlenir ve hayatına devam eder.

Madalyon'da Sofya kocası ile aşk evliliği yapan kadın karakterdir. Kocasına âşık olsa da, çocukluğundan beri hiç ayrılmadığı kardeşi ve anneannesi onun evlenip uzaklara gitmesine engel olur ve sevdiği halde ilk başta evlenme fikrine olumlu yaklaşmaz.

[272] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 118-119.

Eşinin emekli olup, kendi evlerine yerleşebileceğini öğrendiğinde sevdiği adamla evlenir. Sofya'nın kardeşi Olimpiya, yaşının verdiği coşku ile aşk ve evlilik konularından uzak durmayı tercih eden bir kızdır. Komşusunun oğlu Aleksin ile iyi anlaşmaktadırlar. Aleksin aşkını itiraf ettiğinde, Olimpiya ona ne cevap vereceğini bilemez, çünkü aklına ilk gelen şey aşk ya da sevgi değil ailesinden ayrılacak olmasıdır. Olimpiya Aleksin'in köyde yaşayacağını öğrendiğinde, ailesinin de baskısıyla, âşık olmadığı halde evlenmeyi kabul eder. Aile arasında yapılan söz sonrasında, Olimpiya anneannesi ile Moskova'ya gittiğinde tiyatroda kendisi ile ilgilenen bir yabancı ile karşılaşır. Bu gizemli adam bir süre Olimpiya'nın aklını meşgul eder. Onun nasılsa bir daha göremeyeceğini düşündüğü için de bu meşguliyet onu çok rahatsız etmez. Moskova'dan sonra gittikleri kaplıcada yine gizemli adam ile karşılaşır. Taşındıkları evin sahibi Olimpiya'ya herkesin gönlünü çalan Prens L***'den söz eder. Önceleri kendinde hiç merak uyandırmayan prens L***'nin tiyatrodaki gizemli adam olduğunu fark ettiğinde onu sevmekte ve merak etmekte bir kötülük olabileceğini düşünmez, dahası prensin kendini sevip sevmediğini öğrenmek ister. Ama bu öğrenme isteği sonucunda kendi de ona âşık olur. Katıldıkları her ortamda Olimpiya sürekli prensi takip eder, mimiklerini, yüzünü, gülüşünü ve bakışını izler; farkında olmadan prense iyice kapılır. Bir gün Olimpiya nişanlısından mektup alır, o dakikaya kadar Aleksin'in unuttuğunu fark eder, aklında sadece âşık olduğu prens vardır. Aşk ve verdiği söz arasında kalan Olimpiya prensten kaçmaya, saklanmaya başlar. Nişanlısına da başkasını sevdiğini, ancak sözünün eri olup yine de onunla evleneceğine dair bir mektup yazar. Nişanlısının onu özgür bırakması ile, Olimpiya prense "Özgürüm, seninim artık" demenin sevincini yaşar. Olimpiya ve prens aşklarını gizlemeden yaşamaya başlarlar. Prense o kadar âşık olan Olimpiya, tutkularına ve ihtirasına hakim olur, prensin ısrarları karşısında dimdik durup saf aşkı yaşamak ister. Kendisi bu kadar saf ve temiz duygularla aşkı yaşarken, aldatıldığını fark ettiğinde aşk acısı taşıyamayacağı bir yük olur ve aşkından hastalanıp kör olur.

Sosyete Yargısı'nda evliliğinde aradığı mutluluğu bulamayan Zenaida, dedesinin yanına konaklamaya gittiğinde asker Vlodinski'ye âşık olur. Evli olduğu için duygularını içtenlikle paylaşamayan ve aşkını itiraf edemeyen Zenaida, Vlodinski'ye veda notu olarak yazdığı mektubunda aşkını itiraf eder:

> "Evet, Vlodinski, ilk ve gerçek aşkım olarak seni sevdim. (…) Aramızdaki tutku Arabistan girdabının, taşın sütünde tesadüfen büyüyen çiçeği hışırdatıp içine çekmesi gibiydi. (…) Sana teşekkür ederim! Benim hayallerimi gerçekleştirdiğin için, bana duyduğun aşk için, benim aşkım için, mutluluk gözyaşları için, Tanrı'nın bana dünyada bahşetmiş olduğu bu tek mutlu anlar için teşekkür ederim!"[273]

Tanrısal Yargı'da Kamilla, babasının evlenmesini istediği erkeğe âşık olmadığı için evlenmeyi reddeder. Babasından âşık olduğu adamla evlenmek için izin ister, ancak babasının tepkisi çok sert olur. Sevmediği adamla zorla evlendirileceğini anlayan Kamilla, âşık olduğu denizci L-ov ile bir kaçış planı kurgular. Dinî düğün töreninden sonra, herkesin yemek ve içmek ile ilgilendiği bir anda, Kamilla odasına çekilir. Anne ve babasına hitaben bir intihar mektubu yazar ve sevdiği adamla kaçar. Aşkı uğruna tüm ailesini, varlığını, vatanını terk eder. Eşiyle mutlu bir evlilik sürerler. Yazdığı intihar mektubunda, evlenmesine izin verilmeyen aşkının büyüklüğünü şu satırlarla dile getirir:

> "Bedenimi annem ve babam meydana getirdi, bedenime sahip olabilirler ama ruhumu, ölümsüz ruhumu, bana Tanrı bahşetti ve ruhuma sadece Tanrı ve ben hükmedebilir. Ruhumu sevmediğim bir adama teslim etmektense ölmeyi tercih ederim."[274]

Lidiya, komşusunun oğlu Aleksandr'a ilk gördüğü andan itibaren âşık olur. Aralarındaki kültür ya da maddiyat farkını göze alarak Aleksandr'ı sevmeye ve onun kendisini seveceğini beklemeye devam eder. Aşkı için çok fazla savaş vermez. Her şeyi Aleksandr'dan bekler. Onun ilgisini çekmeye ya da cilveli oyunlarla kendini ona fark ettirmeye çalışmaz. Saf ve temiz duygularla sadece onu sever ve fark edilmeyi bekler. Önceleri âşığı tarafından yanlış anlaşılır, bunu fark etse bile düzeltmek için pek çaba sarf etmez ama yine de Aleksandr'ın ilgisini çekmeyi başarır.

Örtülü Loca'da Korneliya iki kez âşık olan nadir kadın karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Önce kocasına âşık olur. Ama kendisine uygun olmayan bir eş seçtiğinden habersizdir. Eşini doyasıya sever ve ona her türlü maddi özgürlüğü sunar. Ancak kocası tarafından çok geçmeden aldatılır. Mirastan yoksun kaldığında ise, kocası tarafından terk edilir. Kendisini yalnızlığa hapseder. Ona âşık olan Vseslavin, Kamilla'nın peşini hiçbir zaman bırakmaz. Vseslavin'in yoğun ilgisinden etkilenen Kamilla ona âşık olur

[273] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 365-366.
[274] A.g.e. s. 375.

ancak başka biriyle evlenemeyeceği için sevdiği adamın hayatını da karartmamak adına haber vermeden şehri terk eder.

Gan'ın âşık kadınları fedakâr, sadık, ihtiraslı ama kendine hakim olan kadınlardır. Çok az âşık kadını istediği aşkı bulur, bulduğunda da ya ölüm ya hastalık ya da mecburi ayrılık aşkına engel olur. Ama kadın sevmekten vazgeçmez ve sevdiğini bekler.

– Eş Olan Kadın/Asker Eşi (Voennaya dama, Военная дама)

İdeal'de albayın hanımı Olga, emekli albayın hanımı Nedoumova, balolarda devlet görevlilerinin, savcının ve polis komiserinin eşi, Yevgeniya ve Kontes Ombrozo kadın eş olarak karşımıza çıkmaktadır. Yevgeniya sevdiği adamla evlenmiş ve eşine ihanet etmeyeceğini savunan, mutlu bir eş rolündedir. Kontes Ombrozo ise eşlerine ihanet eden, hoppa bir eş rolündedir. Olga kocasını mutlu etmeye çalışan, ona sadık, her ne kadar mutsuz olsa da sadakatinden ve fedakârlığından taviz vermeyen "kocamı ben ne kadar mutlu edersem o kadar mutlu olacaktır"[275] sözüyle eşi ile arasındaki soğuk ilişkiyi kabullenmiş bir eştir.

Jeleznovodsk Anısı'nda Zeneida'nın özgürlüğü elinden alındığında, umutsuzluğa düştüğünde ya da yeniden özgür olacağında eşini hiç düşünmemesi ilginçtir. Çocuklarını, annesini, kardeşlerini, vatanını düşünürken bir kez bile olsun eşinin aklına gelmemesi Zeneida'nın eşini çok önemsemediği fikrini uyandırmaktadır.

Utballa'da Sofya ve Utballa genç eş olarak karşımıza çıkan kadın karakterlerdir. Balolardaki yaşlı evli bayanlardan söz etmeyen yazar, Sofya'nın da evliliğinden pek söz etmez. Utballa'nın üvey baba zoruyla yürüttüğü evliliğinde eş olarak, kocasına karşı davranışlarını ya da karı kocanın ilişkisini detaylarıyla dile getirmeyen yazarın, ulusun imparatoru için "artık çoluk çocuk sahip olacak yaşta olmadığından, kendine sadece konuşabilecek, arkadaş olabilecek bir eş" arıyordu açıklamasından ikilinin evliliğinin daha çok arkadaşlık üzerine olduğunu söyleyebiliriz. Ancak Utballa bu arkadaşlığa, sevgilisi Boris'in gelmesiyle ihanet eder ve Gan'ın kadın karakterleri arasında sadakatsiz eş olarak sıyrılır.

[275] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 47.

Gan, otobiyografik uzantılar doğrultusunda kadın karakterlerini kendi gibi asker eşi olarak yaratmıştır. Dönemin Rusya'sını ve ülkenin içinde bulunduğu iç ve siyasi ortamlardaki karışıklık dolayısıyla, gerçek hayatta da var olan asker sayısının çoğunluğunu düşünerek otobiyografik uzantılar dışında realist bir yanın da olduğunu söyleyebiliriz. *İdeal*'de albayın hanımı Olga, emekli albayın hanımı Nedoumova, balolara katılan asker eşleri; *Utballa*'da yine balo sahnelerinde söz sahibi asker eşleri; *Madalyon*'da general hanımı anneanne ile eşiyle ilgilenen ve mutlu bir evlilik sürdüren emekli asker eşi Sofya Engelsberg; *Sosyete Yargısı*'nda mutsuz ama eşine sadık bir asker eşi Zenaida; *Tanrısal Yargı*'da mutlu ve aşkı uğruna her şeyden fedakârlık yapan asker eşi Kamilla, kocası karşısında söz hakkı olmayan, kocasının ölümüne dayanamayıp bir gün geçmeden hayata veda eden Kamilla'nın annesi Kont B***'nin asker eşi, abisinin sadece iyilik yapmak amacıyla köle esiri ile evliliğini sürdüren emekli asker eşi Bayan Lafaryer asker eşi kadın karakterlerindendir.

Celaleddin'de Gan, Lüdmila'nın öz annesi ile evliliğinde sessiz ev yumuşak başlı bir asker eşini karakterize ediyorken, üvey annesi Anisya İvanovna ile sözünü geçiren, eşine karşı üstün bir asker eşini karakterize etmektedir. Anisya İvanovna'nın karşısında zıt karakter olarak Celaleddin'in annesi sessizliği ve eşine boyun eğmesi ile yer almaktadır.

– Anne ve Üvey Anne

Anneliği üstlenen ya da anne olan kadın Gan için "övülmeye değer"[276] karakterdir. Kahramanları genelde annelerinden iyi eğitim alır, her ne kadar bu aldıkları eğitim onları yalnızlığa itse de, Gan için anneden alınan eğitim önemlidir.

Yazarın otobiyografik niteliğinde eserlerinde kendi annesini karakterize ettiğini söyleyebiliriz, kendi anneliğine dair net bir şey söylemek mümkün değilse de çocuklarıyla bizzat kendi ilgilendiği ve donanımlı eğitim alabilmeleri için hastayken

[276] Neil Cornwell; Christian Nicole; Reference guide…, http://books.google.com.tr/books?id=ehaZrlRY_YgC&pg=RA1-PA313&lpg=RA1-PA313&dq=%22a+futile+gift%22&source=bl&ots=OLV2vytUdY&sig=CRi91mEijrwpmQYXY55P031427k&hl=tr&ei=_0cSS56NFaDWmwPf2eHUAg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CBcQ6AEwAw#v=onepage&q=%22a%20futile%20gift%22&f=false, (E. T.: Temmuz 2009), s. 313.

dahi yazmayı bırakmadığını göz önüne alacak olursak, öykülerinde gelecekteki "anne Gan'ı" karakterize ettiğini söyleyebiliriz.

İdeal'de öksüz Vera'yı yanına alıp her türlü eğitimi ya da bakımıyla ilgilenen Olga'nın eğitimli annesi Gan'a göre olması gereken iyi anne tipidir, çünkü eğitimi özel hayatında da ön planda tutan yazar, annenin kadının eğitimi üzerinde çok büyük bir rol oynadığını öykülerinde yansıtır. Albay Goltsberg'in akrabası Bayan Nedoumova anne rolünde olan diğer kadın karakterdir.

Jeleznovodsk Anısı'nda yazar doğayı da anne'ye benzetir. "Şehirli insan her nasılsa sonunda garip bir şekilde doğaya döner, tıpkı annesinin kollarına atılır gibi."[277] Yine bu öyküsünde anne olan Zeneida, ölümü düşündüğünde kendini ya da eşinden önce çocuklarını, zavallı Vera'sını öksüz bırakacağını düşünür.

Utballa'da Bayan Snejina Sofya ve Boris'in annesi, Utballa'nın da manevi annesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Eşi öldüğünde kendine manastır yaşamını uygun görmüş, balo ve gezmelerden uzak kalmıştır. O süre içinde kızı Sofya ve Utballa'nın eğitimleriyle ilgilenen eğitimli bir annedir. Snejina'nın karşısında Utballa'nın Kalmık annesi yer almaktadır. Yaşadığı topraklara uymak zorunda olan, eğitimsiz olsa da bir dönem Ruslarla yaşadığı için ana dili dışında Rusça'yı bilen; söz hakkı olmayan, zayıf karakterli, emirlere boyun eğen ama her şeye rağmen iyi bir anne olabilen bir kadın karakterdir. Kızı ağır bir şekilde çiçek hastalığı geçirdiğinde, içebileceği su kalmadığında içmesi için kendi gözyaşlarını akıtmıştır.[278] Babası kızını almak istediğinde, onu gönlü ayrı tutmak istemese de, şehirde babası ile daha iyi şartlarda yaşayacağını düşündüğü için kendi elleriyle kızını babasına verir. Yıllar sonra kızı bir "yabancı" olarak geri döndüğünde ona kol kanat geren yine annesi olur. Kendisi de zamanında Ruslarla yaşadığı için, Utballa'nın "öylesine görkemli bir hayattan, böylesine vahşi bir hayata geçişin korkunçluğunu" anlayabiliyor ve kızını üvey babanın uyguladığı zulümlerden olabildiğince korumaya çabalar.

[277] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 51.
[278] A.g.e., s. 74.

Celaleddin'de kızının iyiliğini düşünen öz annenin karşısında, kızının kitap okumasına ve toplumda dışlanmasına engel olmak isteyen ve kızına sürekli zor dikiş işleri yaptıran, hayatının her noktasına dahil olmak isteyen diğer bir yandan onu zengin bir koca ile evlendirerek maddi olarak üzerinden atmak isteyen üvey anne karakteri mevcuttur. Ancak bu üvey anne, Lüdmila'nın Celaleddin ile arasını yapmaya çalışırken, Lüdmila'dan kendisini gerçek annesi gibi görmesini bekleyecek kadar da cüretkârdır: "Git de Lüdmila'ya öğret bunları! Lüdmila, aptal, benden kaçıyor! Ben on annelik etmedim mi?."[279] Celaleddin'in annesi de oğlu için her şeyin en iyisini düşünen, elinden gelen tüm yardımı yapmaya çalışan ancak oğlunun aşkı ve evlatlık konusu için kocasına karşı gelemeyen bir annedir.

Madalyon'da kızının öksüz ve yetim kalmış çocuklarıyla birebir ilgilenen generalin dul eşi Bobrina anneanne karakteri ile; Sofya Engelsberg de oğlunun tedavisini kız kardeşine ihanet eden adamdan intikam almak için kullanan bir anne olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyete Yargısı'nda erken yaşta hayata veda eden anne rolünde Vlodinski'nin ve Zenaida'nın anneleri; *Tanrısal Yargı*'da kızına eşine karşı savunamayan anne rolünde Kamilla'nın annesi, eğitimli, akıllı ama her şeyden elini ayağını çekmiş anne rolünde Lidiya'nın annesi; *Örtülü Loca*'da ise çocuğunu kaybeden anne rolünde Korneliya karşımıza çıkmaktadır.

Nafile Armağan'da Anyuta'nın annesi kızının eğitimi dolayısıyla yapmak istediği mesleği desteklemeyerek, onu dadı olarak çalışmaya zorlamasıyla Gan'ın "onaylamadığı anne" tiplemesindedir.

– Akraba Kadınlar

İdeal'de Bayan Nedoumova; *Sosyete Yargısı*'nda Zenaida'nın halası ve Vlodinski'nin teyzesi ile kızları öyküye yön veren akrabalardır. *İdeal*'de Olga, Bayan Nedoumova'nın evinde Anatoli ile tanışır. *Sosyete Yargısı*'nda halasının yanında eğitim gören Zenaida

[279] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 170.

kendini yalnızlığa bırakır ve ilk "sosyete yargısı" kavramıyla onun sayesinde tanışır. Vlodinski'nin teyzesi ile kızları ise, Vlodinski'yi Zenaida hakkında yanlış yönlendirir ve Zenaida'nın erkek kardeşinin ölmesine sebep olurlar.

– Eğitimli/Eğitimsiz Kadınlar

İdeal'de daha ilk sayfalarda yazar, baş kahramanı Olga'yı okuyucuya tanıtmak için önce Olga'nın annesini tasvir eder. Olga'nın annesi "nerdeyse okul eğitimi almış" düzeyde eğitimlidir. Fransız filozofların tüm eserlerini okumuş, hep doğruluktan ve içtenlikten yana olmuş ve çocuklarını da bu doğrultuda yetiştirmiş bir kadındır.

Gan, Bayan Nedoumova'nın "kendi oğlunu birkaç şiir yazdı diye 'şair' olarak tanıtmasını ve oğlunu, doğuştan şair olan Anatoli"[280] ile aynı kategoride saymasının yanlış olduğunu vurgularken, eğitimsizliği gösterir.

Jeleznovodsk Anısı'nda yazarın kendisi olarak kaleme aldığı Zeneida Petrovna karakteri eğitimli bir kadındır. Kafkaslardaki vahşi hayata alışmış Çerkez kadınları eğitimsiz kadınları temsil eder.

Utballa'da Bayan Snejina, kızı Sofya, baş kahraman Utballa eğitimli kadınları temsil ediyorken, balolarda dedikodu yapan ve Kalmıklarda yaşayan "vahşi" halk eğitimsiz kadınları temsil etmektedir. Sofya ailesinden iyi bir eğitim almış olsa da, katıldığı balolar, lüks ve şatafatlı yaşam onun öğrendiklerini unutmasına ve melankoliye, diğer yandan aşkın büyüsüne kapılmasına engel olamaz. Utballa da aşkı tatsa da, öğrendiği her şey ona her daim yol gösterici nitelikte olur. Sofya 16'sına geldiğinde, evlilik çağının yaklaşmasıyla gidilen balo sayısı artar, anne Snejina'nın manastır hayatı son bulur, ancak bu duruma Utballa çok üzülür, çünkü artık eskisi kadar Sofya ile paylaşacak ortak konuları yoktur. Tüm gün balo, giysi, dans konuşan Sofya ile Utballa birbirlerinden uzaklaşmaya başlarlar.

[280] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 28.

Eğitimli bayan Snejina'nın karşısında, Utballa'nın eğitimsiz Kalmık annesi görülmektedir. Kalmık anne şehir eğitiminden noksan olsa da, yine de yaşadığı topluma göre farklıdır çünkü çok iyi Rusça bilmektedir.

Celaleddin'de Lüdmila'nın ölen annesi "Kontes G***'nin yanında yetişmiş, akıllı, iyi ve o yıllardaki orta sınıf eğitimine göre eğitimli"[281] kadın rolündedir. Lüdmila'nın üvey annesi ise eğitimli olmayan, Lüdmila'yı da sürekli kitap okuduğu için azarlayan, okumanın kimseye mutluluk getirmediğini, hatta öz annesinin ölümünün arkasında bile çok okumuş olmasının var olduğuna inanan bir kadın rolündedir. Lüdmila'nın üvey annesi D. İ. Fonvizin'in *Nedorosl'*[282] (*Недоросль*, 1782) adlı eserindeki kahraman Prostakov'un Tanrısına teşekkür ettiği bir eğitim almıştır: D. İ. Fonvizin'in bu eserinde kadın kahraman aldığı mektupları okuyacak yeterli eğitime sahip olmadığı için mektupları alabiliyor ancak okuyamıyordur. Anisya İvanovna'nın eğitimi de bu düzeydedir. Gan, bu öyküsündeki Tatar kadınlarının eğitimi hakkında hiçbir yorumda bulunmaz.

Madalyon'da Sofya Engelsberg iyi eğitim almış, edebiyat ve sanatla ilgili bir kadındır. Öyküde yazarlık yeteneği ile de dikkatleri üzerine toplayan Sofya karakteri ile Gan, yazma yeteneğinin eğitim ile birlikte gelebileceğini vurgular niteliktedir. Sofya'nın kardeşi Olimpiya ve kadın yazar Agripina da bu öyküdeki eğitimli karakterlerdendir.

Sosyete Yargısı'nda eğitimli kadın yazarın karşısında, kadın yazarın yazarlığına inanmak istemeyen soylu sosyete kadınlarını Gan'ın eğitimsiz kadınlar olarak vurgulamak istediğini söyleyebiliriz.

Tanrısal Yargı'da Bayan Lafaryer ve kızı Lidiya eğitimli kadın karakterler arasındadır. Lidiya ailenin muhasebe işlerini görmekte, maddi durumları kötü olduğu için de mürebbiyeye gereksinim duymadan derslerini kendi kendine çalışabilecek kadar kendine eğitim konusunda güvenen bir kadın karakter rolündedir.

---

[281] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 148.
[282] O yıllarda eğitim almamış küçük erkek çocuğa verilen ad. Denis Fonvizin, Nedorosl', (1782), Gos. İzd. Detskoy Literaturoy, http://www.world-art.ru/lyric/lyric.php?id=1192, (E. T.: Ağustos 2009).

Gan, *Örtülü Loca* adlı öyküsündeki kadın karakterlerin eğitimi hakkında bir bilgi vermemiş olsa da, öyküde soylu bir kadın olan Korneliya'nın, çiftlik sahibinin yanında mürebbiye olarak işe başlamış olmasından onun da eğitimli kadınlar arasında olduğunu söyleyebiliriz.

– Arkadaş Kadınlar

Gan'ın öykülerinde birlikte büyümüş iki kız arkadaş karşımıza çıkmaktadır. Çocukluklarını birlikte geçiren arkadaşlar, hayatlarının en güzel dönemlerini hep birlikte oldukları çocukluk dönemleri olarak hatırlarlar. Evlilik dolayısıyla birbirlerinden ayrılmak zorunda kalan arkadaşlar yıllar sonra yalnızlıklarında en yakın dostlarının özlemini duyarlar. *İdeal*'de birlikte büyümüş iki yakın Olga ve Vera'yı yazar şöyle tasvir eder:

> "Aynı sapta büyümüş iki çiçeği hayal ediniz. Aynı çiy damlası ile beslenen, aynı rüzgâr ile titreşen, aynı tehlikeli bulutların altında ezilen sonra baharın güneşiyle sevinen aynı saptaki çiçeği. Ve sonrasında acımasız bir elin bu çiçeklerden birini kopardığını, götürüp başka bir tarafa, yabancı topraklara diktiğini, hiç bilmediği rüzgâra bıraktığını düşünün."[283]

Olga kendini hayata döndüren gücün ilâhî aşk olduğunu açıklarken, Vera'nın arkadaşlığının da tüm bu iyileşme serüveninde büyük rol oynadığını ve hayatta kalmasının nedenlerinden biri olduğunu ve bu arkadaşlığın mezara kadar devam edeceğini söylemesi arkadaşlığın önemini vurgular niteliktedir.

Utballa'da Sofya ve Utballa küçük yaşta (dokuz ve yedi yaşlarındayken) birlikte vakit geçirmeye başlarlar. Günlerini çocukça eğlencelerin dışında edebiyat ve bilim alanında okudukları kitapları tartışmak ya da yorumlamakla geçiren iki arkadaştırlar. Bu arkadaşlıkları Sofya evlenme yaşına (on altı'ya) geldiğinde sarsılmaya başlar, çünkü Sofya artık edebiyat ve bilimden farklı konularla ilgilenmeye başlar, Utballa ise Sofya'nın farklılaşan zevkleri karşısında kendini dışlanmış hissetmektedir. Sofya katıldıkları her balodan keyifle ayrılıyorken, Utballa sosyetede dışlanıyor olmaktan ötürü balolarda eğlenceli yerine keyifsiz ve üzücü saatler geçirmektedir. Orta konuları

[283] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 7-8.

değişen arkadaşların, birlikte geçirdikleri vakit de azalmaya başlar. Kısa süre sonra da evlenmeye karar veren ve görev dolayısıyla ayrı şehirde yaşayacak olan Sofya ile Utballa'nın yolları ayrılır. Öykülerde yıllar sonra görüşen ya da kavuşan arkadaşların aksine, Utballa ve Sofya bir daha görüşemezler.

Celaleddin'de Lüdmila ve Daşa iki yakın arkadaştır. Lüdmila babasının görevi dolayısıyla bulundukları Kırım'dan arkadaşı Daşa'ya mektup yazar. Daşa'nın arkadaşlığı Lüdmila için öyle değerlidir ki, Celaleddin ile bir yakınlık içinde bulunduğunu yazdığında, Daşa'nın kendisi ile bir daha hiç yazışmayacağı korkusunu taşır, ve arkadaşından özür dileyerek bu aşka engel olamadığını yazar. Ancak öyküde Lüdmila, Daşa'ya Celaleddin'e âşık olduğunu itiraf edip, mektubunda "Senin arkadaşlığını hak etmiyorum Daşa! Tamamen yalnızım" diye yazdıktan sonra, ne Daşa'dan bir cevap geldiğine ne de Lüdmila'nın ona tekrar mektup yazdığına rastlamaktayız. Yazarın bu arkadaşlığı belki de farklı dinlerden olan insanların evliliklerin toplumdaki etkisini göstermek amacıyla devam ettirmemiş olabileceğini düşünmekteyiz.

Tanrısal Yargı'da Kamilla ailesinden kaçıp Rusya'ya yerleştiğinde, bir kız arkadaşı ona olan biten her şeyi mektupla haber verir. Bu arkadaşlığı Gan, yıllar sonra annesinin mektuplarını bulan oğlu Aleksandr vasıtasıyla okuyucuya aktarır.

– Kardeş Kadınlar

Madalyon'da Sofya ve Olimpiya birbirine ölesiye bağlı iki kız kardeştir. Öyle ki birbirlerinden ayrılmamak için sevdikleri adamla evlenmeyi reddeden ve eşlerini ona göre seçen iki kız kardeştir. Abla olan Sofya, Olimpiya'nın en zor anlarında yanında olamasa da, kardeşine yapılanları cezasız bırakmamak için intikam planı hazırlar ve kız kardeşinin intikamını alır. Bir süre sonra ayrılık yaşayan kız kardeşler, sanki ayrılıklarının uğursuzluk getirmesiyle kayıp ve aldatmaca yaşarlar. Üzüntülerini birlikte paylaşmaya ihtiyaç duyan kardeşler bir tesadüf sonucu buluşup, ayrılıklarına son verirler. İki kardeşi ayıran da tekrar birleştiren de bir erkek olur: Sofya'nın kocası hastalandığında, tedavi için evden uzaklaşmak zorunda kalır ve kardeşinden ilk defa

ayrılır. Kocası öldüğünde eve dönüş yolunda tesadüfen bir konaklama yerinde kardeşi Olimpiya ile buluşur.

– Güçlü/Zayıf Kadınlar

İdeal'de Olga kendi hakkında dedikoduları dinlerken onlara cevap vermek yerine, aldığı eğitim ve terbiyeye göre vurdumduymaz davranmakla güçlü, ama âşığı karşısında güçsüz tasvir edilir. Akrabasını ziyaret eden Olga, misafirleri karşılamak için salona yaklaştığında gülüşmeler duyar, bu onu korkutur ve salona girmek için bir süre bekler. Sosyetede alay konusu olmak Olga'yı ürkekleştirmiştir, sonra kendi hâline güler ve korkulacak bir şey olmadığını kendini inandırmaya çalışarak cesaretini toplayıp içeri girer. Olga sevdiği adamın duygularına karşılık vermeyerek eşine sadık, diğer yandan kendine söz geçirebilen güçlü bir kadın gibi tasvir edilirken, tüm olanlardan sonra ortaya çıkan yalan aşk oyunundan sonra yalnızlığa kapanması ve verem olması ile zayıf kadınlar arasında yerini alır. Öyle ki yaşadıklarından sonra hastalıkla dahi mücadele isteğini yitirir ve kendini iyileştirecek yosun yerine zehir içmeyi yeğler. Tedavi edilip iyileşir. Dışarı çıktığı bir gün yaşlı engelli bir adam Olga'ya bir anahtar uzatarak kiliseye gitmesini söyler. Kiliseye gittiğinde İsa'nın figürü ile karşılaşan ve kendini ilâhî güce veren Olga kendinde yaşama gücünü tekrar bulur. Hayatını üç bölüme ayıran Olga, ilk iki bölümde çocukluğunda ve evliliğinde güçsüz olduğunu kendine itiraf eder. Çocukluğunda gelecekten şüphelidir, annesini, yakın arkadaşını kaybetmiştir ve melankoliye kapılmıştır. Hayatının ikinci evresi olan evliliğinde sevmediği bir adamla birlikte yaşamak zorunda olduğu ve tüm bu olanlara boyun eğdiği için, sosyete yaşamına uygun davranmayıp kendini herkesten dışlayıp yalnızlığa gömüldüğü için, kendisi ile herkesin alay etmesine izin verdiği ve son olarak Anatoli'nin âşk oyununa yenik düştüğü ve bu aldatmacada tamamen suçsuz olduğu halde kendini bitap ettiği için güçsüz olduğunu düşünmektedir. Ama yine de bunları kendisine gösterdiği için Anatoli'ye minnettardır, artık doğru yolu bulmuş, hayatın amacını özümsemiş, kendine inanan ve güvenen Tanrı katında doğruyu bulduğuna inanan bir kadın olarak güçlü olduğunu farkına varmıştır. Artık önünde yol alan hayata karşı korkusuzca bakabilmektedir, iman ve inanç sayesinde kendini melankoliden ve çaresizlikten kurtarmayı başarır.

Dönemin evlilik koşullarını düşünecek olursak kendi seçtiği ve sevdiği adamla evlenmiş olan Yevgeniya güçlü kadın karakterlerdendir. Kontes Ombrozo da yaptığı evliliklerle ve tüm dedikodulara karşın hayatını eğlenceli bir şekilde sürdürmesiyle güçlü kadınla arasında kabul edilebilir.

Jeleznovodsk Anısı'nda Zeneida rüyasında tutsak olduğunda, hayattan tüm beklentisini yitirir ve arkadaşlarına yardım edemediğinde kendini açlıkla ölüme iterek güçsüz bir karakter olarak karşımıza çıkar. Ancak prensin kendisini zorla ele geçirmek istediğinde, prensin belinden hançeri alıp, sevmediği adamın olmaktansa ya da esir olarak kalmaktansa, ölüp özgür kalmayı tercih etmesiyle güçlü bir kadın karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçek hayatında ise yazarlığa adım atmış olan Zeneida, dönemin kadın yazarlarının çektiği sıkıntılara rağmen bu yolda yürümeye devam ettiği için güçlü karakter kabul edilebilir. Zeneida'ya her gün yiyecek getiren kadının yerine geçip, kendi hayatını tehlikeye atma pahasına, aynı dilde konuşamadığı Aleksandr'dan Zeneida'ya bir pusula getirmeyi başaran, hatta kaçmalarında Zeneida'ya yardım edecek olan Misyue adlı genç Çerkez kızı da güçlü kadın karakterlerinden sayılabilir.

Utballa'da Utballa hem güçlü hem de güçsüz bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Annesi Kalmık babası Rus olan Utballa, yedi yaşına kadar annesiyle Kalmıklarda, daha sonrasında ise babasıyla Rusya'da yaşamıştır. Rusya'da yaşadığı sürece, farklı ismi ve Asyalı fiziği ile ilgi odağı olmuş ancak kimi zaman iğneleyici ve aşağılayıcı tepkilerle karşılaştığı için yapı olarak içine kapanmıştır. Ancak yeri geldiğinde gücünü gösterebilen, kendine güvenen bir kadındır. Snejina onu yaşça büyük bir general ile evlendirmek istediğinde, şiddetle karşı çıkar. Saygınlık kazanmak için değil sadece sevdiği adamla evleneceğini herkese söyleyebilecek kadar cesur davranır. Utballa kendisini yaşlı General ile evlendirmeye çalışan Bayan Snejina'ya tepkisini açıkça gösterir:

> "Senin ne yapmaya çalıştığını biliyorum, şu an kendi kızını sosyeteye beğendirmekle meşgulsün, ben de yanınızda fazlalık gibi duruyorum ve sosyetede hoş karşılanmıyorum. Bu yüzden de beni bir an önce evlendirmek istiyorsun, ama

> özgürlüğümü aşkımı aramayanlara vermektense, babamın zenginliğine vermeyi yeğlerim."[284]

Bu içe kapanıklılık ya da kimi zaman sosyetede uğradığı haksızlıklar onu yine de kararlı davranmaya iter. Kardeş gibi büyüdüğü Sofya'dan ya da sevdiği Boris'ten ayrılıyor olmak içini acıtsa da, "bir aktör gibi"[285] rolünü iyi oynar ve hıçkırıklarını, gözyaşlarını tebessümüyle gizlemeyi başarır. Utballa, Boris ile ayrılık vakti gelip çattığında, bu ayrılığa karşı güçlü kalacağını bir daha görüşemeyeceklerine dair kuşku duyan Boris'e şöyle anlatır:

> "Hayır, Boris. Bu günlerimiz son değil, kalbim bir daha görüşeceğimizi ve benim senin olacağını söylüyor… ben senin olacağım, bu kaderin elinde, ve gerçekleşecek! Dinle: annemle steplerde yaşadığım dönemde, ulusumuzda korkunç bir salgın ortaya çıkmıştı. Hastalık yüzlerce kişiyi sarmıştı, hastalığa tutulan kurtulamıyordu. Çiçek hastalığı salgınıydı. (…) Ben de hastalığa yakalanmıştım ve tüm ulus beni bırakarak salgından etkilenmemek için uzaklaşmıştı. Altı yaşındaydım. Tüm suyu bitirdiğimde annem bana su niyetine kendi gözyaşlarını verdi. Yarı ölü yatıyordum, ama ölmeyeceğime dair bir teselli vardı içimde, gizemli bir uyanış hissettim ve kendime geldim, ölmedim. (…) şimdi de aynı uyanışı ve teselliyi hissediyorum içimde: kesinlikle buluşacağız! Nerde? Ne zaman?...bilmiyorum! ama buluşacağımıza inanıyorum."[286]

Utballa Boris'ten ayrı geçen günlerinde, babasından duygularını saklayabilecek kadar kendine hakim olabilen bir kadındır. Ancak babasını kaybettiğinde tüm hayatı parçalanır, Kalmıklara götürüldüğünde, orada kendine geldiğinde dahi hiçbir şey yapamaz. Yaşadığı kötü davranışlar karşısında dahi Boris ve özgürlük için her şeye değeceğine inandığı için güçlü durabilir. Babasının mirasından hukukî olarak yararlanıp yararlanamayacağını yetersiz eğitimden dolayı muhtemelen bilmiyordur ve esir olduğu dönemde orada eli kolu bağlı kurtarılmayı bekler. Kaçmayı dener birkaç kez, ama başaramaz. Ümitsizliğe kapıldığı bir sırada, herkes uyuduğunda gözcüsünün hançerini gizlice alır ve göğsüne saplar. İyileştiğinde esir hayatından kurtulmuş olan Utballa'nın uyurken yine eli ve ayakları bağlanmaya başlar. Ölmek güçlü ya da güçsüz/zayıf kahramanların tercih edeceği bir çözümdür. Yazarlar bazen karakterlerini yüceltmek için, bazen de onları zayıf olarak göstermek için öldürürler. Burada yazarın Utballa'yı

[284] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 74.
[285] A.g.e., s. 75.
[286] A.g.e., s. 85.

ölümü özgürlük olarak gördüğü için ölmeye teşebbüs ettirdiğini düşünmekteyiz. Öykünün sonunda da aşkı için fedakârlık yaparak ölmeyi göze alan Utballa olduğundan, bu intihar girişimini esaret hayatına meydan okuyan güçlü bir kadının yapmış olduğu düşüncesindeyiz.

Kalmıklardaki yaşamın kurallarına karşı gelebilecek bir kadın gücü henüz o yıllarda varlığını gösteremediğinden, üvey babasının kendisini ulusun imparatoruyla evlendirmesine razı olması ile bu güçlü karakter bir anda güçsüz karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşımıyla güçsüz nitelendirebileceğimiz Utballa, âşığı Boris geldiğinde, onunla hiç çekinmeden aşkını kaldığı yerden devam ettirerek, kaçma planı yaparak, dahası kaçış gerçekleşemediğinde sevgilisi uğruna kendini halkın ellerinde ölüme bırakarak güçlü karakteriyle kendini göstermiş olur. Ölümü önceden göze alan ve planlayan Utballa, Boris'e hiçbir şeyi hissettirmemek için elinden geldiğince güçlü davranmaya çalışır, onun yanında "tek bir damla gözyaşı" dahi dökmez. Hayatının geriye kalan beş-altı gününü sevdiğiyle doyasıya yaşamak isteyen Utballa, Boris'in çadırının kendisininkinin hemen yanına kurulmasını emrederek Hartsıg'a karşı güçlü olduğunu vurgular niteliktedir.

Bayan Snejina'yı kocası öldüğünde oğlu gelinceye kadar kendini manastır yaşamına hapsettiği için Utballa'nın annesini ise yetersiz eğitim ve yaşadığı vahşi toprakların toplum kurallarına göre içe kapanık ve boyun eğen yapısıyla güçsüz kadın karakterler arasında sayabiliriz.

Utballa'da Boris'in yol arkadaşı Zerkov, Kalmık kadınlarının güçlü ve ihtiraslı olduğunu herkes tarafından bilinen ve gerçek yaşanmış bir hikâye ile vurgular:

> "Kalmıklarda ulus imparatorunun eşi, bir başçavuş ile yasak aşk yaşıyormuş. İmparator bunu öğrendiğinde, başçavuşu görevinden atıp sınır dışı eder, eşine de kötü davranmaya başlar. Karısı bu olanlara dayanamayınca, gizlice başçavuşun yanına kaçar ve ondan kocasını öldürmesini ister. Başçavuş sevgilisinin emrine uyar ve imparatoru öldürür ve tüm suçu kendi üstüne alır, yakalanan ve cezalandırılan başçavuş Sibirya'ya sürülür. Bir gün bir grup Kalmık başçavuşu sürgün yerinde ziyaret eder, kendilerini prensesin gönderdiğini söyleyip, özgürlüğe kavuşması için ne yapabileceklerini öğrenmek isterler. Başçavuş 'onunla bu hayatta bir daha görüşmem mümkün değil. Beni öldürün!' der.

> Ancak kimse başçavuşu öldürmeye yanaşmaz ve grup dağılır. O sırada bir atlı gelir, başçavuşa ateş eder ve hızla geri döner. Başçavuş ölür. Grup başçavuşun ölüm haberini prensese iletmek için gittiğinde prensesin de öldüğünü görür. Söylentilere göre başçavuşu vuran atlı da prensesin ta kendisidir. Başçavuşu sevdiği ve özgürlüğüne kavuşturmak istediği için öldürdüğü söylenmektedir."[287]

Celaleddin'de güçsüz Lüdmila'nın karşısında güçlü kadın karakter olarak üvey anne Anisya İvanovna yer almaktadır. Lüdmila küçük yaşta annesini kaybettiği ve baskın karakterli bir üvey annenin himayesi altına girdiği için karakter bakımından zayıf ve güçsüz kalır. Kendi kararlarını söylerken dahi sürekli üvey annesi tarafından azarlandığı ya da alaya alındığı için, kendi içine kapanır ve üvey annesinin talimatları doğrultusunda hareket etmeye başlar. Üvey anne Anisya İvanovna baskın karakteriyle, Lüdmila'nın karşısında daha güçlü olan kadını sembolize etmektedir. Tatar kızı Emina, cesur davranışlarıyla (tek başına gecenin bir yarısında Celaleddin'in yanına gelmesi, Celaleddin'in düello girişiminde yardımcı olması ve şahit olması) güçlü karakterler arasında yer alırken, Celaleddin'in ölümünün ardından ölmek istemesi çaresizliğinden dolayı güçsüz veya zayıf; aşkı uğruna ölümü göze aldığı için güçlü karakter olarak da nitelendirilebilir.

Madalyon'da kardeşlerden küçük kardeş Olimpiya daha zayıf ve kırılgan bir karaktere sahipken, abla Sofya güçlü ve sert bir yapıya sahiptir. Olimpiya saftır. Yuryeviç ona bir oyun oynar ve onu terk eder. Her şeyden habersiz Olimpiya, Yuryeviç'in "Sakin ol! Sakın hasretimden kendini yiyip bitirme ve güzelliğine iyi bak"[288] sözlerini anımsar ve kendini teselli eder: "Benim güzelliğimi seviyor, onun için korumalıyım güzelliğimi, dahası önceleri bu kadar güzel olduğumu bilmiyordum."[289] Yuryeviç'e o kadar güvenmektedir ki, ablasına mektubunda "ayrı kaldığımız sürece ondan mektup alamazsam, eminim ki bu onun beni ihmal ettiğinden değil, postanın doğru çalışmıyor olmasındandır"[290] diye yazar. Olimpiya aldatıldığını öğrendiğinde üzüntüsünden bünyesi zayıf düşer ve hastalanır, sonrasında kör olur. Sofya ise sevdiği kocasını kaybetmenin acısını dahi yaşayamadan kardeşini bu şekilde yaralanmasına sebep olan Yuryeviç'ten intikam almak için güçlü ve kararlı, planlı olmak zorunda kalır.

---

[287] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 102-103.
[288] A.g.e., s. 289.
[289] A.g.e., s. 289.
[290] A.g.e., s. 290.

Tanrısal Yargı'da Kamilla sevdiği adamla evlenebilmek için ailesine intihar ettiğine dair bir oyun oynayıp, tüm mirası reddeder ve vatanını terk ederek sevdiği adamla evlenir. Bu davranış ile onu Gan'ın güçlü kadın karakterlerinden kabul edebiliriz.

Örtülü Loca'da eşinin kendini bırakmasından sonra hastalanan, sonrasında emzirdiği oğlunu kaybeden ve bu üzüntüyle kör olan Korneliya zayıf karakterler arasında yerini alırken, aşk ile kendini toparlayıp, soylu yaşamından sonra bir çiftlik sahibinin yanında mürebbiye olarak işe girip hayatını devam ettirmesiyle güçlü ve kararlı karakterler arasında yerini alır.

– Yalnız Kadınlar

İdeal'de Olga ve Vera yalnız kadınlardır. Aldıkları eğitim onları diğer kadınlardan farklı kılmış ve sosyetedeki hayattan soyutlanmalarına sebep olmuştur. Bu yüzden kendi yalnızlıklarında mutluluğu bulmaya çalışmışlar ve yalnızlığı seçmişlerdir. Sosyete ve asker eşi yaşamına uyum sağlayamayan ve yaşadığı aşk aldatmacasıyla Olga iyice yalnızlığa gömülür. Kendini ilâhî aşka adar ve mutluluğu yalnızlıkta, Tanrı'da bulur.

Utballa'da Bayan Snejina kocasını kaybettiğinde, Sofya âşık olduğunda; Utballa ise sosyete yaşamında daha sonra da esaret yaşamı sürdüğü Kalmıklarda yalnızlığı içinde yaşayan kadın karakterler arasındadır.

Celaleddin'de annesi öldükten sonra içine kapanan Lüdmila; *Madalyon*'da ablasından ayrıldığında ve aşk acısı yaşadığında Olimpiya, intikam için kaplıcalara gelen Sofya; *Sosyete Yargısı*'nda kendini toplumdan dışlayan Zenaida Petrovna N*** ve Elisaveta Nikolayevna Z***; *Nafile Armağan'da* yazarlık hayatında ailesinden dahi destek alamayan ve toplumda dışlanan Anyuta, Gan'ın yalnız kadınlarındandır.

Örtülü Loca'da kendini herkesten uzaklaştıran Korneliya mektubunda yalnızlığı "her şeyimi, eşimi, bebeğimi, babamı, zenginliğimi kaybedince iyice kendim içime döndüm.

Kimse için üzülmedim, hiç kimseden de bir şey beklemedim. Huzuru kendi içimde buldum”[291] sözleriyle dile getirir.

– Gururlu Kadınlar

İdeal’de aldatıldığını, bir oyuna getirildiğini anlayan Olga, gururundan dolayı yalnızlığı tercih eder. *Tanrısal Yargı*’da Lidiya gururlu kadın karakterlerdendir. Arkadaşı Vera, Lidiya’ya Aleksandr’ın ilgisini çekebilmesi için öğütler verir. Lidiya ise böyle bir şey yaparsa, onu zenginliği için elde etmeye çalıştığının düşünülmesinden korktuğunu ve bunun gerçekleşmesi halinde çok büyük utanç duyacağını söyler. Bu yüzden de sevdiği halde Aleksandr’dan iyice uzaklaşır. Aleksandr’ın onu fark etmesini ve sevmesini beklemeye karar verir.

– Rakip Kadınlar

Sosyete yaşamında kadınlar giyimleriyle birbirlerinin her daim rakibidir. Son modaya uygun olarak giyinen kadın fazla havalı göründüğü, sade giyinmeyi tercih edenler ise sıradan kabul edildikleri için sosyetede dışlanırlar. Kadınlar arasında erkeklerin gözdesi olma çabasında olan kadınlar arasında bir rekabet söz konusudur. Evli olan kadınlar dahi baloda ilgi odağı olan erkekle dans edebilmek ya da onun ilgisini çekebilmek için birbirleriyle yarışırlar. *İdeal*’de baloda savcının ikinci kızı, emekli generalin kızı ve zengin tüccarın kızı “Petersburg’lu Adonis” Neretski ile dans etmek için kendi aralarında yarışırlar.

Celaleddin’de Lüdmila ve Emina arasında gizliden bir rekabet vardır, ama yazar bunu öykü içinde değil öykünün sonunda Emina’nın da aslında Celaleddin’e âşık olduğunu söylemesiyle vurgular. Emina, Lüdmila ile Celaleddin’in ilişkisi devam ederken kendini gizlese de, Lüdmila’nın Celaleddin’e ihanetinde Celaleddin’in yanında, hatta Lüdmila’nın karşısında yer alır. İhaneti kabul edemeyen Celaleddin intihar eder. Emina, Lüdmila’nın Celaleddin’e hediye ettiği hacı, hemen düğünün ertesi sabahı Lüdmila’ya düğün hediyesi olarak vermeye gider ve bir şekilde ihanetinin sonuçlarını yüzünü vurmak ister.

[291] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 420.

Utballa'da en güzel olmaya çalışan balodaki kadınlar; *Madalyon*'da Olimpiya için, Yuryeviç'in kendisini aldatmış olduğu aktris kadın; *Sosyete Yargısı*'nda diğer kadınlar için Zenaida; *Tanrısal Yargı*'da Lidiya için soylu ve şehirli kadınlar rakip kadınlardır.

– Öksüz ya da Yetim Kadınlar

Gan'ın öykülerinde öksüz ya da yetim olan kadın kahramanlar sıkça karşımıza çıkmaktadır. Yazar için öksüz kalmak sadece anneyi kaybetmek değil, aynı zamanda annesi kadar yakın olan en iyi arkadaşını kaybetmektir. Yazar bu duygusunu, *İdeal*'de onları aynı sapta yetişen iki çiçek olarak tasvir ederken Olga ve Vera'nın ayrılığını şöyle tanımlar:

> "(…) onları ayrı topraklara serptikten sonra mümkün mü tekrar açmalarını beklemek? Sıcak onları yakıyor, siyah bulut üzerilerine soğuk yağmur yağdırıyor, yetim kalmış kafalarıyla toprağa eğiliyor çiçekler, ne bir tebessümle cesaretlendiren var, ne de bir teselli dolu bakış, kayıtsızca fırtınanın kendilerini kökünden koparıp kül misali fırlatmasını bekliyorlar."[292]

Vera yetim kalmıştır. Olga'nın annesi yetim kızı yanına almış, Vera'ya yetimliğini unutturmaya çabalamıştır. Olga'nın anne ya da babasının hayatta olup olmadığı konusunda yazar bir bilgi vermemiştir.

Utballa'da annesini kaybeden kadın karakterlerden ziyade babasını kaybeden karakterler vardır. İlk olarak Sofya'nın daha sonra da Utballa'nın yetim kalmasıyla karşılaşmaktayız. *Celaleddin*'de annesini kaybeden Lüdmila, anne ve babasını kaybeden Emina; *Madalyon*'da anne ve babasını kaybeden Sofya ve Olimpiya; *Sosyete Yargısı*'nda annesini ve öykünün sonunda babasını kaybeden Zenaida; *Tanrısal Yargı*'da anne ve babasını kaybeden Kamilla; *Örtülü Loca*'da anne ve babasını kaybeden Korneliya, Gan'ın öksüz kadın kahramanlarındandır.

[292] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 8.

– Hoppa ya da Sosyetik Kadınlar

Gan'ın hemen her öyküsünde yer alan sosyete yaşamındaki yüksek düzeydeki (savcı, polis komiser, albay, general gibi) görevlilerin eşi ya da kızı olan kadınlar bayağı ya da hoppa olarak tanımlanır. Balolarda asılsız dedikodularla başkalarının hayatlarını yaralarken, kendileri bununla eğlenir.

İdeal'de Kontes Ombrozo evlidir ama, kimse eşinin kim olduğunu bilmemektedir, "eşini balolarda göstermeyi ve tanıtmayı sevmeyen kadınlardan"[293] kabul edilir ve kaçıncı kez soyadının değiştiği dahi tam olarak bilinmemektedir. Etrafı genellikle yakışıklı erkeklerle çevrilidir.

Utballa'da balolarda, Utballa'yı farklı kimliğinden dolayı dışlayan ve bu farklılığı balolarda ondan tabure getirmesini ya da elbisesinin ucunu ya da şapkasını tutmasını isteyen sosyete hanımları ile karşılaşmaktayız.

İdeal'de balolarda sadece güzel giyimleri ve cilveleriyle erkeklerin dikkatini çekmeye çalışan kadınlar; *Tanrısal Yargı*'da Aleksandr'ı aldatan ve onun duyguları ile oynayan eski sevgili Aspaziya; *Celaleddin*'de sadece parayı ve güzel giyinmeyi önemseyen üvey anne Anisya İvanovna ve üvey annesinin etkisinde kalmaya başlayan Lüdmila; *Sosyete Yargısı*'nda çay sohbetlerinde bir araya gelen giyimlerine düşkün sosyetik kadınlar ve hiçbir fikre sahip olmadan sadece toplumun kurallarına uygun yaşamaya önem veren hala (Zenaida'nın halası) karakterleriyle Gan, sosyetedeki çarpıklığı gözler önüne sermeye çalışır.

– Sadık Olan / Sadık Olmayan Kadınlar

İdeal'de Olga her şeye rağmen sevdiğinin ilanı aşkına cevap vermeyerek sadık kadını oynarken, Kontes Ombrozo bir çok kez evlenmiş olmakla ve evli olduğu halde hâlâ başka erkeğe ilgi duymakla Olga'nın karşısında sadık olmayan kadın olarak karşımıza çıkmaktadır.

[293] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 42.

Utballa adlı öyküsünde Utballa âşığına sadık, kocasına ise sadık kalmayan ihanet eden kadın rolündedir.

Sosyete Yargısı'nda Zenaida ve *Örtülü Loca*'da Korneliya eşine sadık kadın karakterlerdendir. *Celaleddin*'de sevdiği döndüğü halde başkası ile evlenen Lüdmila, *Tanrısal Yargı*'da ise Aleksandr'a ihanet eden Aspaziya ve zorla evlendirildiği eşini düğün günü terk edip sevdiğiyle evlenen Kamilla sadık olmayan kadın karakterlerdendir.

– Kıskanç Kadınlar

İdeal'de âşık olduğu yazarın hastalık yalanını uydurduğunu anlayan Olga, Anatoli'nin kendisini severken başka bir kadınla görülmüş olmasını kabullenemez. İçten içe kadının kendinden genç ve güzel olduğunu düşündüğünde kıskançlıktan olsa gerek, tüm olabilecekleri göze alıp onları görme ümidiyle Anatoli'nin evine gider. Bu öyküsünde sevgilinin kıskançlığı ele alınırken, *Utballa* adlı öyküsünde iki arkadaş arasında yaşanabilecek kıskançlık yansıtılır. Utballa, Sofya'nın sosyete yaşamına girmesiyle birlikte yalnız kalır. Kendisi diğerlerinden farklıdır, Sofya her ortama uyum sağlayabiliyor ve herkes tarafından ilgi odağı olabiliyorken bu durum Utballa için sanıldığından daha zordur. Sofya'nın baloda tanıştığı genç ile üç gün içinde evlenmek istemesi ve diğer taraftan ailece Petersburg'a taşınacak olmaları Utballa'yı üzer, ancak bu hisleri asla kıskançlığa dönüşmez.

Utballa Boris ile karşılaştığında, Boris'in her sorduğu soruya "beni gerçekten seviyor musun?" diye cevap vermesiyle Utballa'nın Boris'in aşkına ya da sadakatine güvenmediği için kıskançlık duygusunun belirdiğini anlıyoruz.

3. 3. 2. b. Erkekler

– Âşık Erkekler

Utballa'da Boris âşık erkek olarak karşımıza çıkmaktadır. Utballa'yı sevdiğini kendisi dahi fark etmemiştir. Utballa'nın gizemli mektubundan sonra, sosyeteyi, annesinin

gururunu, Utballa'nın soylu olmadığını bir kenara bırakarak aşkını önce kendisine sonra da Utballa'ya itiraf eder. Aradan ayrı geçirdikleri beş yıldan sonra Utballa'ya duyduğu aşkı ve ihtirası aynıdır. Yazar Boris'in bu aşkını sönmüş ama her an patlayabilecek bir volkana benzetir.

> "Bundan üç gün öncesine kadar Boris Utballa'yı düşünmüyordu bile, şimdi ise. (…) Evet, aslında, hepiniz erkekleri bilirsiniz! Bazen aşkları bir volkana benzer: soğuk küller yarım asır boyunca örter yanan küllerin üzerini; vadide yaşayanlar tehlikeyi unutur ve dağın eteğine yerleşmeye başlarlar, bahçelerini büyütürler, üzümlerini ekerler, daha önce sıcak lavların yüzdüğü vadide, şimdi çiçekler açmıştır ve kimse o volkanı hatırlamıyordur. (…) ama aslında yok olmamıştır o volkan, sadece gizleniyordur. Ve herkesin unuttuğu bir anda, eskisinden daha hiddetle alevlenmeye başlar. İşte bizim genç oğlanın aşkına olanlar da tam buydu. (…) İçinde kalmış olan ilk öpücüğün ihtirası ile 'ya hep ya hiç' diyen bir gencin sevgisiydi bu."[294]

Celaleddin'de Tatar Celaleddin, düşmanlık duyduğu Rus kızına âşık olur. Celaleddin'in aşkı o kadar derin ve büyüktür ki, aşkı uğruna ailesini, vatanını hatta dinini terk eder; Hristiyan olur ve Petersburg'a Rusya için savaşmaya gider. Kırım'a döndüğünde sevdiğinin başkası ile evleneceğini öğrendiğinde, sevdiğine değil; onunla evlenmek üzere olan Belogradov'a öfkelenir. Lüdmila'ya sahip olamayacağını hissettiğinde ise onsuz bir hayatın var olamayacağını düşünüp, yaşananları gururuna yediremeyeceğini anlar ve intihar eder.

Madalyon'da Sofya'nın asker eşi, Sofya'ya olan aşkından emekliye ayrılır ve Sofya'nın ailesiyle yaşamaya karar verir. Çünkü Sofya ailesinden ayrılmamak için evlenmeyi reddetmiştir, onu ikna edebilmek adına albay emekliye ayrılır ve köy yaşamına devam eder. Komşu Aleksin de Olimpiya'ya âşıktır. Ona evlenme teklifi eder, Olimpiya ailesinden ayrılmayacağını söylediğinde, Aleksin şüphesiz bu duruma saygı duyar ve askerliği bırakıp köy hayatına devam edeceğine, Olimpiya'yı ailesinden ayırmayacağına dair söz verir ve nişanlanırlar. Belirli bir süreliğine ayrı kaldıklarında Aleksin, Olimpiya'nın başkasını sevdiğini öğrenir. Olimpiya'yı özgür bırakır. Evlenmemelerinin gerçek sebebi ortaya çıkmasın diye Sibirya ya da Gürcistan'a gönüllü gitmeye karar verir, böylece herkesi kendisinden kaynaklanan bir sorun olduğuna inandıracak ve

[294] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 117.

sevgilisine kötü söz söylenmesini engelleyecektir. Olimpiya'nın Yuryeviç tarafından çizilmiş portresiyle balolarda, kâğıt oyunlarında herkesin diline düştüğünü gördüğünde, Aleksin o portreyi edinebilmek için elinden geleni yapar ve sevdiği Olimpiya'nın namusunu temizlemeye çalışır.

Sosyete Yargısı'nda Vlodinski, toplumun yalanlarına inanarak sevdiğini kaybeden âşık erkek; Örtülü Loca'da sevdiğinin peşinden giden ve onu sonsuza dek beklemeye kararlı olan Vseslavin âşık erkek karakterlerdir.

Tanrısal Yargı'da Lafaryer sevdiğinin istemeden ölümüne neden olan; denizci L-ov sevdiğine kavuşan; Aleksandr ise sevdiği tarafından aldatılmış âşık erkek rolündedir.

– Eş/Koca Olan Erkekler

İdeal'de albay Goltsberg, anlayışsız, kadın ruhuna nasıl hitap edebileceğini bilmeyen, eşinin eğitimli ve okuyan bir kadın olmasından memnuniyetsizlik duyan, kadınların tek eğlence ve zevkinin sadece moda ve dans olduğunu düşünen, boş vakitlerini asker arkadaşlarıyla pipo içerek ve kâğıt oynayarak geçiren, özünde akıllı, saygılı, iyi eğitimli, alayında iyi bir lider, cesur bir süvari, silah kullanımında üstün ancak "kadın kalbine giden yolda karanlıkta kalan"[295] bir erkek olarak tasvir edilmektedir. Sevdiği ya da kadına hitap edebildiği için değil, artık kırk yaşına geldiği ve çoluk çocuk sahibi olmak için evlenmek isteyen bir erkektir. Eşiyle pek fazla konuşmayı sevmeyen, onun sözlerini yemek listesindeki değişiklik istemleriyle kesen, hanımı "fenalaştığında" dahi bir bardak su almak için kendini yormayan ve eşini o halde kolundan sürükleyen ve bu davranışlarıyla yazarın gözünde sevmeyi bilmeyen erkekler arasında yer alan bir karakterdir. Bu kadar kötü huylarıyla karakterize edilen albay Goltsberg, eşinin sevdiği şairi evine şiir okumaya davet ederek hanımı ile aynı fikirde olduğunu ve onu mutlu etmek için bir şeyler yapan eş durumunda, kıskançlıktan uzak ama diğer yandan eşini yasak aşkının kollarına doğru iten saf ve aptal erkek durumundadır. Albay Goltsberg'in ideali aşk değil yemektir. Albay aynı zamanda saftır. Eşi Olga'nın Anatoli için döktüğü gözyaşlarını yaşanan sıradan duygusallık olarak yorumlar, aklına kötü bir şeyler getirmez, eşinin gözyaşlarıyla ilgilenmeden doğruca yatağına yatmaya gider.

[295] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 11.

Utballa'da yetmiş yaşındaki ulusun imparatoru kendi halinde, eşine karşı arkadaşça davranan, evlilik problemlerinden çok ülke yönetme işiyle meşgul olan bir eştir. Yazarın diğer öykülerindeki kocalara yapılan karalama ya da ironi Utballa'nın kocasına yapılmamıştır. Yazarın tek sempati duyduğu koca diye adlandırmamız doğru olacaktır. Bu eşin karşısında yazarın "alçak" diye adlandırılmasına izin verdiği eş, Utballa'nın babası bulunmaktadır. Utballa'nın babası Kalmıklarda bulunduğu bir sırada, bir Kalmık kızıyla ilişki yaşar ancak bu ilişkiyi resmileştirme ihtiyacı duymaz. Kalmık kızı hamile kalınca da, onu kendi elleriyle Kalmık bir adamla evlendirir. Kalmık eş, Utballa'ya üvey babalık yapar, kötü davranır. Bu özellikleriyle Kalmık kocanın Gan tarafından olumsuz karakterli eş olarak yansıtılmak istediğini söyleyebiliriz.

Celaleddin'de Rus Nikolay ve Tatar Çagir Agadur koca olan karakterlerdir. Nikolay ilk eşine karşı daha katı ve baskın tavırlar sergilerken, ikinci eşinin karşısında her daim sessiz ve sakindir. Nerdeyse eşinden korkar hâle gelmiş, evliliklerinde ve çocuk yetiştirmesinde tüm ipleri hanımının eline bırakmıştır. Çagir Agadur ise baskın karakterli bir eştir. Eşinin, oğlu için yalvarmalarını hiç dikkate almaz. Nikolay affediciliği, sakinliği sembolize ederken, Çagir Agadur öfkeyi ve kızgınlığı sembolize etmektedir.

Madalyon'da Sofya'yı ailesinden ayırmamak için emekliye ayrılan ve köy yaşamını tercih eden albay fedakâr eş rolündedir.

Sosyete Yargısı'nda Zenaida'yı tehditle elde eden bir eş, bu tehdit üzerine gerçekleşen evlilikte karısını mutlu edemeyen bir general eş karakteri mevcuttur. *Tanrısal Yargı*'da hanımını mutlu eden eş rolünde denizci L-ov; bir köle olarak Zolikov'un kardeşi ile evlenen ve hayattan hiçbir beklentisi olmadan hayatına devam eden içine kapanık etkisiz eş rolünde Lafaryer karşımıza çıkmaktadır. *Örtülü Loca*'da hanımıyla sadece parası için evlenmiş olan, hanımı parasız kalınca da onu terk eden, aldatan sonrasında boşanmak isteyen paragöz ve kumarbaz bir eş karşımıza çıkmaktadır.

– Baba ya da Üvey Baba

Utballa'da öz baba kızına karşı iyi davranan, onu mirasından mahrum bırakmamak adına yaşadığı yabani topraklardan koparıp, başkente getirmiş, eğitimi için her türlü yardımı sağlamış, çevre edinmesinde yardımcı olmuş iyi niyetli bir baba rolündedir. Ancak öyküde, baloda bahsedilenlerden, dönemin sosyete balolarında dedikodunun en çok sevilen konuşma olduğunu belirterek, gerçekliği hakkında kesin bir yargıya sahip olamasak da, kadınlar tarafından kızının annesini kendi elleriyle Kalmıklı bir başçavuş ile evlendirmesi "barbarlık" olarak nitelendirilir. Ancak Figes'in Rus tarihi ve kültürünün hikâye edildiği *Nataşa'nın Dansı* adlı kitabında, 19. yy.'da soylu erkeklerin malikanelerinde harem (özellikle çiftlik sahiplerinin, kölelerinden oluşturduğu cariye topluluğu) kurdukları ve genç kızlar evlilik yaşına geldiklerinde de kızların çeyizlerini kendi elleriyle hazırlamalarına yardım edip, kendilerinin evlendirdikleri bilinmektedir.[296]

Utballa'da öz babanın karşısında üvey baba olarak Kalmık başçavuş yer almaktadır. Utballa'ya esir gibi davranan üvey baba, onun kaçmasına asla izin vermez, kendisine ödenen para karşılığında Utballa'nın akrabalarının emirlerine boyun eğer. Yazar, tüm bunları yaşadıkları yabani dünyanın, insanlar üzerindeki etkisine bağlar. Yaşadığı toplumda eğitim düzeyi düşük olsa da, kendi çıkarları için başkent hayatından zorla kaçırılmış olan gencecik üvey kızına alı koyan ve onu ulusun imparatoruna gelin olarak vererek kendi geleceğini ve yaşamını garanti altına almayı bilen "akıllı" bir adamdır.

Celaleddin'de dul kaldıktan sonra kızının eğitimi için ikinci evliliğini yapan, kızına her daim destek olmaya çalışan; Celaleddin dinini değiştirmek istediğinde dahi onu geleceği ve ailesini düşünmesi konusunda uyaran, asker sertliğinin altında şefkat ve sevgi gibi duyguları gizlemeyen baba rolünde Nikolay'ı görmekteyiz. Büyük oğlunu kaybettikten sonra tek mirasçısı ve çocuğu Celaleddin'e daha da fazla düşkün olan ve onunla her daim gurur duyan, ancak oğlu başka bir dine geçtiğinde onu kayıtsızca evlatlıktan reddeden, ölürken dahi oğluna beddua eden baba rolünde de Çagir Agadur'u görmekteyiz.

[296] Orlando Figes; Nataşa'nın Dansı…, s. 57-67.

Madalyon'da Sofya ve Olimpiya'nın babası erken yaşta ölür; Sofya'nın kocası da oğluna babalık yapamadan ölen baba karakterlerindendir.

Sosyete Yargısı'nda eşini kaybettikten sonra kızının eğitimiyle halasının ilgilenmesini isteyen, kızının eğitim isteğine karşı gelen, sonrasında kızı hakkında çıkan yalan dedikodulara inanıp oğlunun ölümünden kızını sorumlu tutan Zenaida'nın babası karşımıza çıkmaktadır.

Tanrısal Yargı'da eşinin ölümünden kendini sorumlu tutan ve bu üzüntüye dayanamayıp hastalanıp ölen baba rolünde denizci L-ov; kızının ölümünün kendisinin geçmişte yaptıklarının bir sonucu olduğunu düşünen ve pişmanlık duyan baba rolünde de Lafaryer'i görmekteyiz. Kamilla'nın babası da, kızını sevdiği adam yerine kendisinin söz vermiş olduğu adam ile evlenmesi konusunda sert açıklamalar yapan, kızının ülkeden kaçtığını öğrendiğinde de tek varisini mirasından alı koyan, ama her şeye rağmen ölümünden önce onu affeden baba rolündedir.

Örtülü Loca'da kızına borç bırakarak ölen bir baba olarak Korneliya'nın babasını görmekteyiz.

– Eğitimli/Eğitimsiz Erkekler

19. yy.'da Rusya'da erkekler önce evde mürebbiye kontrolünde daha sonrasında okullarda eğitim almaktaydı. Gan'ın tüm erkek karakterlerinin eğitimli olduğunu düşünmekteyiz. Asker karakterleri, askeri eğitimden geçmiş, Avrupa görmüş karakterlerdir. Yazar olan karakterleri, muhakkak eğitimlidir, çünkü yazma sanatı yetenek dışında düzeyli bir eğitim de gerektirmektedir. Sadece Kalmık ve Tatar karakterlerinin eğitimi ile Rus karakterlerinin eğitiminin aynı olmadığını düşünmekteyiz: Celaleddin, Rusya'ya gittiğinde diğer askerler tarafından bir süre dışlanır. Celaleddin kendini farklı hisseder ve Lüdmila'ya karşı mahcup olmamak için kendini eğitmeye karar verir ve vaktinin çoğunu kitap okuyarak geçirir.

– Arkadaş Erkekler

İdeal'de Neretski Olga'nın arkadaşıdır. Ancak Neretski Olga'nın arkadaşlığını sosyete ortamında dedikodulara sebep olacak şekilde kullanır. Yazar Neretski'nin arkadaşlığı üzerinden erkeklerin düşüncesiz davranışlarını belirtmek ister. Bu davranışlarından bir diğeri de, Anatoli'nin arkadaşı Jorjinka ile birlikte Olga'ya oynadıkları oyundur. Jorjinka Anatoli açısından iyi bir arkadaş kabul edilirken, Olga açısından kötü bir arkadaştır.

Jeleznovodsk Anısı'nda Aleksandr ve Vladimir, Zeneida'nın Kafkasları birlikte ziyaret ettiği arkadaşlarıdır. Yaralı olan Vladimir'i ve umutsuzluğa kapılan Zeneida'yı teselli eden güçlü karakteriyle tasvir edilen Aleksandr karakteridir.

Celaleddin'de Rusya'da Celaleddin'e yardımcı olan Nikolay'ın arkadaşı Kont ***; *Madalyon*'da Yuryeviç'in arkadaşları zırhlı süvari Mistislavov ve atlı muhafız subayı Kragin; *Tanrısal Yargı*'da Aleksandr'ın çocukluk arkadaşı Arkadi; *Örtülü Loca*'da Vseslavin'in arkadaşı süvari Aleksandr ve arkadaşları yaver ve dandy (züppe) arkadaş olan yan karakterlerdir.

– Kardeş Erkekler

İdeal'de şair Jorjinka ve çevirmen Vasinka iki kardeştir. *Utballa*'da Boris Sofya'nın erkek kardeşi rolündedir. *Celaleddin*'de Celaleddin'in ağabeyinin başı kesilerek öldürülür ve bu olay Kırım-Osmanlı savaşının başlamasına sebep olur.

Sosyete Yargısı'nda Zenaida'nın erkek kardeşi Vsevolod orduda işlediği bir ceza sonucunda, ablasının sevmediği General N*** ile evlenmesine sebep olur. Ablasının namusunu temizleme görevini de üstelenen Vsevolod, bir yanlış anlama sonucunda Vlodinski ile yaptığı düello sonucunda ölür. Bir kardeş olan Vlodinski, anne ve babasını kaybettikten sonra, ablası ile birlikte yaşamaya başlar, sonra asker hayatına atılınca, ablası da evlenince yalnız kalır ama ablasına karşı kardeşlik görevlerini yerine getirir, onu ziyarete gider, hatta yeğeninin yanında yaşamasına razı olur.

Tanrısal Yargı'da Lidiya'nın küçük erkek kardeşi öykünün kilit karakterlerindendir. Aleksandr başta Lidiya'yı vurdumduymaz olarak tanır, ancak yanıldığını küçük erkek kardeşin açıklamalarından sonra fark eder ve bu Lidiya'ya âşık olmasında zemin hazırlar. Aynı küçük erkek kardeş, düğün öncesinde ava gittikleri sırada boş olan tüfekleri gizlice doldurur. Aleksandr, av dönüşü Lidiya'yı gördüğünde onu avlamak ister gibi yapar, silahın dolu olduğunu bilmeden ateş eder ve sevdiğini kendi elleriyle öldürür. İki sevgiliyi birleştiren ve ayıran yine küçük erkek kardeş olur.

– Yalnız Erkekler

Gan'ın öykülerinde yalnızlık çeken sadece kadın karakterler değildir. Kadınlar farklı oldukları için ya da ruhsal açıdan eksiklik hissettikleri için yalnızlık çeker. Erkekler ise farklı kimliklerinden dolayı dışlanma hissettiklerinde yalnızlık hissine kapılırlar. Askerde vatan hasreti duygusuyla yalnızlık duyarlar. Çok nadir olarak da pişmanlıktan dolayı yalnızlılığı seçmiş erkek karakterlere rastlamaktayız.

Celaleddin'de Celaleddin Rusya'ya gittiğinde yalnızlık çeker, herkes tarafından bir süre dışlanır. Sevdiğinden, ailesinden, vatanından ayrı farklı bir dine mensup yaşamak onu yalnızlığa iter.

Sosyete Yargısı'nda Vlodinski önce tedavi gördüğü Kont'un evinde, vatanından ve alayından ayrı kaldığı, hasret çektiği için yalnızlık çeker. Sonrasında yanlışlıkla sevdiği kadının erkek kardeşini düelloda öldürdüğü için pişmanlık duyar ve bu pişmanlığının cezasını yıllarca kendini her şeyden soyutlayarak yapayalnız bir hayat sürerek ödemeyi tercih eder.

Tanrısal Yargı'da Aleksandr, başkentte yaşadığı sürece yalan ve sahtelikten bıkmıştır. Son olarak sevdiği kadın tarafından aldatıldığını anladığında, yıllardır gitmediği köyüne döner ve orada yalnızlığıyla birlikte kendini tüm olanlardan arındırmak ister. Lafaryer de, yanlışlıkla sevdiği kadının ölümüne sebep olduğunda, yalnızlığa bürünür. Ölmeyi arzulayan Lafaryer yıllarca savaşlara katılır, en sonunda Zolikov onu esir alır ve kız kardeşi ile evlendirir. Evli ve çocuklu olmasına rağmen, Lafaryer yalnızlığını kalabalık içinde yaşayan karakterlerdendir.

– Gururlu Erkekler

Celaleddin'de Belogradov'un Müslümanlar hakkında söylediklerini gururuna yediremeyen Celaleddin, ona düello teklifinde bulunur. Ancak düellodan çekinen Belogradov bu teklife sıcak bakmaz, Lüdmila'nın da ısrarı ile Celaleddin teklifini geri çeker. Ancak Rusya'dan döndüğünde Lüdmila'yı Belogradov ile evlenmek üzere düğün arifesinde yakalayan Celaleddin, geçmişteki hesabının devamı olarak bu kez düelloyu gerçekleştirir. Celaleddin düelloda damadın yerine başkasını öldürdüğünü öğrenince, Lüdmila'nın bir başkasıyla evleniyor olmasını gururuna yediremez ve intihar eder.

Madalyon'da kendisine ihanet etmiş olsa da sevdiği kadının namusunu kurtaran Aleksin'i gururlu erkek karakterler arasında sayabiliriz.

Sosyete Yargısı'nda Vlodinski, Zenaida'nın kendisinden başka bir erkekle beraber olduğunu duyduğunda ve buna şahit olduğunu sandığında, gururuna engel olamaz ve o erkeğe düello teklifinde bulunur. Ama ihtirasının kurbanı olur çünkü, sevgili sandığı adam Zenaida'nın erkek kardeşidir.

– Rakip Erkekler

Utballa adlı öyküsünde Utballa ile evli olan Kalmık imparatoru, Boris için; *Celaleddin*'de Belogradov; Lüdmila'nın etrafındaki her erkek, Celaleddin için; *Madalyon*'da Alkarov, Yuryeviç için; *Sosyete Yargısı*'nda Zenaida'nın eşi ve etrafındaki diğer erkekler, Vlodinski için; *Tanrısal Yargı*'da Kamilla'nın eşi L-ov, Lafaryer için; *Örtülü Loca*'da Korneliya'nın eşi, Vseslavin için bir rakiptir.

– Öksüz/Yetim Erkekler

İdeal'de şair Jorjinka ve çevirmen Vasinka erkek kardeşler; *Utballa*'da Boris; *Celaleddin*'de Belogradov ve daha sonra Celaleddin; *Madalyon*'da Aleksin ve Yuryeviç; *Sosyete Yargısı*'nda Vlodinski ve Zenaida'nın kardeşi Vsevolod; *Tanrısal Yargı*'da Aleksandr; *Örtülü Loca*'da Vseslavin öksüz ve yetim karakterlerdir.

– Hoppa, Çapkın ya da Şıpsevdi Erkekler

Gan'ın öykülerinde erkekler genelde çapkındır ve bu çapkınlıkları ya da hoppalıkları ironi ile sık sık karşımıza çıkmaktadır. *İdeal'*de ilk olarak evlenmek üzere eş arayan, baloların gözdesi Neretski göze çarpar. Neretski, Olga'ya yakınlaşmaya çalışır, onun ilgisini çekebilmek için edebiyata, dönemin ünlü şairinin kitaplarına ilgi duyar.

Şair ve yazar Anatoli kadınlara olan düşkünlüğü ve cilveleşme konusunda ustalaşmış, kadının kalbinin inceliklerine ulaşabilmek için eserlerini kullanan çapkın bir erkektir. Olga ile daha ilk tanıştığı dakikada anlatıcı, yüzündeki gülümsemede "hile"lik (kovarstvo, коварство) gözlemler. Anatoli neşeli ve esprili bir karaktere sahiptir, öyle ki "ilk tanıştıklarında soğuk ve çekingen Olga'yı dahi güldürebilmiştir."[297] Anatoli duygularını gizlemeyen ihtiraslı bir erkek karakter olduğunu, Yevgeniya'nın şairin elejisini seslendirirken, Anatoli'nin tüm ihtirasıyla gözlerini Olga'ya dikmesinden ve adeta bakışlarıyla her kelimenin anlamını vurguluyor ve Olga'yı etkisi altına almayı başarıyor olmasından anlıyoruz. Çapkınlığıyla tanınmış olmasına karşın, Anatoli hayatında hiç aşkı tatmamıştır, gerçek aşkı bulmaktan korkmuş ya da kısaca aşktan kaçmıştır. Gerçek aşkı aramaktan ziyade kadınların ilgisine boyun eğmiş ve onların aşklarına yalanla karşılık vererek sevgi oyunlarıyla onları kandırmayı tercih etmiştir. Olga'nın da kendisine olan ilgisini fark eden Anatoli'nin kurnaz davranışını, "tıpkı bir yılanın uyuyan kuzuyu, silkindiğinde ona vakit vermeden, uyandırmasına izin vermeden kollarında boğduğu gibi"[298] Olga'yı dikkatlice kollarının içine alıyor olmasından anlıyoruz. Yazar, Anatoli'nin çapkınlığını bakışlarında ya da ses tonlamalarında geliştirdiği yetenekle vurgular. Olga'yı aşk tuzağına düşürme oyununu kuralına göre oynayan Anatoli yalan aşkına karşılık alamayınca acımasızlaşır ve intikamını alır. Olga'ya aşkından ölmek üzere olduğunu "bana ihtiraslı öpücüğümü getirmek için döneceksin, ama artık bu donmuş dudaklarımda o ihtiras olmayacak!"[299] sözleriyle vurgulamak ve onu aşkına ikna etmek ister. Anatoli karşılık göremeyince ise kendini başka bir sevgilinin kollarına atar. Olga'nın tüm olanları öğrendiğini fark ettiğinde, kayıtsızca yatağına yatar ve "tabii ki Olga'nın ıstırabını değil, İtalyan kontesin görkemli

[297] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 28.
[298] A.g.e., s. 32.
[299] A.g.e, s. 40.

göğsünü hayal eder; kulaklarına aldatılmış kadının ağlama hıçkırıkları değil, metresinin ihtiraslı mırıltıları duyulur."[300]

Albay Goltsberg'in uzaktan akrabası olan Jorjinka'yı, Anatoli'nin yalan oyununa ortaklık ettiği için ve baloda Olga'nın yakınından geçerken Olga'ya dönerek "Zavallı arkadaşım! Zavallı Anatoli! (…) Aşkına karşılık alamazsa ölecek!" gibi söylemleriyle genç kadını Anatoli'yi ziyaret etmeye yönlendirdiği ve sonunda onun küçük düşmesine sebep olduğu için hoppa erkek tiplemesinde kabul edebiliriz.

Madalyon'da her kadını elde edebileceğinden emin Yuryeviç şıpsevdi ve hoppa erkek karakterlerdendir. Her kadını kendisiyle olmaya ikna edebilmek için aynı oyunu oynar. Öyküde Olimpiya'yı tiyatroda görür ve güzelliğinden büyülenir. Onun nişanlı olduğunu bile bile, onu takip eder ve ilgisini çekmeyi başarır. Olimpiya'nın nişanlı olması onun için engel değildir, ama elbette Olimpiya'ya engeldir. Bu engeli ortadan kaldırmak için Yuryeviç "özgür olsaydın seninle evlenirdim"[301] sözüyle Olimpiya'ya baskı yapmaya çalışır ve başarılı olur. Olimpiya'ya söylediği aynı yalanları bu kez, herkesin ulaşmak istediği ama başaramadığı Engelsberg'e söyler. Olimpiya'yı aşkına inandırmak için söylediği " (…) seni ilk gördüğümde, kendi kendime ya o ya da ölüm dedim"[302] sözünü, Engelsberg'i inandırmak için de kullanır. Yuryeviç için elde edilemeyecek, onun sözlerine inanmayacak kadın yoktur.

Gan, bu tiplemedeki erkek karakterleriyle kadının duygularıyla oynayan erkekleri vurgulamak ister. Bu erkek karakterlerin düştükleri trajikomik durumlarını da su yüzüne çıkarmak ister.

– Sadık Olan / Sadık Olmayan Erkekler

İdeal'de Albay Goltsberg her ne kadar vurdumduymaz ve ilgisiz bir erkek olarak tasvir edilse de, Anatoli'nin karşısında sadık erkek konumundadır. Eşine karşı herhangi bir aldatma olayından söz edilmemektedir.

---

[300] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 43.
[301] A.g.e, s. 284.
[302] A.g.e., s. 282.

Utballa'da Boris; *Celaleddin*'de Celaleddin sadık erkek karakterlerdir. *Madalyon*'da Yuryeviç; *Örtülü Loca*'da Korneliya'nın eşi sadık olmayan erkek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tanrısal Yargı'da öncelikle sözüne sadık bir İtalyan asıllı bir baba ile karşılaşmaktayız. Kızının başkasına seviyor olmasına aldırış etmeden, hatta "başkasıyla evlenmendense ölmeni tercih ederim" diyecek kadar sözüne sadık kalacağını belirten bir baba vardır. Kız ise sevdiğine verdiği sözü tutar ve babasının istediği adamla evlendikten sonra, kendisini ölmüş gibi göstererek sevdiği adamla kaçar.

– Akrabalar (Amca ya da Dayı)

İdeal'de annesi ölen Olga, akrabası amca/dayı (dyadya, дядя) albayın yanına gitmek zorunda kalır. Albay, Olga'yı hemen evlendirmek ister. Yeni annesi ölmüş bir kızı, üzerinden çok vakit geçmeden kendi gibi bir albayla evlendirmek istemesi erkeklerin düşüncesiz tavırlarını ortaya koyan davranışlardan biri sayılabilir.

İdeal'de Olga amcasından sonra eşinin uzaktan akrabası olan Jorjinka tarafından da ihanete uğrar. Anatoli'nin oyununa ortak olan Jorjinka, Olga'yı acımasızca bu oyunun içine dahil etmekte büyük rol oynar.

Utballa'da akrabalar acımasız, miras için her şeyi yapabilecek yapıda insanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Babasının ölümüyle sarsılan Utballa'nın bu zayıflığından yararlanarak, Utballa'yı üvey babasına götürürler, üvey babaya 1000 ruble vererek Utballa'nın iyi çevreden kimse ile konuşmasını ve görüşmesini engellerler. Daha sonraki bölümlerde Boris'in uzaktan akrabası olan Zerkov ile karşılaşmaktayız. Zerkov iyi niyetli, Boris'e Kafkaslara gitmesi için yol rehberliği yapan iyi bir dosttur.

Madalyon'da babası ölen Yuryeviç, amcasına sığınır. Hasta olan amcasına bakmakla yükümlüdür. Amcası onu komşusunun kızıyla evlendirme niyetindedir. Ancak Yuryeviç zengin dul Engelsberg'i bulunca amcasını da, bulduğu hayırlı kısmeti de terk eder ve Engelsberg'e sığınır. Amcası ile arkadaşı Mistislavov yakından ilgilenir. Yuryeviç, Tambovski'ye giden amcasına eşlik etmeyince Mistislavov, amca ile gitmeye karar

verir ve onun kendi yeğeninin yerine koyar ve Yuryeviç için hazırlanan planların başrol oyuncusu olur.

Sosyete Yargısı'nda Vlodinski'ye hastalığı boyunca evini açan kişi Zenaida'nın annesi tarafından dedesi Baron Gorh, yardımsever akraba karakterlerindendir. Baron Gorh, kızını Rus büyükelçisi ile evlendirir. Kızı öldükten sonra, baron kendini Rus hükümetine adar. Yalnız yaşamaktadır. Zenaida, eşinin iş dolayısıyla seyahat durumlarında dedesini ziyarete gelmektedir.

Tanrısal Yargı'da Zolikov, kız kardeşine, onun eşine ve çocuklarına barınma ve geçim konusunda yardım eden bir karakterdir.

– Kıskanç Erkekler

Celaleddin'de Lüdmila'ya daha ilk görüşte âşık olan Celaleddin sevdiğini sahiplenir ve daha yakından tanışmıyor olmalarına rağmen onu gizlice izlemeye gittiğinde yanında başkalarını gördüğünde Lüdmila'yı yanındaki her erkekten kıskanır. "Ve o dakikada Müslüman kanı akmaya başlar damarlarında, hançeriyle o kalabalığın içine girmeye ve orayı dağıtıp, Lüdmila'yı aralarından çekip almaya hazırdır."[303] Daha sonra sevgili olduklarında Petersburg'a geldiğinde Lüdmila'yı düşünür ve yakınında bulunan erkekleri hayal ederek kıskançlık duygusuna kapılır. "Seven kıskanır" ve "Kaybetme korkusu olan kıskanır" diye düşünerek Lüdmila'nın verdiği hacı ve son öpücüğü hatırlar ve sonsuza dek bağlı olduklarına kendini inandırıp avunur. Bu avuntular sonrasında sevdiğinin Belogradov ile evleneceğini öğrenen Celaleddin kıskançlığını gizleyemez ve intikam planları yapar: "Kurt gibi üzerlerine atlayıp onları ayırmayı, Lüdmila'nın hayatından Belogradov'un öpücüğünü silmek için vampir gibi kanını emmeyi, daha sonra yarım kalan kocanın ayaklarına atmayı"[304] geçirir aklından. Çünkü Celaleddin için seven kıskanır ve kıskanan erkek sevdiği için her şeyi yapabilir.

Sosyete Yargısı'nda Vlodinski kıskanç erkek karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Asker hayatı boyunca kadınlarla ilişki kurmada acemi olan Vlodinski, ilk âşık olduğu

[303] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 147.
[304] A.g.e., s. 203.

kadın Zenaida'yı kocası ile birlikte gördüğünde kıskandığını ve ona aşk olduğunu fark eder. Kocası General N***, Zenaida'yı her ne kadar ihtirassız ve soğuk öpmüş olsa da, Vlodinski o an kalbinden hançerle yaralanır. Öyle bir ruh hâline bürünür ki, yeni iyileşmiş Vlodinski'ye doktoru hemen "Neyiniz var?" diye sorar.[305]

Seneler sonra Vlodinski, Zenaida'nın başka bir erkekle ilişki yaşadığı dedikodusunu duyunca deliye döner. Zamanında Zenaida Vlodinski'yi evli olduğu ve kocasına asla ihanet edemeyeceğini söyleyerek reddetmiştir. Ama şimdi aynı koşullarda Vlodinski Zenaida'nın bir başkası, hatta birden fazla kişi ile ilişki yaşadığını öğrendiğinde kıskançlık ve öfke duygularına hakim olamaz ve dedikodulara inanarak Zenaida'nın erkek kardeşinin ölümüne neden olur.

Yaptığımız kahramanlar incelemesinde görüldüğü gibi Gan'ın karakterleri özgeçmiş olarak birbirine benzeyen tiplerdir: Öksüz ya da yetim olmaları, mesleki olarak asker olmaları, seven kadının hayal kırıklığına uğraması, erkeklerin sadakatsiz olması ortak özelliklerindendir. Kadın karakterleri hayal kırıklığı yaşasa da, öykünün sonunda aslında erkek karakterler hayal kırıklığına ve hüsrana uğrarlar. Örneğin, *İdeal*'de aldatılan Olga, Tanrı sevgisi ile idealine kavuşur, onu elde etmek isteyen Anatoli ise eli boş kalandır. *Madalyon*'da Engelsberg, Yuryeviç'ten intikam aldığında onu tutkularına kavuşturmayarak hüsrana uğratır, kendisi ise intikam almış olmanın kıvancını duyar. *Sosyete Yargısı*'nda kardeşini kaybeden Zenaida hayal kırıklığı yaşıyor olsa da, sevdiğinin kardeşini yanlışlıkla öldürdüğü için bir ömür ıstırap ve keder içinde olan Vlodinski'nin durumu çok daha acıdır.

Genelde olumsuz kadın karakterleri orta yaşlıdır. Lüdmila karakteri, yazarın şıpsevdi ve hoppa olmasıyla olumsuz nitelendirdiği tek genç karakteridir. Olumlu kadınlarının karşısında genelde, sadakatsiz ya da sevmeyi bilmeyen koca ya da sevgili varken, Lüdmila'nın karşısında Gan'ın tek iğneleme yapmadığı, sempati beslediği Celaleddin karakterini görmekteyiz.

Kadın karakterleri de erkekler kadar ihtiraslı ve tutkuludur. Bu kimi zaman birbirine rakip olan kadınlar arasında, kimi zaman da sevdiğine duyduğu ama bastırmak zorunda

[305] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 325.

hissettiği duygularda görülür. Kadın kendine, iç duygularına her zaman hakimdir. Bunu Gan, en güzel Anyuta karakterinin şiirlerini satmak istememesi duygusuyla vurgular.

> "Böyle bir teklifi kabul edeceğimi mi sanıyorsun? Düşüncelerimi, duygularımı, iç cennetimdeki o bakışları, bana ait olan en iyi ve özel şeyleri, örgülerimi ve nakış işlerimi sattığım gibi satabileceğimi düşünebiliyor musun? Benden nasıl bir şey istediğinin farkında mısın? Ruhumu ve tüm kalbimi dünyaya açmak, başkalarını hislerime davet etmek ve onları kendi iç dünyamla, göz yaşlarımla, acılarımla sanki bir kukla oyunu sergiliyormuşçasına eğlendirmek mi?... Aman Tanrım, aman Tanrım! Böylesine utanç verici bir fikir ancak senin aklına gelebilirdi, ve sadece sen bu sözlerle onurumu kırabilirdin."[306]

Öykülerinde anne karakterinin yeri ayrıdır. Anne ve kız ilişkisini değerlendirirken, babalardan hiç söz edilmemesi ya da var olan babaların etkisiz olması, dahası öykü içinde ölmesi yazarın "anne ve kız ilişkisinin içinde" babaların yerinin olmadığını düşünüyor olmasından kaynaklanmaktadır. Anne çocuğun gelişiminde, karakterinin oluşmasında önemli rol oynadığından, eğitim konularının vurgulandığı öykülerinde eğitimli anne karakteri özellikle öne çıkan karakterlerdendir. Anne karakteri adeta çocuğa ayna fonksiyonundadır, baba karakteri ise sembolik olarak yer almaktadır. Ayrıca anne karakteri çocuk için "ideal" olduğundan, Gan'ın *İdeal* adlı öyküsünde hayal kırıklığı yaşayan Olga, yine annesinin ölümünden öncesini ve ölümünü hatırlayarak bir nevi idealine kavuşmuş sayılır.[307]

Bu bölümümüzde yazarın öykülerinde tespit ettiğimiz kahramanları kategori halinde analiz etmeye çalıştık.

3. 4. ÖYKÜLERİNDE KURGU

Bir öyküyü oluşturan en önemli unsurlardan biri kurgudur. Ali İhsan Kolcu'nun *Öykü Sanatı* adlı kitabında belirttiği gibi, "kurgu bir öyküde ya da genel anlamda bir metinde, o metni meydana getiren yapı unsurlarının birleşmesinden doğan ön tasarımdır".[308]

---

[306] Catriona Kelly; A History of Russian Women's Writing 1820-1992, Clarendon Press, Oxford 1994, s. 115.
[307] http://www.a-z.ru/women_cd1/html/filologich_nauki_11.htm, (E. T.: Kasım 2008).
[308] Ali İhsan Kolcu; Öykü Sanatı, Salkımsöğüt Yayınevi, Ankara 2005, s. 19.

Tezimizin bu bölümünde Gan'ın öykülerini kurgularken yararlandığı yapı unsurlarından dış ve iç kurgunun işlenişini ele alacağız.

Gürsel Aytaç'ın *Küçük Öykü Üzerine* adlı makalesinde belirttiği gibi "günlük hayattan sunulan bir kesit, (…) günlük yaşayıştan küçük bir zaman dilimi sunan"[309] öykülerde, romanlarda olduğu gibi alt başlık ya da bölüm adlarıyla düzenlenmiş bir dış kurguya rastlanılmaz. Gan'ın öykülerindeki dış kurguya baktığımızda genel olarak başlık ya da bölüm numaraları ile değil, olay sıralamalarıyla (Örneğin; *Celaleddin*), mektup tekniği ile (Örneğin;*Tanrısal Yargı*) ya da bir kahramanın anlatıcı konumuyla öykü içinde öykü anlatması ile (Örneğin; *Madalyon* ve *Sosyete Yargısı*) bölümlere ayrıldığını görmekteyiz. Öykülerinde bölümleri tesadüfler, birbirini takip eden olaylar zinciri ya da kişiler birbirine bağlar. Ayrıca bazı öykülerinde, okuyucuya öykünün konusuna dair bilgi veren; tanınmış yazarlara ait Rusça, İngilizce, Almanca ya da Fransızca epigraflar bulunmaktadır. Örneğin; *Jeleznovodsk Anısı*'nda Puşkin ve Byron'dan; Utballa'da B. Krudner ve Schiller'den; *Celaleddin*'de Metastasio'dan; *Madalyon*'da Schiller'den ve Metastasio'dan; *Sosyete Yargısı*'nda Schiller ve Romané'den alıntılarla öykünün konusu hakkında okuyuculara ipucu verir.

Bu tespitlerimizden sonra Gan'ın olay öyküsü türünde kaleme aldığı öykülerindeki iç kurgu özellikleri üzerinde durmak istiyoruz. Gan'ın öykülerinin iç kurgusu bazen giriş, gelişme, düğüm, çözüm, sonuç, bazen de giriş, düğüm, gelişme ve sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Örneğin ***İdeal*** öyküsünü inceleyelim: 48 sayfadan oluşan bu öyküsünde geçmişe dönüş, birbirini takip eden olaylar zinciri ve son olarak anlatıcının Olga'nın mektubunu okuması şeklinde 3 bölümden oluşan kurguyu görmekteyiz. Dış kurgu yapısına gelince, birinci bölüm 20, ikinci bölüm 25, üçüncü bölüm ise 3 sayfadan oluşmaktadır. Bölümler bir alt başlık ile adlandırılmasa da, içeriği itibariyle olayın geçtiği zaman, mekân ve kişiler açısından farklılık göstermektedir. İç kurguya bakıldığında ise, öykü bir balo sahnesi ile başlar ve daha ilk sayfalarında karakterlerin kendi aralarında Olga karakterini dışlamalarında ve onunla alay etmelerinden öykünün sosyete yaşamında geçtiği fikrini verir. Birinci bölümünde, Olga yıllardır görmediği arkadaşı ile

[309] Gürsel Aytaç; Öykü Seçkisi, Gündoğan Yayınları, Ankara 1991, s. 9.

karşılaştığında geçmişine özlem duyar ve bu özlemi dile getirdiğinde Olga'nın ailesi ve eğitimi hakkında geriye dönüş tekniğiyle okuyucu bilgilendirilir. Sosyetede dışlanan Olga, idealini bir şairde bulmaya çalışır. Yükselen gerilimin yer aldığı ikinci bölümde tesadüfler ve serüven misali birbiri ardına gelişen olaylar zinciri sonucunda, Olga'nın akrabasını ziyaret ettiği sırada Anatoli ile buluşması ve Anatoli'nin ona olan aşkını itiraf etmesi yer alır. Olga'nın her şeye rağmen onu reddetmesi ile bir düğüm yaratılır. Olga'nın kıskançlığı sonucunda aldatılıyor olduğunu öğrenmesiyle düğüm çözülür ve ideal olanı ilâhî aşkta bulmasıyla öykü son bulur. Öyküde intikam duygusu baskındır: Taşralı (başkent Petersburg'a nispeten) sosyete kadınlarına karşı soğuk davranan Olga'yı "affetmeyen ve kıskanan" bir grup kadın, Olga'nın Neretski ile aşk yaşadığına dair söylentileri yayarak; yalan aşkına karşılık alamayan Anatoli, Olga'yı elde edememenin verdiği hırsla, "üzüntüden ölümcül bir hastalığa yakalandığı" yalanını uydurarak intikam alır.

Yapıtın kurgusundaki zirve sayılan nokta, Olga'nın idealine ulaşmasıdır. Bu ideal, ilk bölümlerde şair Anatoli olurken, sonuç bölümünde ilâhî aşk olur. Konu temel figür olan Olga'nın etrafında geçmektedir. Öykünün ilk bölümünde temel figür Olga bir balo sahnesinde tanıtılarak dönemin çarpıklığı ve okuyan ya da yazan kadına bakışın ne olduğu aktarılır. Bu bakışa karşıt olan düşünceler Olga ve Vera'nın konuşması ile aktarılır. İkinci bölümde Olga'nın idealine kavuşma ihtirası ortaya çıkar. Tesadüfler sonucunda Anatoli ile karşılaşan Olga, anlatıcının merceği altındadır ve Olga'nın hareketlerindeki her ayrıntı kurguda önemli bir yer tutmaktadır. Yasak aşk olgusuyla düğümlenen öykünün sonuç bölümünde, yazarı bu öyküyü yazmaya iten temel sorun karşımıza çıkmaktadır: Duygularıyla alay edilen kadın. Yazar bu kadını önce ilâhî aşkla güçlü, daha sonra bir süreliğine hastalanması ile zayıf göstererek kadınların bu horlanmalar karşısında yeterli gücünün olmadığını vurgular niteliktedir.

Anlatıcının rüyasının aktarılması üzerine kurguladığı ve hayattan bir kesit sunduğu ***Jeleznovodsk Anısı*** adlı öyküsü 15 sayfadan oluşmaktadır. Hiçbir bölüm ya da alt başlık ile birbirinden bölünmeden anlatılan öykünün giriş bölümünde anlatıcı arkadaşları ile birlikte gittiği Kafkaslarda bir dinlenme yerindedir, seyahat saatini beklemektedir. Gelişme bölümünde anlatıcı arkadaşları ile birlikte çıktıkları seyahatte Çerkez hırsızlar tarafından esir alınır, yükselen gerilim bölümünde Zeneida'nın esaret hayatından kaçış

planına uyamaması ile bir düğüm oluşturulur. Bu düğüm Zeneida'nın arkadaşı tarafından uyandırılması ile gerilimi düşürür ve öyküyü sonuca bağlar.

Utballa, 75 sayfadan oluşmaktadır. Yazarın rakamla iki bölüme ayırdığı öyküsünde birinci bölüm 37 sayfadan, ikinci bölüm 38 sayfadan oluşmaktadır. Öykünün giriş bölümü balo ve sosyete yaşamı ile başlar. Gelişme bölümünde evin oğlu Boris askerden dönerek, öyküye katılır ve Utballa ile aralarında bir yakınlaşma başlar. Bu aşk önce ayrılıkla, sonra da Utballa'nın akrabaları tarafından Kalmıklara götürülmesiyle düğümlenir. İkinci düğüm Utballa'nın Kalmıklardaki yaşama alışamaması ve imparator ile evlendirilmesi olarak atılır. Boris'in ve Utballa'nın sadakati yıllar sonra görüştüklerinde birbirlerine olan aşkın aynı hızla devam etmesine ve öykünün son düğümüne neden olur. Utballa'nın ölümüyle bu düğüm de çözülür. Öykünün son bölümünde anlatıcı Boris'i başka bir güzelle gördüğünü söyleyerek yeni bir gerilim yaratmak ister ancak öykü bu gerilimle son bulur. Bu öykünün olay örgüsünde intikam duygusu farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır: mirastan pay alamayan akrabalar, Utballa'nın baygın ve bitkin halinden yararlanıp onu Kalmıklara götürüp, onu mirastan mahkûm bırakıp dahası Kalmıklarda esir hayatı sürmesine neden olarak intikamlarını almışlardır. Hartsıg başından beri kabul etmediği abisinin hanımını farklı dinden olduğu için dışlamaktadır. Boris geldiğinde ikisinin arasındaki yakınlığı fark eden ve kaçma planlarını öğrenen Hartsıg, Utballa'yı halka karşı kışkırtarak ölümüne sebep olur ve intikamını alır.

Celaleddin, 70 sayfadan ve 9 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm 5, ikinci bölüm 7, üçüncü bölüm 4, dördüncü bölüm 10, beşinci bölüm 12, altıncı bölüm 5, yedinci bölüm 11, sekizinci bölüm 9, dokuzuncu bölüm 13 sayfadan oluşmaktadır. Giriş bölümünde Tatar – Rus nefretini açıklayıcı tarihî olaylara kısa bir bakış ve sonrasında gelişme bölümünde bu nefretten doğan bir aşk yer alır. Öykünün gelişme bölümünde olay örgüsü din üzerinden yapılır. Yazar, farklı dine mensup olan Celaleddin ve Lüdmila aşkları için dinlerini değiştirecekler mi sorusunun gizemini yaratır. Dinini değiştiren Celaleddin, ailesi tarafından reddedilmesiyle bir düğüm ve ardından Kırım'ı terk etmek zorunda kalması ve Rusya'ya gitmesiyle bir gerilim yaratılır. Rusya'da Celaleddin'in yeni bir hayat bekliyor hissi okuyucuda belirse de, Celaleddin aşkına her daim sadık kalır. Yazar, Lüdmila'nın sadakatsizliği ile okuyucuyu şaşırtır. Aşkta kaybetmenin

verdiği intikam duygusu burada da kendini gösterir: Celaleddin sevgilisini elinden alan Belogradov'dan intikamını düello yaparak almak ister. Düello gerçekleşir, okuyucu kimin öldüğünü bilmeden, Celaleddin'in mutlu tavırlarından Belogradov'un öldüğünü düşünür ve yine bir gizem duygusu yaratılır. Ancak düelloda yanlışlıkla Belogradov'un kardeşi Aleksandr vurulur. Öykünün sonunda intikamında başarısız olan Celaleddin çok daha büyük bir intikam planı yapar: kendini öldürür ve Lüdmila'nın kendisine hediye ettiği rahmetli annesine ait olan hacı Emina ile düğün hediyesi olarak gönderir ve böylece düğümler çözülür. Öykünün sonunda anlatıcı seneler sonra Lüdmila'ya rastladığını belirterek tesadüf ile bir sürpriz sonuç yaratmak isteğindedir.

Madalyon, 90 sayfadan, birinci bölümü 50 sayfadan, kadın kahraman Engelsberg'in öyküsü olan ikinci bölüm 37 ve tekrar öyküye dönülen son bölüm 3 sayfadan oluşmaktadır. Öykünün olay örgüsü Yuryeviç tarafından aldatılan ve kör olan Olimpiya'nın intikamını, Yuryeviç'i kendine âşık edip, sonrasında onu bırakmayı amaçlayan abla Sofya'nın intikam planı üzerine kurgulanmıştır. Giriş bölümü bir askerin ve amcasının kaplıcaya gelmesi ve askerin arkadaşları ile kolay elde edilebilen kadınlar hakkında konuşmalarıyla başlar. Öykünün epigrafında yer alan intikam ve aşk sözleri, çapkın Yuryeviç'in kadınlara nasıl davrandığı hakkında açıklayıcı bir yorum niteliğindedir. Gelişme bölümünde Yuryeviç, Engelsberg'in kalbine girmeyi başarır ve sonuç bölümünde her şeyin bir intikam oyunu olduğu Engelsberg'in yazmış olduğu öykü ile anlaşılır.

Sosyete Yargısı, 68 sayfadan, birinci bölümü 11 sayfadan, ikinci bölümü 43 sayfadan ve Zeneida'nın mektubu olan son bölümü 16 sayfadan oluşmaktadır. Olay örgüsündeki konu toplumun kurallarına göre yaşama, katı sosyete yaşamı ve kadına güvenmeyen bir erkek üzerine kurulmuştur. Öykünün giriş bölümü yine bir sosyete toplantısı ve eğitim düzeyleri düşük kadınların konuşması ile başlar. Şehre gelen kadın yazar eski arkadaşının amcasının ölümü ve ardında bıraktığı gizemli mektuplarla öykünün gelişme bölümü aydınlanır. Vlodinski'nin Zenaida'dan intikam alma duygusu, öykünün giriş ve gelişme noktalarındaki düğümleri açıklayıcı niteliktedir. *Celaleddin*'deki düello gizemi yazarın bu öyküsünde de yer almaktadır. Zenaida'nın birlikte anıldığı erkeği birebir tanımayan Vlodinski, tanıdıklarının tariflerine uyan bir erkekle düello yapar.

Karşısındaki genç erkeği öldürdükten sonra, düello yaptığı kişinin Zenaida'nın erkek kardeşi olduğunu öğrenir ve tüm hayatını buna pişmanlık duyarak inziva yaşamı sürer.

Tanrısal Yargı, 7 mektuptan oluşan öykü 22 sayfadır. Birinci mektup 4, ikinci mektup 2, üçüncü mektup 7, dördüncü mektup 3, beşinci mektup 5, altıncı mektup 3 ve son mektup 3 sayfadan oluşmaktadır. Olay örgüsünün temelinde "eden, bulur" ya da "yapılan kötülük, cezasız kalmaz" sözü esas alınarak yazılmış bir öyküdür. Giriş bölümünde yıllar sonra köyüne dönen genç arkadaşına geçmişindeki gizemli olayları anlatır. Gelişme bölümünde Aleksandr, Lidiya ile evlenmeye karar verir. Sonuç bölümünde kıskançlık ve beraberinde gelen intikam duygusu öykünün geçmiş ve günümüzdeki sırlarını açığa çıkarır. *Tanrısal Yargı*'da intikam ilâhî boyutuyla kurgulanmıştır. Kendisine evlilik sözü verildiği ve dinî nikah yapıldığı halde, kendisini öldü gösteren ve sevdiği adamla Rusya'ya kaçan Kamilla'dan sözlüsü onu öldürerek intikamını alır. Ancak bu intikam Tanrı tarafından adaletli bir şekilde çözümlenir. İntikamının acımasızca alan kayınpederin tam düğün arifesinde kızı kaza kurşunu ile hayata veda eder, ona göre bu Tanrı'nın yargısıdır. İntikam duygusu hayatı boyunca Aleksandr'ı da kamçılamıştır, yıllarını annesini öldüren kişiyi bulma umuduyla geçirmiştir. Kader onu karşısına kayınpederi olarak çıkarttığında ise elleri bağlanmış hiç bir şey yapamamıştır, acısı daha da artmış ve sonunda vücudu bu acıya dayanamayıp zayıf düşmüştür.

Örtülü Loca, 34 sayfadan ve iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm 31 sayfadan, son bölüm ise 3 sayfadan meydana gelmiştir. Olay örgüsü sadakatsiz kocanın karşısında, sabırla sevdiğini bekleyen sadık bir sevgilinin üzerine kurgulanmıştır. Giriş bölümünde bir opera sahnesinde fenalaşan bir kadın figürü ile bir gizem yaratılır. Daha sonra Vseslavin'in arkadaşı ile konuşmasıyla bu gizem okuyucuya aktarılır. Gelişme bölümünde Vseslavin, kendini müzisyen olarak tanıtıp Korneliya'ya yakınlaşmaya çalışır, ancak daha sonra Korneliya uzaklaşır ve bir düğüm oluşturulur. Sonuç bölümünde Korneliya'nın kocası ölür ve Vseslavin, Korneliya'ya kavuşur. Bu öykü, Gan'ın tek mutlu sonla biten aşk öyküsü olma özelliğini taşımaktadır.

Gan öykülerinde karşı kutuplar yaratarak öyküde bir hareketlilik sağlar: kadın-erkek, akıl-kalp, soğuk-sıcak, vb. . Yazar, Rus kültürüne zıt olarak Doğu kültürünü kullanarak,

Rus toplumunun bozulmuş ahlâki değerlerine karşın doğal, gururlu ve geleneklerine bağlı bir kültür varlığını belirtir. Sosyete toplumunu iğnelemek için de karakter tasvirlerinde zıtlıklar kullanır. Örneğin; "sarı çiçek ve tüylerle süslü koyu kırmızı bere ve bronz şapkası, ki bu şapka geniş burnunun üzerinden üç cam sarkaç misali sallanıyor" (*İdeal*, s. 2); "Ve işte kısa boylu (kroşeçnıy, крошечный) savcı, 30 yıldır yasaların derin gizli yerinin saklandığı kocaman (ogromnıy, огромный) peruğu ile beliriverdi. Arkasında içlerinden en küçüğünün dahi babasından bir kafa boyu kadar uzun olduğu dört kızı ve şişman eşi yürüyordu. (Меньшая-выше)" (*İdeal*, s. 3) vb. . Bunlara karşın, *Jeleznovodsk Anısı*'nda ise "Rus kadınlarının Çerkez kadınlarına göre daha özgür olduğu"[310] vurgulanmıştır. Zeneida ve arkadaşlarını kaçıran grubun şefi, Zeneida'nın mutlaka oradaki erkeklerden birinin karısı olduğunu düşünmüş, aksini duyduğunda şaşırmışlardır.

Öykülerinde karakter ve ele alınan konular da özenle kurguya yerleştirilmiştir. Gan öykülerinin konusunu birey ve doğayı temel alarak onları birbirine benzerlik, bazen de karşıtlık ilkesi üzerine kurgular. Kahramanlarının karakteristik özellikleri hakkında okuyucuya giriş bölümlerinde ya bulunduğu ortam içinde duruşuyla ya da başından geçen olayları aktarmasıyla bilgi verir. Kimi zaman anlatıcı, kimi zaman da kahramanların kendisi duygusal yönlerini aktararak okuyucuyu kahramanlar hakkında bilgilendirir. Yazar öykülerinde ele aldığı 19. yy. Rus soylu ve diğer kültürlerden olan halkın insanları hakkında, öykülerinde yaptığı tasvirlerle döneme ait bilgi edinimine yardımcı olmaktadır.

Öykülerinde kurgu konuları olarak, yolculuk, aşk üçgeni, intikam ve savaş gibi insan yaşamının temel duygularını barındırdığını görmekteyiz. Olay örgüleri 19. yy.'da geçtiğinden, vatan duygusu ya da savaş, yasaklanan düello, olayların düğümünde ya da çözümünde karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu olayları aşk ve tesadüf örgüleriyle birleştiren yazar, kendi hayatından kesitler ve farklı coğrafi bölgelerden edindiği bilgi deneyimlerini de öykülerinin konu kurgusunda kullanır.

[310] Catriona Kelly; A History of Russian…, s. 117.

Gan'ın öykülerinde gizem ve merak vazgeçilmez unsurlardandır. Öykülerini kurgularken, okuyucuda merak uyandıracak gizemli yanlar bırakır ve bu gizemler ya öykünün sonunda ya da düğüm kısmında çarpıcı bir şekilde çözülür.

İdeal'de Olga eşi ile tiyatroya gittiğinde izlediği tiyatrodan büyülenmesi ve tezahürat yapan kişilerin ismi telaffuz etmeleri ile eserin Anatoli'ye ait olduğunu ve karşılaştığı kişi karşısında baygınlık geçirecek kadar heyecanlanması sonucunda şair Anatoli ile karşılaşmış olduğunu tahmin ediyoruz. *Utballa*'da ise Boris ve Utballa kaçış planlarını yapmak için gece yarısı buluştuklarında, Boris birilerinin kendilerini izlediğini düşünür, bir karartı görür ancak hiç kimseye rastlamaz, sonrasında bu gizemli gölgenin onları takip eden gözlemci olduğunu anlamaktayız. Ertesi gün Hartsıg ile vedalaşan Boris'i Hartsıg şeytanî gülümsemesi ile uğurluyor, bu uğurlama şekli de daha önceden yazarın Hartsıg'ı kötü biri olarak tasvir etmesinden dolayı okuyucuyu kötü bir şeyler olacağına dair gizemli bir beklenti içine sürükler. Buluşma yerinde onları hazır bekleyen Hartsıg ve rahibin bulunması öyküde gizem yaratan unsurlardan kabul edilebilir, çünkü Utballa ve Boris aralarında Rusça konuşmaktadır ve onları takip etmiş olsalar da konuştuklarını tam olarak anlayamadıkları için buluşma yerlerini nasıl öğrenmişlerdir? Sonrasında Hartsıg ve rahibin konuşmasında, rahibin çok iyi derecede Rusça bildiğini öğrendiğimizde bu gizem de çözülmektedir.

Madalyon'da Kontes'in kaleme aldığı öykü ve bileğindeki madalyonlu bilezik tüm öykünün gizemini çözer.

Tanrısal Yargı'da müstakbel kayınpeder Lafaryer'in kızını sebep göstermeden Aleksandr'a vermek istememesi, sonrasında Aleksandr'ın evine geldiğinde odaları dolaştıktan sonra bir süre sessiz ve solgun durması, kızının ölümünden sonra bir tek gözyaşı dökmemesi ve bir köşede içine kapanıp suçlu bir çocuk gibi oturması, okuyucunun Lafaryerdeki gizemi hissetmesini sağlar.

Öykü ya da roman yazarken, belli bir kurguda devam eden olayı aynı karakterlerle ilerletmek için tesadüf vazgeçilmez öğelerdendir. Kişilerin yaşadığı zorunlu ayrılıklar sonrasında, öykünün düğüm olduğu bir anda, birden sonuca yaklaşıldığını hissettiren

tesadüfler olmadan öyküyü ya da romanı kurgulamak çok zor ya da sıradan olacaktır. Gan'ın öykülerinde de tesadüf bazen düğüm bazen de çözüm rolündedir.

İdeal'de Olga, yıllar sonra en yakın çocukluk arkadaşı ile baloda tesadüfen karşılaşır. Bu karşılaşma ikisinde heyecan ve geçmişe özlem duygularını açığa çıkarır, coşkunun yanında hüznü de yaşamalarına sebep olur. Sosyeteye dedikodu malzemesi yaratmamak için ilk karşılaştıkları anda, içten davranamazlar ve bu coşku dalgın olmalarına ve Olga'nın dans sırası geldiğinde figürü yapmayı unutup, yine toplum önünde küçük düşmesine neden olur.

Eşi ile birkaç günlüğüne Petersburg'a giden Olga, tiyatroda "ideal"i Anatoli ile karşılaşır. Bu tesadüfî karşılaşmanın yazarın gerçek hayatta şair Puşkin ile karşılaşmasına yorumlanır.

Eylül ayında normalden sıcak seyreden hava bir nevi güzel şeylerin habercisi özelliğini taşır, bu tasvirden sonraki sahnede Olga ziyarete gittiği akrabasında tesadüfen Anatoli ile karşılaşır. Sonrasında Anatoli de Petersburg'a geldiğinde Olga her an her yerde tesadüfen Anatoli ile karşılaşır. Sabah çayını yudumlarken gazetede yayınlanmış şiirini ya da onu öven bir makaleyi görür, öğleyin şehre gezintiye gittiğinde posterleriyle karşılaşır, akşam üstü arkadaşlarına çay içmeye gittiğinde her yerde onun kitaplarıyla karşılaşır, akşam tiyatroya gittiğinde onun oyunuyla buluşur. Bu tesadüfler Olga'nın Anatoli'den vazgeçemeyeceğinin habercisidir.

Utballa'da yıllar sonra Boris tesadüfmüş gibi gözüken - çünkü Utballa'yı aramaya çıktığını yazar net olarak belirtmemiştir, savaşta yaralanan Boris tedavi için Kafkaslardaki kaplıcalara gitmektedir - gezisinde konaklama yapacakları yerde Utballa ile karşılaşır. *Celaleddin*'de Belogradov, Lüdmila ve Celaleddin ilk olarak kalede karşılaşırlar. Bir tesadüfle başlayan aşkta bir süre ayrılık yaşanır. Ayrılık sonrasında Celaleddin'in dönüşünün tam Lüdmila ile Belogradov'un düğünü öncesine rastlamasıyla yazar bir düğüm oluşturur. Son epilog bölümünde anlatıcının Moskova'da bir baloda, 60 yaşında, moda düşkünü bir kadına rastlar. Bu kadının Lüdmila olması yine tesadüf öğesiyle kurgulanmıştır.

Madalyon'un kurgusunda tesadüf öğesi Sofya'nın kocasının ölümünden sonra eve dönüş yolunda, aylardır haber almadığı kardeşi Olimpiya ile bir konaklama yerinde karşılaşması, sonrasında Sofya'nın intikam için gittiği kaplıcalara Yuryeviç'in gelmesiyle karşımıza çıkmaktadır. *Sosyete Yargısı*'nda birkaç yıl sonra Zenaida ve Vlodinski'nin aynı kasabada yeniden karşılaşması; Zenaida'nın aşk yaşadığına dair sosyeten dedikodu çıkardığı Prens Svegorski ile Zenaida'nın erkek kardeşinin birebir benzemesi ve ikisinin de asker rütbesi olarak aynı olması, aynı giyinmesi tesadüf öğelerindendir.

Tanrısal Yargı'da baş kahraman Aleksandr L-ov on beş sene sonra döndüğü köyde, komşusunun kocasının, aynı zamanda müstakbel kayınbabasının yıllar önce annesinin nişanlısı ve katili olduğunu talihsiz bir kaza sonucunda öğrenir. *Örtülü Loca*'da Vseslavin'in operada seneler sonra arkadaşıyla karşılaşması; aynı arkadaşı ile son karşılaşmasından seneler sonra yine aynı operada ve aynı locada bu defa sevdiği kadın ile eleleyken karşılaşması kurguda yer alan tesadüf öğelerindendir.

Öykülerindeki iç ve dış kurgu yapılarına ve olay örgülerindeki yardımcı konulara değindikten sonra kurguda **zaman ve mekân olgusu** üzerinde durmak istiyoruz.

Gan, öykülerinde kimi zaman mektup tekniğiyle art zaman kullanmış, kimi zaman da olayı olduğu gibi aktarıp zamanı eşsüremsel olarak kullanmıştır. Her öyküsünde olay geçmişte anlatılmaktadır.

Özellikle kadın karakterlerini tanıtırken, geri dönüş tekniğiyle çocukluklarına ve aldıkları eğitime yani geçmişe döner. Mutsuz olan karakterlerinin geçmişe, çocukluk hayatlarına özlemini dile getirir. Öykünün bitiminde, karakterlerini şimdiki zamanda kimi zaman da öyküdeki zamandan gelecek bir zamanda gördüğünü yine geçmiş zaman kullanarak aktarır.

İdeal'de olaylar sonbahar ile başlar, kış, ilkbahar ve tekrar sonbahar, kış ve ilkbahar olarak devam eder. Olga Eylül ayında yaptığı akraba ziyaretinde dört gün geçirir. Yazar Olga'nın Petersburg'a döndüğünde zamanın daha hızlı geçtiğini vurgular. Burada yazarın başkent hayatının taşra hayatına kıyasla daha hızlı yaşandığını vurgulamak

istediğini söyleyebiliriz. Yazarın bu öyküsünde yaklaşık iki yıla yakın bir zamanı ele aldığını söyleyebiliriz.

Jeleznovodsk Anısı'nda konu içinde konu, gerçek içinde rüya vardır. Aslında birkaç saat geçirdiği konaklama yerinin bekleme salonunda, gördüğü rüya ile zaman kavramı genişler ve günlere aylara yayılır.

Utballa'da yazar sosyete yaşamının anlatıldığı bölümlerde zaman kavramanı net olarak belirtmemekle birlikte, Boris'in dört yıldır evden uzakta olduğunu ve askerlik görevinde olduğunu belirtmesiyle Utballa ve Boris'in ne kadar süredir görüşemediklerine dair bir bilgi sahibi olmaktayız. Birlikte geçirdikleri balo ve evdeki konuşma saatleri belli bir güne ya da zamana ait değildir. Ancak yazar Utballa ve Boris'in köyde geçirdikleri üç günden mevsim ve gün sayısı olarak açıkça bahsetmektedir. Ayrılıktan sonraki günler hızlıca geçer, babasının ölümü ile Utballa'nın esaret yaşamı başlar; esaret yaşamının üç yılını bekâr, diğer iki yılını da evli olarak geçirir. Boris ile Zerkov'un seyahat ettikleri dönem hakkında net bir zaman ayrıntısı verilmemiştir. Esaretinin beşinci yılında Utballa Boris ile karşılaşır. Birlikte altı gece geçirebilirler ve yedinci günün sabahı kaçış planını uygulayamayan âşıklardan Utballa'nın ölümü ile öykü son bulur. Öykünün sonunda ise anlatıcının kendisi, yaşadığı günden ya da bu öyküyü anlattığı günden birkaç yıl önce Kafkaslardaki mineral suları ziyareti esnasında Boris hakkında iki farklı haber ile karşılaştığını söyleyerek öyküyü gerçek zamanla bir tutar.

Celaleddin'de öykü Kırım Savaşı'nın kısaca tarihî geçmişi ile başlar. Celaleddin, Kırım'a giren Ruslardan nefret ederken, birden elinde olmadan Rus kızı Lüdmila'ya âşık olur ve öykü bu aşk üzerinden devam eder. İlk karşılaşmalarının ardından her gün görüşmeler başlar. Birlikte geçirilen haftalardan ve ayrılık günlerinden sonra Eylül ayı gelir. Eylül ayı içerisinde âşıklar birbirlerine olan duygularını açıklar, Celaleddin dinini değiştirip üç dört aylığına Petersburg'a gitmeye karar verir. Celaleddin bir yıl kadar cephede kalır ve sonra Kırım'a geri döner. Kırım'a döndüğünde bir gece iki sabah geçirir ve ikinci günün akşamına erişemeden Celaleddin intihar eder. Yaklaşık bir yılı aşkın bir süreyi içeren öykünün sonunda anlatıcı, yıllar sonra Lüdmila'yı (anlatıcının anlattığı günümüz tarihinde) altmış yaşında gördüğünü söyleyerek öyküyü bitirir.

Öyküde öykünün geçtiği "öykü anlatımı"[311] ile günümüz tarihi yani "anlatma zamanı"[312] sonuç bölümünde birlikte anılmaktadır.

Madalyon'da öykü içinde öykü anlatımı olduğu için farklı iki zaman dilimi olduğunu söyleyebiliriz. Aynı mekânda seyreden anlatma zamanı yaklaşık olarak dört aylık bir zaman dilimi söz konusudur. Öykünün başında Yuryeviç'in tasvirinde, üzerinde yazlık bir redingot olmasından, mevsimin yaz ya da bahar sonu olduğunu söyleyebiliriz. Öykünün ilerleyen bölümlerinde, yazar "bir ay geçti" ve "iki ay da geçti" tanımlamalarıyla, son olarak da 30 Ağustos bayramının kutlanması ve Eylül ayı dolayısıyla tatilcilerin Kafkasları terk ediyor olması ile anlatıcı zamanının dört ya da beş ay olduğunu söyleyebiliriz. Engelsberg'in kaleminden yazdığı öykü anlatımı ise, karakterlerin çocukluk ve gençlik günlerinin aktarıldığı durumlarla daha geniş bir zamanı kapsamaktadır. Öykü anlatımı, öykünün sonunda yine anlatma zamanı ile birleşir.

Sosyete Yargısı'nda öykü içinde öykü anlatımı olduğu için farklı iki zaman dilimi olduğunu söyleyebiliriz. Anlatma zamanı, anlatıcının çocukluğunu hatırladığı dönemle günümüz zamanında geçirdiği birkaç haftayı içerir. Vlodinski'nin mektubundaki öykü anlatımı ise, Vlodinski'nin çocukluk dönemini, askerlik döneminden bir bölümü ve Zenaida ile tanışmasından bir yıl sonraki birkaç günü içerir.

Tanrısal Yargı'da öykü zamanı geri dönüşlerle, anlatıcının çocukluğundan önceki dönem ile birlikte çocukluğunun geçtiği ve şimdiki zamanını anlattığı bir dönemi kapsar. Aleksandr köye geldiği gün, annesinin ölümünden sonra hiç bu köye gelmediğini, tam on beş yıldır bu köyden uzak olduğunu söyler. Öykünün sonunda annesinin yirminci ölüm yıldönümü olmasından, köyde beş yıl geçirmiş olduğunu söyleyebiliriz.

Örtülü Loca'da Vseslavin ve Korneliya öykünün anlatıldığı zamandan daha önce tanışıktır. Öyküde birlikte oldukları dönem sonrasında altı yıl ayrı kalırlar, sonrasında tekrar bir araya geldiklerinde yaklaşık olarak dört ay birlikte vakit geçirirler. Anlatıcı,

[311] V. Doğan Günay; Metin Bilgisi, Multilingual, 3. Baskı, 2007, s. 157.
[312] V. Doğan Günay; A.g.e., s. 157.

günümüzden bir yıl önce de bu çifti birlikte gördüğünü söyleyerek zamana gerçeklik katar.

Yazarın öykülerinde anlatım açısından önemli bir yere sahip olan zaman olgusu, mevsim unsurları ya da günün belirli vakitleri olarak karakterlerin ruh hallerini etkilemiş ve öykünün rotasını belirlemede önem kazanmıştır.

Gan, öykülerinde otobiyografik uzantıları **mekân** kurgusuna yansıtmıştır. Babası ve eşinin görevi dolayısıyla bulunduğu Kalmıkları, Astrahan'ı ve son yıllarında rahatsızlığı sebebiyle sıkça vakit geçirdiği Kafkas kaplıcalarını ve Odessa'yı öykülerinde mekân olarak kullanmıştır. İç mekân olarak malikane ve baloları tercih ederken, dış mekân olarak Kafkasların büyülü doğasını, dağlarını, bozkırlarını tercih eder. Kadın karakterlerinin duygusal yalnızlıktan kaçış yolu olan içe kapanmalarıyla da kapalı mekân olarak "kendine ait oda"larını kullanır. Şüphesiz mekân olayların ve karakterlerin ruhsal değişikliklerinde önemli bir yere sahiptir.

İdeal'de dış mekân olarak, Kırım'ın ve güneyin sıcak havası ve denizin yarattığı özgürlük duygusu, Olga'nın evlendikten sonra gittiği kasabanın pis ve bakımsız tasviri, iç mekân olarak da kâğıt oyunlarının ve dansların yer aldığı balolar, yemek ve çay davetleri ve Olga'nın idealine kavuştuğu tiyatro salonu ve yalnızlığını geçirdiği evi, odası ve son olarak da ideal aşkını bulduğu küçük kilise kullanılmıştır.

Jeleznovodsk Anısı'nda dış mekân olarak Kafkaslar, Çerkezlerin yaşadığı yer kullanılırken iç mekân olarak Zeneida'nın konakladığı sanatoryum ve rüyasında hapis kaldığı mağara kullanılmıştır.

Utballa'da şehirde balolar, kadınların yalnızlıklarını yaşadıkları kütüphane ya da kendi odaları, köy yaşamında ev, Kalmık yaşamında çadır ve obalar iç mekân olarak kullanılmışken; Irak yakınlarındaki çöl, Kafkaslar, doğa, stepler, dağlar ve ovalar dış mekân olarak kullanılmıştır. Bu öyküsünde Utballa Kalmıklara kaçırıldığında, çevresine bakar ve çevresini değerlendirirken, mekân aynı zamanda Utballa'nın psikolojik durumunu da yansıtır.

Celaleddin'de Kırım ve doğası, savaş ortamı, köydeki ve düello sahnesinde açık mekânlar dış; Lüdmila'ların ve Celaleddin'lerin evleri iç mekân olarak kullanılmıştır. Lüdmila'nın yalnızlığını yaşadığı odası, Celaleddin'in evinde kendi içine çekildiği odası da dış mekân olarak kullanılmıştır.

Madalyon'da dış mekân olarak Pyatigorsk Kaplıcaları ve doğası, çocukluğunu geçtiği köy ve Moskova şehri kullanılmıştır. İç mekân olarak ise, kaplıcadaki kahvehaneler, restoranlar ve konaklama yerleri, köy evi, Moskova'daki sergi ve tiyatro salonu, Engelsberg'in kardeşine rastladığı konaklama yeri kullanılmıştır.

Tanrısal Yargı'da iç mekân olarak köy evi, balo ve düğünün gerçekleştiği salon/villa yer alırken, dış mekân olarak deniz ve nehir kıyısı, ava çıkılan saha dış mekân olarak yer alır.

Örtülü Loca'da iç mekân olarak opera salonu ve ev; dış mekân olarak da sadece isim olarak geçen ülkelerin (Varşova, Litvanya, Paris) kullanıldığını söyleyebiliriz.

Bu bölümümüzde Gan'ın öykülerini iç ve dış kurgu olarak inceledik ve yazarın kurgu konularını ele aldık. Olayların zincir gibi birbirine bağlanarak kurgulandığını, karakterlerin tesadüflerle tanıştıkları ya da buluştuklarını saptadık. Öykülerinde olayların ayrıntılı tasvir edildiğini, en ufak detayların dahi konuya farklı bakış açısı kattıklarını gözlemledik. Öykülerindeki konuların, temel figürün çevresinde gelişen olaylarla bir bütünlük içinde sunulduğunu tespit ettik.

Olaylar bazen eşsüremsel olarak bazen de geri dönüş tekniği ve nadir olarak da yıllar sonrasındaki hallerinin anlatıcı anlatımıyla karşımıza çıkmaktadır. Mekân olarak zengin bir kullanım vardır. Yazar açık ve kapalı mekânlarla farklı yörelere de yer vererek mekân kullanımının çeşitliğinde yardımcı olur. Böylece farklı etnik kültürlere ve sosyal çevrelere ait bakış açılarını okuyucuya yansıtmış olur.

Bu kadar çeşitliliğin yanı sıra, yazarın genel olarak olay örgülerini aynı tarzda kurgulandığı için, öykülerinde bir tekrarlama söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Diğer

yandan kadın kimliğiyle dikkatleri kadın yaşamına çekmek istediği için öykülerinin düğüm ve çözüm olguları bilinçli olarak aynıdır diyebiliriz.

3. 5. ROMANTİK ÖĞELER VE SEMBOLLER

Tezimizin bu bölümünde yazarın öykülerinde tespit ettiğimiz romantik öğeler ve semboller üzerinde duracağız. Fakat konuya geçmeden önce 19. yy. Rus edebiyatında romantik öğeler hakkında kısaca bilgi vermek istiyoruz.

18. yy. sonlarında Avrupa etkilerinin tüm dünyayı etkilediğini düşünecek olursak, yaşanan toplumsal olayların tarih akışıyla birlikte edebiyatı etkilediğini söyleyebiliriz. Fransız devrimi ile edebiyatta hakim olan romantizm akımı, yaşanan farklı ama aynı tesiri yaratan olaylar karşısında Rus edebiyatında görülmeye başlanır. Eserlerde klasik kurallardan sıyrılmayla birlikte yenilik ve özgürlük ön plana gelir. Eserin içinde yazar kendini göstermeye ve olaylara müdahale etmeye başlar. Ulus, vatan, kahramanlık duyguları ve köylü halk romantik eserlerin yeni yüzleri olur. Rus romantizminde, romantik öğeler arasında bulunan ideale kavuşma isteği, genel bir tatminsizlik, vatan ve millet duygusunun coşku ile dile getirilmesi, karakterlerin düşünceli, dalgın ve hüzünlü bir yapıya sahip olması, müziğin dile yansıması dışında, kavram olarak da eserde yer alması gibi öğeler yer almaktadır.

Gan'ın öykülerinde yukarıda bahsettiğimiz romantik öğeler kendi anlatımı ve üslubuna özgü şekilde yer almaktadır. Öykülerinde konu olarak dönemin sosyete yaşamının ve bununla birlikte vatanseverlik duygusunun seçilmiş olmasını romantik öğe olarak kabul edebiliriz. Karakterlerin bilinçsizce yatması ve hastalanması (Olga, Zeneida-Aleksandr, Utballa, Lüdmila- Emina, Vlodinski, Olimpiya, Korneliya), kör olması (Olimpiya); özellikle ana karakterlerin genel hatlarıyla hayal kırıklığı yaşamış, dalgın ve düşünceli olmaları yine romantizmi sembolize etmektedir.

Sosyete edebiyatına mensup olan Gan, öykülerinde sosyete yaşamını, aristokrat kadınların lükse düşkünlüğünü, kadınlardaki eğitim yetersizliğini, asker yaşamını, yaşanmış gerçek olaylarla fanteziyi, gizemi ve mitolojik öğeleri kullandığı için romantik bir yazar olarak kabul edilebilir.

İlk öyküsü *İdeal*'de sosyete yaşamını, dışlanan kadını ve o kadının ideali arama duygusunu ele alır. *Jeleznovodsk Anısı*'nda gerçek ile rüya; *Celaleddin*'de yaşanmış gerçek tarihî olay (Kırım Savaşı) ile kurmaca fantezi bir aradadır. *Utballa*'da Kalmık; *Celaleddin*'de Tatar; *Madalyon*'da Çerkez etnik grupları yer almaktadır.

Romantik öğe olarak **Mitolojik** unsurlar *İdeal*'de, *Utballa*'da ve *Madalyon*'da karşımıza çıkmaktadır. Yazar mitolojiyi iyi bildiği için kadının ruh hâlini ya da yaşadıklarını mitolojik kavramlarla kıyaslamakta ve kadınları bu mitlerle yüceltmektedir. Örneğin; Yazar, *Utballa*'da Utballa'nın Boris ile son saatlerini yaşadığı ve o saatleri de uyuyan sevgilisinin kollarında geçirdiği için onu Yunan mitolojisinde, çocuklarını kaybettikten sonra evlat acısına dayanamayarak taş kesilen Niobe'ye benzetir.[313] Zerkov Boris'in şaşkın ve hastalıklı tavırlarından ve geceyi dışarıda geçirmesinden dolayı bir "Moğol Venüs'üne âşık olduğunu" zanneder. Behçet Necatigil, *100 Soruda Mitologya* adlı kitabında Venüs'ü "Eski Roma köylüleri Venüs'e bahçe ekimi koruyucusu olarak taparlardı. Sonradan Yunanlıların Afrodit'i ile aynı tanrıça, yani aşk cazibesi tanrıçası oldu."[314] şeklinde açıklamaktadır.

Madalyon'da mitoloji Kafkaslardaki topluluğun tasvirinde karşımıza çıkmaktadır: "Birinci sınıfın arkasından gidemeyen, İkaros'un katılımıyla cezaya mahkum edilen ve düşerken burnunu inciten alt tabaka topluluklar da vardır." Baba Daidalos ve oğlu İkaros ölümlere neden oldukları için hapsedilirler. Hapisteyken baba, oğlu ile tüy ve balmumundan kanat yaparak uçup kaçarlar. İkaros güneşe çok yaklaşınca, balmumu erir ve İkaros denize düşer ve bir daha kimse onu görmez.[315] Buradan sosyetede kötülüklere neden olanların izinden giden kişilerin, toplumdan aforoz edilip, tekrar aynı itibarı yakalamaya çalışınca da birinci sınıfa kabul edilmeyen ve bir aşağı sınıfa düşen kişilerin varlığını anlıyoruz.

Olimpiya köy yaşamından ilk kez ayrılıp, Moskova'da katıldığı bir sergide Orfe'nin cennetin girişinde elinde liriyle durduğu resme hayran kalır. Olimpiya, Evridika'nın günümüzde yaşadığını düşündüğünde onları (Orfe ve Evridika) zavallı bulur. Evridika,

[313] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 134-135.
[314] Behçet Necatigil; 100 Soruda Mitologya, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1988, s. 34; Bol'şoy Entsiklopediçeski Slovar', http://mirslovarei.com/content_bes/Venera-10271.html, (E. T.: Mayıs 2009), Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 119.
[315] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 219; Behçet Necatigil; A.g.e., s. 115.

Yunan mitolojisinde, Orfe'nin kavuşmak istediği sevgilisinin adıdır. Yunan mitolojisinde, Orfe'nin sevgilisi Evridiki hakkındaki öykü kısaca şöyledir:

Evridiki bir gün Aristaeus'tan kaçarken ayaklarına bir yılan dolanır. Sevgilisi bu yüzden ölüp yeraltına (öte-âleme) gidince, sevgilisini kaybeden Orfe de ona kavuşmak için büyük çabalar gösterir, ilahlardan yardım görme umuduyla, özlem içinde çalgısını çalıp dururken harikulâde, ahenkli müzikler yaratır. Orfe'nin sevgilisine kavuşma çabalarına sonunda bir yanıt gelir. Sevgilisine kavuşacaktır, fakat bir koşul vardır: Bu da, sevgilisi yeraltı aleminin karanlıklarından ışığa çıkana kadar onun yüzüne bakmaması koşuludur. Böylece ilâhî yardımla, sevgilisi, esirlikten çıkıp yükselmeye başlar, fakat tam ışığa çıkmak üzereyken Orfe dayanamaz, ardından gelen sevgilisini görmek için dönüp geriye bakar. Bu büyük hatasından ötürü de sevgilisine kavuşamaz, Evridiki karanlıklara geri döndürülür. Bir anda bütün çabalar boşa gitmiştir. Orfe yedi ay, havada asılı bir kayanın altında ağlar, gözleri sevgilisine kavuşmaktan başka bir şeyi görmediğinden diğer kadınlarla ilgilenmez, hatta onları hor görür. Bu yüzden kadınlarca öldürülür, vücudu paramparça edilir ve organları ırmağa atılır.[316]

İdeal'deki mitolojik unsur, Olga'nın Delfi'nin rahibe kahininden Anatoli ile karşılaşıp karşılaşmayacağını söylemesini umut etmesi[317] ve Neretski'ye yapılan "Petersburg'lu Adonis"[318] benzetmesi ile karşımıza çıkmaktadır. Mitolojide Delfi "kâhin tapınağı"nı[319], Adonis ise "güzelliği ile dillere destan olan kralın oğlu"nu[320] temsil etmektedir.

Karakter tasvirlerinde "solgun, dalgın, üzgün ve mutsuz" sıfatlarının kadınlara yüklenmiş olması romantizmin etkileri arasındadır. *İdeal*'de yazarın Olga'yı "solgun yüzünde ve gözlerinin hüzünlü ifadesinde"[321] sözleriyle tasvir etmesi; Olga'nın evliliğinde yaşadıklarını "hayal kırıklığı" olarak yorumlaması; Olga'nın okuduğu romanlarda "ideal"ini araması, kendini yalnızlığa hapsetmesi, hayalperest ve melankoli hislerine bürünmesi romantik öğeler arasında kabul edilebilir. *Jeleznovodsk Anısı*'nda rüya ile gerçeğin birbirine karışması; çaresizliğe kapılan Zeneida'nın ölüm isteği, kaçış

[316] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 268; Behçet Necatigil; 100 Soruda…, s. 100.
[317] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 24.
[318] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 7.
[319] Behçet Necatigil; A.g.e., s. 61.
[320] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 29.
[321] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 9.

planı öncesinde yaşadığı hayal kırıklığı romantizmin etkilerinden sayılabilir. *Utballa*'da Utballa ve Boris'in gizemli mektup sonrası birbirlerini gördüklerinde "ay ışığının onları aydınlatıyor"[322] olması, Utballa'nın ölümü düşünmekle özgürlüğe kavuşma isteği; Boris ile buluşmaya gittiğinde Hartsıg ve adamlarıyla karşılaşan Utballa'nın duydukları karşısında yarı baygın yere yığılması ve bilinçsizce orada yatması; Boris'in gerçekleşemeyen kaçış planından sonra Utballa'nın yaşadığı bölgeye döndüğünde at kişnemelerinin, köpek havlamalarının duyulması; Utballa ve Boris ayrılacağı vakit çalıların arasından güvercinin (golub',голубь) üveyerek uçması; ayrılık öncesi Utballa'nın bir gün ölecek olursa bir kuş olup hep Boris'in etrafında dolanacağına dair benzetme yapması ve bunu Boris ile paylaşırken Boris'in gözlerindeki yaşın Utballa'nın yanağına damlaması, Utballa'nın hançer ile kendini yaralayıp esaretten özgürlüğe kavuşma isteği bizim saptadığımız romantik öğelerdir.

Celaleddin'de denizin dalgalarının ve havanın şiirlerde kötü olay olmadan önceki gibi sessiz olması[323]; Lüdmila'nın içe kapanması, hastalanması; Emina'nın gizemi; Celaleddin'in umutsuzluğu ve yalnızlığı; lükse düşkün Anisya İvanovna; Belogradov'un düello öncesinde "sonbahar yaprağı gibi solgun"[324] olması romantizmin etkileridir.

Madalyon'da "gereksiz insan" tiplemesiyle Yuryeviç; *Sosyete Yargısı*'nda yer alan kölelik rejimi; Vlodinski'nin Zenaida için, "o (ona, она)", "tanınmayan (neznakomka, незнакомка)" ve güzel kız anlamına gelen "sil'fida (Сильфида)" sözcüklerini kullanması; içine kapanık Vlodinski ve kendini toplumdan dışlayan yeğeni Elisaveta, Zenaida'nın kendini aldattığına inanan Vlodinski'nin hıçkırıklara boğulması; *Tanrısal Yargı*'da kayıktaki adamın Kamilla'yı kaçırmasından az evvel bir çan sesinin duyulması ve etrafın sis ile kaplanması; *Örtülü Loca*'da yalnız, içine kapalı Vseslavin karakteri ile "gereksiz insan" tiplemesini sembolize eden "dandy" (Fransızca: züppe) figürü ve öykülerinin (*Örtülü Loca* hariç) mutsuz sonla bitmesi romantik öğedir.

[322] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 79.
[323] A.g.e., s. 143.
[324] A.g.e., s. 201.

Sosyete Yargısı'nda sisli hava Vlodinski'nin gerçek ile hayal arasında gidip gelmesine, Zenaida'yı gerçekten görmüş olabileceği fikrine kapılmasına engel olarak romantizmin gizemini katan unsurlardandır.

Jeleznovodsk Anısı'nda daha öykünün girişinde Kafkaslar üzerinde uçan kartal (orel, орел)[325] ve simgelediği özgürlük duygusu, zirveye (verşina, вершина) tırmanma hissi yani gerçekte özgürlüğe kavuşma arzusu; Zeneida'nın rüyasında kötü olayların gerçekleşebileceğini önceden işaret eden at kişnemeleri (hrapenie loşadey, храпение лошадей) ve ürken güvercin (golub', голубь); hançer (kinjal, кинжал) (*Jeleznovodsk Anısı*'nda, *Utballa*'da ve *Celaleddin*'de); *Tanrısal Yargı*'da Kamilla'nın kaçırılıp ölmesinden hemen önce çan sesi ile birlikte hafif sisin bastırması, Aleksandr'ın ölen Lidiya'yı kumruya benzetmesi ve Lidiya vurulduğunda horozun ötmesi öykülerinde saptadığımız romantik sembollerdir. *Sosyete Yargısı*'nda Vlodinski'nin hastalığı sırasında odasından dışarıya bakıp, uçan kuşlara imrenerek özgürlüğe kavuşmayı beklemesi de romantik bir anlatımdır.

İdeal'de Anatoli'nin odaya kimin geldiğini anladığı, Olga'ya ait olan yelpaze; *Jeleznovodsk Anısı*'nda, *Utballa*'da ve *Celaleddin*'de hançer; *Celaleddin*'de kale, Lüdmila'nın Celaleddin'e hediye ettiği altın hac ve Lüdmila'nın düğün çiçeği; *Madalyon*'da Hamlet operası ve Engelsberg'in bileğindeki madalyon; *Sosyete Yargısı*'nda mektuplar, bir yüzünde Zenaida'nın portesi diğer yüzünde Zenaida ile vedalaşırken gözyaşının düştüğü inciçiçeği; *Tanrısal Yargı*'da Aleksandr'ın annesinin gizemli mektuplarla dolu sandığı, kan davası, annesinin düğününden kaçarken bıraktığı, ölümünde de mirasçıları sanık yapan takılar; *Örtülü Loca*'da opera ve müzik, örtülü loca saptadığımız sembollerdir.

İdeal'de (Anatoli ve Olga), *Celaleddin*'de (Celaleddin ve Lüdmila) ve *Sosyete Yargısı*'nda (General'in, eşi Zenaida'nın lülelerini öpmesiyle Vlodinski kıskançlık hisseder) saç lülesine erkeğin nefesinin değmesi ve aşkın hissedilir olması; *Jeleznovodsk Anısı*'nda ölümü bekleyen Zeneida'nın kızlarını bir daha saçlarının lülesiyle oynayamayacağını düşünüp karamsarlığa kapılmasının anlatımında da saç lülesi sembol olarak kullanılmıştır. *Madalyon*'da Engelsberg'in beyaz elbisesi;

[325] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 48.

Celaleddin'de ise Lüdmila'nın elindeki beyaz buket masumiyeti ve saflığı sembolize etmektedir.

Utballa'da yıllar sonra buluştukları gece Utballa'nın son görüştükleri akşam giydiği aynı siyah elbise hüznü; aşkını ilan ettiği mektuptaki yıldız da ideal dünyayı sembolize eder. Ala doğan kuşu da sembol olarak kullanılmıştır. Hartsıg elindeki eğitimli ala doğanın, ki bilindiği gibi ala doğan vahşi ve hızlı uçabilen bir kuştur, ulusun geçenlerde göç ettiği yere doğru gittiğini gözlemler. Bu cümlenin arkasından gelen Kafkaslarda dağlarda bir genç adamın ölü bedeni ve parçalanmış kafatasının bulunduğunu belirtmesi ile yazar okuyucunun giden ala doğanın Boris'i bulup, ona saldırdığı hissine kapılmasını sağlar. Bu gizemli ölümden sonra ise, yazar ölen kişinin Boris olmadığını, çünkü geçenlerde Boris'in albay olduğunu ve kendisi gibi açık tenli sarışın bir bayanla gezdiğini belirtir. Ve okuyucuya hangisinin daha gerçekçi olduğunu sorarak yazar, gizemi daha da ilginç hâle getirir ve kendisi ikincisinin doğru olma olasılığının daha yüksek olduğunu ekleyerek öyküsünü bitirir.

Gan'ın öykülerinde tespit ettiğimiz hüzünlü karakterler, mitolojik unsurlar, konu bakımından romantik kabul edilen öğeler ve semboller sonucunda Gan'ın romantik bir yazar olduğunu söyleyebiliriz. Ancak dönemin diğer romantik yazarları gibi, Gan da öykülerinde romantik öğelere ve sembollere yer vermiş, diğer yandan realist düşüncelerini romantizmle birleştirerek kaleme almıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ÜSLÛP VE ANLATIM TEKNİKLERİ

Bu başlık altında öykülerini incelediğimiz Gan'ın üslûp ve anlatım tekniklerini aktarmaya çalışacağız.

Mehmet Tekin'in ifadesiyle üslûp, dilin mecazi gücünü, renk ve eylem zenginliğini, kısacası dilin anlatım dağarcığını kişisel beceriyle söze ve yazıya dökmek, dile canlılık kazandırmak demektir. Edebî üslûp ise, en geniş anlamıyla yazarın, istediği izlenimi elde etmek için dile verdiği ifade kabiliyetidir. [326]

Farklı dillerden çeviri yaparak edebî yaşamına başlayan Gan, öykülerinde dilin kullanımına özen göstermiştir. Gan'ın öykülerinde romantizmle birlikte yazarın kişisel gözlemlerinin doğrultusunda dönemin gerçek dünyası vardır. Gan'ın toplu eserlerinin önsözünde V. A–ov'un belirttiği gibi, öyküleri dil açısından zengin ve lirik bir yapıya sahiptir.[327] Öykülerinde rastladığımız yüksek, orta ve alçak üslûpları alıntılarla sunmak istiyoruz.

Sosyete toplumunu konu aldığı öykülerde kelimelerle birlikte yüksek üslûp kullanmıştır. Örneğin; "**İzvol'te-s, vaşe prevoshoditelstvo**" (tabii ki ekselansları; *İdeal*, s. 2 - buradaki "s" sudarınya (hanımefendi) anlamına gelmektedir.); "**Vı angajirovanı na mazurku**" (Mazurka için dansa davet edildiniz mi?; *İdeal*, s. 2); "**dremlyuşçiy zefir ne zaigrıval s listyamu kustov**" (rüzgâr esmiyordu yerine, titreyen esin/zefir çalıların yapraklarıyla oynaşmıyordu der yazar, *Jeleznovodsk Anısı*, s. 50); "**Dandov ad**"

[326] Mehmet Tekin; Roman Sanatı 1 Romanın Unsurları, Ötüken Neşriyat A. Ş., İstanbul 2001, s. 168, 173.
[327] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. IV.

(insanın acılarını, ıstıraplarını eğittiği yer ya da karmaşasının hüküm sürdüğü yer anlamında[328], *Madalyon*, s. 222) "**deklamirovat'**" (deklare etmek, söylemek; *Sosyete Yargısı*, s. 303); "**al'kov**" (yatak) ve "**şlyubka**" (sandal; *Tanrısal Yargı*, s. 375), "**delikatnost'**" (Fransızcadan Rusça'ya geçmiş; nezaket, *Tanrısal Yargı*, s. 384); "**abonirovat'**" (abone olmak, *Örtülü Loca*, s. 392) vb. .

Gan öykülerinin genelinde sadece kelime olarak değil, anlatım olarak da yüksek üslûp kullanmıştır. Bu kullanımını *Sosyete Yargısı* adlı öyküsünden bir alıntı ile örneklemek istiyoruz:

> "Beklenen Perşembe günü geldi, zavallı kadın yazar kendisinin oynayan maymun ya da pazen bir battaniyenin içindeki yılan gibi gösterileceğinden, hemcinsleri üzerinde analiz yaparken her zaman kadınların keskin olan bakışlarının karşılama sırasında, onu tepeden tırnağa süzebilmek için dürbün gibi etrafını saracağından; kendinden beklenen esin kaynağı ve kitap konuşmalarından, hayret verici fikirlerden, katedral içerikli dinî sözlerden, hatta Yahudi dili karışımıyla Latince sözlerden –çünkü bir kadın yazar, büyük çoğunluğun fikrine göre ne bilim adamı ne de entelektüel olabilirdi, peki neden? –şüphelenmeden ruhunun tüm masumiyet duygularıyla öğle yemeğine gidiyor." "Настал роковой четверг, бедная писательница едет в невинности души своей обедать, не подозревая, что ее приглашали напоказ, как пляшущую обезьяну, как змея в фланелевом одеяле, что взоры женщин, всегда зоркие в анализе качеств сестер своих, вооружились ея встречи с нею сотнеюумственных лорнетов, чтоб разобрать ее по волоску от чепчика до башмака; что от нее ждут вдохновения и книжных речей, поражающих мыслей, кафедрального голоса, чего-то особенного в поступи, в поклоне, и даже латинских фраз в смеси с еврейским языком, – потому что женщина-писательница, по общеприятному мнению, не может не быть ученой и педанткой, а почему так?"[329]

Gan, öykülerin genel üslubunda yüksek üslûp kullanmış olsa da, karakterlerin repliklerinde ve kimi zaman da olayın akışını aktarmada orta üslubu tercih etmiştir: "**İ potom, ona ni s kem ne mojet soytis'**" (ve sonra, bir daha kimseyle yakınlaşamadı; *Sosyete Yargısı*, s. 304) vb. .

---

[328] Yandeks Slovari, http://slovari.yandex.ru/dict/frazslov/article/1/0014.htm, (E. T.: Ağustos 2009).
[329] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 304.

Kaba ya da kötü sözlerle alçak üslûp kullanarak karakterlerin ruh hallerini ya da duruma bakış açılarını yansıtmıştır. Örneğin; "**Tol'ko voennıe pozvolyali cebe klanyatsya c razvyaznım vidom**" (ancak askerler böyle küstah ve laubali bir selama müsaade eder; *İdeal*, s. 2), "**roman nravstvennı**" (ahlaksız romanlar; *İdeal*, s. 2), "**ne ctanovites, pojaluysta, moim vis-a-vis v kadrilyah; ya clişkom kajus ogromnoyu protiv vas**" (kadril oyununda lütfen benim karşımda durmayınız, çünkü sizin karşınızda çok kocaman görünüyorum; *İdeal*, s. 2), "**Vaşa polkovnitsa hotela porazit' nas pastuşeskoyu prostotoyu (…) kak eto milo!** " (Albayın hanımı bizleri çoban sadeliği ile hayrete düşürmek istemiş… ne kadar şirin!, *İdeal*, s. 4); "**grubaya ruka**" (kaba el) ve "**uydi otcel**"(çıkın burdan, *Jeleznovodsk Anısı*, s. 60); "**Çto za varvarskoe imya?**" (Ne biçim bir barbar isim bu?, *Utballa*, s. 63); "**opyat' oni gyaurı!**" (yine onlar gavurlar!, *Celaleddin*, s. 143), "**branili russkih**" (Ruslara küfrettiler, *Celaleddin*, s. 161), "**Çto eto za nişçaya? (…) Da vıtolkayte etu sumosbrodnuyu!**" (Bu fakir de kim böyle? (…) Konuşturun şu zıpırı!, *Celaleddin*, s. 206); "**tı zapisalsya v garde malade?**" (hemşire/bakıcı mi oldun?, Yuryeviç amcasına hastalığında eşlik ediyor diye arkadaşları söyler, s. 211), "**ona uspela ovdovet!**" (bekâr kalabilmiş mi!, s. 213), "**koketka**" (cilveli kadın/fingirdek/yosma; *Madalyon*, s. 222), "**proklyataya jenşçina**" (alçak/lanet kadın, s. 298); "**yest'-taki mnye vremya çitat' etot vzdor**" (bu saçmalıkları (kadın yazarın yazmış olduklarını) okumak için biraz vaktim var; *Sosyete Yargısı*, s. 303), "**nizkiy norgaş!**"(alçak satıcı!, s. 347); "**durnoy muj**" (fena/yaramaz koca; *Örtülü Loca*, s. 393) vb. .

Gan'ın hemen hemen her öyküsünde yabancı kelime ve cümlelere rastlamaktayız. Öykülerinin geneline baktığımızda karşımıza Fransızca, Almanca ya da İtalyanca kelime ve cümleler çıkmaktadır. Fransızca dönemin sosyetesinde çok moda olduğu için Gan'ın öykülerinde aristokrat kesimin repliklerinde Fransızca Matmazel, madam, mösyö, maman (anne), mon cher ve ma chére (azizim, değerlim, sevgilim) kelimeleri sıklıkla kullanılmaktadır. Diğerleri: *İdeal*'de "**vis-a-vis**" (Fransızca: karşımda, s. 2), "**addio, mia tortorella!… bel idol mio**" (İtalyanca: Elveda kumrum!... artık seninim idealim benim, s. 43); *Jeleznovodsk Anısı*'nda "**su**" (Çerkezce: su, s. 53), "**gayda**" (Çerkezce: Haydi, s. 53); *Utballa*'da "**mais, de gracé**" (Fransızca: ama, lütfen, s. 64), "**a la l'enfant**" (Fransızca: çocuk annesidir, s. 64), "**joli garçon**" (Fransızca: yakışıklı, s. 69); *Celaleddin*'de "**murza**" (Kırım hanlığında prens anlamına gelen aristokrat bir

unvan, s. 140), "**Aleykum esselam**" (s. 140), "**ma bela cousine**" (Fransızca: benim güzel kuzenim, s. 114), "**a la Marie-Antoinette**" (Fransızca: Marie Antoinette'nin, s. 151), "**ailes de pigeon**" (Fransızca: güvercin, s. 197); *Madalyon*'da "**garde malade**" (Fransızca: ev bakıcısı/hemşiresi, s. 211) "**et caetera**" (Fransızca: ve benzeri, s. 212), "**rosa monachalis gloirosa**" (İtalyanca: Görkemli manastır gülü, s. 212), "**qui a bu-boira, qui ajoué-jouera**" (Fransızca: huylu huyundan vazgeçmez, s. 214), "**fashionables**" (Fransızca: modaya uygun, s. 215) "**a la mougick**, **a la coq effarouche**" (Fransızca: ürkütme s. 215), "**rosa spinossima**" (Fransızca: burnet gül- bir tür çiçek, s.218), "**rosa inermis**" (Fransızca: pembe gül, s.218), "**rosa amabilis pallida**" (Fransızca: bir tür solgun renkli gül, s.218), "**rosa atropurpurea**" (Fransızca: bir tür kırmızı gül, s.218); *Sosyete Yargısı*'nda "**Heimwehe**" (Almanca: vatan hasreti, s. 320) ; *Tanrısal Yargı*'da "**palazzo**" (İtalyanca: Ölü ayini, s. 375), "**Russiano! Signor Iddio, c'he Questo?**" (İtalyanca: Rus! Senyör, kim bu?, s. 377); "**konte di (…) della vendetta**" (İtalyanca: Kont (…) Kan davası, s. 387); *Örtülü Loca*'da "**dilettanti**" (İtalyanca: Hevesli, s. 391), "**dendi**" (Fransızca: züppe, s. 391), "**ah! Non credea mirarti**" (operanın İtalyanca sözleri, Amina'nın başkasıyla evlenecek olan âşığına ettiği dua, s. 393 ve 401), "**oh, ces dames polonaises**" (Fransızca: böyledir bu Polonya kadınları, s. 410) vb. .

Özellikle öykü başlarında alıntıladığı epigrafi bölümlerindeki dörtlükler ana dillerinde kullanılmış, çevrilme ihtiyacı duyulmamıştır. *Jeleznovodsk Anısı*'nda Byron'dan, *Sosyete Yargısı*'nda Romané'den, *Utballa*'da B. Krudner'den Fransızca; *Celaleddin*'de ve *Madalyon*'da Metastasio'dan *Didone abbandonata* (*Terkedilmiş Dido*) adlı barok dönemine ait operasından İtalyanca; *Utballa*'da, Schiller'den *Madalyon*'da *An Emma* adlı balatından ve *Sosyete Yargısı*'nda *Hayaller* adlı şiirinden Almanca alıntılar yapmıştır. Opera ya da müzik ile ilgili öykülerinde de, opera eserlerini orijinal dilinde, İtalyanca verilmiştir. (*Örtülü Loca*, s. 393.)

Gan bu kelimelerin dışında farklı dinî inançlara ait kelimeler de kullanmıştır: "**Bog** veya **Gospod**" (Tanrı); *İdeal*'de "**dveri Magometova paya**" (Muhammed'in cennetinin kapıları, s. 17); *Utballa*'da "**Budda**" (Buda, s. 77), "**krest'**" (haç, s. 136); *Celaleddin*'de "**Musul'manin**" (Müslüman, s. 146), "**Allah**" (s. 148), "**veçernaya molitva**" (akşam namazı, s. 161), "**Allah Tealya**" (s. 162), "**Koran**" (Kuran, s. 186); "**ramen**" (dinî

kitaplarda omuz kelimesi olarak kullanılmaktadır, *Sosyete Yargısı*, s. 304); *Tanrısal Yargı*'da "Kont B*** dinleri ayrı olan Ruslarla artık kardeş olur" (s. 374), "**eretik**" (dinden çıkarma, s. 374), İtalya'da yapılan dinî düğün töreni (s. 375), "**palazzo**" (İtalyanca: Ölü ayini, s. 375), "**mia cara nonna via fanecullo**" (İtalyanca: Anneannenin ölü ayini, s. 377), "**perekrestitsya**" (istavroz çıkarmak, s. 380), "**radi Hrista**" (Tanrı aşkına, s.388) vb. .

Gan bu yabancı kelimeler dışında uzmanlık dili olarak adlandırılan askeri ve tıbbi bilimsel kelimeler de kullanmıştır: "**general**" (general), "**polkovnik**" (albay), "**leytenant**" (teğmen), "**adyutant**" (yaver), "**ofitser**" (subay), "**artillarist**" (topçu), "**konnogvardeets**" (atlı muhafız subayı), "**krasir**" (zırhlı süvari), "**brigadir**" (ekip başı), "**rıtsar'**" (şövalye), "**kaval'kada**" (atlılar alayı), "**mundir**" (resmi ceket), "**orden**" (nişan), "**klinok**" (namlu), asker eşlerinin isimleri "**polkovnitsa**" (albay hanımı), "**brigadirşa**" (ekip başının hanımı), "**generalşa**" (generalin hanımı), "**politseymasterşa**" (komiser hanımı), "**graf**" (kont), "**grafinya**" (kontes), "**baron**" (baron), "**baronessa**" (barones), "**knyaz**" (prens), "**knyaginya**" (prenses) vb. ; "**çahotka**" (verem), "**lihoradka**" (sıtma) vb. .

Romantizmin etkisinde kalan Gan, karakterlerini tasvir ederken sık sık "zavallı" (bednaya, бедная) epitetini kullanır: *İdeal'*de Olga'yı, "**zavallı hayalperest**" (bednaya meçtatel'nitsa, бедная мечтательница), Neretski ile aralarında çıkan asılsız dedikoduların ağızdan ağza yayılması sonucunda Olga'yı "**albayın zavallı hanımı**" (bednaya polkovnitsa, бедная полковница), "**solgun yanakları**" (blednıye şçeki; бледные щеки); *Jeleznovodsk Anısı'*nda Zeneida'nın ölecekmiş hissine kapılıp kendini "**Vera'nın zavallı annesi**" (bednaya mat', бедная мать) olarak tanımlaması; *Madalyon*'da Olimpiya için "**zavallı kız**" (bednaya devuşka, бедная девушка) betimlemesini kullanması; *Tanrısal Yargı*'da Aleksandr için "**zavallı Aleksandr**" (bednıy Aleksandr, бедный Александр), Lidiya için "**zavallı Lidiya**" (bednaya Lidiya, бедная Лидия) ; *Örtülü Loca*'da Korneliya için "**zavallı kör kız**" (bednaya slepaya, бедная слепая) ve "**yüzü her zaman solgun**" (ee litso vsegda blednoe, ее лицо всегда бледное) betimlemesini kullanması yazarın üslubundaki romantizmin etkilerinden kabul edilebilir.

19. yy. yazarı olarak Gan da dönemin diğer tanınmış yazarları gibi öykülerinde doğa tasvirlerine yer vermiştir. Doğa ve peyzaj, müzik, diğer dilden kelimeler ve retorik figürler Gan'ın üslubunu oluşturmasında yardımcı olan öğelerdendir.

Gan doğayı, mekân tasvirlerinde ya da olayları birbiriyle ilişkilendirirken kullanmıştır. Doğanın güzelliği olumlu olayları sembolize ederken, sisli ya da puslu hava berberinde olumsuz olayların geleceğine ışık tutar. *İdeal*'de Olga ve Vera'nın zoraki ayrılığının yarattığı derin acıyı tasvir ederken dalından, hatta kökünden koparılan bir çiçekle örnekler. *Madalyon*'da Maşuk dağının zirvesine ulaştığında, dağların güzelliğinden büyülenen Engelsberg'in zirveye vardığındaki coşkusuyla Yuryeviç'i tuzağına düşürmüş olması ilişkilendirilir. *Utballa*'da erkeğin hüznü yaz yağmuru misali, "aniden bastıran fırtına, yağmur yağdıran kara bulut. Ama bir süre sonra hava yeniden açıyor"[330] olarak tanımlanır. Kadının üzülme şeklini ise yazar, "yalnız ve sönük bir bulut var, fark edilmeyen bir bulut. Şafakla birlikte doğudan yükseliyor, güneşe bir parça ışık için yalvarıyor, eli boş dönüyor, güneş gidince yine batıya yöneliyor hiç fark edilmeden. Ve böyle geçiyor bulutun günleri, fark edilmeden, sessiz ve yalnız"[331] sözleriyle dile getiriyor. *Celaleddin*'de Celaleddin evine dönerken güneşin bir anda her yeri aydınlatıp, ardından dağın arkasına geçerek her yerin kararması; düello öncesinde ve esnasında havanın sisli ve puslu oluşu, Celaleddin ve Belogradov'un tartışmasından önce denizin aşırı dalgalanması ve havanın gereğinden fazla sessiz olması; *Sosyete Yargısı*'nda baharın gelmesiyle birlikte Vlodinski'nin de iyileşmesi ve özgürlük duygusunun kuşlarla, Olga'nın Anatoli'nin tuzağına düşmesini, uçmayı yeni öğrenen kuşun avcının eline düşmesiyle tasvir edilmesi yazarın doğayı üslubuna kattığı güzel örneklerdendir.

Doğayla birlikte peyzaj, yani olayın gerçekleştiği mekânı bütünleyen tüm unsurlar, gerçekliği yansıtmak için kimi zaman karakterlerin giyimiyle ya da kültürleriyle birlikte sunulmuştur. *İdeal*'de balo sahnesi, *Jeleznovodsk Anısı*'nda Çerkez yaşamı, *Utballa*'da Kalmık yaşamı, *Celaleddin*'de Tatar kültürü peyzaj ve mekân tasvirleri ile aktarılırken, diğer öykülerinde mevsim belirtileri için giysi ya da hava durumları hakkında bilgi verilir. *Sosyete Yargısı*'nda Vlodinski'nin ruh hâli, odasının tasviri ile aktarılmıştır.

[330] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 87.
[331] A.g.e., s. 88.

> "Bomboş duvarlar, düzensiz masalar, sandalyeler ve kocaman devasa bir kitaplık. Kitaplık darmadağınık: felsefe, klasik ve romantik, şiir ve nesir kitapları yerde, masalarda ve uzun Türk usulü divanda. Anlaşılıyor ki eğlenmek için değil, aklını dağıtmak için okuyor, sıkılınca hemen bir başkasına geçiyor. (…) Belli oluyor ki bu evde amaçsız, arzusuz, acı dolu bir adam yaşıyor."[332]

Sosyete yaşamını aktarmada peyzaj kuşkusuz vazgeçilmez unsurlar arasındadır:

> "Dört tane avize sallanıyor tavandan aşağıya; duvar boyunca yeşil desenli turuncu basma örtü ile örtülü divanlar sıralanıyor. Salonun ön kısmında ise, büyük aynanın altında iki tane koyu kırmızı koltuk duruyor. Koroda otuz kişilik orkestra valinin gelişinin habercisi olan polonezi çalmak üzere kemanları hazır halde bekliyorlardı. Divanlar çoktan her yaştan bayan ve rütbeli askerler ya da unvan sahibi soylular tarafından kapılmıştı."[333]

Dolayısıyla Gan'ın öykülerinde peyzaj sadece bir dekorasyon değil, gerçek hayatı tanımlayan bir öğe olarak karşımıza çıkmaktadır.

Renkler ve çiçekler de yazarın üslubunun bir parçasıdır. Koyu renkler olumsuzluğu sembolize ederken, çiçekler ya kadınları sembolize eder, ya geçmişten bir hatırayı anımsatır ya da düğünün habercisi olur: Baloya gelen vali eşinin tasviri: "Sarı çiçek ve tüylerle süslü, koyu kırmızı bere, bronz şapka" (*İdeal*, s. 2), "salona pembe bulutlar geliyor adeta, müjdeci yaklaşıyor" (*İdeal*, s. 3.), "bahçe gülünden bozkır menekşesine uçmaya hazırdır" (*İdeal*, s. 33); "Utballa'nın simsiyah örgülü saçları, Boris'in sarı saçlarının üzerine bir yas örtüsü gibi düşer" (*Utballa*, s. 134); Celaleddin Kırım'a döndüğünde Lüdmila'nın elinde beyaz düğün çiçekleri vardır ve Anisya Celaleddin'i görünce "üzerindeki kırmızı şaldan daha da kırmızı bir hâl" alır (*Celaleddin*, s. 190), Emina ise Celaleddin öldüğünde siyah bir kurdeleye bağlı olarak hacı Lüdmila'ya verir (*Celaleddin*, s. 203); Alkarov, Engelsberg'e ve diğer kadınlara hep bir gül ismi takar (*Madalyon*, s. 218), "beyaz elbiseli, şapkasında leylak dalı olan bu kadın da kim?" (*Madalyon*, s. 221) "Yuryeviç'in oğluna verdiği çiçeği alıp parçalar" (*Madalyon*, s. 223); Zenaida, Vlodinski'nin aşkına yanıt veremez ve "inciçiçeğini koparır" (*Sosyete Yargısı*, s. 330), Vlodinski'nin madalyonun bir yüzünde bu inciçiçeğinin kurutulmuşu

[332] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 308.
[333] A.g.e., s. 2.

vardır (*Sosyete Yargısı*, s. 347); "sandaldan beyaz giysili bir kadının (yani gelinlikli Kamilla'nın) gülüşmeleri duyulur" (*Tanrısal Yargı*, s. 375), "Bir gün siyah mühürlü büyük bir mektup gelir." Bu mektupta Kamilla'nın babasının öldüğü yazılıdır. Ölü ayininde en önde beyaz giysili kişiler, arkalarında da siyah giysili kişiler yer alır. (*Tanrısal Yargı*, s. 377); vb. .

Madalyon'da Engelsberg'in tasvirinde yine çiçek karşımıza çıkmaktadır.

> "Kim ateş saçan, hüznün sisiyle kaplı gözlerini görse, kim profilinin nazikliğine baksa, hafif bir anlık gülümsemesinde bile aşkın sonsuz öpücüğünün göründüğü dudaklarına baksa, artık onun hatırasını uzun süre aklından çıkaramaz. Bu bir keresinde bir şaire oldu (…) şair onu yaşamı boyunca bir kez açan ve o açan çiçeğin de sadece birkaç saat yaşayabildiği aloe (sarısabır) çiçeğine benzetti."[334]

Yazarın cümle yapılarına baktığımızda genel olarak tasvirlerinde uzun ve birbirine edat ya da bağlaçlarla, zarf-fiil ve sıfat fiillerle bağlı karmaşık cümleler görmekteyiz. Bu kullanımına örnek olarak yazarın *Tanrısal Yargı* adlı öyküsünden karmaşık bir cümlesini vermek istiyoruz.

> "İki gün sonra babam döndü, güneş uzak dağların arkasından kayboldu, akşam sessiz ve sakindi; bana öyle geliyor ki, sanki hâlâ bu ılık ıtır kokulu havayı içime çekiyorum, çiçeklerinden ve altın sarısı meyvelerinden arınmış ağaçların dallarının sallanmalarını izliyorum, kıyı yakınındaki kumsala koşar adımlarla giden deniz esintisinin sessizce çalkalandığını ve, sanki kumlarla cilveleşircesine onları okşadığını, coşkulu köpüklerin dağıldığını ve hızlıca tekrar şeffaf dalgalara karıştığını görüyorum." "Через два дня возвратился мой отец, солнце спускалось к далеким горам, вечер был упоителен; мне кажется; что теперь еще я дышу этим теплым душистым воздухом, вижу, как колеблятся ветви дерев, отягченныя цветами и золотистыми плодами, *как* тихо плещется морская струя, взбегая на прибрежый песок, будто заигрывая с ним, нежится, разсыпается шипяшей пеною и, сбегая, снова сливается с прозрачной волной."[335]

Bir eserin vazgeçilmez unsurlarından olan retorik figürlerden, Gan en çok benzetme ve kişileştirme sanatlarını kullanmıştır. Örneğin; karakterleri doğadaki bir varlığa

[334] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 221.
[335] A.g.e., s. 377-378.

benzetme ya da tam tersi doğadaki bir varlığa insanın yapabileceği bir eylem yükleyerek kişileştirme sanatını kullanmıştır. Bu kullanımını öykülerinden yapacağımız alıntılarla desteklemek istiyoruz.

Benzetmeler: *İdeal*'de Gan, Olga'nın yaşadıklarını yuvadan uçmaya hazırlanan, ancak uçmaya başladığında avcının eline düşen ve kanatlarının avcı tarafından kırılmasıyla yaralanan bir kuşun kaderine benzetir. Gan'a göre avcı, kuşu yakaladığında bir kafese koysaydı, belki o kafesin içinde çırpınacak ve kendini öldürecekti ama kuş bu kadar yıkılmayacak ve kendini çaresiz hissetmeyecekti. (s. 43) *İdeal*'de "**Vse sidyat, kak prikovannıe**" (herkes zincire vurulmuş gibi oturuyordu, s. 2), "**okrujennoyu yadovitım roem oc**" (zehrini yaymaya çalışan eşekarıları ile çevrili, s. 4), "**jit', podobno ustritse**" (istiridye gibi kabuğunda yaşamak, s. 10); *Jeleznovodsk Anısı*'nda "**straşnee vseh molniy nebesnıh cverknuli mne glaza ego**" (tüm korkunç yıldırımlardan da korkunç bakışlarını bana yöneltti, s. 59); *Utballa*'da "**volosı çudesnie, myahkie, kak şelk (…), glaza (…) kak çernıe almazı**" (Saçları yumuşak tıpkı ipek gibi, gözleri de simsiyah tıpkı siyah elmaslar gibi, s. 67), "**ulıbalas', no eto bıla ulıbka kamennoy statui**" (gülümsedi, ama bu gülümse taş heykelin gülümsemesi gibiydi, s. 133), "**vıbejali deti, clovno pçelı iz ul'ev**" (kovanından çıkan arılar gibi çocuklar koşuşturuyor, s. 135), "**trepeşça kak ptiçka, prostrelennaya pokovım svintsom i padayuşçaya**" (kurşunla vurulmuş, yaralanmış ve düşmekte olan bir kuş gibi titremekteydi, s. 135), "**upala na zem kak snop, oprokinutıy vnezapnım porıvom vetra**" (ani bir akım ile rüzgârın savurduğu çiçek misali yere yığıldı, s. 136); *Celaleddin*'de Lüdmila'nın amazon kadınına benzetilmesi (s. 145), "**kak devyatıy val**" (Lüdmila ile üvey anne arasındaki tartışmayı dokuzuncu dalgaya benzetmesi, s. 145), "**vremya kazalos' okeanom bez voln**" (zaman dalgasız bir okyanus gibiydi, s. 163); *Madalyon*'da "**budto prikovannıy k taburetu baronessa**" (sanki baronesin taburesine zincirlenmiş gibi, s. 222), "**slivki obşçestva**" (toplumun kaymağı benzetmesi yapılır seçilmiş topluluk için, s. 226), "**kak budto podobno Pandorinu yaşçiku**" (Pandora'nın kutusu sanki bu madalyon, s. 254); *Sosyete Yargısı*'nda sosyetede kendinden daha güzel olan ya da iyi giyinen kadından intikam almak istercesine onun hakkında kötü dedikodu yayan kadınların eski roma mitolojisinden Furiya'ya benzetilmesi (s. 302.), "**bednaya pisatel'nitsa edet v nevinnosti duşi svoey obedat, ne podozrevaya, şto ee priglaşali napokaz, kak plyaşuşçuyu, kak obez'yanu, kak zmeya v flanelevom odeyale**"

(herkesin merakla beklediği ve takip edeceği kadın yazarı, dans eden gösteri maymununa ve yılana benzetmesi, s. 304.), "**gore kak lampada, istraçivaetsyz v svete**" (acı da kandil gibi, aydınlıkta yok oluyor, s. 311); *Tanrısal Yargı*'da "**ya kak ctranstvuyuşiy golub' Krılova**" (Krılov'un güvercini gibi gezdim, s. 369) ; *Örtülü Loca*'da "**on bolen neizleçimoy boleznyu, potomu çto eta bolezn' dlya nego–otrada**" (aşk iyileştirilemeyecek bir hastalığa benzetiliyor, s. 394), "**bez neya, kak nelo svoe bez duşi**" (Korneliya'sız Vseslavin, ruhsuz bir beden gibi, s. 418) vb. .

Kişileştirmeler: *İdeal*'de "**vençaet etu golovu gluboki taynik zakonov**" (derin gizli kurallar bu kafayı taçlandırıyor, s. 2), "**molçanie votsarilos'**" (sessizlik hüküm sürüyordu, s. 2), "**Eya litso naçinalo tayat'**" (yüzü erimeye başladı, s. 28); *Jeleznovodsk Anısı*'nda "**razum çeloveka, ne izoşçrennıy obrazovaniem**" (eğitimle incelmemiş kişinin aklı, s. 48), "**podımalas' luna**" (ay yükseldi, tırmandı, s. 51), "**solntse skrıvalos'**" (güneş saklandı, s. 54); *Utballa*'da "**etot vzor vıletal iz duşi**" (bu bakış ruhundan uçarak çıktı, s. 72), "**veçernıy tuman pal na zemlyu**" (akşam pusu toprağa düştü, s. 77), "**polilis' iz ust**" (dudaklardan döküldü, s. 80), "**litso pokrılos' smertnoyu blednost'yu**" (yüzü ölü solgunluğuyla kaplandı, s. 74), "**zarya prognala t'mu**" (şafak karanlığı dağıttı, s. 78); *Celaleddin*'de "**krov' musul'manina pobujdalas'**" (Müslüman'ın kanı uyandı, s. 146), "**serdtse (…) vstrepenulos'**" (Kalp silkindi, s. 161), "**sentyabrskoe utpo probudilo prirodu**" (Eylül sabahı doğayı uyandırdı, s. 164); *Madalyon*'da "**delya serdtse mejdu svoimi sosedkami**" (kalbini komşuları arasında bölerek, s. 218), "**noçnıe çası leteli**" (gece saatleri uçup gidiyordu, s. 224); *Sosyete Yargısı*'nda: "**duşa rvetsya**" (ruhum yırtılıyor, s. 310), "**rıdanya zaduşili bı golos v grudi moey**" (hıçkırıklarım göğsümdeki sesi boğuyordu, s. 310), "**cud'ba, osirotiv menya**" (beni öksüz yetim bırakan kader, s. 311); *Tanrısal Yargı*'da "**vsyakoe slovo eya padalo nebesnım darom v moyu duşu**" (konuşulan her sözcük ruhumun derinliklerine sert bir darbe vurur, s. 385), *Örtülü Loca*'da "**çahotka v koşel'ke**" (Para kesesinde verem, yani parasızlık, s. 410) vb. .

Metaforlar: *İdeal*'de Olga Anatoli için "**moy ideal**" sözü, "**ugar razceyalsya**" (Kömür kokusu dağıldı, kömür kokusu Olga'nın hayatındaki kötü gelişmelerdir, s. 11), "**gotov bıl pereporhnut' ot sadovoy pozı k stepnoy fialke**" (bahçe gülünden bozkır menekşesine uçmaya hazırdır, s. 33); *Jeleznovodsk Anısı*'nda "**vnutri menya**

zagorelsya ogon', oh jeg menya, razlivalsya po vsem jilam" (içimde ateş yanmaya başladı, beni yaktı ve tüm damarlarıma yayıldı, ateş özgürlüğü sembolize ediyor, s. 56) *Utballa*'da "**dikarka**" (vahşi kız) ve "**stepnoy tsvetok**" (bozkır çiçeği) metaforları ile Utballa sembolize edilir; "**staralsya tronut' ee serdtse**" (onun kalbine dokunmaya çalıştı, s. 76), "**serdtse ego poletelo k Utballe**" (onun kalbi Utballa'ya uçtu, s. 79); *Celaleddin*'de "**doçeri vraga moego**" (düşmanımın kızı ile Lüdmila vurgulanır, s. 146), "**no gde-je nayti jemçujinu, (…) Celaleddina**" (Celaleddin'e layık olan inciyi yani eş adayını nerde bulabiliriz, s. 162), "**ya sın d'yavola**" (şeytanın oğlu, Belogradov'u öldürmeye gelen Celaleddin kendini şeytanın oğlu olarak tanıtır, s. 199) ; *Madalyon*'da "**amazonka**" (at üstündeki Engelsberg'i sembolize etmektedir, s. 216), "**naşiy feniks**" (Anka kuşu, Yuryeviç Engelsberg için söylüyor, s. 221), "**zalog lyubvi**" (aşkın rehini, Yuryeviç Engelsberg'in oğlu için söyler, s. 221), "**drama devyatnadtsataogo ctoletiya**" (on dokuzuncu yüzyıl dramaları, Yuryeviç'in ilan-ı aşkı için Engelsberg söylüyor, s. 240); Sosyete *Yargısı*'nda "**yest'-taki mnye vremya çitat' etot vzdor**" (bu saçmalıkları (kadın yazarın yazmış olduklarını) okumak için biraz vaktim var, s. 303); "**kopoşilos' i vizjalo yiyo semeystvo**" (ailesi kaynaşıyor ve cıvıldaşıyordu, s. 305); " **jalili lyudi**" (insanlar iğnelerini batırdı, s. 311), "**kto umel zarıtsya v samogo sebya**" (kendi içine gömülmek, s. 311); *Tanrısal Yargı*'da "**gorlitsa**" (kumru Lidiya'nın yerini tutar, s. 387); *Örtülü Loca*'da "**Kaşçey bezsmertnıy**" (gizemli örtülü loca için yaver, "ne o, bir ölümsüz Kaşçey mi bekçilik ediyor" der, Ölümsüz Kaşçey Rus Halk Masallarında sevdiği kızı zorla alı koyan kötü adamdır, s. 392), vb. .

Farklı kültürlerin hakim olduğu öykülerinde yerel kullanımlara yer vermiştir. *Jeleznovodsk Anısı*'nda Çerkezlerin diline; *Utballa*'da Kalmık yaşamına ve Zerkov'un tasvirinde başında takılı duran Türk fesine; *Madalyon*'da kaplıca halkından söz edilirken "Fesli Türkler"[336] tasvirine; *Örtülü Loca*'da "takkeliler"[337] tasvirine yer verilmiştir. *Celaleddin*'de Tatar yaşamı "bahçenin köşesinde, çimlerin üzerinde, fındıklığın altında halı serili; küçük alçak taburenin üzerinde şerbetle dolu bir tepsi duruyor ve ev sahibi ile misafirleri oturuyor, uzun asma çubuklarını yerleştiriyorlar ve sert kahvelerini (doğu nektarını) yudumluyorlar"[338] sözleriyle tasvir edilir.

[336] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 214
[337] A.g..e., s. 391.
[338] A.g.e., s. 161.

Gan, figürlerini gerçek hayattan yaratmıştır. Böylece yazar kendi üslubunu oluştururken gerçeklerden yararlanmıştır. Erkek karakterlerin fiziksel özelliklerinin tasvir edilmediği öykülerde, Gan'ın yermek istediği erkek karakterler, özellikle eşlerine ilgisiz, sevmeyi bilmeyen erkekler obur olmalarıyla tasvir edilir. Hemen hemen her erkek karakteri yergiyle karşı karşıya kalır. Örneğin; *İdeal*'de "kadın kalbine giden yolda karanlıkta kalan"[339] ve yemeye düşkün olan albay Goltsberg; *Utballa*'da Utballa hakkında merak edilen önemli gerçekleri açıklayan, "üzerinde Petersburg'da Victor'dan diktirdiği çok şık ve modaya uygun redingotu ile, berberin balmumu kuklası gibi dağınık taranmış yeni saçlarıyla, kısa boylu ve beyaz saçlı yazar"[340], Utballa ile evlenmek isteyen "kel ve şaşkın general"[341], Boris'in Utballa'ya olan aşkını gizemli mektuba kadar kendisinin dahi fark etmemiş olması; *Celaleddin*'de gözünün önündeki aşkı görmeyen ve hoppa bir kız uğruna dinini, vatanını ve ailesini kaybeden Celaleddin, eşinden çocuk gibi ürken ve çekinen Nikolay; *Madalyon*'da kadınların duygularını alaya alan, gerçek aşkı bilmeyen Yuryeviç; *Sosyete Yargısı*'nda âşığına güvenmeyen Vlodinski; *Tanrısal Yargı*'da gerçek aşka saygı duymayan intikam peşinde koşan Lafaryer; *Örtülü Loca*'da Korneliya'yı parası için evlenen ve onu aldatan koca. Ana karakterlerin dışında özellikle sosyete insanını hicveder: Şövalye mazurka dansı için savcının kızına teklifte bulunur, ancak kız daha öncesinde başkasına söz verdiğini söyler. Şövalye üzüntüsünü dile getirmek için bir Rus poemasından alıntı yapar. Gan, "yazarın şiirinin hiç acımadan bu kadar bozularak okunduğunu duyduğunda, şövalyeden çok daha büyük bir acı duyacağını"[342] belirterek sırf kızlara hoş görünmek için anlamadan, bilmeden ezbere şiir okuyan çapkın erkeklere gönderme yapar. Erkek karakterleriyle yine erkek karakterlerin sözleriyle alay eder. *İdeal*'de Anatoli albay Goltsberg'in eşine duyduğu sevgi ve saygı ile dalga geçer. Anatoli albayın, eşi tehlikedeyken yapacaklarını "tatlısını sonuna kadar yer bitirir, bir bardak birasını içmeye başlar ve ancak bitirdiğinde hanımının yardımına koşabilir"[343] diye yorumlaması, yiyecek unsuru ile albayı ironi etmesidir. *Jeleznovodsk Anısı*'nda ise gerçek ve rüya arasında erkeklerin cesurluklarıyla ilgili ironik bir yaklaşım söz konusudur. "Gan'ın erkek arkadaşı, rüyanın gerçekleştiği periyotta Çerkezlere karşı hiçbir güç ya da savunma gösterememiştir, gerçek hayatta ise uzun yolculuğa çıkmadan

[339] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 11.
[340] A.g.e., s. 65.
[341] A.g.e., s. 74.
[342] A.g.e., s. 2.
[343] A.g.e., s. 35.

önce Çerkez kıyafeti giyer."[344] Gan tüm eserlerinde erkeklerin sadece kötü yanlarını kaleme almaz, *Celaleddin*'de ateşli, hayalperest, iyi huylu bir Tatar Prensi boş ve hafif kadını sevmeye devam eder. Eleştirmen Belinski'ye göre, bu tipleme erkeklere yapılmış en kötü hicivlerden biridir. *İdeal*'in ilk yayınında da, Anatoli eve döndüğünde sarhoş olarak tasvir edilmiştir, ancak *Biblioteka dlya çteniya*'nın yayıncısı Senkovski, yayıncılıktaki hakimiyetini kullanır ve öyküden bu bölümü tamamen çıkartır. Gan tepkisini, arkadaşı şair Krivtsov'a "Senkovski'nin despotizmi sabrımı taşırıyor"[345] diye yazarak dile getirir.

Yazar, sosyetenin eğlenceye düşkünlüğünü de yine yemek yeme özellikleriyle dile getirir. Örneğin; *Utballa*'da kadın karakter yiyecek öğesiyle ironi edilir: "grup şefinin dul eşi, tüm yiyecekleri çantasına koyabilmek için kocaman çantasıyla"[346] diye tasvir edilir. *Madalyon*'da Engelsberg acıklı hikâyesini bitirdikten sonra, "dondurmalar verildi, beş dakika sonra hiç kimse kör Olimpiya'yı hatırlamıyordu artık"[347] sözüyle, yazar sosyetenin eğlenceye düşkünlüğünü ve hayata vurdumduymaz oluşlarını vurgular niteliktedir. Yazar eğitimsiz soylu kadınlara sıklıkla değinir: *İdeal*'de baloda konuşan polis komiser eşi için "edebiyat parçalayan" (oratorstvuyuşçaya, ораторствующая)[348] sıfatını kullanır.

Eleştirmen Belinski'ye göre, Gan'ın özellikle çocuksu duygularla dolu kadınları, komik duruma düşen kadın karakterleri Marlinski'nin üslûp etkisidir. Örneğin, *İdeal*'de Olga'nın hiç tanımadığı bir yazara duyduğu aşk ve heyecan, onu sadece şiirlerinden dolayı iyi tanıyor olduğuna inanması, dahası buluştuklarında onun aşkına güvenmesi Olga'yı çocukça saflığıyla komik durumuna düşürmektedir. Eleştirmen *Tanrısal Yargı* ve *Jeleznovodsk Anısı* adlı öykülerini değerlendirmeye dahi almaz ve bu öyküleri "en komik Marlinski taklitleri" (samaya smeşnaya marlinşçina, самая смешная марлинщина) olarak nitelendirir.[349]

---

[344] Catriona Kelly; A History of Russian…, s. 117.
[345] Vissarion Grigoryeviç Belinski; Soçineniya Zeneidı…, http://az.lib.ru/b/belinskij_w_g/text_2730.shtml, (E. T.: Şubat 2008). .
[346] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 63.
[347] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 297.
[348] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 17.
[349] Vissarion Grigoryeviç Belinski; Soçineniya Zeneidı…, http://az.lib.ru/b/belinskij_w_g/text_2730.shtml, (E. T.: Şubat 2008). .

Gan'ın öykülerinin başlıkları tek isim ya da tamlama olarak karşımıza çıkmaktadır. Başlıklar öykünün içeriğini okuyucuya açıklar niteliktedir. Bazen kahramanının adı "Utballa", "Celaleddin", "Teofaniya Abbiadjio", "Lyubon'ka"; bazen de öykü içindeki dekoratif bir öğe "Madalyon", "Örtülü Loca" olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazen de konuyu belirleyici özellikte tamlama şeklinde "Sosyete Yargısı", "Nafile Armağan" ve "Tanrısal Yargı" olarak karşımıza çıkmaktadır. Son olarak da olay yerini belli eden tarzda "Jeleznovodsk Anısı" adlı öyküsüyle karşılaşmaktayız.

Öykülerinde karakter isimleri bölgelere göre (Rus, Tatar, Kalmık vb.) farklılık göstermektedir. *Nafile Armağan* adlı öyküsünde Anyuta'ya şiir yazması için destek veren Alman özel ders hocasının soyadının (Heilfreund), "kurtarıcı (Heil) " ve "arkadaş, dost (Freund)" kelimelerinden oluşması dikkat çekicidir.[350]

Gan'ın öykülerini oluştururken nasıl bir üslûp kullandığını genel hatlarıyla açıkladıktan sonra, bu bölümde yazarın **anlatım tekniklerine** değinmek istiyoruz.

Gan'ın öykülerinde kendini okuyucuya net bir şekilde hissettiren anlatıcı kullandığını söyleyebiliriz. Anlatıcının yer aldığı öykülerinde, anlatıcı söz sahibi olur ve olay ya da karakterler hakkındaki yorumlarını okuyucuya aktarır. Olayların gerçek olduğuna inandırmak istercesine, anlatıcı kimi öykülerde kahramanlarla yıllar sonra yeniden karşılaşır. Anlatıcının öykülerdeki varlığını birkaç öyküsünden yapacağımız alıntılarla aktarmak istiyoruz. *İdeal*'de Gan, kendini öykünün içinde gösterir, Olga'nın Vera'ya yazdığı mektubu anlatıcının okuduğunu söyler, я читала (Ya çitala) diyerek okuyan kişinin bir kadın olduğunu belirtir. Yine *İdeal*'de Olga gerçek aşk ve yasak aşk konuşulurken ne diyeceğini bilemez, kendine öğretilen sevme ya da evlilik şekline göre, yasak aşkı onaylamamalıdır, ancak içinde hissettiği yasak aşk duygusu bu hislerini çürütür. Ama tüm bu hislerini kendinden bile saklar, ilk kez vicdanıyla karşı karşıya kalır. Ve anlatıcı "neden vicdanımızın sesini pek nadir dinleriz" diye sorgulayarak kendini gösterir. Bu öyküsünde öykü bazen bir kadın anlatıcının, bazen Olga'nın, bazen de yazarın kendisinin bakış açısıyla ve anlatımıyla devam etmektedir; bu da "öykünün tek düze bir tonda olmasını"[351] engellemektedir. Bu öyküsünde kadın edebiyatı sanatının

[350] Catriona Kelly; A History of Russian…, s. 113.
[351] http://www.a-z.ru/women_cd1/html/filologich_nauki_11.htm, (E. T.: Kasım 2008).

tipik özelliği kabul edilen "yan bakış" (vzglyad iskosa, взгляд искоса) görülmektedir. Sadece kadın anlatıcı değil, "ben" diye söze katılmak isteyen kadın kahramanı Olga'nın da anlatımını görmekteyiz. Olga da kendi sözcükleriyle öyküde kendi anlatımını yaratmak ister. Öyle ki anlatıcı Olga'nın bu müdahalesini öyküsünde, bir dedikodu sahnesinde "Olga sadece romanları okumuyor, aynı zamanda yazıyor da" sözüyle vurgulamak ister.[352]

Utballa'da öykünün daha başlarında, Boris'in eve döndüğü sahnede, anlattıklarına ara verip, "öykümün konusunu orta yüzyıllardan aldığımı söylemeyi unuttum"[353] diyerek olayın gerçekliğini ispatlamak istercesine anlatıcı kendini gösterir. Öykünün sonunda, yine olayın, kişilerin gerçekliğini vurgulamak niyetiyle, anlatıcı Boris'i Petersburg'da bir bayanla gördüğünü ve o bayanın da çok büyük bir ihtimalle bir akraba değil arkadaş olduğunu söyler: "Bu kadın da kim? Akraba mı yoksa hayat arkadaşımı? Hangisine inanmalı!..Öyle görülüyor ki ikincisi daha makul!.."[354]

Celaleddin'de Celaleddin karakterinin kadınlara olan çekincesini belirtmek için yine anlatıcı okuyucuya bilgi verir.[355] Sonrasında Lüdmila ve Celaleddin aşkı yol alıyorken anlatıcı, "tüm bunlar oluyorken, okuyucular anne ve baba ne yapıyor diye sorabilir"[356] diye söze katılır ve okuyucuları anne baba hakkında bilgilendirir. *Madalyon*'da "okurlarım hâlâ Engelsberg hakkında tek bir kelime dahi söylememiş olmama kızıyor olabilir"[357] sözüyle anlatıcı, yazar kimliğiyle karşımıza çıkmaktadır.

Gan, öykülerinde kahraman anlatıcıyı (ben anlatıcı) ve tanrısal anlatıcıyı kullanmıştır. Tanrısal anlatıcı "sıfır odaklayım"[358]dır: olayların gelişimindeki her şeyi görür ve bilir, her yerde bulunma ve her şeyi bilme durumuna bağlı olarak sınırsız bir güce sahiptir. Olay akışını kimi zaman özetler, kimi zaman ince ayrıntılarıyla okuyucuya aktarır. Öykü sonlarında Gan kahramanlarını eşzamanda gördüğüne dair yaptığı yorumlarla, anlatıcının sesine de öykünün içinde yer verir.

---

[352] http://www.a-z.ru/women_cd1/html/filologich_nauki_11.htm, (E. T.: Kasım 2008).
[353] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 69.
[354] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s.137.
[355] A.g.e., s. 147.
[356] A.g.e., s. 158.
[357] A.g.e., s. 223.
[358] V. Doğan Günay; Metin…, s. 141.

Balo tasviri ile başlayan *İdeal* adlı öyküsünde, baş kahramanımız baloya henüz gelmemiştir. O yüzden balo tasvirini tanrısal anlatıcıdan öğreniriz. Tanrısal anlatıcı, baloda geçen konuşmaları tek tek "dolaylı anlatımla anlatmak yerine, konuşmayı o sırada konuşan kahramana bırakır"[359]. Bu durumda anlatan ile anlatı arasında ilişki V. Doğan Günay'ın *Metin Bilgisi* adlı kitabında belirttiği gibi "dışöyküsel kimlik"[360] olarak adlandırılır.

Jeleznovodsk Anısı adlı öyküsünde, yazar kendisinin Kafkas kaplıcalarındaki izlenimlerini, öykü içine yerleştirdiği fantastik rüya ile aktarır. Rusça'da erkek ve dişi fiil çekimlerinin geçmiş zamanda farklılık göstermesiyle, öykünün başında yazar kendi ismini vermemiş olsa da, anlatıcının bir kadın olduğunu anlıyoruz. Öykünün sonunda anlatıcının "Zeneida Petrovna" diye seslenilerek uyandırılıyor olması, yazarın "ben anlatıcı" ile kendisini yazdığını söyleyebiliriz.

Utballa, *Celaleddin*, *Sosyete Yargısı* ve *Örtülü Loca* öykülerinde yine tanrısal anlatıcı ile öykü okuyucuya aktarılır. *Sosyete Yargısı*'nda öykü içinde mektup aktarımıyla ben ve tanrısal anlatıcı bir aradadır. Bir anlatıcının yorumuyla başlayan öykü, baş kahraman Vlodinski'nin mektubuyla devam eder. Sonuç bölümünde ise yine olayın baş kadın kahramanı Zenaida'nın mektubu yer alır. Böylece bir kadının anlatımıyla başlayan öykü, yine başka bir kadının mektubuyla son bulur.

Madalyon'da öykü içinde öykü anlatımıyla "tanrısal" ve "ben" anlatıcı birlikte kullanılır. Kahramanın anlattığı öyküdeki karakterlerle, tanrısal anlatıcının anlattığı karakterler arasındaki ilişki "içöyküsel kimlik"[361]dir.

Gan'ın mektup tekniği ile yazdığı *Tanrısal Yargı* adlı öyküsünde anlatıcı Aleksandr, öykü içindeki en yakın arkadaşına durumu "ben anlatıcı" olarak anlatır. En yakın arkadaşı da yine mektup ile olayların nasıl geliştiğini ve sonuçlandığını kız kardeşine anlatır. Bu durumda Aleksandr ve yakın arkadaşı ile kız kardeş "içöyküsel kimlik" dir.
Gan'ın öykülerinde tanrısal anlatımın dışında yansız anlatım olarak, karakterlerin karşılıklı diyalog konuşmalarını görmekteyiz. Öykülerinde yine de tanrısal anlatım ön

[359] V. Doğan Günay; Metin…, s. 140
[360] A.g.e., s. 140
[361] A.g.e., s. 140.

planda tutulmaktadır. Tanrısal anlatımla karakterlerin ruhsal durumlarını, fiziksel görünümlerini ve geçmişe ait bilgilerini aktarmayı amaçlar. Ayrıca tanrısal bir bakışla, gelişen olaylar hakkında bilgi sahibi olduğu hissini vererek, gelecek hakkında ipuçları verme girişimlerinde de bulunur.

"Yuryeviç'in gelişi ve arkadaşlığı ile inzivadan ayrılan ve canlanan Engelsberg'i yargılamayınız. Vakti gelinceye dek bekleyiniz"[362] diyerek anlatıcı Engelsberg'in intikamının ipuçlarını okuyucuya verir ve Engelsberg karakterinin "hoppa" olarak anılmasını engeller.

Mehmet Tekin'in deyişiyle, anlatım teknikleri bir yapıtta anlatıma çeşitlilik, dinamizm ve derinlik katmaktadır.[363] Gan'ın öykülerini incelerken, yazarın faydalandığı anlatım teknikleri olarak tasvir, geriye dönüş, montaj, açıklama/yorumlama, bilinç akımı, monolog, diyalog, mektup, özetleme tekniklerine ve otobiyografik tekniğe rastladık.

Tasvir, Gan'ın en çok kullandığı anlatım tekniklerindendir. Gerek mekân ve doğa tasviri, gerekse insan ya da portre tasviri her öyküsünde karşımıza çıkmaktadır. Yazarın kullanmış olduğu tasvir tekniğine örnek olarak *Jeleznovodsk Anısı* adlı öyküsünden bir alıntı yapmak istiyoruz.

> "Güneş yakıyordu, ağaçlığın gölgesinde saklanmak için acele ediyorduk. Durmadan dağlara tırmanarak, kah derin vadiye inerek, defalarca bataklığı geçiyorduk; coşkun nehirler yolumuzu kesiyordu, ağaçların dalları yüzlerimizi kesiyordu ve sıklıkla dar patikamızda engel yaratıyordu. Ağaçların köklerine yayılmış ve geçilmez bir duvar oluşturan üzüm bağlarının ağlarına dolaşmaktan korktuğumuz için, atlarımıza binmek zorunda kaldık. Zor ama keyifli birkaç saatlik yolculuktan sonra dağların arasındaki dar dereciğe ulaştık. Artık hava o kadar da bunaltıcı değildi. Atlarımızı dağı her iki tarafından görebileceğimiz bir yükseltide duraklattık. Batı bölümü aydınlıktı, ufuktan batmak üzere olan güneşin ışınları olmaksızın yaydığı altın sarısı ışıklarla parıldıyordu. Sık otlarla kaplı tepelerde sürüler otluyordu, tepe boyunca Çerkez barınakları görünüyordu. (…) Batı tarafında ise dağlar koyu ve geniş bir gölge yaratmıştı, ormanın arkasından dumanlı bulutların içine dalan ay yükseliyordu ve vadiye hızla giden, çalıların arkasından parlayan ve kendine kayaların arasından parçalayarak yol bulan

[362] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 223.
[363] Mehmet Tekin; Roman Sanatı…, s. 186.

> dağın kaynakları ay ışığında parlıyordu. Her yer sessizdi, sadece atların hırıltısı duyuluyordu ve suyun şakırdaması, ve bizim gelişimizle ürkmüş olan güvercin üveyerek yuvasından uçtu acıklı inlemesiyle havada bizim üzerimizde uçarak döndü."(s. 50-51)

İnsan tasviri ya da portre tekniği olarak bilinen karakterlerin fiziki görünüşlerinin detaylı aktarılması Gan'ın her öyküsünde var olan bir özellik değildir. Gan kahramanlarını daha çok ruhsal açıdan tasvir etmeyi tercih etmiştir. Portre tekniğine en uygun örneğimiz,yazarın *Utballa* adlı öyküsünde baş kahraman Utballa'yı tasvir ettiği bölümdür.

> "Yüzünde Kalmıklara ait tek bir çizgi yoktu; sadece inci gibi beyaz ve düzgün dişlerini annesinden almış, saçları yeryüzündeki her şeyden daha da siyah, ipek gibi yumuşak ve inanılmayacak derecede uzun saçları; ışıltı dolu parlak gözleri ise siyah elmaslar kadar siyah ama Avrupa formlarında; yanakları da elma gibi kıpkırmızı."[364]

Tanrısal Yargı'da kadın karakteri Korneliya'yı hem ruhsal hem fiziksel olarak tasvir eder: "Geçmişteki hüzünler, mutsuzluklar yüzünden silinmiş, ancak gözlerinin derinliklerinde izi kalmış, ama bu ifade mavi gözlerinde ve koyu kirpiklerinde öylesine yol alıyor ki onun yürüyüşüyle ve zarif duruşuyla uyum sağlıyor."[365]

Gan kimi öykülerinde karakter tasvirini okuyucuya bir anda sunarken, bazı öykülerinde tasvir olayını öykünün geneline yayar. Örneğin, *İdeal*'de Olga'nın Alman asker eşini, Olga'ya davranış şekilleriyle tasvir eder. *Sosyete Yargısı*'nda Alman General N***'nin, Zenaida'ya karşı tepkilerini aktarır. Diğer tarafta *Celaleddin*'de eşine karşı sessiz ve yumuşak davranan Rus ekip başı Nikolay Lavrentyeviç Z***'yi olumlu yanlarıyla tasvir eder. Böylece Gan'ın gözünden kendi eşi gibi Alman olan askerler ve babası gibi Rus olan askerler hakkındaki hissettiklerini görmekteyiz.

Özetleme tekniği yazarın kullanmış olduğu diğer tekniklerdendir. Olayları özetleyerek, geçen süreyi sadece süre olarak belirtip, o süre içinde geçen olayları aktarmadan yazma durumudur. Yazar bu tekniği zaman kavramında sıklıkla kullanır. Aylar, günler hatta yıllar birdenbire geçer: *Utballa*'da hiç anlatılmayan bir altı yıl vardır. *Celaleddin*'de

[364] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 67.
[365] A.g.e., s. 424.

Celaleddin'in Petersburg yaşamı, savaşta yaralanması ve aylardan sonra Kırım'a geri dönmesi yazarın öyküsünde iki-üç sayfaya sığdırılmıştır. Diğer öykülerinde de zaman kavramında yazar özetleme tekniğini kullanmış ve öykülerinde uzun yılları kısa sayfalarla dile getirmiştir.

Bazı durumlarda gerekli gördüğü ayrıntıları vermek amacıyla **açıklama/yorumlama tekniğini** kullanmıştır. Bu tekniğine *Celaleddin* öyküsünden birkaç örnek vermek istiyoruz. Öykünün başında Kırım'daki Rus ve Tatar antipatiliğini okuyucuya hissettirmek için savaş ve yapılan antlaşmalar hatırlatılır ve dönem hakkında kısa bir bilgi verilir. Daha sonra da farklı bir kültür ve dinden olan Celaleddin'in kadınlara karşı çekingen olmasının ve Lüdmila'nın farklı güzelliğinden ilk görüşte etkilenmesini açıklar: Kadınların etrafında genç yaşta dolaşmaya başlayan erkekler, kadınların gülüşüne, elini tutmaya ya da cilvesine alışıktır. Ama Celaleddin ilk defa Lüdmila ile karşılaşmıştır ve alışık olmadığı güzellik, ses, dış görünüş onu daha çabuk etkilemiştir.[366]

Yazar geçmişe duyulan özlemi **geriye dönüş tekniği**ni kullanarak dile getirmeyi tercih etmiştir. Kahramanlarının geçmişleri hakkında okuyucuya bilgi vermek için yine bu tekniği kullanmıştır.

Gan'ın kadın karakterleri evlendiklerinde aradıkları ilgiyi ve sevgiyi, ideallerindeki aşkı bulmadıkları için, bir zamanlar mutlu oldukları çocukluklarını anımsar. Eğitimli kadın karakterleri sosyete yaşamında dışlandığı için annesi, en yakın arkadaşı ya da kız kardeşi ile geçirdiği günlere özlem duyar. *İdeal*'de yıllar sonra en yakın arkadaşı Vera ile karşılaşan Olga geçmişine özlem duyar. Bahar, Olga'da hüzün duygusuyla birlikte geçmişe özlemi getirir, çocukluğunu Kırım'da deniz kıyısında geçiren Olga kış ya da sonbaharda hüzünlenmediğini ancak baharda deniz kıyısı sıcaklığını ve yeşilliğini özlediği için, çocuksu günlerinin aklına geldiğini ve geçmişe duyduğu hasreti anımsar.[367]

[366] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 148.
[367] A.g.e., s. 20.

Anatoli'nin Olga'ya tiyatro sonrası eşiyle yaşadıklarını anlatması; Olga'nın kiliseye girdiğinde hayatının film gibi gözlerinin önünden geçmesi, arkadaşı Vera ile saklandığı küçük kulübe ve annesinin ona dua ettiği karelerin, yüksek kayalıktaki eski Hristiyan tapınağının gözünün önünde canlanması bir geriye dönüştür. *Jeleznovodsk Anısı*'nda Zeneida, Kafkaslarda Çerkezlerin elinde esir düştüğünde umutsuzluğa kapıldığı sırada, Petersburg operalarındaki oyunları, kahkahaları daha sonra çocuklarının ağlama seslerini anımsayarak geçmişe döner. *Utballa*'da esir hayatından kurtulan ancak sevmediği ve kendinden yaşça büyük biriyle evlenen ve zincirsiz esir hayatına devam eden Utballa, sık sık çocukluğuna döner. Bir yedi yaşlarında, bozkırlarda özgürce koşan Utballa'ya, bir Snejinlerin evinde dans eden, gülümseyen, merak içinde yeni bilgiler öğrenen Utballa'ya döner ve geçmişe özlem duyar.[368] *Tanrısal Yargı*'da doğup büyüdüğü köye dönen Aleksandr L-ov, evin odalarını gezdikçe geçmişine döner. Anne ve babasıyla birlikte geçirdiği çocukluk günlerine özlem duyar.

Madalyon ve *Sosyete Yargısı* öykülerinde, yazarın kahramanları anlattıkları öykü ile geriye dönüş tekniğinin kullanılmasını yansıtmaktadırlar.

Gan, **montaj tekniğini** bazı öykülerinde edebî alıntı, bazı öykülerinde realist olayların ya da kişilerin alıntılanması, bazı öykülerinde de sadece çağrışım unsuru olarak kullanmıştır.

Yazar, *İdeal* adlı öyküsünde, tiyatro sahnesini tasvir ederken Puşkin'in *Yevgeni Onegin* (*Евгений Онегин*, 1823-1831) adlı şirinden bir mısrayı değiştirmeden olduğu gibi alıntılamıştır: "tiyatro dolu, localar parıldıyor."[369] (teatr polon, loji bleşçut, театр полон, ложи блещут) *Madalyon*'da Yuryeviç'in babasının ölmesi, borçlar içinde kalıp amcasına sığınması, hayattan hiçbir beklentisi olmadan, amaçsızca sadece eğlenmek için vakit geçirmesi yine Yevgeni karakterini anımsatmaktadır. *Tanrısal Yargı*'da ise isim günü kutlaması ve kutlamaya gelen Saşa'nın ortamdan sıkılıp bunalması yine *Yevgeni Onegin*'i çağrıştırmaktadır. Yazar *Madalyon* adlı öyküsünde "genç kızlar *Kafkas Esiri*'nden alıntılar okuyorlar"[370] tasviri ile Puşkin'in eserini montajlamıştır.

[368] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 97.
[369] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 23; Aleksandr Sergeyviç Puşkin; Yevgeni Onegin, İzd. "Azbuka", Sankt Peterburg 1999, s. 17.
[370] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 220.

Celaleddin'de mollanın Celaleddin'e yaptığı "kargalar mezarının üzerinde uçuşsun" bedduasının bir benzerini, Marlinski'nin *Neuhausen Kalesi* (*Zamok Neygauzen, Замок Нейгаузен*, 1824) adlı öyküsünde Envald karakteri, Vseslav'a söyler: "kargalar senin mezarının üstünde öfkemi kutlayacaklar."[371]

Utballa'da öykünün sonunda Boris bir kadınla görülmüştür. Bu kadının özel bir arkadaş mı yoksa akraba mı olduğu sorusuna yazar, "Lavater'in fizyonomisini bilen arkadaşım"[372] dahi bunu anlayamamıştır diyerek İsviçreli fizyonomist ve yazar Johann Caspar Lavater (1741-1801; *İnsan Doğasının Tanımlanmasına Yardımcı Olacak Fizyognomik Fragmanlar*, *Physiognomische Fragmente zur Beförderung der Menschen-kenntnis und Menschenliebe*, 1775)[373]'in soy ismiyle montaj tekniğini kullanmıştır.

Celaleddin'de Lüdmila'nın eğitiminden bahsederken yazar D. İ. Fonvizin (1745-1792)'e gönderme yapar. Lüdmila'nın annesi Fonvizin'in *Nedorosl'*[374] (*Недоросль*, *Acemi*, 1782) adlı eserindeki kahraman Prostakov'un Tanrısına teşekkür ettiği bir eğitim almıştır. Mektup alıyor ancak okuyamıyordur. Fonvizin'in bu eserinde kadın kahraman Prostokava aldığı mektupları okuyacak yeterli eğitime sahip olmadığını şu sözlerle dile getirirken, "Прочтите его сами! Нет, сударыня, я, благодаря бога, не так воспитана. Я могу письма получать, а читать их всегда велю другому"; Gan'ın öyküsünde anlatıcı Lüdmila'nın annesini şöyle tasvir eder. "Бригадирша, получив одно из тех воспитаний, за которое благодарила Бога Простакова, получая письма и не умея их прочесть."[375]

Gan, bu öyküsünde realist öğelerle montaj tekniğinden sıklıkla yararlanır: Lüdmila'nın babası Nikolay Lavrentyeviç Z***, Osmanlı – Rusya Savaşı (1787-1792)'nda Potomkin'den Svetleyşiy Prens unvanını cephedeki cesaretinden dolayı nişan almıştır. G. A. Potomkin (1739-1791) gerçek hayatta da Osmanlı – Rusya savaşında bulunmuş

[371] http://az.lib.ru/b/bestuzhewmarlins_a_a/, (E. T.: Ağustos 2009).
[372] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 137.
[373] Fizyonomi (Fizyognomi): Yüz Okuma Sanatı. Bkz. http://www.hekimce.com/index.php?kiid=3013, (E. T.: Temmuz 2009).
[374] O yıllarda eğitim almamış küçük erkek çocuğa verilen ad. http://www.world-art.ru/lyric/lyric.php?id=1192, (E. T.: Ağustos 2009).
[375] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 150.

bir generaldir. Nikolay'ın eşine karşı teslim oluşunu da yazar, gerçek bir olayla bağlar: Bu teslim oluşu 1705 yılında İspanya'nın Cebelitarık'ı İngiltere'ye teslim etmesine benzetir.[376] Bu öyküsünde Kırım savaşı, gerçek tarih ve gerçek isimler karşımıza çıkmaktadır. Öykünün başlangıcındaki ilk paragrafı Kafkas generali ve tarihçisi A. V. Potto (1836-1911) beş ciltlik *Kafkas Savaşı* (*Kavkazkaya Voyna, Кавказкая Война*) adlı tarih kitabının birinci cildinde *Eski zamanlardan Yermolov'a kadar* (*Ot drevneyşih vremen do Ermolova, От древнейших времён до Ермолова*) bölümünde bazı ifadeleri değişikliğe uğratmadan alıntıladığını görüyoruz.[377] Kırım'ın başında bulunan Han Sahib Giray (Sahib II Geray, 1771-1775)'dan öykünün Karlofça Antlaşması (1774) sonrası geçtiğini anlıyoruz.

Yazar *Madalyon*'da Alkarov karakterinin gerçekliğini hissettirmek için, onun Récamier[378] ve Talma[379] ile Paris'te defalarca buluştuğunu belirtir. Bu öyküsünde Engelsberg'i Balzak'ın zambağına benzetmesi ile, *Vadideki Zambak* eserinin ismiyle çağrışım yapmak istemiş; Sibirya'daki Türemnıy Zamok[380]'un çatısında duran meleğe benzeterek de realist bir öğeyi montajlamıştır. Yine öyküsüne gerçeklik özelliği katmak için gerçek isimlerden faydalanır: Öykudeki kadın yazar Agripina, Palas (1741-1811)'ın Kafkas dağları hakkındaki yorumlamalarına karşı çıkar.[381] Yazar, Yuryeviç'in kültürlü olduğunu ispatlarcasına yaptığı konuşmalarda, Yuryeviç'in İtalyan ozan Dante (1265-1321)'nin *Cehennem*'inden bahsettiğini vurgular.[382] Diğer yandan Yuryeviç, Engelsberg'in aklında *Gezgin Melmoth*[383] olarak ya da Balzac'ın *Onüçler* romanındaki gibi anılmak ister.[384]

---

[376] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 149-150 .
[377] http://www.vehi.net/istoriya/potto/kavkaz/19.html, (E. .T.: Temmuz 2009).
[378] Jeanne Françoise Julie Adélaide Récamier, 1777-1849, edebiyat ve politika salonlarına başkanlık etmiş, güzelliği ile meşhur Fransız kadın.Bkz. http://persona.rin.ru/view/f/0/20625/madam-rekame, (E. T.: Ağustos 2009).
[379] Dönemin tanınmış Fransız Aktörü. Bkz. http://bse.sci-lib.com/article108714.html, (E. T.: Ağustos 2009).
[380] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 220; http://www.ruschudo.ru/miracles/1593/, (E. T.: Ağustos 2009).
[381] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 220; http://www.c-cafe.ru/days/bio/17/014_17.php, (E. T.: Ağustos 2009).
[382] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 222.
[383] Charles Robert Maturin (1782-1824)'in 1829'de yayınlanmış gotik romanı. Bkz. http://briefly.ru/metjurin/melmot-skitalec/, (E. T.: Ağustos 2009).
[384] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 227.

Yuryeviç parasız kaldığında, parasız da olabilecek saadeti yine yazarın diğer eserlerden alıntıladığı sözlerle dile getirir: "Racine'in şiirlerinde dediği gibi parasız aşk hastalık gibidir."; "Gessner'in idillerinde kahvaltı için öpücüğün verildiği, öğle yemeği için de çiçeklerin verildiği yoksul aşklar" Yuryeviç'in hoşuna gitmese de kendisi de artık yoksul âşıktır.[385]

Tanrısal Yargı'da "Krılov'un güvercini" benzetmesi ile, Krılov'un *Kara başlı iskete ve Güvercin* (*Çij i golub'*, *Чиж и голубь*, 1814) adlı fablının sadece isminin bir bölümünü montaj olarak kullanmıştır. Saşa L-ov'un arkadaşına yazdığı mektupta, fatalizm unsuru Lermontov'un *Zamanımızın Bir Kahramanı* (*Geroy naşego vremeni*, *Герой нашего времени*, 1838 yılında yazılmış, 1840 yılında yayınlanmış) adlı eserini çağrıştırmaktadır: "Hâlâ beni çok hayalperest ve ihtiraslı olduğum için suçluyor musun? Ben bu duyguları annemin kanından, sütünden almışım. Ölüm beni korkutmuyor. Bu yüzden hislerime göre hareket ediyorum. Buna istersen Fatalizm de, ne söylersen!"[386] Ayrıca baş kahramanın soyadının L-ov olması ve âşığı tarafından ihanete uğradığı için sosyete yaşamından kendini uzaklaştırması, bize 1831 yılında Varvara Aleksandrovna Lopuhina ile aşk yaşayan ancak Lopuhina'nın kendinden yaşça büyük biriyle evlendirilmesine razı olmasıyla[387] ve tüm bu olanları *Maskeli Balo* adlı eseriyle sosyete yaşamına gönderme yapan, yaşanan aşkların yalan ve insanların ikiyüzlü olduğunu öne süren Rus yazar M. Yu. Lermontov'u hatırlatmaktadır. Diğer bir benzerlik de, hem Lermontov'un babası kaptandır, hem de Gan'ın öyküsündeki L-ov'un babası kaptandır. Lermontov da anne ve babasız büyümüştür, öyküdeki L-ov da küçük yaşta anne ve babasını kaybederek öksüz ve yetim kalmıştır. Gan, bu öyküsünde montaj öğelerini hem yazarını hem de öyküsünü çağrıştıracak şekilde kullanmıştır. *Celaleddin*'de "Lüdmila'yı Celaleddin'e iten geçici heves, Lermontov'un *Zamanımızın Bir Kahramanı* romanında Peçorin'in Çerkez kızı Bella'ya duyduğu geçici hevesi anımsatır."[388]

---

[385] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 242; http://lib.ru/INOOLD/RASIN/, (E. T.: Ağustos 2009); http://bse.sci-lib.com/article009928.html, (E. T.: Ağustos 2009).
[386] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 380.
[387] http://books.google.com.tr/books?id=6FQ7ALNZXdUC&pg=PA163&lpg=PA163&dq=elena+gan&source=bl&ots=gs_OCc_hS1&sig=z8mAmV-XhZ0rdRj8L8I3u3RZnN8&hl=tr&ei=Ln2BSvzBG6XcmgPc7aDiCw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=10#v=onepage&q=elena%20gan&f=false, (E. T.: Haziran 2009); http://lermontov.niv.ru/lermontov/bio/lermontov-i-lopuhina.htm, (E. T.: Haziran 2009).
[388] E. Zeynep Günal; "Yelena A. Gan'ın Sanatında Kırım Tatarları", *Modern Türklük Araştırma Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, Haziran 2005, s. 98.

Gan'ın öykülerinde müziğin de ayrı bir yeri vardır. Özellikle opera, karakterlerinin üzerinde etkili olan bir öğedir. Yazar kimi zaman eserden bir dörtlük kimi zaman da sadece eserin adını kullanarak öykünün konusuyla ilişkili bir çağrışım yaratmak istemiştir. Bazı öykülerinde opera sahnesi ya da eseri öykü hakkında okuyucuya bir takım bilgiler sunar. *Örtülü Loca*'da yazar opera eserlerini montajlayarak Korneliya'nın durumunu yansıtmaya çalışmıştır. Öykü *La sonnambula* (*Uyurgezer kız*, besteci İtalyan Vincenzo Bellini 1801-1835) adlı opera sahnesi ile başlar. Operada, iftiraya kurban olan genç kız Amina, nişanlısı tarafından terk edilir. Sonrasında Amina'nın uyurgezer olduğu ve boş yere iftira atıldığı öğrenilir ve iki sevgili birleşir. Bu opera ile yazar, Korneliya'nın terk edildiğini ve operanın ikinci perdesinde (ki ikinci perdede uyurgezer kız sevdiğinin başkası ile evleneceğini duyuyor ve sevdiğinin mutluluğu için dua etmeye başlıyor[389]) Korneliya'nın ağlayarak fenalaşmasından Vseslavin, onu hâlâ kocasını sevdiğini anlar. Korneliya ve Vseslavin ayrıldıklarında operada Norma operası[390] oynamaktadır. Norma operasındaki yemin bozma, itiraf ve iki sevgilinin sonunda yeniden birlikte olması bize öykünün sonu hakkında bir takım olasılıklar sunmaktadır. *Madalyon*'da Norma operası bu defa intikam duygusunu, bir kadının intikamını çağrıştırmaktadır. Sosyete toplumu tasvir edilirken, baloların vazgeçilmezlerinden olan müzik olgusu bu öyküsünde "Meyerber'in ve Ober'in armonileri duyuluyordu"[391], "Haydn ve Chopin çalıyordu"[392] tasviri ile realizm ve müzik montajı kullanılmıştır.

Gan'ın kurgu ve yazma yeteneğinden dolayı eğitimli olduğunu, karakterlerine yüklediği repliklerle de özellikle tarih hakkında donanımlı olduğunu söyleyebiliriz. Evde kaliteli bir eğitim almış olan yazar, özellikle burjuva kesimindeki enstitü eğitimin yanlışlığını, ailede verilen eksik eğitimi ve bu durumdan rahatsızlık duymayan toplumu hicveder. Kendi edebî çalışmalarıyla ilgilenebilecek tek kültürlü topluluğu da, haklarını aramak yerine, durumlarını eğlence ve moda ile sindirmeye çalıştıkları için karikatürize eder.

---

[389] http://www.operaturkiye.com/yazilar.asp?YaziID=83, (E. T.: Ağustos 2009).
[390] Daha detaylı bilgi için Bkz. http://www.operaturkiye.com/yazilar.asp?YaziID=88, (E. T.: Ağustos 2009).
[391] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 220; http://www.staratel.com/music/classic/composers/photo1064.htm, (E. T.: Ağustos 2009); Onlayn antsiklopediya krugovest; http://www.krugosvet.ru/enc/kultura_i_obrazovanie/muzyka/OBER_DANIEL_FRANSUA_ESPRI.html, (E. T.: Ağustos 2009).
[392] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 242; Fransız besteciler. Joseph Haydn (1732-1809), Frédéric Chopin (1819-1849).

Evde annesinden aldığı eğitim ile dönemin kadınlarından üst düzeyde olan Gan, öykülerinde eğitimi bire bir vurgulamasıyla birlikte, eserlerinde kadın kahramanlarını tasvir ederken ya da konuştururken din ya da Roma tarihinden montajlama yaparak yararlanır.

İdeal'de Olga'nın baloda "etrafına bakıyordu, tıpkı bir zamanlar Hristiyanların Roma sirkinde bakışlarından, sivri pençelerinden korkup titredikleri vahşi hayvanlara baktıkları gibi bakıyordu"[393] sözleriyle tasvir eder. Bu montajında, Olga'yı Hristiyanların azizelerinden kabul edilen Thekla (Fokla, Фёкла) ile tasvir etmiştir. Azize Thekla nişanlısının iftirası üzerine sirkin ortasında yakılmak ve aslanlara yem yapılmak istenmiştir. Bir dişi aslanın yardım etmesiyle ölümden kurtulur ve azize kabul edilir.[394]

Yazar eğitim konusunda karakterlerini tasvir ederken Roma tarihinden esinlenmiştir: Olga'nın ve Vera'nın almış oldukları eğitimi, ikisinin de "hiçbir zaman bir yalanla ağızlarına leke sürmeyeceklerini ve tıpkı antik Romalılar gibi, kurbanlarını şaşırtacak şekilde verdikleri söze her şart ve koşulda sadık kalacaklarını"[395] dile getirir ve hayatlarında yalana yer olmadığını antik Roma tarihinden, "İtalyan kalelerinin harabelerinde ortaya çıkan Tarpeian Kayası ve Capitol tepesi" [396]ni belirterek açıklar.

Utballa'da Utballa "Büyücü" hükümdar karısı olarak herkes tarafından mercek altına alınmış olsa da, kaçış gününe kadar, hiç çekinmeden âşığı ile baş başa vakit geçirmek ister. Ancak Boris halkın tepkisinden ve Utballa'nın korumalarından tedirginlik duyar. Utballa ise Sezar'ın ikinci karısı, Pompeia'nın erkeklerin girmesi yasak olan bir festivalde, kadın kılığında içeri sızan sevgilisi P. C. Pulcher (M.Ö. 92-M.Ö.52) ile yaşadığı aşkı ve Sezar'ın Pulcher'a karşı bir delil sunmadığını ve karısı Pompeia'dan "karım hakkında hiç bir şüphe olmamalı" diyerek boşandığını "Sezar'ın eşinden kimse

---

[393] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 4.
[394] http://www.yumuktepe.com/index.php?option=com_content&view=article&id=205:aya-thekla-soeylences-art-ahn-oezkan&catid=94:klkya-soeylenceler&Itemid=100056, (E. T.: Eylül 2009).
[395] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 8.
[396] Kapitol tepesi: Antik Roma'nın merkezinde bulunan, dinî ibadetlerin ve halk toplantılarının yapıldığı bir tepe. Tarpeian Kayası: Kapitol tepesindeki ihanet edenlerin, yalan söyleyenlerin ya da kötülük yapanların aşağıya itildiği, yuvarlandığı kayalık. Adını, Vesta Rahibesi Tarpeia'nın, ihanetinin bedeli olarak Tarpeia kayalıkları'ndan yuvarlanmış ve aşağı atılmış olmasından alır. Bkz. Bol'şaya Sovetskaya Entsiklopediya, http://bse.sci-lib.com/article109039.html, (E. T.: Mayıs 2009); http://ancientrome.ru/antlitr/livi/kn01-f.htm, (E. T.: Nisan 2009).

şüphelenmezdi. Gördün mü sevgilim hâlâ hatırlıyorum Roma tarihini"[397] sözüyle hatırlatır ve sevgilisiyle gizlice buluşmalarını sürdürür.

Jeleznovodsk Anısı'nda rüya, *Madalyon* ve *Sosyete Yargısı* öykülerinde de kahramanların öyküsü ya da mektupları montaj tekniği ile öykünün içinde yer almaktadır. Yazarın montaj tekniğine ait örneklerini çoğaltmak mümkündür, ancak biz yazarın kullandığı diğer tekniklerden olan **mektup tekniğine** geçmek istiyoruz.

Yazar, *Tanrısal Yargı* adlı öyküsünü mektup tekniği ile yazmıştır. Öykü toplamda yedi mektuptan oluşmaktadır. Altı mektup Saşa'nın arkadaşı Arkadi'ye yazdığı mektuptur, son mektupta da Arkadi'nin kendi kız kardeşine tüm olan biteni anlattığı mektubu görmekteyiz. Bu öyküsünün dışında mektubu *İdeal*, *Celaleddin* ve *Sosyete Yargısı* öykülerinde görmekteyiz. *İdeal*'de Anatoli'nin Olga'ya oynadığı oyun arkadaşına olanları kısaca yazdığı mektupla ortaya çıkar; *Sosyete Yargısı*'nda anlatıcı arkadaşına kalan iki mektubu toplar ve bir süre geçtikten sonra öyküsünde kullanır; *Celaleddin*'de Lüdmila arkadaşına mektup yazar, Celaleddin askere gittiğinde de Lüdmila ile mektuplaşır ancak yazar bu mektupları okuyucuyu ile paylaşmaz.

Yazar, **bilinç akımı tekniği**ni karakterlerinin hastalıklı ya da bilinçlerinin yerinde olmadığı zamanlarda kullanmıştır. *Jeleznovodsk Anısı*'nda Zeneida, Çerkez'in gülüşü ile birden *Robert le Diable* (*Şeytan Robert*, 1831, Giacomo Meyerbeer, 1791-1864) operasındaki şeytanın kahkahasını anımsar. Daha sonra bu kahkaha Otello'daki (William Shakespear (1564 - 1616)'ın yazdığı Giuseppe Verdi (1813-1901)'nin 1887'de bestelediği opera) çığlıkları ve sonrasında da Romeo ve Juliet'ten Juliet'in zehri içtiği ve ölümü seçtiği sahneyi hatırlatır ve kendi de "Ölüm! Ölmek zamanı!" diye haykırır.[398]

Öykülerinde rastladığımız **monolog tekniği**ni *Madalyon* adlı öyküsünden bir alıntı ile örneklemek istiyoruz. Engelsberg evine döner, oğlunu yatırır ve geçmişe özlem duyarak eskileri düşünür. Uyku girmez gözüne, öylece oturur, sonrasında oğlunun inlemesine irkilir ve oğlunun yanına gider. Oğlunun elinden Yuryeviç'in verdiği çiçeği alıp parçalar ve yere atar. Gözyaşları içinde bileziğindeki madalyonu öper ve kendi kendine "Zavallı

[397] http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Plutarch/Lives/Caesar*.html#9, (E. T.: Eylül 2009); Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 129.
[398] Yelena Andreyevna Gan; A.g.e., s. 54-55.

kız! Zavallı! Ne kadar da hoş bir adam! Ama ben üstün geleceğim! Ayaklarıma kapanacak!”[399] der. Engelsberg bunları düşünürken, Yuryeviç de kendi kendine “beni istediği gibi kullanıp, sıkılınca, işi bitince bir köşeye atabileceğini sanıyor. Ama hayır! Tanrı’m üzerine yemin ederim ki hayır! Asla hiç kimsenin oyuncağı olmayacağım. (…) Bu kadın benim hoşuma gidiyor ve benim olacak!”[400] diye düşünmektedir.

Yazar, **diyalog tekniği**ni de öykülerinde kullanmış, ancak diyaloglardan çok karakterlerinin ruh tasvirlerine yer vermiştir. Diyalog tekniğine en güzel örnek olarak *Utballa* adlı öyküsünden Utballa ile onu general ile evlendirmeye ikna etmeye çalışan Bayan Snejina’nın konuşmasını alıntılamak istiyoruz.

– “Çıldırmış olmalısın, Utballa!” dedi Snejina.
– Onu sevmiyorum!
– Generali…
– Altmış yaşında…
– Her yeri tamamen rozet ve apolet kaplı…
– Ve her yeri kırış kırış, buruş buruş…
– Akıllı, mükemmel, sevgi dolu bir adam…
– Saygıdeğer, her girdiği ortamda saygı gören bir adam…
– Hizmetleriyle ün kazanmış biri…
– Benim aşkıma asla hizmet edemeyecek!
– Bir düşün, bu sayede bizimle birlikte Petersburg’a da gelebilirsin!
– Aaa tabii, Smolensk’deki mezarlığa bir kişi daha eklemek için![401]

Gan’ın öykülerinde, **otobiyografi tekniği** en çok dikkat çeken ve birbirini tekrar eden anlatım tekniklerindendir.

Öykülerindeki kadın kahramanlarla kendi biyografisi arasında ciddi benzerlikler bulunmaktadır: eğitimli ve sosyetede dışlanıyor olmaları, kendinden yaşça büyük Alman bir asker ile evli olmaları, iç dünyalarında yalnız olmaları gibi. Yarattığı kadın karakterlerinin güçsüz oluşu ve genç yaşta ağır hastalıklarla boğuşmaları, bazen de ölmeleri, Gan’ın gerçek hayatında sık sık hastalanmasının yansıması olarak kabul

[399] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 226.
[400] A.g.e., s. 238.
[401] A.g.e., s. 74.

edilirken, erken yaşta vefat etmesi yine kadın karakterleriyle örtüştüğü bir trajedi niteliği taşımaktadır.

Gan on üç yaşında iken, annesi ağır bir hastalık geçirir ve evin tüm mesuliyeti Gan'ın üzerine kalır. Bu durum Gan'ın öykülerinde on üç ya da on altı yaşında öksüz kalan kadın karakterlerinin belirmesinde etkili olur. Ayrıca Gan'ın annesi, uzun yıllar boyunca kimsesizler yurdu için çalışmış ve oradan getirdiği misafir çocuklarla ailesini tanıştırmıştır. Bu durum yine Gan'ın öykülerinde öksüz çocuklara ve o çocukların iyi bir ailede eğitim görmesi konusuna değinmesine sebep olmuştur. *İdeal*'de Vera öksüz kalır ve Olga'nın annesi ile büyür; *Jeleznovodsk Anısı*'nda Zeneida ölümü düşündüğünde kızlarının öksüz kalacağını düşünür; *Utballa*'da Utballa öksüz olmasa da annesinden ayrı Snejinlerin evinde büyür; *Celaleddin*'de Lüdmila öksüz kalır ve annesinin arkadaşı ona üvey annelik yapar; *Madalyon*'da Sofya ve Olimpiya öksüz kalır, anneanneleri ile yaşarlar; *Sosyete Yargısı*'nda Zenaida öksüz kalıyor ve halasının yanında yaşamaya başlıyor; *Tanrısal Yargı*'da diğerlerinin aksine erkek baş kahraman Aleksandr öksüz ve yetim kalır; *Örtülü Loca*'da Korneliya önce öksüz sonra yetim kalır. Baş kadın kahramanları, yazarın kendisi gibi genç yaşta evlenmiş ve evliliklerinde aradıkları mutluluğu bulamamış kadınlardır. *İdeal*'de Olga; *Utballa*'da Utballa; *Sosyete Yargısı*'nda Zenaida ve *Örtülü Loca*'da Korneliya evli ve mutsuz kadınlardır.

Rus edebiyat araştırmacısı ve yazarı V. İ. Saharov, "otobiyografik kadın kahramanlar ile, Gan'ın aslında kendi gerçek hayat trajedisini okuyucularla paylaştığını"[402] vurgular. Öyküleri Gan'ın hastalığı dolayısıyla sık ziyaret ettiği Kafkas kaplıcalarında geçer. Yazar Kafkaslarda Budizm dini ile ilgilenmeye başlar ve bunu *Utballa* adlı öyküsünde kaleme alır.

Jeleznovodsk Anısı'nda ve *Sosyete Yargısı*'nda Gan, direkt kendini yazar. *Jeleznovodsk Anısı*'nda arkadaşlarıyla geziye gittiği sırada, konaklama esnasında uykuya dalar ve gördüğü rüyayı öykü olarak anlatır. Rüyanın sonunda arkadaşı ona kullandığı "Zenaida Petrovna" takma adı ile seslenir. *Sosyete Yargısı*'nda da bir kadın yazar bir kasabaya gitmektedir, daha yazar kasabaya varmadan herkes onun hakkındaki bilgilere sahiptir ve kendi aralarında yazar hakkında konuşmaya başlarlar. İçlerinden birisi Marlinski'nin

[402]http://www.a-z.ru/women_cd1/html/filologich_nauki_11.htm, (E. T.: Kasım 2008).

kopyası olduğunu söyler, ki Gan'ın Marlinski'den etkilendiği o dönemde aşikârdır; bir diğeri de eserlerindeki kadın kahramanlarda hep kendini yazdığını söyler, ki bu da doğru kabul edilebilir. Yazarın ben anlatıcı kullandığı *Sosyete Yargısı*'nda, anlatıcının dişi cins fiil çekimi ile olayları anlatıyor olması da, yazarın kendisi olduğunu düşünmemizi sağlamaktadır.

İdeal'de, söylentilere göre Gan, Olga ile Anatoli'nin aşkıyla, Senkovski ile yaşadığı aşkı kaleme almıştır. Olga'nın tiyatroda ideali ile karşılaşma sahnesi de, Gan'ın kendisinin Petersburg'da bir sergide Puşkin ile karşılaşma hikâyesidir.[403] Olga, Anatoli ile karşılaştığında eli ayağı tutulur, bir an için yürüyemeyecek hâle gelir, heyecandan ne yapacağını şaşırır. Gan da Puşkin ile karşılaşma anındaki heyecanını "Ona bakacağım diye tabloyu unuttum, o da bunu fark etti: birkaç kez bana bakarak gülümsedi…sanırım yüzümden hislerim okunabiliyordu o an"[404] sözleriyle ifade eder.

Kendisi gibi Alman asker eşi olan Olga'nın hayatını özetlediği satırlardan Gan'ın asker eşi olarak sürdürdüğü hayatı hakkındaki düşünceleri anlayabiliriz:

> "Sürekli bir yerden bir yere gitmek zorunda olduğu hayatında, zavallı 'asker eşi' hiç kimse ile arkadaşlık kuramıyor, hiçbir şey ile bağ edinemiyordu: korkunç kelime 'sefer' üzerine çökmüş bir siyah bulut gibi varlığını sürdürmeye devam ediyordu! Seyahat zamanı geldiğinde bağ kurduğu, sevdiği her şeyi bırakıp yola çıkmak zorundaydı. Ve onu bekleyen yepyeni bir yer olsa da yaşadıkları aynıydı: yemekler, çay sohbetleri, pipo ve sigara dumanları, kuru kalabalık ve gürültü, atlar, av ve savaş hakkındaki kahramansı hikâyeler…"[405]

Madalyon'da Sofya Alman bir asker ile evlenir, ancak evlendiklerinde eşi emekliye ayrılır ve Sofya asker eşi yaşamı sürmez. Sosyete Yargısı'nda Zeneida Alman bir generalle evlidir ve asker eşinin gerektirdiği zorlukları seyahatleri yaşar.

Yazarın öykülerinde kendi dışında, başkalarını da kaleme aldığını söyleyebiliriz. Utballa'da baharda Astrahan vilayetine atanan Zerkov karakterinin Gan'ın babası olduğunu söylemek mümkündür. Gan'ın babası da Mayıs 1837 yılında Petersburg'dan

---

[403] Sovetskaya Bol'şaya Entsiklopediya, Yelena Andreyevna…, s. 520.
[404] http://lib.rin.ru/doc/i/82261p5.html, (E. T.: Şubat 2008).
[405] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. 22.

Astrahan'a görev dolayısıyla gitmek zorunda kalır. Hem Zerkov hem de Gan'ın babası bölge müşavirliği görevini üstlenmiştir.

Sosyete Yargısı adlı öyküsünde annesini yazdığı düşünülür:

> "Eğer onun bizi besleyen, büyüten kişi, dadımız, hocamız ve yeryüzündeki şans meleğimiz olduğunu söylersem, çocukluğumuzda bize armağan ettiği sonsuz, menfaat gözetmeksizin hepimize bağışladığı sadakatinden söz etmeme gerek yok."[406]

Yazarın otobiyografik özellikler taşıyan öykülerinden Gan'ın hayatı, hayata ve aşka bakışı ve evliliği hakkında fikir sahibi olmak mümkündür. Belinski'nin de dediği gibi, Gan okundukça hayatından kesitler bulabileceğimiz yazarlardandır.

Gan'ın öyküleri üzerinde şu ana kadar yapmış olduğumuz incelemede yazarın üslubuna ve anlatım özelliklerine değindik ve alıntılarla örnekler vermeye çalıştık. Yazarın öykülerinde bazen ben, bazen de tanrısal anlatıcı ve nadir olarak da kahraman anlatıcı kullandığını görüyoruz. Yazarın anlatım konumunda ise genelde kahramanlarının iç dünyası ve ruh durumlarının tasvirleri çoğunluktadır. Anlatım tutumunda, öykülerinin konu ve içeriğine uygun olarak özellikle erkeklere ve sosyete yaşamına yönelik eleştirel ve alaylı bir yaklaşım söz konusudur. Zengin bir anlatım tekniğine sahip olan Gan, öykülerinde geri dönüş tekniği, montaj tekniği, bilinç akımı tekniği, mektup tekniği, özetleme tekniği, diyalog tekniği ve otobiyografik anlatım tekniği gibi tekniklerden yararlanmıştır.

Tezimizin bu bölümünde yazarın dünya görüşünü ve dil zenginliğini destekleyen örnekleri anlatarak üslûp ve anlatım tekniği hakkında bilgi vermeye çalıştık.

---

[406] Yelena Andreyevna Gan; Polnoe sobraniye..., s. VI.

SONUÇ

Tezimizde Rus edebiyatının ilk kadın yazarlarından biri olan Yelena Gan'ın hayatını ve edebî sanatını tanıtmaya çalıştık.

19. yy.'da Fransız devrimi ve kadın haklarının kazanılmasının yankılarıyla, diğer yandan Fransız edebiyatının Rus edebiyatındaki etkisiyle birlikte, Gan çocuklarının eğitimine katkıda bulunmak için çeviri yapmaya başlamıştır. Edebî çevresinin kendisini yazmaya teşvik etmesiyle, kendi öykülerini yazmış ve dönemin önemli dergilerinde yayımlatmıştır.

19. yy. Rus edebiyatında "sosyete edebiyatı"na mensup olan bir yazar olarak tanınan Gan, didaktik anlatımlı olay öykülerinde dönemin insanını her yönüyle işlemiştir. Yazar, insanın içinde yaşadığı toplumu ve o toplumun maddi ve manevi değerlerini ayna gibi yansıtmaya çalışmıştır. Gan'ın dönemin ilk kadın yazarlarından olmasıyla birlikte, bu yansıttıklarını yani dönemin dünyasını bir kadın gözüyle algılama şansı yakalanmıştır. Bu algılamada yazar, kendi kişisel yorumlarına da yer vermiş ve böylece öykülerinde geçen dönem, sosyal ve kültürel bakışın yanı sıra insanın iç dünyasını ve ruh yapısını öne çıkarmıştır.

Babasının ve eşinin görevi dolayısıyla hareketli bir yaşam süren Gan, öykülerinde gezdiği farklı kültürleri aşk, doğa, eğitim, sosyete yaşamı ve toplumsal sorunlar gibi temel konularla ele almıştır. Bu temel konular yalnızlık, öksüzlük, hastalık ve ölüm gibi yan konularla pekiştirilmiştir. Özellikle yalnızlık ve hastalık, yazarın kendi hayatında geniş bir yer kapsadığı için her öyküsünde karşımıza çıkmaktadır. Kadına gerektiği değerin ve saygının gösterilmediğini düşünen yazar öykülerinde kadının toplumdaki

yerini, saygınlığını ve eğitim düzeyini sorgulamıştır. Bu sorgulamaları kendi yaşamından kesitler halinde öykülerinde paylaşmıştır.

Belirli bir çevre ve yaşantıyı konu alan Gan öykülerinde, sosyete toplumuna mensup kişileri, askerleri ve bulunduğu farklı kültürde rastladığı kişileri ele almıştır. Yazarın öykülerindeki olumlu kadın karakterler, dışlanan, yalnızlık çeken ve ideal olanı arayan karakterlerdir. Olumsuz kadın karakterleri ise, lüks yaşama düşkün, çok konuşan, evlilik için sevgiden önce paranın olması gerektiğine inanan karakterlerdir. Olumlu erkek karakteri yok denecek kadar az sayıdadır, mutluluğu yakalayan erkek karakteri de azdır. Bunun yanında, olumsuz erkek karakterleri her öyküsünde kendini açıkça belli etmektedir. Olumsuz erkek karakterleri ya aşkta ve evlilikte, yani kısaca sevmekte yeteneksiz, ya da vatan özlemi ve savaşa gitme olgularıyla çaresiz, benliğini yitiren kahramanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazar, kadın karakterlerini erkek karakterlerinin karşısında üzgün, zayıf ve çaresiz sıfatlarıyla betimlese de, aslında istedikleri sonucu elde edemedikleri için hayal kırıklıklarını yaşayan erkek karakterlerdir. Otobiyografik unsurlar dolayısıyla Gan, öykülerinde kendi gibi güçsüz ve mutsuz kadın karakterlere yer vermiştir. Bu kadın karakterlerin karşısında ya sadakatsiz erkek, ya anlayışsız bir koca ya da acımasız sosyete toplumuna mensup kişiler yer almaktadır.

Kadın karakterlerden anne karakteri öyküde yer almasa dahi geriye dönüş tekniği ile ya da ölümle ideale kavuşma istemiyle sürekli yüceltilen karakterdir. Bunun aksine baba karakterinin çoğu öyküde ismi dahi geçmez; öyküde var olduğunda ise karşısında baskın bir kadın karakter yer alır. Yazarın bu tutumuyla annenin çocuk üzerindeki etkisini özellikle vurgulamak istediğini, babanın da dönemin şartları gereği görev sebebiyle aileden uzak kalması sonucunda doğan kötü izlenimleri belirtmek istediğini söyleyebiliriz.

Öykülerinin olay örgülerinin birbirlerine benzerliği dolayısıyla okuyucuda bir süre sonra düğümlerin sonlarının tahmin edilebilir olduğu düşüncesindeyiz. Ancak aynı konuların farklı karakter ve mekânlarla, benzer şekilde sunulması yazarın yeteneğinin tartışılmasını değil, aksine dikkat çekmek istediği konunun belirginleştirici özelliğini vurgular niteliktedir.

Dönemin sosyete yaşamını, eğitim ve kadın sorunlarını, seven kadınla sevemeyen erkek karakterin aşkı ile birleştirerek, dönemin romantik akımının etkisinde kalmıştır. Romantizmin etkisiyle gerçek tarihî olaylar öykülerinde kurmaca ile birleşir; mitolojik unsurlar karakter, mekân ya da olay tasvirlerinde kullanılır. Hüzün ve melankoli, hayal kırıklığı, göz yaşı, ideal olanı arama öykülerinde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Gan'ın öykülerinde ağırlıklı olarak didaktik, kıssadan hisse tarzında bir anlatım mevcuttur. Yazar öykülerinde sadece bir anlatıcı konumunda değildir. Çoğu zaman okuyucuya açıklayıcı bilgilerle ya da öykünün sonunda gelecekten bir günü aktararak kendini öykü içinde gösterir. Zaman olarak geçmiş zaman kullanır ve böylece Rus dilinin gramer özelliği bakımından anlatıcının kadın olduğu nettir. Yazar öykülerinde zaman, mekân ve kahramanlar üzerinde durarak konuları derinlemesine ve ayrıntılı biçimde ele alır.

Öykülerinde farklı kültürden karakterlere yer verdiği için, dil kullanımında da yerel öğeler dikkat çekmektedir. Yazarın yerel öğelerle zenginleştirilmiş renkli bir üslûbunun olduğunu söyleyebiliriz. Ama genelde soylu halktan karakterlere yer verdiği için yüksek üslûplu edebî bir dil kullanımı vardır.

Gan, Rus edebiyatında ilk kadın yazarlardan kabul edilen biri olarak Ruslar için ayrı bir yere sahiptir. Kısa süren edebî yaşamına rağmen "kadın yazar" ve "kadın edebiyatı" olgusunun günümüzde popülerlik kazanması ile Gan, daha da ilgi çeken ve okunan bir yazar hâline gelmektedir.

Çalışmamızda Gan'ı Türk okurlarına çok yönlü bir yazar olarak tanıtmak istedik, Gan'ın bu çalışmayla daha yakından tanınacağını ve 19. yy. edebiyatına ve kadın yazar çalışmalarına kaynak niteliğinde olacağını umuyoruz.

KAYNAKÇA

Acar, Kezban; Başlangıçtan 1917 Bolşevik Devrimi'ne Kadar Rusya Tarihi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2004.

Aronson, Mihail; Sergey Reyser; Literaturnıye krujki i salonı, İzd. Agraf, 2001.

Aydın, Abdullah; Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali, Aydın Yayınevi, İstanbul 1996.

Aytaç, Gürsel; Genel Edebiyat Bilimi, Papirüs Yayınları, İstanbul 1999.

Aytaç, Gürsel; Öykü Seçkisi, Gündoğan Yayınları, Ankara 1991.

Bonamour, Jean; Rus Edebiyatı, (Çev.: İsmail Yerguz), Dost Kitabevi Yayınları, Mart 2006.

Buşmin, Aleksandr Sergeyeviç; E. N. Kupreyanova; D. S. Lihaçev ve Diğerleri; İstoriya russkoy literaturı v çetıreh tomah., "Nauka", c. 2., Leningrad 1981.

Figes, Orlando; Nataşa'nın Dansı Rusya'nın Kültürel Tarihi (Çev.: Figen Dereli), İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A. Ş., İstanbul 2009.

Fonvizin, Michael A.; Obozrenie proiavlenii politiçeskoy jizni v Rossii, c.1., Tipoglitograffiya Gerol'd, St. Petersburg 1905.

Gan, Yelena Andreyevna; Polnoe Sobraniye Soçineniy, izd. N. F. Mertsa, St. Petersburg 1905.

Graber, Gustav Hans; Kadın Psikolojisi, (Çev.: Kamuran Şipal), Cem Yayınevi, 4. Basım, İstanbul 2006.

Gromova, Lidiya Dmitriyevna; Aleksandr Sergeyeviç Krilov; İstoriya Russkoy Literaturı XI-XIX Vekov v dvuh çastyah, çast 1, Vlados, Moskva 2000.

Güçlü, Abdülbaki; Erkan Uzun; Serkan Uzun ve Diğerleri; Felsefe Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2003.

Günal, Zeynep E.; "Yelena A. Gan'ın Sanatında Kırım Tatarları", *Modern Türklük Araştırma Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, Haziran 2005, s. 92- 105.

Günay, V. Doğan; Metin Bilgisi, Multilingual, 3. Baskı, 2007.

Güzel, Emine; George Sand'ın *Indiana* Adlı Romanında Kadın İmgesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

Hançerlioğlu, Osman; Felsefe Sözlüğü, Varlık Yayınları, İstanbul 1967.

Horney, Karen; Kadın Psikolojisi, (Çev.: Budak, S.) Öteki Yayınevi, 2007.

Kalmıkova, Anastasiya İgorevna; Gendernaya problematika v tvarçestve J. Sand i Y. Gan, Vıpusknaya kvalifikatsionnaya rabota po literature, Gosudarstvennıy İnstitut russkogo yazıka imeni A. S. Puşkina, 2006.

Kelly, Catriona; A History of Russian Women's Writing 1820-1992, Clarendon Press, Oxford 1994.

Kojevnikov, Vadim Mihayloviç; Pyotr Alekseyeviç Nikolayev; Literaturnıy Entsiklopediçeskiy Slovar', "Sovetskaya Entsiklopediya", Moskva 1987, s. 334- 337 (romantizm); s. 343-346 (Russkaya Literatura).

Kolcu, Ali İhsan; Öykü Sanatı, Salkımsöğüt Yayınevi, Ankara 2005.

Kurat, Akdes Nimet; Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye Kadar, 3. baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1993.

Lotman, Yuriy Mihayloviç; Besedı o russkoy kul'ture, © izd. "İskusstvo- SPB", St. Petersburg 1994.

Moran, Berna; Edebiyat Kuramları ve Eleştiri, İletişim Yayınları,1999.

Necatigil, Behçet; 100 Soruda Mitologya, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1988.

Ojegov, Sergey İvanoviç; Natalya Yulyevna Şvedova; Tolkovıy Slovar' Russkogo Yazıka, Rossiyskaya Akademiya Nauk İnstitut Russkogo Yazıka im. V. V. Vinogradova, 4-e izdaniye, Moskva 1997.

Olcay, Türkan; Rus Edebiyatında Doğalcı Okul, İ. Ü. Basım ve Yayınevi Müdürlüğü, Üniversite Yayın No: 4447, Fakülte Yayın No:3438, İstanbul 2003.

Özkaya, Tüten; 19. yy. Rus Edebiyatı Tarihi, 1. Bölüm, Ankara 1991.

Puşkin, Aleksandr Sergeyeviç; Yevgeni Onegin, İzd. "Azbuka", Sankt Peterburg 1999.

Revyakin, Aleksandr İvanoviç; İstoriya russkoy literaturı 19 veka pervaya polovina, İzd. Vtoroe, Moskva "Prosveşçeniye" 1981.

Saraç, Tahsin; Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük, Beşinci Basım, Adam Yayınları, İstanbul 1994.

Soldan, Macit; Edebiyat Bilgi ve Teorileri, Grafiker Yayınları, Ankara 2005.

Süer, Ö. Aydın; XIX. Yüzyıl Rus Edebiyatı Üzerine Yazılar , Evrensel Basım Yayın, 1994.

Tekin, Mehmet; Roman Sanatı 1 Romanın Unsurları, Ötüken Neşriyat A. Ş., İstanbul 2001.

Üçgül, Sevinç; "Bir Eleştirmenin Penceresinden 19. Yüzyıl Rusya'sında Kadın Yazarlar", (Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Uluslararası – Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi, 05-07 Mart 2009, Sakarya), Kongre Bildirileri, II. Cilt, Sakarya 2009, s. 165-172.

Ünal, Mustafa; Dinlerde Kutsal Mekânlar, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008.

Woolf, Virginia; Kendine Ait Bir Oda, (Çev.: Öncü, S.), İletişim Yayınları, 2002.

Entsiklopediya Dlya Detey, Russkaya literatura v XIX veke, t. 9, Çast' pervaya, Avanta+, Moskva 2003, s. 346-659.

Entsiklopediya Dlya Detey, Sentimentalizm, t. 9, Çast' pervaya, Avanta+, Moskva 2003, s. 285-346.

İmlâ Kılavuzu, Ankara Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları: 525, Ankara 1993.

Kadın Konulu Kitaplar Bibliyografyası 1729-2002, İletişim Yayınları, 2006.

Russkaya Romantiçeskaya Povest', İzd. "Pressa", Moskva 1992.

Sovetskaya Bolşaya Entsiklopediya, Yelena Andreyevna Gan, Russkiye Pisateli 1800-1917 , Bibliografiçeski Slovar',gl. Red. P.A. Nikolayev, tom 1, Moskva 1989, s. 519-520.

Sovremennıy filisofskiy slovar', Akademiçeskiy proekt, Moskva 2004.

İnternet Kaynakları:

Antiçnaya Literatura; http://ancientrome.ru/antlitr/plutarch/index-sgo.htm, (Erişim Tarihi: Mayıs 2009).

Belinski, Vissarion Grigoryeviç; Soçineniya Zeneidı R-voy, V 9-ti tomah, (1979), http://az.lib.ru/b/belinskij_w_g/text_2730.shtml, (Erişim Tarihi: Şubat 2008).

Berktay, Fatmagül; "Cumhuriyet Türkiyesi ve Feminizm", (Güncel - Çağdaş Türkiye Tarihi Seminerleri 2005-2006), http://www.obarsiv.com/cts_fatmagul_berktay.html, (Erişim Tarihi: Eylül 2009).

Biblioteka Russkiy Gumanitarnıy İnternet-Universitet, http://www.i-u.ru/biblio/archive/nersesyanc_sokrat/socrat8.aspx, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

Biografiçeskaya Entsiklopediya, http://www.biografija.ru/show_bio.aspx?id=103608, (Erişim Tarihi: Ekim 2009).

Biografiçeskaya Entsiklopediya, http://www.biografija.ru/show_bio.aspx?id=132325, (Erişim Tarihi: Ekim 2009).

Biografiçeskiy Slovar', http://www.hrono.ru/biograf/bio_k/krivcov_si.html, (Erişim Tarihi: Ekim 2009).

Bol'şaya Sovetskaya Entsiklopediya, http://bse.sci-lib.com/article109039.html, (Erişim Tarihi: Mayıs 2009).

Bol'şoy Entsiklopediçeskiy Slovar', http://mirslovarei.com/content_bes/Venera-10271.html, (Erişim Tarihi: Mayıs 2009).

Clear Harmony, Antik Çin Hikâyeleri: Solucan, İmparator ve Keşiş, (08.06.2009), http://tr.clearharmony.net/articles/200906/5857.html, (Erişim Tarihi: Eylül 2009).

Cornwell, Neil; Christian Nicole; Reference guide to Russian literature, http://books.google.com.tr/books?id=ehaZrlRY_YgC&pg=RA1-PA313&lpg=RA1-PA313&dq=%22a+futile+gift%22&source=bl&ots=OLV2vytUdY&sig=CRi91mEijrwpmQYXY55P031427k&hl=tr&ei=_0cSS56NFaDWmwPf2eHUAg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CBcQ6AEwAw#v=onepage&q=%22a%20futile%20gift%22&f=false, (Erişim Tarihi: Temmuz 2009), s. 313-315.

Elektronnaya Biblioteka Mejdunarodnogo Tsentra Rerihov, http://lib.roerich-museum.ru/node/857, (Erişim Tarihi: Şubat 2008).

Fundamental'naya elektronnaya biblioteka russkaya literatura i fol'klor, http://feb-web.ru/feb/litenc/encyclop/lea/lea-6391.htm, (Erişim Tarihi: Nisan 2009).

Fundamental'naya elektronnaya biblioteka russkaya literatura i fol'klor, http://feb-web.ru/feb/litenc/encyclop/lea/lea-6452.htm, (Erişim Tarihi: Eylül 2009).

Gonçarov, İ. A.; Milyon Terzaniy, Kritiçeskiy Etüd 1856, http://gym91.k26.ru/%5Cfiles%5Cliter+mla%5Ckritika_griboed.doc?PHPSESSID=vevffyhmzmmfnr, (Erişim Tarihi: Haziran 2009).

Grot, Yakov Karloviç; Poetessa Anna PETROVNA BUNİNA, Publikayetsya vpervıye po rukopisi, Hranyaşeysiya v fondah Sankt-Petersburskaya Filiala Arhiva Rossiyskoy Akademii Nauк, F. 281, Op.1, D. 12, L. 128, 129, 137-186, Otsifrofka i oformleniye: Y.

K. Fiyodorof, 2003, http://www.ostrov.ca/kgrot/ap_bunina.htm, (Erişim Tarihi: Mart 2009).

Gender i literaturnaya biografiya, http://www.a-z.ru/women_cd1/html/hogenbom.htm, (Erişim Tarihi: Ekim 2009).

Kul'tura i obrazovaniye: Literatura; http://www.krugosvet.ru/enc/kultura_i_obrazovanie/literatura/PANAEVA_AVDOTYA_EVDOKIYA_YAKOVLEVNA.html, (Erişim Tarihi: Şubat 2008).

Lermontovskaya Entsiklopediya, http://feb-web.ru/feb/lermenc/lre-abc/, (Erişim Tarihi: Mayıs 2008).

Mir Slovarey, http://mirslovarei.com/content_beo/Gan-Elena-Andreevna-3432.html, (Erişim Tarihi: Şubat 2008).

Moisseva, Lüdmila Pavlona; Problema jenskoy emansipatsii v russkoy literature 30-40-h godov XIX veka, Obşestvennıe nauki i sovremennost, No:4, 2000, http://www.ecsocman.edu.ru/images/pubs/2004/02/07/0000147831/017mOISEEWA.pdf, (Erişim Tarihi: Şubat 2008).

Moser, Charles A; History of Russian literature, http://books.google.com.tr/books?id=6FQ7ALNZXdUC&pg=PA163&lpg=PA163&dq=elena+gan&source=bl&ots=gs_OCc_hS1&sig=z8mAmV-XhZ0rdRj8L8I3u3RZnN8&hl=tr&ei=Ln2BSvzBG6XcmgPc7aDiCw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=10#v=onepage&q=elena%20gan&f=false, (Erişim Tarihi: Haziran 2009).

Onlayn Entsiklopediya Krugovest, http://www.krugosvet.ru/enc/kultura_i_obrazovanie/literatura/SENTIMENTALIZM.html, (Erişim Tarihi: Eylül 2009).

Onlayn Entsiklopediya Krugosvet, http://www.krugosvet.ru/enc/kultura_i_obrazovanie/religiya/IUDA_ISKARIOT.html, (Erişim Tarihi: Mayıs 2009).

Onlayn Entsiklopediya Krugovest, http://www.krugosvet.ru/enc/istoriya/RUSSKO-SHVEDSKIE_VONI.html, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

Onlayn Entsiklopediya Krugovest, http://www.krugosvet.ru/enc/kultura_i_obrazovanie/muzyka/OBER_DANIEL_FRANSUA_ESPRI.html, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

Online İtalyanca Sözlük, http://www.italyancasozluk.net/,(Erişim Tarihi: Mayıs 2009).

Rossiyskoe universal'nıe entsiklopedii, http://gatchina3000.ru/brockhaus-and-efron-encyclopedic-dictionary/071/71940.htm, (Erişim Tarihi: Eylül 2009).

Russkaya Natsionalnaya Filosofiya, http://www.hrono.ru/organ/rossiya/otech1839.html, (Erişim Tarihi: Eylül 2009).

Slovari i entsiklopedii na akademike, http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/70252/Болотов, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

Slovar' Dalya, http://mirslovarei.com/content_dal/Zajsang-8847.html, (Erişim Tarihi: Mayıs 2009).

Slovari i entsiklopedii na akademii, http://www.biografija.ru/show_bio.aspx?id=38751, (Erişim Tarihi: Şubat 2008).

Slovari i entsiklopedii na akademike, http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/34622, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

Slovari i entsiklopedii na akademike, http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/351694, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

Slovari i entsiklopedii na akademike, http://dic.academic.ru/dic.nsf/lower/18076, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

Slovari i entsiklopedii na akademike, http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography/27260/%D0%A4%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%B5%D0%B2%D0%B0, (Erişim Tarihi: Nisan 2009).

Soderjanie Voennaya Literatura Biografii, http://militera.lib.ru/bio/bantysh-kamensky/31.html, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

Vsya Biblioteka, http://bibliotekar.ru/rossia/39.htm, (Erişim Tarihi: Haziran 2009).

Yandeks Slovari, http://slovari.yandex.ru/dict/frazslov/article/1/0014.htm, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://az.lib.ru/b/bestuzhewmarlins_a_a/, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://az.lib.ru/a/awilowa_l_a/text_0010.shtml, (Erişim Tarihi: Ekim 2009).

http://lib.rin.ru/doc/i/82261p5.html, (Erişim Tarihi: Şubat 2008).

http://www.toplumdusmani.net/modules/wfsection/article.php?articleid=1270, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://www.recmusic.org/lieder/get_text.html?TextId=14490, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://www.c-cafe.ru/days/bio/17/014_17.php, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://slovo.ws/geroi/744.html, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://www.ruschudo.ru/miracles/1593/, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://www.sahneden.com/arsiv/subat04/haber3.html, (Erişim Tarihi: Ağustos 2008).

http://chuprinin.livejournal.com/25978, (Erişim Tarihi: Ocak 2009).

http://www.krugosvet.ru/articles/102/1010239/1010239a4.html, (Erişim Tarihi: Ocak 2009).

http://www.hekimce.com/index.php?kiid=3013, (Erişim Tarihi: Temmuz 2009).

http://www.world-art.ru/lyric/lyric.php?id=1192, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://dictionary.reverso.net/french-english/garde-malade, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://lermontov.niv.ru/lermontov/bio/lermontov-i-sushkova.htm, (Erişim Tarihi: Nisan 2009).

http://www.karaklavye.com/hindularin-korkunc-gelenekleri.html, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://www.hristiyan.gen.tr/, (Erişim Tarihi: Mayıs 2009).

http://rassvet2000.narod.ru/evangile/6.htm, (Erişim Tarihi: Mayıs 2009).

http://www.proza.ru/2008/01/03/321, (Erişim Tarihi: Eylül 2009).

http://www.kmvline.ru/lib/pi_18.php, (Erişim Tarihi: Şubat 2008).

http://www.stapravda.ru/projects/history/people/04.shtml, (Erişim Tarihi: Şubat 2008).

http://www.zheleznovodsk.narod.ru/, (Erişim Tarihi: Mayıs 2009).

http://hronos.km.ru/dokum/1700dok/1774ru_tur.html, (Erişim Tarihi: Temmuz 2009).

http://www.operaturkiye.com/yazilar.asp?YaziID=83, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://lermontov.niv.ru/lermontov/bio/lermontov-i-lopuhina.htm, (Erişim Tarihi: Haziran 2009).

http://ancientrome.ru/antlitr/livi/kn01-f.htm, (Erişim Tarihi: Nisan 2009).

http://corbis.library.tver.ru/document/d-0401.html, (Erişim Tarihi: Ocak 2009).

http://www.countries.ru/library/art/artsent.htm, (Erişim Tarihi: Eylül 2009).

http://briefly.ru/metjurin/melmot-skitalec/, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://newwoman.ru/thwoman9.html, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://www.staratel.com/music/classic/composers/photo1064.htm, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://myths.kulichki.ru/enc/item/f00/s26/a002635.shtml, (Erişim Tarihi: Haziran 2009).

http://az.lib.ru/p/polewoj_n_a/text_0290.shtml, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://www.vehi.net/istoriya/potto/kavkaz/19.html, (Erişim Tarihi: Temmuz 2009).

http://lib.ru/INOOLD/RASIN/, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://tr.wikipedia.org/wiki/Rusya'n%C4%B1n_cumhuriyetleri, (Erişim Tarihi: Haziran 2009).

http://rozamira.org/lib/names/a/alexander_I/alexander_I-sakharov.htm, (Erişim Tarihi: Eylül 2009).

http://bse.sci-lib.com/article009928.html, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://feb-web.ru/feb/kle/Kle-abc/Ke6/Ke6-6411.htm, (Erişim Tarihi: Ocak 2009).

http://az.lib.ru/s/senkowskij_o_i/text_0110-1.shtml, (Erişim Tarihi: Temmuz 2009).

http://bibliotekar.ru/encSlov/18/21.htm, (Erişim Tarihi: Ağustos 2008).

http://www.kcgs.org.ua/gurnal/gurnal–13–11.pdf · 184 КБ, (Erişim Tarihi: Şubat 2008).

http://fixed.ru/prikling/conf/gender/tezis1/kateginfkcxd.html, (Erişim Tarihi: Şubat 2008).

http://www.yumuktepe.com/index.php?option=com_content&view=article&id=205:aya-thekla-soeylences-art-ahn-oezkan&catid=94:klkya-soeylenceler&Itemid=100056, (Erişim Tarihi: Eylül 2009).

http://www.a-z.ru/women_cd1/html/filologich_nauki_11.htm, (Erişim Tarihi: Kasım 2008).

http: // www.a-z.ru/women_cd1/html/pol_gender_cultura_m2000_v.htm, (Erişim Tarihi: Şubat 2008).

http://bse.sci-lib.com/article108714.html, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://www.turkleronline.com/turkler/soylesiler/tarihve_menakibnameler1.htm, (Erişim Tarihi: Eylül 2009).

http://www.hordecoins.folgat.net/e_rulersGR.htm, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://www.a-z.ru/women_cd1/html/trofimrdd.htm, (Erişim Tarihi: Ocak 2009).

http://scepsis.ru/library/id_1426.html, (Erişim Tarihi: Eylül 2009).

http://wars175x.narod.ru/Eng01.html, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://e-lib.gasu.ru/eposobia/mukaeva/R_1_2.html, (Erişim Tarihi: Eylül 2009).

http://www.a-z.ru/women/texts/ideologistr.htm#f3, (Erişim Tarihi: Ekim 2009).

http://az.lib.ru/c/chaadaew_p_j/text_0150-1.shtml, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://az.lib.ru/b/bulxwerlitton_e_d/, (Erişim Tarihi: Aralık 2008).

http://taina.aib.ru/teski/woman/iraida.htm, (Erişim Tarihi: Nisan 2009).

http://persona.rin.ru/view/f/0/20625/madam-rekame, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://www.theatrehistory.com/italian/metastasio.html, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://www.operaturkiye.com/yazilar.asp?YaziID=88, (Erişim Tarihi: Ağustos 2009).

http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Plutarch/Lives/Caesar*.html#9, (Erişim Tarihi: Eylül 2009).

http://az.lib.ru/w/witte_s_j/text_0020.shtml, (Erişim Tarihi: Eylül 2009).

http://az.lib.ru/g/gan_e_a/text_0020.shtml, (Erişim Tarihi: Şubat 2008).

http://www.rulex.ru/01040887.html, (Erişim Tarihi: Şubat 2008).

http://www.bibliotekar.ru/bez/67.htm, (Erişim Tarihi: Şubat 2008).

http://az.lib.ru/w/wolkonskaja_z_a/text_0010.shtml, (Erişim Tarihi: Şubat 2008).

ÖZGEÇMİŞ

Aysel Sarıkaya 13.01.1979 yılında Mersin'de doğmuştur. İlk, orta ve lise öğrenimini Mersin'de tamamladıktan sonra, 1996 yılında ÖSS-ÖYS sınavını kazanarak Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'na yerleştirilmiştir. 2000 yılında mezun olmuş, 2001 yılında da aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yüksek lisansının ders dönemini tamamlamıştır. Özel sebeplerden dolayı eğitimine ara verip 2003 yılında evlenerek Kayseri'ye yerleşmiştir.

2007 yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yapmaya başlamıştır. 2008-2009 ve 2009-2010 eğitim öğretim yılı ders döneminde Erciyes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda ve Türkan-Tuncer Hasçalık Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu'nda ders saat ücreti karşılığında Rusça ders vermiştir.

2009 Ekim ayında İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi'nde Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi'ne katılmış, bu kongrede "19. yy. Rus Edebiyatı'ndaYelena Gan'ın Öykülerinde Kadın Eğitimi" başlıklı bildirisini sunmuştur.

Adres : Serçeönü Mah. Nato Cad.
Selin Apt. B Blok No: 39/17
Kocasinan / KAYSERİ
tel : 0 352 222 64 78
e-posta : ayselsarikaya@yahoo.com.tr